ትሕዞ መንእሰይ

ቃል ኣሰናዳኢ 2

ደሃይኩም 3

ጉዳያት መንእሰይ 4
- ውጽኢት ብልጸት
- ናጽነት እንታይ እዩ፧
- ጽባሕካ'ያ ጽባሕ
- ሃገረ ጻዕሪ ሃገረ ኩብሪ
- ክልተ ተዘክሮ ፍሉይ ኣጋጣሚ
- ኣነን መሰታይን ብማዕረ
- ዝኽሪ ሓያል

ደሃይ ማሕበር 22
- 7ይ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት
- መንእሰይ መሪሕ መቕይሮ!

ሃበርም 26

ኢንጅ. ነጋሽ ሙሴ

ሕብረተሰብ 29
- ኣብ ምፍ'ንታት ወለዶ ከመይ ኣሎና?
- . . . ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን
- ፍቕሪ ብዝተፈላለዩ ኣጠማምታ
- ሕጉስ ሓዳር ኣብ ምምራሕ
- "ኑቲ ኣነ ዝሓልሞ ምሰል"
- ጥዑይ ኣካላትን

ሕግን ስነ-ምግባርን
- "ሰመረ'ዩ ብኻራ ወጊኡኒ!"

ሓንቲ ሕቶ ኣላትኒ 42
- ኣዕኑድ ምወቕ ፍቕሪ

ወግዒ ብሓሳባት 44
- ... ብህይወት'ዶ ድሕሪ ሞት?
- ዕድመ ንምንታይ ይጠቕመና፧
- ድኽነት "ቀላል"

ባህልን ስነ-ጥበባትን 48
- ዕላል ምስ ድምጻዊት ሳባ ዓንደማርያም
- ሓዳር ንእስነት
- ሓደስቲ ምስላታት መንእሰያት
- ስመይን ስምክን

ተክኖሎጂ 56
- ብሉቱዝ
- ፍሪኳንሲ ሬድዮ
- ክልሰ-ሓሳብ ጺጋምን የማንን ሓንጎል

መለሳ 61
- 10 ኣዛነይቲ ሕቶታት

ሞዛይክ 64
- ሓሙሽተ ምስጢራት "ም" ታት

ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

ግንቦት 2016 ቁ.50

መሸጢ ዋጋ ኣብ ኤርትራ ናቕፋ 10

<u>ዋና ኣሰናዳኢ</u>
መስፍን ገብረሂወት

<u>ዲዛይን ገበር</u>
Nyork

<u>ስእሊ</u>
ዮሃንስ በረኸት

ናብ'ዛ መጽሔት ክትሰዱዎ እትደልዩ ርእይቶ፡ ኣበርክቶ ይኹን ሃናጺ ነቐፌታ በዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ክትልእኩልና ትኽእሉ፥

<u>መጽሔት "መንእሰይ"</u>
ቁ.ሳ.ጶ 1042
ቁ.ስልኪ 202592
ፋክስ 291-1- 125981

<u>ዘርጋሒ መጽሔት</u>
ቁ.ስልኪ 200454

ቃል ኣሰናዳኢ

ታሪኽ ኤርትራ ብቐንዱ ታሪኽ መንእሰያት እዩ። ታሪኽ መኸተን ጽንዓትን፡ ታሪኽ ገድልን መስዋእትን፡ ታሪኽ ስራሕን ለውጥን፡ ታሪኽ ኣገልግሎትን ኣበርክቶን ንሓፋሽ ህዝቢ፡ ቅድምን ልዕልን ዝኾነ ኣካል ሕብረተሰብ ንመንእሰያት ዝቐርቦምን ዝብጽሖምን ምኻኑ መንገ ዘየድልዮ ሱድ ፍጻመ እዩ። መንእሰያት 60ታት እምበታኦም ንመምዘኢቲ ብዋዕባራዊ ተሳታፍነት ኣብ ሜዳ ገድሊ ብመስዋእትን መኽፈልቲ ኣካልን ስለ ዘረጋገጽዎ፡ ህዝቢ ኤርትራ መንነቱ፡ ክብሩን ሓርነቱን ክጭብጥ ክኢሉ። እዚ ፍጻመ እዚ ግዜን ኩነታትን ዘዮህስዎ፡ እናሻዕ እናተኸልዐ ዝኾብር ወርቃዊ ታሪኽ መንእሰያት እዩ።

ድሕሪ ናጽነት'ውን እንተኾነ፡ ኩሉ መዳያዊ ሓርነት ኤርትራ ንምርግጋጽ ኤርትራውያን መንእሰያት ሕሉፍ ታሪኽ ዘሰከሞም ሕድርን ሙብጽዓን ተቐቢሎም ህይወቶምን ኣካሎምን ብምኽፋል ልኡላውነትን ክብረትን ሃገር ኣረጋጊጾምን ዓቂቦምን። ድኹነትን ድሕረትን ካብ ሰሩ ንምንቃልን ኩሉ መዳያዊ ሓርነት ብምልኣት ንምስትምቓርን ጉልበቶም፡ ግዜኦም፡ ዓቕሞም፡ ፍልጠቶምን ክእለቶምን ምእንቲ ረብሓ ሓፋሽ ህዝበን ቀጺልቲ ወለዶታትን ብምውፋይ ኑቲ ድሙቕ ታሪኽ ዝያዳ ዝድርዕን ሰንሰለት ወለዶታትን ዘደልድልን ታሪኽ ኣብ ምስራሕ ይርከቡ።

ብፉራዊ እያቤልዩ ናጽነት ኤርትራ፡ "ርብዒ ዘመን ኣብ መኸተን ልምዓትን" ኣብ ትሕቲ ዝብል መሪሕ ቴማ ኣብ እንዘክረሉ ቅንያት እምበኣር፡ ዝሓለፈ ጉዕዞ ርብዒ ዘመን ጥራይ ዘይኮነ፡ ቅድሚኡ ዝተኻየደ ነዊሕን መሪርን ሓርነታዊ ቃልሲን ዝተቐሰሞ ተሞኩሮን ደገምካ ምምልካቱ፡ ንተረኽቡቲን ወረስቲን ሃገር ብዙሕ ጠቓሚ መልእኽቲታት ስለዘለዎ፡ ኣብዚ ኣብ ቅንያት 'ዚ ክቡር በዓል ትዝርጋሕ ዘላ መጽሔት፡ ንትርጉም ናጽነት ዝገልጹ ጽሑፋትን ጦብላሕታታትን ኣውራ ትሕዝኣ ኮይናም ኣለው።

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ፡ ኣብ 2004 ኣሃዱ ኢሉ ዝጀመሮ፡ ምስ መሻርኽቲ ብሕልፊ ድማ ምስ ማእከል ትምህርትን ስልጠናን - ሳዋ ብምውህሃድ ኣብ ነፍሲወከፍ ክልተ ዓመት ናይ ውሽጥን ደገን ኤርትራውያን መንእሰያት ዝሳተፍዎ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ ክውድብን ከኪይድን ጸኒሑ ኣሎ። ሎሚዘበን ክረምቲ'ውን ንመበል ሻብዓይ ግዜኡ "መንእሰይ መሪሕ መቐይሮ" ኣብ ትሕቲ ዝብል መሪሕ ቴማ፡ ካብ 15-17 ሓምለ 2016፡ ከም ወትሩ ኣብታ መዲና መንእሰያት ዝኾነት ሳዋ ክእንገድ እዩ። ኣብቲ ፈስቲቫል ብዝዕባ ክካየዱ ተታሓዚም ዘለዎ ንጥፈታትን ንቴማ ፈስቲቫል ዝትንትን ጽሑፍን ኣብ ዓምዲ ደሃይ ማሕበር ቀሪቡ ኣሎ።

ዓምዲ ሃብሮም ወናኒ ብዙሓ ሞያ ምስ ዝኾነ መንእሰይ ኢንጂ. ነጋሽ ሙሴ ዝተኻየደ ዕላል ሒዛ ወጺኣ'ላ። ኢንጂነር ነጋሽ ኣብዚ እዋንዚ ኣብ ግራፊክ ብናይ ፈጠራ ስርሑ እንተለለየ ዝመጽእ ዘሎ ህርኩት መንእሰይ ኣሎ። Nyork ብዝብል ሎጎ ሓያለ ተጠማትቲ ፈጠራዊ ስርሓት ዲዛይን ግራፊክ ኣበርኪቱ ኣሎ። ኣብ ናይ ሎሚ ዲዛይን ናይ ቅድሚት ገበር መጽሔት መንእሰይ ገለ ፍሉይነት ኣስተብሂልና ኣሎና፤ ኢንጂነር ነጋሽ ዘዳለዎ'ዩ።

ኣብ ዓምዲ ሕብረተሰብ መንእሰይ፡ "ኣብ ምፍንታት ወለዶ ከመይ ኣሎና?" ብዝብል ኣርእስቲ ብኣበርካቲ መጽሔት መንእሰይ ዝተዳለወ ትንተናዊ ጽሑፍ ቀዳማይ ቦታ ሒዙ ይርከብ። ምዕባለ ሕብረተሰብ ብቐንዱ ወጽኢት ስጡምን ዘይብተኽን ምልጋብ ድልየታትን ጻዕርታትን ወለዶታት እምበር፡ ብበልሒ ወይ መንፍዓት ሓደ ወለዶ ጥራይ ዝረጋገጽ ከም ዘይኮነ፡ መጺኢኡ ክበርህን ከውሕስን ልዕሊ ቀዳማይ ወለዶ ንምፍንታት ወለዶ ብትኩርነት ርእዩ ኑቲ ቐዳማይ ወለዶ ዘንጸፎ ውርሻ ምምዕባልን ምሕዳስን ዕማም ዳሕረዋይ ወለዶ (ዕማም መንእሰይ) ምኻኑ ጸሓፊ ብጭብጥታት ኣሰንዩ ብመልክዕ ትንታነ ኣቕሪቡልና ኣሎ። ኣብ ተመሳሳሊ ዓምዲ፡ ማሕበራዊ ንቕሓት መንእሰያት ዘበርኹ ዝተፈላልዩ ጽሑፋት ተኣንጊዶም ኣለው።

ዓምዲ ባህልን ስነጥበብን መሰታ ናጽነት ምስ ዝኾነት መንእሰይ ድምጻዊት ሳባ ዓምደማርያም ዝተኻየደ ዕላል ሒዛ ቀሪባ ኣላ። ሳባ ኣብ ዝሓለፈ ዓመት "ንፋቐር" ዘርእስታ ኣልበማ ድሕሪ ምዝርግሓ ልዑል ዝኾነ ተቐባልነትን ኣድናቖትን ዝረኸበት ድምጻዊት'ያ። ኣብ ተመሳሳሊ ዓምዲ ባህላዊ ትሕዝቶ ዘለዎም ጽሑፋት'ውን ቀሪቦም ኣለው። ኣብ'ቶም ካልኦት ዓምድታት'ውን ንመንእሰያት ከዘናግዑን ክምህሩን ተሰሪሑ እተኣብረሎም ትሕዝቶታት ተዳልዮም ኣለው። ሰናይ ቅንያት ብሩራዊ እያቤልዩ ናጽነት ኤርትራ።

ርብዒ ዘመን ኣብ መኸተን ልምዓትን!!

ደሃይኩም

ዓብዪ ሃገራዊ ዕማም

መጽሔት መንእሰይ ሒዛቶ ትወጽእ ትሕዝቶታት ኣዝዩ ዝመስገን እዩ። ኣብ ነፍሲወከፍ ሕታም ካብ ዓምዲ ናብ ዓምዲ እናሰጋገረት ተቐርቦም ጽሑፋት ንሕብረተሰብ ኣብ ምምሃርን ምምእዛንን ኣዝዩ ጸላዊ ተራ ስለዘለዎም ዓብዪ ሃገራዊ ዕማም ትዓምም ከም ዘላ ከዘካትዕ እዩ።

ኣብ ናይ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ እውን ከም ወትሩ ኣገደስቲ ትሕዝቶታት ዝጠዝሓ እያ ነይራ። እቲ መራኸቢ ብዙሃንን ሃገራዊ ባህልን ብዝብል ኣርእስቲ ዝተኻየደ ሰፊሕ ዘተ፣ ንኹሉ ኣብ ሚድያን ባህልን ዝግደስ ኣካል ሕብረተሰብ ኣዝዩ መሃሪ ትሕዝቶ እዩ ነይርዎ። ኑቶም ጋዜጠኛ ናይ ምኳን ባህግን ድሌትን ዘለዎም መንእሰያትን ኣማተር ጋዜጠኛታትን ድማ ዓመታት ክወስድ ዝኽእል ትምህርትን ቁምነገርን ዝሃበ እዩ ነይሩ። ኣብ ሕግን ሕብረተሰብን ዝቐረበት ቀደም ኣብ እዋን ደርጊ ዘጋጠመት ፍጻመ ድማ ካብቲ ሕጋዊ መዳይ ንላዕሊ እቲ ዛንታ ንርእሱ'ውን ኣዝዩ መሳጢን ንግዜ መምዛእቲ ዘዘካትዕን መልእኽቲ ነይርዋ እዩ። ኣብ ዓምዲ ትውፊት ዝወጸት "እታ ሰእሊ" እትብል ትረኻ'ውን መሳጢት ነይራ።

መም/ ጉርጃ ተስፉስላሴ

መድረኽ ዘተ

ሰላም ኣሰናዳእቲ መጽሔት መንእሰይ። መጽሔት መንእሰይ ከም ወትሩ ብሓፈሻ ጽቡቕ ኣላ። እታ ነጸብራቕ መንእሰያት ዝኾነት እንኮ መጽሔት ንሳ ብምኳና ድማ ብተገዳስነትን ሃረርታን ንጽበያ ኢና።

ካብ ዝሕለፉ ክልተ ሕታማት ጀሚራ ሓደ መዛተዪ ዛዕባ ብምልዓል ሓባራዊ ናይ ዘተ መኣዲ ከፊታ ተቐርብ ኣላ። ኣዝዩ ኣገዳሲን ዓቢ ቁምነገርን ናይ'ታ መጽሔት ኩይኑ ይቐርብ ስለ ዘሎ፣ ኣብ ዝመጽኡ ሕታማታ ብዘይ ምቁራጽ ክትሰርሓሉ እላቦ። ምኽንያቱ መጽሔት መንእሰይ፣ መድረኽ ዘተ ምኽፋታ ኣብ ርእሲ'ቲ ዝጸንሓ ጽባቐ ተወሳኺ ጽባቐ'ዩ ኮይንዋ ዘሎ።

ምሲጋና ተስፉይ ካብ ኣስመራ

ንፊልም ዝምልከት ...

ብመጀመርያ ብምኽንያት ብሩራዊ እዮቤል ናጽነት ንኣዳለውቲ መጽሔት መንእሰይ እንቋዕ ኣብጽሓኩም ኣብጽሓና እብል። ቀጺል ኣነ ከም ኣንባቢት፣ መጽሔት መንእሰይ ሓንቲ ካብቶም ብሃንቀውታ ዝጽበዮዋ እያ። ይኹን እምበር ኣብ'ቲ ልክዕ ግዚኣ ናብ ኢድና ትብጽሕ ዘይምኳና ካብቲ ቅር ዝብለኒ'ዩ። እዚ ርእይቶ ናተይ ጥራይ ከምዘይኮነ ካብ'ቲ ብተደጋጋሚ ኣብ ዓምዲ ደብዳቤታት መጽሔት መንእሰይ ዝዕዘቦ'ዩ። ይኹን እምበር ክሳዕ ሕጂ ፍታሕ ስለ ዘይተገበረሉ ኣነ'ውን ርእይቶይ ከቕርብ ተቐሲበ።

ንሎሚ ብርዕይ ኣልዒለ ክሓናጥጥ ዝደረኸኒ ግና፣ ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ ብዛዕባ ፊልምታትና ዝምልከት ዝተኻየደ ሓበራዊ ዘተ የአንጊዳ ኔራ። ኣብ'ቲ ኢጋጣሚ'ውን ዝተፈላለየ ርእይቶ ቀሪቡ'ን ኣነ'ውን ምስ ብጾተይ ብምኳን ገና ርእይቶ ንህበሉ ኣለና። መጽሔትና'ውን ጌጋ ደኣ ይኹለኣለይ እምበር፣ ከምዚ ግብረመልሲ ከም ዝመጽእ ስለ ዝተረድኣት'ዩ መሰለኒ፣ ምስ ሓደ ካብ'ቶም ዘተ ዘካይዱ ስነ-ጥበበኛ ኤድዋርዶ ኣርኣያ ቃለ መሕትት ብምኽያድ ዝርዝር ሓበሬታ ክተኣንግድ ምኳና ቃል ኣትያትልና ነይራ። ጉዳይ ፊልም ኣብ ሃገርና ገና ፍታሕ ዘድልዮ ስለዝኾነ፣ ቀጻሊ ክትዓትን ዘተታትን ክካየደሉ ዝጽላእ ኣይኮነን'ሞ ብኸምቲ ዝጀመረቶ ትቕጽሎ ድኣ!

ርሑስ በዓል ናጽነት

ሱበለ ተወልደ

ኣስመራ

መሰታኺ'የ

ናይ ሎሚ ዓመት በዓል ናጽነት "ርብዒ ዘበን ኣብ መኸተን ልምዓትን" ዝብል'ዩ። ልሳነይ ነዛ ቴማ ከድምጽ ኩሉእንተናይ ኣብ ትንተና'ዩ ዝጽመድ። እንታይ'ዩ መኸተ? እንታይ'ዩ ልምዓት? ቃላት ምስ ሓሳባት ኣዋሲበ ትርጉም እዘን ቃላት ክድህሰስ ብዘኸርን ግብርን ምስ ኑበሰይ እየ ዘዕልል።

ልምዓት ብምንታይ እዩ ዝዕቀን ብውጺኢት'ዶ ወይስ ቡቲ ዝፈሰሶ ጻዕሪ? መኸተ ደዩ ዝቕድም ከ ወይስ ልምዓት? ልምዓትን መኸተን እንታይ'ዩ ፍልልዮም? ነታ ንእሽተይ ርእሰይ ብሓሳባት የዘቕብቡ፣ መልስን ሕቶን ካብ ካልእ ክደልዮም ሃሰው ይብል። ውልቀሰባት ንኮም ከም ዝፈጥርዎ ምስ ተመልከትኩ፣ ኣነ እንደየ መካቲ ኣነ እንደየ ለማዒ ኢለ። እቲ መኸተን ልምዓትን ንዓይ እንድዩ ኣነ እንደየ ጓል 25 ዓመት። ስለዚ ልምዓተይ ዶ ይረዝን ወይስ መኸተይ? መኸተ ስለ ልምዓት'ዩ። ልምዓት ውጺኢት መኸተ'ዩ እንህኩ ኣነስ ብቛንቋይ ይሓልም። ኣይ ሳላ መኸተ እንድዩ። ስለዚ ኑቶም ስለይ ዝመከቱ ልምዓት'ዩ ሞሳኦም። ኣነ'የ ዓስቢ ጻዕሮም። ኦ ሃገረይ መሰታኽየ'ሞ ዛንታይ ዛንታኺ'ዩ።

ኑርዓይኒ ዓብዱ

ካብ ጊንዳዕ

ብፍላጥ ደኾን ይኸውን፤

ኣብ ናይ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፣ ንሕልምን ምስ ሕልሚ ኣብ ዝተኣሳሰር ጉዳይን ኣብ ዓምዲታት ሕግን ስነ-ምግባርን፣ ሓንቲ ሕቶ ኣላትኒ ከምኡ'ውን ኣብ ናይ ሳንዱት "ዘልኩ ደኣ!" ቀሪቡ ነይሩ። ብፍላጥ ደኾን ይኸውን ወይ ናይ ኢጋጣሚ፤

ብዘኾነ መጽሔት መንእሰይ ኣብ ኩሉ መዳያ ጽቡቕ እዩ ትግስግስ ዘላ። ኣብ ናይ ዝሓለፈ ሕትማ ኣብ ጉዳይ ትሕዝቶ ምንም ዘዛርብ የለን፣ ጽቡቕን ዝተዛነቐን እዩ ነይሩ። ኣብ ጉዳይ ናይ ቅድሚት ገበር እዩ ርእይቶይ። ናይ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ ሰሓቢ ገበር ኣይነበራን። ብሕልፊ ኣብ ኣሳእል ድኑዝዘ ነይሩ። ዋላ ኣብቲ ኣቀማምጣ'ውን ድኻም ነይርዋ። ስለዚ ኣብ መጻኢ ጥንቃቐ ከድልየኩም እዩ።

ነጃት ሱሌማን ካብ ከረን

ጉዳያት

ኣተኩሮ

ውጽኢት ብልጸት

እቲ ውሩይ እንግሊዛዊ ተመራማሪ ስነ-ፍጥረት ቻርለስ ዳርዊን፡ ንሕጊ ተፈጥሮ "እቲ ብቑዕ ይሰርር፡ ድኹም ድማ ይጸንት" (Survival of the fittest elimination of the weakest) ክብል እዩ ገሊጽዎ። ልክዕ ድማ እዩ። ዝኾነ ፍጥረት ተኸሊ ይኹን እንስሳ ብብልጸቱ'ዩ ቀጻልነቱ ዘረጋግጽ። ወዲ-ሰብ ማሕበራዊ ህይወት ስለዝፈጠረን ኣእምሮ ስለ ዝተዓደሎን ነዚ ሕጊ ተፈጥሮ'ዚ ዝቕይር፡ ዝምድናታቱ ኣብ ሓልዮትን ምንብባርን ከም ዝምስረት ዝገብር ባህልን ክብርታትን ከማዕብል ክኢሉ እዩ። ይኹን'ምበር፡ ኣብ መንጎ ህዝብታትን ሃገራትን ዘሎ ውድድር ናይ ረብሓታትን ምሽማው ጸጋታትን ብዕምቈት ምስ እነስተውዕሎ፡ ዝማዕበለ መልክዕ ናይ'ዚ መሰረታዊ ሕጊ ተፈጥሮ እዩ። ብሉጽ ይሰርር - ድኹም ይጸንት።

ነዚ ኣብነት ዝኸውን፡ ሓደ ፍሉጥ ጥቕሲ ክንጠቅስ። ኣብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን፡ በቲ ሽዑ ዝተኸስተ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ዓለምና፡ ዳርጋ ኩለን ሃገራት ኣፍሪቃ ካብ መግዛእቲ ክላቐቓ እንከለዋ፡ ህዝቢ ኤርትራ ንስለ ጂኦ ፖለቲካዊ ረብሓታት ርእሰ ሓያል ኣመሪካ ተባሂሉ መሰል ርእሰ ውሳነኡ ተነፊጉዎ እዩ። እቲ ተግባር ፍትሓዊ ከም ዘይነበረ፡ ኣብቲ ግዜ'ቲ ጸሓፊ ጉዳያት ወጻኢ ኣመሪካ ዝነበረ፡ ጆን ፎስተር ዳላስ ዝተዛረቦ ቃላት ይምስክር።

"ብዓይኒ ፍትሒ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ክኣቱ ይግባእ ነይሩ። እንተኾነ ግን፡ ስትራተጂያዊ ረብሓና ኣብ ቀይሕ ባሕሪን ማእከላይ ምብራቕን ዓለማዊ ሰላምን ጸጥታን፡ እታ ሃገር ምስታ መሓዛና ኢትዮጵያ ክትቀረን ግድን ገይሩዎ ኣሎ"……

እዚ ቃላት'ዚ ዓለማዊ ዝምድናታት ኣብ ፍትሒን ቅንዕናን ዘይኮነ ኣብ ሓይልን ረብሓታትን ከም ዝምርኰሰ እዩ ዘረድእ። ስለዚ ድማ፡ ንረብሓ ሓያላት ተባሂሉ፡ መሰል ናይ ድኹማት ከምዝርገጽ ናይ ኤርትራ ታሪኽ ጭቡጥ መረዳእታ እዩ። ህዝቢ ኤርትራ ኣብቲ እዋን'ቲ ፖለቲካዊ ብቕዓቱ ድኹም ስለ ዝነበረ ድማ እዩ ግዳይ ናይ ከምዚ ዝኣመሰለ ዘይፍትሓዊ ውሳነ ክኸውን ክኢሉ።

ብሩራዊ እዮቤልዩ ናጽነት ኤርትራ፡ "ርብዒ ዘመን ኣብ መኽተን ልምዓትን" ኣብ ትሕቲ ዝብል መሪሕ ቴማ ኣብ እንዝከረሉ ቅንያት እምበኣር፡ ነዚ "ብሉጽ ይሰርር - ድኹም ይጸንት" ዝብል ሕጊ ተፈጥሮ ብመንጽር ዝሓለፍናዮ ታሪኽ ክንርእዮን ደጊምና ክንስተውዕሎን ኣገዳሲ ይኸውን። ምኽንያቱ ዝሓለፈ ጉዕዞ ርብዒ ዘመን ጥራይ ዘይኮነ፡ ቅድሚኡ ዝተኻየደ ነዊሕን መሪርን ሓርነታዊ ቃልሲን ዝተቐሰሞ ተሞኩሮን ደጊምካ ምምልካቱ፡ ንተረኽብቲን ወርስትን ሃገር ብዙሕ ጠቓሚ መልእኽቲታት ኣለዎ። ግደ ሓቂ እውን፡ ብመጠን ንድሕሪት ዝጠመትካዮ ኢኻ ንቕድሚት እትሰጉም። ኣንዊሑ ክዘልል ዝደለየ ንድሕሪት ከይተመልሰ ክዘልል ሓይሊ ኣይረክብን እዩ። ሓደ ህዝቢን ሃገርን ካኣ፡ ሕሉፍ ተሞኩሮታቱ መወከሲ ከይገበረ ንቕድሚት ክሰጉም ዘለዎ ተኽእሎ ድሩት እዩ።

"ታሪኽና ንፈልጦ እንዲና" ክበሃል ይከኣል ይኸውን። ንታሪኽ ከም ታሪኽ ጥራይ ምፍላጡን ካብኡ ዝተቐሰመ ተሞኩሮን ሓቅታትን ብዕምቈት ምርድኡን ግን በበይኑ እዩ።

ኣብ ብዙሕ ኣጋጣሚታት መሰረት ዓወት ፍትሓዊ ዕላማ'ዩ ተባሂሉ ክግለጽ ይሰማዕ እዩ። እዚ ግን ምሉእ ብምሉእ ልክዕ ኣይኮነን። ፍትሓዊ ዕላማ ምህላው ከም ሓደ ረቛሒ ናይ ዓወት ኣገዳሲ እዩ። ተዓዋትነት ናይ ዝኾነ ጉዳይ ፍትሓዊ ይኹን ዘይፍትሓዊ ዝውሰን ግን፡ እቲ ዕላማ ንባዕሉ ኣይኮነን። ፍትሓዊ ዕላማ ዘለዎ ጉዳይ፡ ብዝተፈላለየ ድኽመታት ከይተዓወተ ክተርፍ ይኽእል እዩ። ኣብ ታሪኽ ዓለምና ነዚ ሓቂ'ዚ ዘረጋግጽ ብዙሕ ኣብነታት ምጥቃስ ይከኣል እዩ። ብኣንጻሩ፡ ዓመጽ ኣብ ልዕሊ ፍትሒ ክዕወት ሰፊሕ ተኽእሎ ኣሎ። ነዚ ዘረጋግጽ ኣብነታት እውን ውሑድ ኣይኮነን። እሞ'ኸ ድኣ ምስጢር ዓወት ብርግጽ እንታይ'ዩ? ዝብል ሕቶ ክመጽእ ይኽእል። ሓደ ጉዳይ ፍትሓዊ ድዩ ዘይፍትሓዊ ብዘየገድስ ተዓዋትነቱ፡ ኣብ ብልጸት ወይ ብቕዓት ዋናኡ እዩ ዝምርኰሰ። ስለዚ ምስጢር ዓወት ወትሩ ብልጸት እዩ።

እቲ ብባሕቲ መስከረም 1961 ዝጀመረ ነዊሕን ጽንኩርን ጉዕዞ ሓርነታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ድሕሪ 30 ዓመታት

ብምሉእ ዓወት ህዝቢ ኤርትራን ብስዕረት መግዛእቲ ኢትዮጵያን ተሓባበርቱን ምዝዛሙ፣ ቃልስና ፍትሓዊ ስለዝነበረ ጥራይ ኣይኮነን። ቃልሲና ብኣንጻባራቒ ዓወት ዝተዛዘመ፣ ድሕሪ ክቡር መስዋእቲ ዝተኸፍሎ ንጽንዓት ህዝቢ ኤርትራን ሰውራኡን ብቐጻሊ ዝተፈታተነ መስገደል እዩ። መሰረት ዓወት ህዝቢ ኤርትራ እምበኣር፣ እቲ ፍትሓዊ ዕላማኡ ንምዕዋት ከማዕብሎን ከድልድሎን ዝኸኣለ ኩለንተናዊ ብቕዓትን ብልጸትን እምበር እቲ ዕላማ ባዕሉ ጥራይ ኣይነበረን። ልክዕ ከም ሕጊ ተፈጥሮ፣ ኣብ ታሪኽ ደቂ ሰብ፣ ካብ ጥንቲ ጥቅምቲ ጀሚሩ ዓወት ውጽኢት ብልጸት እዩ።

ኣብ ሰውራ ኤርትራ፣ ተሰፋ ዓወት ጭልምልም ዝበለሉን ናብ ደንደስ ስዕረት ምግምጋም ዝተራእየሉን ብዙሕ ጽንኩር መድረኻት ተሰጊሩ እዩ። ብቕዓትን ብልጸትን ዘዕቢ ተበግሶ እንተ ዘይውሰድ ነይሩ ከኣ፣ እቲ ታሪኽ ካልእ ምኾነ። መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ብዘረጋገጾ ስነሓሳባዊን ፖለቲካዊን ብቕዓትን ብልጸትን ግን ሕቶ ህዝቢ ኤርትራ ንመሰል ርእሰ ውሳነ ተደቚሱ እናተባህለ ክሰርርን ክሕይልን፣ ነቲ ብዓቢ ደረጃ ኣንጻሩ ዝነበረ ሚዛን ወተሃደራዊ ሓይሊ ቀይሩ ክዕወትን ክኢሉ።

ብሓጺሩ ዓወትና ግድን ዝኾነ፣ ታሪኻዊ ጽሕፍቶ ስለዝነበረ ዘይኮነስ፣ ንዓወትና ግድን ክገብሮ ዝኸኣለ ስነሓሳባዊን ፖለቲካዊን ብቕዓትን ብሉጽ ውዳበን ስለዘማዕበልና ኢና።

ኩሉ ግዜ ዝዝንጋዕ፣ ግን ከኣ መንእሰያት መጻእቲ ወለዶታት ወትሩ ክዝክርዎ ዝግባእ ዓቢ ጉዳይ እምበኣር እዚ ሓቂ'ዚ እዩ። ፍትሓዊ ዕላማ ንበይኑ ዓወት ኣይውሕስን እዩ። ዋላ እቲ ዝበለጸ ራእይ፣ ዕላማታት፣ ወዘተ. ይሃልውካ ትግባረኡ ዘውሕስ ብቕዓትን ብልጸትን እንተዘይብልካ ክትዕወት ኣይትኽእልን ኢኻ። ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ዓወት ዝበጽሖ፣ ነቲ ቅኑዕን ፍትሓዊን ዕላማኡ፣ ብግብሪን ብልዑል ብቕዓትን ክቃለሰሉ ዝኸኣሎ ብልጸት ክውንን ስለ ዝኸኣለ እዩ። እቲ ህዝባዊ ግንባር ክፈጥሮ ዝኸኣለ ገዚፍ ፖለቲካዊን ወተሃደራዊን ሓይሊ፣ መርኣያ ረቂቕ ናይ ሓሳባትን ውዳበን ብልጸቱ እዩ ነይሩ። ህዝባዊ ግንባር፣ ንሃገራዊ ዕላማ ዝተወፈየ፣ ረብሓ ህዝቢ ዘቐድም ናጻ ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ መስመር ስለዝወከለ'ዩ፣ ሰፊሕ ደገፍን ተሳታፍነትን ህዝቢ ኤርትራ ከረጋግጽን ኣእላፍ ኤርትራውያን መንእሰያት ኣእሚኑ ብጅግንነት ከቃልስን ከዐውትን ዝበቕዐ።

ኣብ ትሕቲ ጽላል ናጽነት እውን እንተኾነ፣ ቀጻልነትን ምዕባለን ሓደ ህዝቢ፣ ኣብ ብልጸቱ እዩ ዝምርኩስ። እቲ ቀንዲን ወሳኒን ከኣ ስነኣእምሮኣዊ ብልጸት እዩ። ስነ-ኣእምሮኣዊ ብልጸት፣ ንሓያል ፍቕሪ ሃገር፣ ፖለቲካዊን ስነሓሳብዊን ንቕሓት፣ ሞራላዊን ስነምግባራዊን ሓይሊ፣ ሃገራዊን መንነታዊን ሓበን፣ ስኒትን ሓድነትን ወዘተ. ዘጠቓልል ኣዝዩ ሰፊሕ ትርጉም ዘለዎ እዩ። ኣብዚ ናይ ረብሓታት ዓለም፣ እዚ ረቛሒታት'ዚ ዘየማልእ ህዝቢ፣ ወትሩ ተነቃፊን ንግዳማዊ መጥቃዕቲ ቅሉዕን ኮይኑ፣ ረብሓታቱን

ዕብየቱን ብዓቢኡ እውን ቀጻልነቱ ክውሕስ ኣዝዩ እዩ ዝጽገም። ብኣንጻሩ ነዚ ረቛሒታት'ዚ ብብቕዓት ዘማልአ ሕብረተሰብ፡ ወናኒ ውሑስ መጻኢ ከምዝኾነውን ርጉጽ እዩ።

ኣብ ርእሲ ተሞኩሮ ሓርነታዊ ቃልስና፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ናጽነት ዝሓለፈናዮ 25 ዓመታት፡ ነዚ ሓቂ'ዚ ደጊሙ ኣድሚቑዎ እዩ። ዓለም ህድግለነ ዘይብላ ናይ ረብሓን ውድድርን መድረኽ ምዃና ካብ ግብራዊ ተሞኩሮና ንላዕሊ ምስክር የለን። ኣብ ከምዚ ዝዓይነቱ ኩነተ-ህላወ፡ ሕብረተሰብ መሰረት ህላወኡን ምዕባለኡን ካልእ ዘይኮነ … ገዛእ ብቕዓቱ እዩ። ብዘይካኡ ዝኾነ ይኹን ዋሕስ የብሉን። ሃገራዊ መንደቕ ንሱ እዩ። ብዘይ ብእኡ ኣብ መንደቕ ዘይብሉ ቀጽሪ ከም ምንባር እዩ። ምኽንያቱ ረብሓታቱ ኣብ ምውሓስ ስንፍ ዝበለ ወይ ብቕዓት ዝጎደሎ ዘናሕስየሉ ወይ ደንጊጹ ዝንሕፎ የለን። ብርግጽ ድማ፡ ህዝቢ ኤርትራ፡ ኣብዚ ዝሓለፈ 25 ዓመታት፡ ልኡላውነቱ ንምቕልባስን ዕብየቱ ንምኹላፍን ዘንቀደ፡ ካብቲ ናይ ግዜ ሓርነታዊ ቃልሲ ዘይንእስ፡ ንብቕዓቱ ክፍትን ዝተደናደነ፡ ብዙሕ ተጻብኦታት እዩ ገጢምዎ። እቲ ኣብ ሓርነታዊ ቃልሱ ዘማዕበሎ ክብርታትን ስነ-ኣእምሮኣዊ ብልጸትን ሃገራዊ ንቕሓትን እንተዘይነብሮ ከኣ ነዚ ተጻብኦ'ዚ ፍጹም ክሰግሮ ኣይምኸኣለን።

ህዝቢ ኤርትራ፡ ዝሓለፈ ርብዒ ዘመን፡ ብድሆታት መኸተን ልምዓትን ሰጊሩ፡ ቀጻልነቱ ከረጋግጽ ዝኸኣለ እምበኣር፡ ብፖለቲካዊን ስነ-ኣእምሮኣዊን ብልጸቱ እዩ። ብቅሉዕ ወራር ከምኡ'ውን በቲ ንዓመታት ዝቐጸለ እልቢ ዘይነበሮ ናይ ምስይጣን ዘመተታትን ሽርሒታትን ኣይተሰናበደን። ብውዲትን ሽሕጣንን ምድንጋርን ሃገራዊ ረብሓታቱ ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ኣየእተወን። ሓደ ህዝቢ ወይ ሃገር፡ ህላወኡ ከውሕስ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ጎደና ዕብየት ክምርሽ እምበኣር፡ ረብሓታቱን ረብሓታቱ ዘረጋግጸሉ መገዲታትን ኣነጺሩ ክፈልጥ የድልዮ። ረብሓታትካ ምፍላጥ፡ ዕላማን ናብ ዕላማ ዘብጽሕ ስትራተጂን ከተነጽር ዘኽእለካ ቀዳማይ ረቛሒ እዩ። ምኽንያቱ ናይ ዝኾነ ዕላማ ሰረት ረብሓ እዩ። ረብሓኡ ዘይፈልጥ ራእይ ክህልዎን ዕላማኡ ነጺሩ ክፈልጥን ኣይክእልን። የግዳስ ረብሓታትካ ምፍላጥን ብኡ መጠን ዕላማኻ ምንጻርን ጥራይ ንበይኑ ኣኻሊ ኣይኮነን። ንኣድማዒ ውጽኢት ክብታኡ ወትሩ እናወሰኸ ዝኸይድ ልዑል ናይ ምቅላስ ዓቕሚ፡ ብቕዓትን ስነ-ኣእምሮኣዊ ብልጸትን ምውናን የድሊ። ጉዕዞ ዝሓለፈ ርብዒ ዘመን እምበኣር፡ ህዝቢ ኤርትራ ንዓሎቕን ምድንጋርን ብልዑል ሃገራዊ ስምዒት፡ ዜግነታዊ ሓላፍነት፡ ንቕሓትን ብልጸትን ዝመከተሉ፡ ሃገራዊ ረብሓታቱ ኣሕሊፉ ከይሃበ ዘሐብን ዕዮታት ዝፈጸመሉ እዋን እዩ ነይሩ።

ብኣጋጣሚ መበል 25 ዓመት ናጽነት፡ ነዚ ናይ ታሪኽና ሓቅታት ምዝካርን ምስትንታንን ኣድላይነቱ ዕዙዝ ዝገብሮ፡ ኣብ ሕሉፍ ታሪኽ ንምንባርን ብዓወታቱ ንምንያትን ዘይኮነስ፡ ሓድሽ ታሪኽ ንምስራሕ ደራኺ ስለዝኾነ እዩ። ናይ ሕጂን መጻኢትን ወለዶታት ኤርትራ፡ ህያውነትን ቀጻልነትን ዘሐብን ሃገራዊ ታሪኽና ከረጋግጹን ኣብ ጎደና ብልጸት ክምርሹን እንተኾይኖም፡ ግድን ሕሉፍ ተሞኩሮ ናይዚ ሃገር'ዚ መወከሲኦም ክገብርዎ የድሊ።

ሕብረተሰባት ወትሩ ኣብ ቃልሲ እዮም ዝነብሩ። ቃልሲ ንዝሓሸ መጻኢ ዘቋርጽ መስርሕ ኣይኮነን። በዚ መንጽር'ዚ ናይዚ ወለዶ'ዚን መጻእቲ ወለዶታትን ቃልሲ ብቐንዱ ናጽነት ምድልዳልን ብቁጠባዊ ሓርነት ምድራዕን ምዃኑ ተደጋጊሙ ዝተገልጸን ብኹሉ ዜጋ ዝፍለጥን እዩ። እዚ ቃልሲ'ዚ ካብ ብረታዊ ቃልሲ ንናጽነት ዝሓየለን ዝኸበደን ምዃኑ ድማ፡ ጉዕዞ ዝሓለፈ ርብዒ ዘመን እኹል መረጋገጺ ኮይኑና እዩ። ስለዚ ቃልሲ ምድልዳል ናጽነት፡ ዝለዓለ ናይ ሓሳባትን ውዳበን ብልጸት ዝሓትት እዩ። ዛጊት ነዚ ብልጸት'ዚ ስለ ዘረጋገጽና፡ ብዙሕ ክንሰጉምን ናብ ዝሓሸ ባይታ ክንሰግርን ክኢልና ኢና። እቲ መሪሕን ቀላሲን መንኩርኩር ሕብረተሰብ ዝኾነ መንእሰይ እምበኣር፡ ኣብዚ ናብ ሓድሽ መድረኽ ንሰጋገረሉ ዘለና እዋን፡ ሃገራዊ መደባት ልምዓት ብጽፈትን ብዝሓየለ ናህርን ድርኺትን ንምቕጻል፡ ከምኡ'ውን ምስ ምስፋሕ ልምዓታዊ ዕማማትን ቁጠባዊን ፖለቲካዊን ምዕባለታትን ንምኻድ ዘኽእል ብልጸትን ብቕዓትን ከጥሪ የድልዮ።

ከምቲ መንእሰያት እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ፡ ብልዑል ስነኣእምሮኣዊ ብቕዓት፡ ነቲ ጽንኩር መድረኽ ዝበቕዕዎ፡ ንሕና መንእሰያት ናይዚ ግዜ'ዚ እውን ከም ተረከብቲ ሃገር መጠን፡ ኣብ ምውሓስ ድሕነት ሃገርን ህንጸት ምዕቡል ቁጠባን፡ ብቑዓትን ብሉጻትን ኮይንና ክንርከብ የድሊ። ነዚ ብልጸት'ዚ ንምውናን፡ ነቲ መሰረትናን ምስጢር ብልጸትናን ዝኾነ ሃገራዊ ክብርታትን መትከላትን ጸኒዕና ብምኽታል፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ነዊሕ ቃልሱ ንዘሃነጾ መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር፡ ብቑዕን ብሉጽን ቀላሲ ከምዝኾነውን ንምግባር ብሱታፌና ወትሩ ከነሐድሶን ከነማዕብሎን የድልየና። እዚ መድረኽ'ዚ መንእሰያት ማዕረ ታሪኽና ኮይንና ቀጻልነት ታሪኽና ከነረጋግጽ እንሕተተሉ መድረኽ እዩ። ሕሉፍ ተሞኩሮና፡ ምስ ግዜን ኩነታትን እናተዓጻጸፍካ መምስ መድረኹ ዝኸይድ ስነ-ኣእምሮኣዊ ብቕዓትን ብልጸትን ምህላው፡ ብኡ መሰረት ሓያል ውዳበ ምፍጣር፡ ክሳብ ክንደይ ንብቕዓት ብተዓጻጻፊ ዘራብሕ ምዃኑ ዘረጋግጽ እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ነዊሕ ቃልሱ፡ ስነሓሳብ ማሕበራዊ ፍትሒ ዝሰረቶም፡ ሓበን ህዝቢን ሃገርን ዝኾኑ ወርቃዊ መትከላትን ክብርታትን ኪኹስኩስ ዝኸኣለ ህዝቢ እዩ። እቲ በዚ ክብርታት'ዚ ዝተሃንጸ መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ከኣ፡ ኣብ መንጎ ኩሉ ክፋላት ሕብረተሰብ ኤርትራ ብዘይ ኣፈላላይ ሃይማኖት፡ ጾታ፡ ቀቢላ፡ ቋንቋ፡ ባህሊን ማሕበራዊ ቦታን ልዑል ስኒትን ጥምረትን ብምንዳቕ፡ ኩሎም ዜጋታት ከም ዕላማ ዝወሰድዎ፡ ዝኣምንሉ፡ ዝምርሕሉ፡ ዝከላኸልሉን ዝስውኡሉን

መትከላት ብምምዕባል፡ ብመንነቱ ዝሕበን፡ ኣብ ገዛእ ሰብኣዊ ዓቕሙ ልዑል ምትእምማን ዘለዎ፡ ብርቱዕ ህዝባዊ ስነኣእምሮ ክፈጥር በቒዑ እዩ። ነቲ ዓለም ኣይከኣልን ዝበለቶ ቃልሲ ኣንጻር ርእሰ ሓያላን ከምዝከኣል ዝገበረ፡ ትሕት መሬት ክቕበር ዝተፈርደ ህዝባዊ መሰል ካብ መዓሙቑ ኣውጺኡ፡ ኣብ በሪኽ ዙፋን ዜንበረ ረቂቕ ሓይሊ ከኣ፡ እዚ ሃገራዊ ክብርታት'ዚ እዩ። ህዝቢ ኤርትራ፡ ነዚ ክብርታት'ዚ ባህሉ ገይሩ፡ ብዘይ ነግፈረግ ብጽንዓትን ሓድነትን ሳላ ዝተቓለሰ፡ ኩሉ ካብኡ ዝሕተት ክቡር ዋጋ ሳላ ዝኸፈለ ድማ፡ መሰል ርእሰ ውሳነኡ ካብ መንጋጋ ሓያላት መንዚዑ፡ ብኣንጸባራቒ ታሪኽ ኣኽሊል ሓርነት ደፊኡ።

እዚ ኣብ ነዊሕ ሓርነታዊ ቃልሲ ዝተኾስኰሰ ክብርታት፡ ንህዝቢ ኤርትራ ንናጽነት ኣብቂዕዎ ጥራይ ዘይኮነ፡ ድሕሪ ናጽነት እውን ናብ ተረካቢ ሕድሪ ወለዶ ብምስጋር፡ ንህንጸት ስልጡን ሃገር ድልዱል መሰረት ኣንጺፉ እዩ። ረዚን መስዋእቲ ከፊላ፡ ሓርነታ ዝተጓናጸፈት ኤርትራ፡ ብናጻ ፖለቲካዊ መስመርን ሕርያን፡ ብሰብኣዊን ሃገራዊን ክብረት፡ ብመንፈስ ርእሰ ምርኰሳን ልዑል ልምዓታዊ ትግሃትን ብኣርኣያነት እትጥቀስ ሃገር ክትከውን ዘብቅዓ፡ እቲ ኣብ ጽንኩር ገድላዊ ህይወት እተመልመለ፡ ኣብ ኩሉ መዳያት ሓርነት ውሳነ ዘፍቅር ኩነተ-ኣእምሮ ህዝባን መሪሕነታን ኮይኑ፡ እዚ ክብርታት'ዚ ከም ዘለዎ ናብ ተረካቢ ሃገር መንእሰይ ክሰጋገር ስለ ዝኸኣለ እዩ።

ሳላ'ዚ ገድለኛ ኩነተ-ኣእምሮ'ዚ፡ ኤርትራ፡ ምእንቲ ጥዑም ግን ግዝያዊ ፍታሕ ኢላ፡ ፖለቲካዊ ናጽነታ ዘግድዕ ኣቋራጭ መገዲ ኣይሓረየትን። ሓቅን ፍትሕን ዝጠልቦ ክቡር ዋጋን ምጽማምን ክትከፍል ወትሩ ቅርብቲ ብምዃና፡ ማዕበላት ሸርሒን ተጻብኦን፡ ውዲትን ብድሆን ከንዲ ዝተኾመረ ይኹመር፡ ካብቲ ጸኒዓ ዝሓዘቶ ናጻ መስመር ከንደልህጻ ኣይከኣለን። ህዝቢን መንግስቲን ኤርትራ፡ ልክዕ ከም ናጽነት፡ ቁጠባዊ ሓርነት እውን ብዕዮን ጻዕርን እምበር፡ ብልግሲ ዝርከብ ማና ከምዘይኮነ ብምእማን፡ ንፖለቲካዊ ይኹን ቁጠባዊ ጽግዕተኛነት "ኣይፋል!" ብምባል፡ ነቲ ሓቀኛ መገዲ ክብረትን ብልጽግናን እዮም መሪጾም። ጉዕዞ ናጻ መስመር ድማ፡ ኤርትራ፡ ንመዋጽኦ ናብ ካልእ ከየቋመተት፡ ዓቕምን ክእለትን ዜጋታታ ብምሉኡ ንህንጸት ሃገር ኣኽቲታ፡ ኣብ ሓጺር ናይ ናጽነት ዕድመኣ፡ ንስሉጥ ቁጠባዊ ዕብየት መሰረት ከተንጽፍ ኣብቂዑዋ ኣሎ።

ብኣጋጣሚ ዝኽሪ ናይዛ ክብርቲ ዕለተ ናጽነት እምበኣር፡ መንእሰያት ነዚ ሓቂ'ዚ ብዕምቈት ብምግንዛብ፡ እቲ ኣብ ነዊሕን መሪርን ሓርነታዊ ቃልሲን ናይ ድሕሪ ናጽነት ጉዕዞን ዝተሃንጸ፡ ምስጢር ሓይልና፡ ብቕዓትና፡ ብልጸትና ዝኾነ ባህልን ክብርታትን ብቐጻልነት ንምዕቃቡ፡ ንምምዕባሉን ምድልዳሉን ቃልና ከነሐድስ ይግባእ።

ናጽነት እንታይ እዩ፧

ኤፍረም ሃብተጽዮን (ወዲ ገደ)

ብዙሕ እዋንዩ ስምዒታተይ ወይ ኣተሓሳስበይ ዝትንከፍ፡ ናጽነት ኣብቲ ሓፈሻዊ ኣድማሳዊ መግለጺኡን ናጽነት ኣብቲ ኤርትራዊ ፃዕሩን ዝተፈላለየ ኩይኑ ይስምዓኒ። ከምቲ ሕብረተሰባት ብባህሊ፡ ታሪኽን ጂኦግራፍያዊ ኣቃውማን ዝፈላለዩ ንናጽነት ዝህቡዎክብርን ትርጉምን ከኣ ዝፈላለ መሰለኒ። ናጽነት፡ ብመንጸር ዝኸፈልካሉ ዋጋን እትህቦ ክብርን ብዙማር ጥራይ ዝግለጽ እዩ። ማስዋእቲ ከፊልካ እትረኽቦ ናጽነትን ኣብ ወርቂ ሽሓኒ እትቕበሎ ናጽነትን ጣዕሙ፡ ክብሩ፡ ርዝሑ፡ ባህርያቱ . . . ማዕረ ክኸውን ኣይክእልን። ናጽነት ስለ ዝተባህለ ጥራይ'ውን ሓደ ጠማሪ መግለጺ ክወሃቦ ኣይግባእን። ናጽነት ኑቶም ጸማኢኦም፡ ደምዮም፡ ሰንከሎም፡ ተሰዊኦም . . . ኩሉንትናኦም ዝኸፍሉላ ህዝብታት ዝያዳ ርዝሑት ክህሉዋ ግድንዩ።

"ናጻ እዩ፡ ሓራ እዩ" ስለ ዝበልካ ጥራይ ናጻ ክትከውን ኣይከኣልን። ተፈጥሮ ናታ ስርዓትን ኣገባባን ስለ ዘለዋን ብሓቦር ስለ እትነብርን ናጽነትካ ማሕበራዊ ደኣ'ምበር ውልቃዊ ጥራይ ኣይኮነን። ብውልቅኻ ሰሪሕካ ክትኣቱ፡ ድሌትካ ክትገብር፡ ከምቲ ትምነዮ ክትረክቡ፡ ብስምን ቅሳነትን ክትነብር . . . ናጽነት እትሓቶ ከተማልእ ኣለካ - ማለት፡ ግቡእካ ኣብቲ ሓብራዊ ህላወ ምምላእ። ንናጽነት ዝድርዕ ክትገብሮ ዝግቦኣካን ዘሎካን ካብ ምግባር ቦኺርካ፡ ናጽነት ክትደሊ ኣይትኽእልን። ናጽነት ማዕረ ህላወ ደቂሰብ ዝኸይድ መስርሕ ደኣ'ምበር ሓደ መዛዘሚ ምዕራፍ ኣይኮነን። ስለዚ፡ ናጻ ንኽትከውን ናጽነት ዝሓቶ ክትምልስ ወይ ከተተግብር ኣለካ - ንናጽነትን ናጽነት እትሓቶን ድሉው ክትከውን ኣሎካ።

እሞ ናጽነት ደኣ እንታይ እዩ፧ ውልቃዊ ድዩ ሓብራዊ፧ ግዝያዊ ድዩ ዘልኣለማዊ፧ እቲ ኣነ ናጽነት ዝበሎ ምስቲ ሓደ ኣመራጋዊ ወይ ቻይናዊ ናጽነት ዝበሎ እንታይ የመሳስሎ ወይ ይፈላልዮ፧ ዘራኽብኦ ኣሎዎ ድዩ፧ እቲ ናጻ ምዃን ብውልቅን ብእኩብን እንታይ ማለት እዩ፧ ባዕላዊ ናይ ናጽነት መግለጺ ኣሎ ድዩ ወይስ መዘዝቡቓላት ካልኦት ዝበሎ እየ ዝኣምን፧ . . . ብሕቶታት ምስ ዝጭነቕ ናብታ ወትሩ ዝዝክራ ኣበሃህላ ኣቶ ወልደኣብ ወልደማርያም እየ ዝብል።

ንናጽነት ኤርትራ - ምድራ፡ ኣየራ፡ ባሕራን ሰባን - ዝኣየድ ዝበረ ቃልሲ ኣብ ወሻጢ ናይ ዓወት መድረኽ ኣብ ዝበጽሓሉ እዩ፡ ኣብ ካልኣይን ሓደንታዊን ጉባኤ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ። እቲ ቓልሲ ሓብራዊ እታ ትድለ ዝበረት ናጽነት ናይ ሓቦር። ስለዚ፡ ናጽነት ከም መግለጺ ልዕሊ'ቶም ኣብቲ ኣጸምእ ገደል ኩይናም ኩሉ ዓይነት መስዋእቲ ዝኸፍሉ ዝበሩ ተጋደልቲ ክገልጹ ክትንትና፡ ክናፍቓ . . . ዝኽእል ኣሎ ኣይብልን። ናጽነት ክትናፍቖን ክትብህጎን መጀመርታ ክትሰእና ኣሎካ። ስኢንካ ንምርካብ ከቢድ ዋጋ ክትከፍል ኣሎካ። ዋጋ ከፊልካ ምስ ጨበጥካያ፡ ንኸተስተማቕራን ቀጻልነታ ከተውሕሰን ዋጋ እናኸፈልካ ክትነብር ኣሎካ። ናጽነት ብዋጋ እትሕሎ ደኣ'ምበር ከም ሰማ ብናጻ እትንብር ኣይኮነትን - ብዋዕበሪ ዝረኣናዮ እዩ።

ኑታ ኣብ ሽሓኒ ወርቂ እትረኽብ ናጽነትን ካብ ኣጸምእ ገደል እተምጽኣ ናጽነትን ሓደ መግለጺ ኣይወሃብንዩ። ናጽነት ብመንጸር ዝኸፈልካዮ ዋጋ ጥራይ ኢያ እትስተማቓር። እቲ ግዜ ቋንቋ እንግሊዝኛ ዝመልከሉ ዝበርኩ ብምንባሩ ትርጉም ናጽነት ብቋንቋ እንግሊዝኛ ክረኽቡ፡ ንሱ ቀንዲን ተኣማኒን ገይረ ስለ ዝሓሰቦኩ መሰለኒ፡ ናብቲ ህቡብ መዝገበ-ቓላት ኦክስፎርድ ገጺሉ፡ "ናጽነት፡ (1) ጊላ ወይ እሱር ናይ ዘይምኳን ኩነት፣ (2) ከም ዝደለኻዮ፡ ዝኸኣ ሰብ ከይዓገተካ፡ ከተተግብር፡ ክትዛረብ፡ ወዘተ. ሓይሊ ወይ መሰል ምውናን" ዝብል መግለጺ ካብቲ ብዙሕ እቲ ቐንዲ እዩ። ክጺድፍዮ እንተ ኢልካ ጸደፍ፣ ጌጋዩ ንዓ ግደፍ ዘይብሉ ናጽነት ኣሎ። ኣብ ወሽጢ'ቲ ኣምር ኣቲኻ'ውን ዝተፈላለየ ፍልስፍናዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቍጠባዊ፡ . . . መግለጺ ክትህቦ ትኽእል።

"ናጽነት እንታይ እዩ፧" ኢለ ሓቲተ፡ ድሌትካ ምግባር፣ በቃ! ደስ ዝበለካን ዝመሰለካን ምግባር ማለቱ ተራእዩኒ ነይሩ፡ ብዙሕ እዋን። ብፍላይ ኤርትራ ሃገርና ናጻ ምስ ወጸት፣ በቃ ፍጹም ናጽነት ኣብ መሬት ዝተተከለ ኩይኑ እዩ ተሰሚዑኒ - ከምዚ ብኢድካ እትጭብጦ፡ ፍጹም ውጹእ ናጽነት። ከምኡ ዘየግብር'ውን ኣይነበረን። እቲ ዝተኸፍለ ዋጋን ከርተት ወለዶታትን ብናጽነት ተደቢሱ፡ ፍጹም ሰላም፡ ብርሃን፡ ርግኣት፡ ቅንዕና፡ እምነት፡ . . . ዝሰፍነሉ ዝመስለኒ። እቲ ትማሊ ዘይሰገር ዘሰገርካ ሓይሊ ኣብ ናጽነት ናጽነት ክሀንጸልካ ትጸቢ፡ ሰብ ምኳንካ ትርስዕ! ናጽነት፡ ነፍስኻ እንተ ዘይገዚእካ፡ ስምዒታትካ እንተ ዘይተቖጻጸርካ፡ እምነትካ እንተ ዘይኣጽኒዕካ . . . - ኩሉ ናጽነት እትሓቶዩ - ናጻ እያ ክትብል ኣይትኽእልን። ከም ሰብ፡ ኣብ ማሕበራዊ ህይወት ኣብ ዝኣምን ሕብረተሰብ እንተ ደኣ ኣሊኻ፡ "ከመይ ኣቢልካ ኢኻ፡ ከም ዊንታኻን ከም ድሌትካን እትኸውን፧" ኣለ ካብ ምሕሳብ ዓዲ ኣይወዕልን። ናይ ውልቂ ናጽነት ካብቲ ዓቢ ወይ ሓፈሻዊ ናጽነት ተፈልዩ ክኸይድ ይኽእል ድዩ፧ ስለዚ፡ ነጻ እየ ክብል ከለኹ፡ ኩሶ'ውን ናጻ እዩ ደየ ዝብል፧ ወይስ "ኣነየ ናጻ፡ ናተይ እየ ዝፈልጥ" እዩ እቲ መረዳእታ። ከምቲ ፍሉጥ ኣበሃህላ ሓርነት፡ ኣቶ ወልደኣብ'ውን ብተደጋጋሚ ዝበሉዎ፡ "እቲ ሓርነትካስ ንሓርነት ካልኦት ኣይዓግቶ!" እኣምን ደየ፧ ወይስ ብኸዓይ ይጥዓመኒ እየ ንናጽነት ዝገልጻ!

ትርጉም ናጽነት ንኽፈልጥ ወይ ብዋዘኡ ንኽሓስበሉ ናብታ ናይ ኣቶ ወደኣብ ወልደማርያም ኣበሃህላ እየ ዝኸይድ፡ "ናጽነት ብደቂ ሃገሩን ብቛንቋ ሃገሩን "ናጽነት" ተባሂሉ ዘጻዋዕ እንተ ደኣ ኮይኑ እኹል ኢዩ። ናጽነት ምእንቲ ኪኸውንሲ ብቛንቋ ወጻእተኛታት መንግስታት Freedom, liberta ecc... ተባሂሉ ከጻዋዕ ዘድልዮ ኣይኮነን።" (መጋቢት 1987፡ ዓራርብ ሳሕል)።

ካብዚ ኣበሃህላዚ ተበጊሰ ንናጽነት ከመይ እርእያ! ከመይ እነብራ! እቶም ኣብ ጉዳይ ዘለዉኺ ንናጽነት ብኸመይ ይርእዩዋ፧ ከቢድ ዋጋ ዝሓተተት ናጽነት ከቢድ ዋጋ ኢያ እትሓትት -

ናይ ባህርያት ሰብ'ቲ። ናጽነት ምስ ኩሉ ዝሸክሩ፡ ዝጠልሙ፡ ዝፅግቡ፡ . . . ኣይሰኣኑን ይኹኑ - ኣለዉ'ምበር። ኣፍሰይ ምስ መን እየ ዝሰርዓ! ምስ ፈጠርቲ ሽግር ወይስ ምስ ፈጠርቲ ራህዋ፤ "ኣካል ፍታሕ እምበር፡ ጠንቂ ሽግር ክኸውን የብለይን!" ኢብል ደኣ፤ . . . ከበድቲን ቡዳህቲን ሕቶታት ይወሩኒ እየም። መልሶም ግን እንድዒ።

እቲ ዝደልዩ ትርጉም ናጽነት፡ ብመንጽር ሕሉፍ ታሪኽን ንናጽነት ዝተኸፍለ ዋጋን ደኣ'ምበር ኣብቲ ሓሳባዊ ዓለማዊ ትርጉሙ ጥራይ ከይምርኩስ ዘዘናኽር እዩ። ካብኡ ናብኡ ምስ ተመሳሰሊ ተመክሮ፡ ባህሊ፡ ታሪኽ . . . ዘለዎም ህዝብታት ትርጉሙን መቐረቱን ይቀራረብ ይኸውን ኢለ እሓስብ! እቲ ናጽነትካ ግን ናትካ ንክኸውን ናይ ካልኣት ምኻኑ ምእማን ኣለካ።

ናብታ "ናጽነት እንታይ እዩ" እትብል ዘይተመለሰት ሕቶይ ከብል፡ ክምልስ ዘይከኣልኩስ ክሓትት። ናጽነት ኣበይ ኢያ ዘላ፤ ኣብ ጽሑፋት፤ ኣብ ዜማታት፤ ኣብ ግጥምታት፤ ኣብ ኣኼባታት፤ . . . ኣበይ ኣላ ናጽነት! ኣብ ወረቐት! ኣብ ታሪኽ! - ኣብ ገጠር፤ ኣብ ከተማ፤ ኣብ ዓዲ፤ ኣብ ሰብ - ኣብ ጥሪት! ኣብ ኩሉን ንኹሉን ኢያ ናጽነት።

ብፍላይ እዛ ዝዘረብኩ ዘለኹ ናጽነት፡ እታ ካብ መግዛእቲ ሓራ ኳናካ እትነብራ ናጽነት ከመይ ክትከውን ኣለዋ ንምባል እዩ። ናጽነት ሰራሕተኛ ክብሓል እሰምዕ፡ ኣጸቢቐ እኣምነሉ፣ ናጽነት ኣሰራሒ'ውን እዩ - እምልኣሉ። ናጽነት መሲሳ ንኽትምቅር ካብ ሰራሕተኛ ኣሰራሒ ኣይሕመቕ!

ናጽነት እምነት'ዩ። ብርግጽ። ናጽነት ጥልመት ከኣ ኣለዎ። ናጽነት ብፍቕርን ሰላምን ብሓባር ምንባር እዩ። ናጽነት ንዓይ ይጥዕመኒ'ውን እዩ። ካብ ጠላሚ ግን ኣሚኒ ክበዝሕ ኣለዎ።

ሓቐኛ ውሸጣዊ ባህሪ ሰብ ካብ ጸገም ኣብ ራህዋ እዩ ዝፍለጥ። ጸገም ኩሉ ግዜ ሓደ ሓይሊ ናይ ምኻን ባህሪ ኣለዎ። ዝጎጥመካ ሽግር ብሓባር ሰጊርካ ሰፊሕ ዓለም ናጽነት ምስ ፈጠርካ፡ እቲ ዓለም ብዙሓት ኣሰዳዕቲ ነገራት ዘለዎ ፈታኒ መድረኽ ይኸውን። ዓቕብ ሰጊርካ ጉልጉል ምብጻሕ ሓይልኻ ጥራሕ ዘይኮነ ዘርኣየካ፡ ኑቲ ጉልጉል ናይ ምስትንፋቕ ወይ ምንእኣስ ባህሪ ይፈጥረልካ'ዩ ማለት'ዩ።

ናጻ ኮይኻ ዘለኻ ብኸመይ ትፈልጥ፤ ህይወትካ ኣብቲ ናጻ ጥራይ ዝበዝሐ ዓለም እንተ ተፈጢራ - ማለት፡ መግዛእቲ ዘይረኣየት፣ ምረት ዘይሰገረት፡ መግረፍቲ ዘይሓለፈት - ምስ እትኸውን ንናጽነት ብኸመይ ትገልጾ፤ ሓባራዊ ሽግር ሓባራዊ ትርጉም ናጽነት ዝፈጥር ካብ ኮነ፡ ሓባራዊ ብድሆ ዘይገጠሞ ናጽነት ናይ ሓባር ምኻና ብኸመይ ይፈልጦ፤ - ኣብ ኣብያተ-ትምህርቲ! ኣብ ገዛ! ኣብ ኮም . . .! ኣበይ፤ ኣበይ ይመሃሮ! መንዩኸ ክምህሮ፤

ኑታ ንዝዊሕ እዋን ኣበይ ከም ዘላ ዘይፈለጥኩዋ ናጽነት፡ ኣብ ሓደ ቦታ ጥራይ ከም ዘላ ተሓበረ - ኣብ ስራሕ! ብእምነት ኣብ ስራሕ፣ ንስዉኣት ኣብ ምስራሕ፣ ንራህዋ ኣብ ምስራሕ፣ ንሰላም ኣብ ምስራሕ፣ ንሓባር ኣብ ምስራሕ ኣላ ናጽነት። ስራሕከ ኣበይ ኣሎ፤ ስራሕ ንባዕሉ እንታይ እዩ፤ (ስራሕ ደኣ ስራሕ!) ኣብ ኩሉ ናይ ስራሕ ቦታታት ኪደካ ርኸቦ።

ጽጋብ ናጽነት እንተ ደኣ ኩይኑ፡ ጽጋብካ ምጃር ከኣ ናጽነት እዩ። ኣብ ከም ኤርትራን ህዝባን ዝኣመሰሉ፡ ኣብ ትሕቲ ቀጠባዊ መትባዕቶ ዝነበረ ህዝቢ ንዝሓሸ መጻኢ፡ ራህዋ ዝሰፈኖ ሕብረተሰብ፡ ስራሕ'ዩ ናጽነቱ። ከይሰራሕካ፡ መገዲ ስልጣኔ ከይሓዝካ፡ ንማሕበራዊ ፍትሒ ኣብ ሓዲድ ከየርገጽካ፡ ናጽነት ኣለኒ ክትብል ኣሸጋሪ እዩ። እቲ ዘይተርፍ ገልጠምጠም ኣብ ቦታኡ እንከሎ፡ ኑቲ ቀንዲ ዕማም ከይዓበለ፡ ኣብቲ ስራሕ ጽሬት፡ ንቕድሚት ምስጓም፡ ማዕርነት፡ ፍትሒ፡ ምቁጽጻር፡ ገምጋም፡ . . . እንተ ዘይኣልዩ ማሕበራዊ ፍትሒ የለን።

ሎሚ ሰራሕካ ብልዑብልዕ ኣብልካ፡ ድሕረይ ሳዕሪ ኣይብቁላ ኣይከነን ናጽነት። ናጽነት ሎሚን ጽባሕን ኢያ። ዝያዳኡ ናይ ጽባሕ - ናጽነት ቀጻልነት እዩ። ናጽነት ምቕጻል ምውሳይ ንሓባራዊ ዕላማ እዩ 'ማለት'ዩ።

ስእሊ፦ ኤፍሬም ሃብተጽዮን

ጽባሕካ'ያ ጽባሕ

ኣማኑኤል በርሀ

እቲ ብዙሕ ዝሰከም፡ ብዙሕ ይፈኸሶ፡፡ እቲ ውሑድ ዝሰከም ከኣ፡ ውሑድ ሩፍታ ይረኽብ፡፡ እቲ ካብ ጾር ዝሃድም ግን፡ ወትሩ ክሰከሞ ዘለዎ ጾር ይጸብዮ - እናተሰከፈ ኸኣ ይነብር፡፡ ብመጠን ዝተሰከምካዮ እዩ ዝፈኸሰካ፡፡

"ብመጠን እቲ ሎሚ እትሰከሞ ደንጎላ እዩ፡ ጽባሕ ወርቂ ዝወሃበካ" እንተዝበሃልሲ፡ ዕጥይጥይ ዝብልዶ ኾን ምተረኸበ? እቲ ዕጥይጥይ ዝለመደ ደኣ፡ ወርቂ ክትወሃብ ኢኻ በሎ ዋላ ኣልማዝ፡ ካብይ ብዘጥረዮ ወኒ እዩ'ሞ ህርኩት ክኾውን!? እምበር እቲ ባህሊ ስራሕን ንስለ ካልኦት ናይ ምብጻሕ ኒሕን ዘለዎ ደኣ፣ ብዘዕባ ውልቃዊ ዓስቡ ከይሓሰበ'ንድዩ፡ ንስለ ሓፋሽ ደሙን ርሃጹን ከይበቐቐ ዝውፈ፡፡ ግን ከኣ'ኳ ይደመጽ ኣይደመጽ እታ እተልምዓን እትብጀወላን መሬት እትኣትዎ ቃል ኣለዋ፡፡ ብመጠን ዝሰገርካዮ እሾኽ እያ ዕምባባ እትህበካ፡፡ ብመጠን ዝተጻወርካዮ ጽምኢ'ያ፡ ጽሩይ ማይ እተቐብለካ፡፡ ብመንጽር ዝተጸመምካዮ እያ ዕረፍቲ ትእዝዘልካ፡፡

ንስኻ ደኣ'ሞ፡ ጉልበት ዝድልየ፡ እጅግኻ ስብስብ፡፡ ንቕሓት ዝድልየ፡ ውዳበኻ ሰፍሕ፡፡ ሓሞት ዝድልየ፡ መዓንጣኻ ሕጹብ፡፡ ክንደይ ዓረ ደዩ ብጽንዓትካ ተንዲሉ፡፡ ክንደይ መንሽታሕትሖ ደዩ ብጉልበትካ ተደላዲሉ፡፡ ክንደይ ጫውጫውታታት ደዩ ብንቕሓትካ ፈሺሉ፡፡ ክንደይ ቶግ ቶሮግ ደዩ ብሓሞትካ ዘፍ ኢሉ፡፡ ንስኻ ደኣ'ሞ፡ "ድቃስ ኣብ ትርፊ ግዜ ይኹነልካ" እንተኢሉካ ኮንታት፣ ንሰለምሲ ይትረፍ፡ ንቋሕ-ሰም ትገድፎ፡፡ ርሃጽካ ንላዕሊ ዓሪጉ፡ ዝናብ ኣውሪዱ ዝወልዶ ልምዓት፣ ጽባሕ ንዓኻ'ዩ፡፡ ድምቀት ምስሊ ጽባሕና እንሆ ይርኣ'ሞ፣ ጽባሕ ጽባሕካ'ያ - መንእሰይ ሎሚ፡፡

ጽባሕ ንዘውደልደለን ንዝደልደለን ብማዕረ እትብጽሖም መዓልቲ ኣይኮነትን፡፡ ጽባሕ ናይ'ቲ ሎሚ ዝጸንዐን ዝተጸመመን'ያ፡፡ ጽባሕ ናይ'ቲ ሎሚ ዝርሃጸን ጉልበቱን ኣእምሮኡን ዘይበቐቐን'ያ፡፡ እዚ ደኣ'ሞ ልዕሌኻ መን ይኽእሎ!? ንስኻ ዝተዓገስካዮ መን ይዕገሶ፡፡ ንስኻ ዝተጸመምካዮ መን ይኽእሎ፡፡ ንስኻ ንስለ ሓፋሽ ዝተሰከምካዮ ጾር መን ይሰከሞ፡፡ ጽባሕ - እዛ ቀረባ ጽባሕ - ብርሃጽ ዝፈረየ ፍረን ብንቕሓት ዝበርበር ጎነን ሒዛ ምስ መጽኣት፣ ጽባሕ ናትካ ጽባሕ'ያ፡፡

እቲ ምእንቲ ሓፋሽ እትጽመሞ'ኳ ምእንቲ ኑብስኻ'ዩ - ጽባሕ ንዓኻ'ንድዩ እቲ ዕግበት፡፡ እቲ ንስለ ሃገር ጋሕጋሕ እትወፍሮ'ኳ

ምእንቲ ኑብስኻ'ዩ - ናትካ'ንድያ እዛ ሃገር። እቲ ምንታይ ሰለም ከየበልካ ዘውጋሕካዮ'ኳ ምእንቲ ኑብስኻ'ዩ - ሓውኻ'ንደየ ኣኑ። ጽባሕ፡ እታ ኩልና ድምቀታ ኣወናዊኑና ዘሎ ጽባሕ'ኳ፡ ንዓኻ ኣሚንና ኢና - ንዓኻ ንሸባብ። ጽባሕ፡ ናትካን ናይ'ቶም ምእንታኦም ተኣምር ዝሰራሕካሎም ሓፋሽን እያ። ጽባሕና ኣብ ናትካ ሎሚ'ዩ ዝምርኮስ'ሞ፡ ጽባሕ ናትካ ጽባሕ'ያ።

ንምንታይ ዲና ሕልምና ክትርጉምልና ኢልና ናብ ፈታሕቲ ሕልሚ ዘይንኸይድ? ሕልምና ንስኻ ከምተግህድ፡ ብዘይካኻ'ውን ምስጢሩ ዘንብቦ ስለዘየለ እኳ ኢና፡ እምነትና ኣጣኻ ነንብሮ። ንምንታይ ዲና ብኹሉ መኣዝን ንዘፍነዉ ናይ ጎደቦ ድምጽታት እዘንና ንለኮ - ድምጽና ብድምጽኻ ከምእንሰምዖ ስለዘረጋገጽና እኳ ኢና። ንምንታይ ዲና ብዘዘመጽኡ "ሓደስቲ ኣረግቶት" ምጉብዕበዖት ዘይንሰናበድ - ቀዳምካ ከምእትነቕሓሉ ስለንኣምን እኳ ኢና። ብተግባር ከኣ ተርእዩና'ለኻ ጋህዲ ሕልምታትና። ብተግባር ከኣ ተርእዩና'ለኻ ትግባረ ሕሹኽታ ውሸጥና። ብተግባር ከኣ ተርእዩና'ለኻ ... ። እምበር ክንደይ ዕቁባት ተተኣኪበን "ተገፋዕ፡ ተገዘት" ዘይበላ። ክንደይ ዓባሳት ድምጺ ክውጭጫ ዘይፈተና። ንስኻ ግን ሕልምኻን ውዕሎኻን ባዕልኻ ስለ ትፈልጦ፡ ብመንባሕቲ ጎራፋት ኣስናን ረምታ ስጉምኻ ኣይዘረግካን። ርግኣት ሎሚ ናይ ትማል ዓቕልኻ ዝወለዶ እዩ'ሞ፣ ፍረ ጽባሕ ድማ ፍረኻን ንዓኻን እዩ።

ስለምንታይ ዲና ጾር ከይኩበደካ ዘይንሻቐለልካ? ዝዘለልካዮ ሰልምን ዝከደልካዮ ከውሕን እኳ'ዩ፡ ኣጣኻ ንዘለና እምነት መመሊሱ ዘውሰኾ። ስለምንታይ ዲና ጉዕዞ ነዊሕካ "ኣላሽ" ከይትብል ዘይንጠራጠር - ኒሕካ ኣብ ውዕሎኻ ስለ ዝርኣናዮ እኳ ኢና። ሕጂ'ውን ንዘዘመጽእ ጾር ናጣኻ ኢና ከኑብሎ'ሞ፣ ጽባሕ ናትካ ምዃና ኣሚንካ፡ ከም ቀደምካ ጾርና ተሰከም። ጽባሕ ጽባሕካ'ያ።

ዓለም'ኳ ብዘይካ'ቶም ዘስካሕክሑ መከራታታ፡ መስመርካ ዘስሕቱ ዙብለጭልጩ ነገራት ቀሪባ'ውን ትጽወዓካ'ያ። ኣብ ኢድካ ዘሎ እምኒ፡ ወርቂ ከምዘውጽእ ኣሚንካ እንተዘይጸኒዕካ ድማ፡ ናብ'ቶም ዙብለጽልጩ ምስ ከድካ፡ ሕዝ ኩተብሎም ዝሃሱ ኮይኖም ይጸንሑኻ'ሞ፡ እምኒ ደንቦኻ ትናፍቕ። እንተዘይጸኒዕካ ደኣ'ሞ፡ ሕልምታትካ ምእንቲ ኪይተግህድ፡ ንኪፍኪፍታ ከም ኣይሂ እናምሰሉ፡ "ጽላል ኣለና፡ ንዓ ናብ'ዚ ተዓቖብ" እናበሉ ዝጽውዑ መስሃትያን ፈቐድኡ'ንደየም ኪጋጥዩኻ። ብቐሊሉ ትሰናበድ እንተኴንካ ደኣ'ሞ፡ ክንደይ ጎራፋት ኣስናን'ንደየም ብቐድሚኻን ብድሕሬኻን እናንብሑ ስጉምኻ ክኾላልፍዎ። ትዕግስትን ጽንዓትን ግን፡ ብከድሪ ንዘንዝም ኣንበሳ'ውን ሃዲኡ ከምዝድቅስ ክገብርዎ ይኽእሉ። ብተሃዲድ ንዘግዕር ድማ፡ ናብ ገደል የምርሕዎ። ነዚ ኣጸቢቕካ ሳላ ዝከቓሕካሉ'ንዲኻ፣ ብምዝባዕ ክራማት'ውን ከይተሰናበድካ፡ ባዕልኻ ክረምትኻ ትፈጥር ዘለኻ። እታ ብጽንዓትካ እትፍጥር ጽባሕ፡ ብርግጽ ናትካ'ያ።

ንመን ሒዝና ዲና፡ ዝጽበዩና ጉዕዞ ነዊሕን ኩርኳሕ ዝበዝሖን ምስ ዝኾውን፡ ሹዳና እናልሓምና ደኣ ሰንና ነኺስና ንኸዶ'ምበር፡ ሰርገላ ካልኦት ከነማዕዱ ንድሕሪት ግልጽ ዘይንብል? ንመን ሒዝና ዲና፡ ንፋስ ጸጥ ኢሉ እኽልን ሓሰርን ክፈልስ ይትረፍ፡ ቅርኒብ ዘዩልዕል ኣብ ዝኾነሉ'ውን፣ "ኡፍ!" እናበልና ብእስትንፋስና ዓውድና ነኺዶ'ምበር፡ ተስፋ ቆሪጽና መስኣና ዘይንስንዱ? ነገር ባህሪ ክራማት ከምዝዘንግዕ ስለ እንፈልጥ ድማ፡ "በዚ እዝህለት ሓንቲ፡ ቡቲ ከኣ ናብኣ ገጻ ትድመር ኣላ" እናበልና ቁንጣሮ ደመናታት ካብ ምቑጻር፡ ኣቐዲምና ኣኻውሕ ፈንቂልና ክረምትና ንፈጥር። ንዓኻ ሒዝና እንታይ ተኣምራትከ ዘይንገብር።

ንሕና ደኣ'ሞ፡ ኣይኮነን ንጥምየት ንጽጋብ ንጻወር ህዝቢ'ንዲና። ብጽጋብ ሸቡዳዕዳ ዝብሉ፡ ብምቾት ትዕቢት ዝውንዘፉ እንተርኣና'ውን፡ ብእኦም ከይተጸለና፡ ንራህዋና ብ"ተመስገን" ጥራይ ኢና ንገልጾ። ብኣንጻሩ እንተኾነ'ውን፡ ብራእይ ጽባሕ ደኣ ንነስዕ'ምበር፡ ብናይ እለቱ ሰንከልከል ኩብድና እናሓኸኽና ኣብ ቅድሚ ሓላፍ መንገዲ ኣይነንባሁቕን። ካብ'ዚ ሓፋሽ'ዚ ዝተወለድካ ሸባብ ደኣ'ሞ፡ መን ምስ መሃረካ ቁልፍኻ ክዘልቕ።

ኣብ'ዚ ሎሚ ስነ ኣእምሮኣዊ ኩናት፡ ከም መሪሕ ኩሉ ዓይነት ኩናት ኮይኑ ብኹሉ ኩርንዓት ጫውጫውታታት ዝፍነወሉ ዘሎ ግዜ፡ መምስ ዝከፈሰ ንፋሳት ንኸይትውንጨፍ ምጽማም የድሊ። ንእዝንኻ ዘሱብሑ ወረታት፡ ካብ መስመርካ ኣውጺኦም ከም ገፊል ምስ ፍሽ ዘዘበለት ንፋስ ካብን ናብን ከከላብዑኻን መስመርካ ከስሕቱን ልዑል ሓይሊ'ለዎም። ግሩህ ወይ ዓቕሊ ዘጉደሎ እንተረኺቦም ድማ፡ ንዕኡ'የም ቀዳማይ ተሃዳናይ ዝገብርዎ። ኑቲ ጽንዕ ግን ዋላ'ውን ክንዲ ዝሓየሉ እንተሓየሉ፡ ካብ ሓዲዱ ምንቕ ኩብልዎ ኣይክእሉን። እቲ ጽንዕ ጥራይ ድማ'ዩ ናብ ዝተበገሰሉ ዕላማ ዝበጽሕ። ጽባሕ ድማ ፍረ ጽንዓትካ እያ'ሞ፡ ጽባሕ ጽባሕካ'ያ - ግን ከኣ ጽባሕ'ውን ካልእ ቃልሲ'ሎ።

ሃገረ ጻዕሪ ሃገረ ክብሪ

ኮ/ል ኪዳነ እንድርያስ (ባንተ)

"ፍረ ጻዕርኻ'ዩ ህዝበይ ጸሓይካ በሪቓ'ያ ለይለይ ... ": "ዝጸዓረ ይዕወት": "ቃልስና መሪርን ነዊሕን'ዩ ዓወትና ግን ናይ ግድን":... ወዘተ ወዘተ ንጻዕሪ፥ ንምረት፥ ንምጽማምን ዓቕልን፡ ንኣስሓኮን ኒሕን፡ ኣብ ምወዳእታ ከኣ ንዓወትን ክብረትን ዝገልጹ ኣበሃህላታትን ጭርሖታትን መለለይኡን ሕላገቱን'የም። ንተጋዳላይ ህዝባዊ ግንባርን ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻን፡ ዘይሓርስ ከምዘይሓፍስ፥ ምህርትኻ ማዕረ ጻዕርኻ ምዃኑ'ውን ዘንጊዕዎ ኣይፈልጥን። ህዝቢ ኤርትራን "መርሃዊ" ተጋዳላይ ኤርትራውን፡ ብልግሱን ውህብትኡን ዘየነይትን ዘየጃህርን መሬት ኤርትራ፥ ጻዕራም፥ ዓቃልን ጅግናን ህዝቢ ብምፍራዩ ተኻሒሱ'ዩ። ሳላ ስጡምን ከም ዓረ ዝተርር ሓድነቱን ከኣ ንተዛማዲ ዋሕዱ ኻዕበት ኣራቢሑ ተኣምር ሰሪሑ። "ኣይትርብሑ'ምበር ኣይትብዝሑ መርገም ኣይኮነን" ሓያል መልእኽቲ ዝሓዘ ምስላ ኣበዋት'ዩ። ጻዕሪ ክብሪ ከምዝፈጥር፥ ብዘኻየዶ ንምእማኑ ዘጸግም ከቢድ ጻዕርን ዘይጽንቀቕ ጽንዓቱን "ክብርን ዘውድን ናጽነት" ምድፍኡ ከኣ ምስክሩ'ዩ ንህዝቢ ኤርትራ።

ናጽነት ንምምጻእ ናይ ዝተኻየደ ከቢድ ቃልሲ፥ ዝተሰግሩ ከበድቲ ፈተነታት፥ ዝተኻየደ ጻዕሪ፥ ዝተኸፍለ መስዋእትን ምዝርዛር ናይ'ዚ ሓጺር ጽሑፍ ዕላማ ኣይኮነን። መዘኻኸሪ እንተኾነ ግን ነዚ ዝስዕብ ጭራም ኣብነት ንርአ፥

ኣብ መፋርቕ ሓምለ ናይ ዓመተ 1978 ጀሚሩ፥ ዘይዕገት ዝመስል ዝነበረ ናህሩ ዘፍ ኢሉ ህዝባዊ ግንባር ናብ ተዛማዲ ጸብለልታ ክሳብ ዝኣተወሉ ሓምለ 1979 ተጋዳላይ ህዝባዊ ግንባር ንልዕሊ ዓመት'ዩ ብዘይዕረፍቲ ተዋጊኡ። ኣብ'ዚ ከባቢ 390 መዓልታት፥ እቲ 270 መዓልታት (ትሽዓተ ኣዋርሕ'ዩ) ትንፋስ ኣብ ዘይህብን ቀጻሊ ውግእን ምንቅስቓስን'ዩ ኣሕሊፉዎ፥ እሞ ከኣ ምስ ጥሙይ ኩብዲ፥ ጽሙእ ጎሮሮን ዕሩቕ ዝባንን። ኣብ ታሪኽ ብረታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብምረቱን ምንዋሕ ግዜኡን ንመድረኽ ምዝላቕ ዝዳረግ ኣይነበረን። ተሰጊሩ ግን ብሳላ ነቕ ዘይብል ጽንዓትን ከቢድ ጻዕርን፡ ኩሉ መዳያዊ ምድላዋት ተገይሩሉ ድሕሪ ናይ ክልተ ዓመታት ተዛማዲ ዕረፍቲ ዝተበገሰ 6ይ ወራር'ውን ብግዜ ይሕጸር'ምበር፥ ብምረቱን ዝሓተቶ ዋጋን ክጥመት እንከሎ ኣዚዩ ከቢድ ነይሩ። ዓው ኢሉ ኣይተዛረበሉን'ምበር፥ ንጸላኢ'ውን ሰውራ ኤርትራ ከም ዘይድምሰስ ኣርእይዎ'ዩ። ኣብ'ዚ ኣብ 1ይ ርብዒ ዓመት ናይ 1982 ዝተኻየደን ንኸባቢ 95 መዓልታት ብዘይ ዕረፍቲ ዝቐጸለን 6ይ ወራር ህዝባዊ ግንባር ኣስታት 2700 ስዉኣትን ከባቢ 5000 ከኣ ውጉኣትን ክኸፍል'ዩ ተሓቲቱ። ኣብ ውሽጢ'ቲ ወራር ሰለስተ ኣርባዕተ ግዜ ተወጊእካን ጌና ጸማልያ እንከሎኻን ብዘይፍቓድ ሓካይም ናብ ኣሃዱኻን ብጾትካን ምምጻእ ልሙድ ነይሩ። እተን ***"ከም ነፍሲ-ጾርን ሓራሰን ጓል-ሄዋን ኣብ ሓጺር ግዜ ናብ ዝነበርኦ ናይ ምምላስ ብቕዓትን ባህልን ዘማዕበላ ኣሃዱታት ህ/ግ (መሳርዕ፥ ጋንታታት፥ ሓይልታትን)"*** ክድምሰሳን ናብ ዝነበርኦ ክምለሳን ኣራባራብ ኔሩ። መርኣያ ሓያል ጽንዓትን ተመላስነትን (resilience) ከኣ'ዩ።

ጻዕሪ ምስ ራእን ኣብ ራእን፡ እምነት ኣብ ዕላማን መዓልቦን፡ ጽንዓት ኣብ ኣካይዳን መትከልን፡ ጥምረት ኣብ ኣሳጉማን ምረሻን፡ ሳቦያ ኣብ ጻዕርን ሽቕልን፡ ተጻዊሩ ክሳብ እታ ናይ መወዳእታ ንጣብ ደም ሃገር ንምምጻእ፥ ተጻዊሩ ክሳብ'ታ ናይ መወዳእታ ንጣብ ረሃጽ ዝነጥብን ዝፈስስን ደም ንምውሓድ፥ ተጻዊሩ'ውን እንደገና ልኡላውነት ሃገር ንምውሓስ ትጽዕር ክሳብ'ታ ናይ መወዳእታ ትንፋስን ትርግታ ልብን፡ ትሓልፍ እናጸዓርካ፥ ተወርስ ከኣ ንወረስቲ። ይውረስ ድማ ጻዕሪ ከም ኩሎም ናይ ማሕበራዊ ክብሪ ውርሻታትን ግምጃታትን፡ ኤርትራ **"ጀጋኡኣን ሓርበኛ ህዝባ፥ ብኽብርን ተድላን ንኽኩብሩዋ እትብቅዕ ሃገር"** ንምግባራ ዝግበር ጻዕሪ ከምዝዕወት ከኣ እዚ ሓያል ናይ ምውርራስ ባህሊ ኢዩ ዕላመኡን መራኣያኡን።

ብሓያል ጻዕርን መስዋእትን ዝመጸ "ክብሪ ናጽነት" ህዝቢ ኤርትራ ንምዕቃቡ'ውን፡ ማዕረ ንምምጻኡ ዝመጣጠን ሓያል ጻዕርን ከቢድ መስዋእትን ከም ዝሓተተ ሓጺር ናይ ርብዒ ዘመን ናይ ናጽነት ዓመታት ብግሁድ ኣርእዩና ኣሎ። ከም ኣብ ግዜ ቃልሲ ኣብ ሓለዋን ህንጻትን ሃገር እንተኾነ'ውን መትከል "ርእሰ ምርኮሳን፡ ነብሰ ምኽኣልን" ጥራይ እንኮ መንገድን ሕርያናን ምዃኑ'ውን ብግቡእ (እንደገና) ተገንዚናዮ ኣሎና ኣብ'ዚ ሓጺር ናይ ዘመነ ናጽነት ዕምርና። በዚ መርሓን ስረተ እምነትን ዝጉዓዝ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ኸኣ፥ ኣይሰገደን ንጎይቶት ድኽነት፥ ኣይተንበርከኸን'ውን፤ ኣብ ታቦታት ሲኦል፥ ኣይመጠወን ነቲ ክቡር ክብሩ ንናይ ትኳቦ ማሕበራት፥ ኣይዘርገሐን'ውን ኣእዳዉ ናብ ማናታት ኣሜሪካ፥ ኣየማዕደወን ከኣ ናብ ደበናታት ከናዳ፥ ብጀካ ንረብን እዝግሄርን ንኻልኦት ክሰግድ ዘይባህሉን ልምዱን እዚ ኩርዕ ህዝቢ፥ ***"ተንበርኪኹ ጮማ ካብ ዝድረር ብእፍ ጸሙን ምስ ክብሩን ብደውን ደረቱ ነፊሑን ኩሓድር'ዩ ዝመርጽ"።*** ካብ ኣብ መዘገበ ቃላት ናይ ወጻእተኛታት ከም ኣብነት ዓጸቦን ጥሜትን፥ ልመናን ድኽነትን

ምስፋር ዝገኒኸ እንታይ ኣሎ?!

ናይ ልምዓትን ህንጸትን መደባቱ ብንጹር ዝፈልጥ ናይ ኣካይድኡን ጉዕዞኡን ጎይታ ዝኾነ መንግስቲ ኤርትራ፣ ቀዳምነታትካ ክንሰርዓልካ "ሓጽብታትን ራህያታትን ኣወንዚፍኩም መንበሪ ኣባይቲ ዘይተቐድሙ" ንዝሰብኩ ሓሰውቲ ኑብያት ከሳሲ ግዜ ኣይነበሮን። ማይ "ሂወትን ትንፋስን" ምኳኑን ማይ ይርከብ እምበር፣ ዓሰርተ ትንፋስ ኣብ ሓንቲ ጸባብ ጎጆ ተጸፋጺፉን ተሓቋቚፉን ክሓድር ዘይጽገም ህዝቢ ምኳኑ ህዝቢ ኤርትራ'ውን ልዕሊኡ ዝፈልጡ ናይ ስነ-ሕብረተሰብ ሊቃውንቲ ማዕዳን ምኽርን ኣየድልዮን። ኣብ ናይ ኢንተርነት ሰኪዐታትን ናይ ቴሌፎን መስመራትን ብኻርታመ ኣብ ዝተለበጡ ጽርግያታትን ስጉሚ ተንክስ ንዘይብላ ናይ ብሕቲ ናይ ጥዕና ትካላት ኢድና ዘርጊሕና ሓንጎፋይ ክንብለን መንግስቲ ናብ ካልእ ዋኒኑ ከድህብን ዝምዕዱ "ሰናይ" ዝምኑዩልና "መኸርቲ" ከኣ ውሕዳት ኣይኮኑን። (ኣብ ጥዕና ዝዓቢ ዋኒን ያኢ ተረኺቡ!!!) ዓለም ናብ ሓንቲ ንእሽቶ ቁሸት ኣብ ተቐየረት ናብ ጎረባብቲ ሃገራት ከይድኩም ዘይትፍወሱ ከይብሉና'ውን ዘሰክፍ'ዩ።

ናብ ላዕለዋት ትካላት ትምህርትን ሳዋን ተውጽእዎ ዘለኹም ባጀት ከቢድ ጽዕነት ይፈጥረልኩም ስለዘሎ ናይ ሓደ ዓመት ናይ ሳዋ ትምህርቲ ዘይተርፍ፣ ውሑዳትን ብሉጻትን ተወዳደርትን ተመሃሮ ዝምህራ ናይ ብሕቲ ዩኒቨርስትታት ከጉላዕልዓ ዘይትገድፍወን ዝብሉ ጨለታት'ውን ውሑዳት ኣይኮኑን። መብራህትን ብርሃንን ብውልቀ ኣውፈርቲ እንተዝውነን ክፍሊት ዝኸበሮ ከተመኛ ናብ ገጠርን ርሑቕ ከባቢታትን ምኸደ ኣብ ገጠር ናብ ከተማ ዝኣቱ'ውን ምተዓገተ ዝብሉ "ወረጃታት" ሰብ ጽቡቕ ራእን ሓለይትን'ውን ምስ'ዞም ላዕለዎት ተጎዘጉዞም ዝኸዱ'ዮም። መንግስቲ ምስ ነጋዶ ተሰሪዑ ኣብ ንግድን ሸቐጥን ኣብ ምስፋር ማሽላን ሽኮርን ኣብ ዘውዕል ካልኡ ዘይገብር፣ ደኳኹን ሕድሪ ከማሓድር ድቃስ ለይቲ ኣብ ዝስእን፣ እንተላይ ናይ መሰረታውያን ሃለኽቲ ነገራት ኣቕርቦት፣ ውልቀ ነጋዶን ሸቃጦን ከማልእዎ ሕድሪ!!! ዘይብሎም እናበሉ ዝጉስጉሱን ዘንሳጉሱን ከኣ ካልኦት ናይ ቁጠባን ወፍርን "ክኢላታት" እዮም። ብድኅማ ዝኸይድ ናይ መጓዓዝያ ዕማምን ኣገልግሎትን ቀጻልነት የብሉን። ኑዳድን ጋዘን ብቐጻልን ብትሑት ዋጋን መንግስቲ ክቐርቦ ዘይከኣል'ዩ፣ ግብራዊ'ውን ኣይኮነን።

ስለዚ፣ ... ስለዚ "እቲ ማዕዳ ሓልዮት ውርዝነት" ወዘተ ብዙሕ'ዩ። ኩሉ ግን ንሓደን ተመሳሳልን ዕላማ። ዝጸዓረ ንኸይኩብርን ክብሪ ተመሊሱ ክብሪ ዝፈጥር ክብሪ ምኳኑ ንምህሳስን። እዛ ብሓያል ጻዕርን መስዋእትን ዝመጸት ሃገረ-ኤርትራ ግን ጽዒሩ ዘምጽኣ ህዝባ ብኽብሪ ዝኑብረላ "ሃገረ - ክብሪ" ምኳናን "ብዕራይ ናብ ዘበለ እንተበለ ዕርፉ ኣጺኒዓ" እትጉዓዝን ተጻባእታ ንዝፈጥርዎ ነዝነዝታ ተጻዊራ ብቐጻሊ መኣዝና እተስተኻኽል ሃገር ምኳና ክፈልጡ'ውን በጋጣሚ'ዚ ኑብዕሎ ዘለና ጽምብል ብሩራዊ እዮቤልዩ በዓል ናጽነትና ከነዞኻኽሮም ንደሊ። እንተ ስለ'ቲ ድቃስ ስኢኖም ዘመንጨውዎ "ምኽሮምን ማዕድኦምን" ግን የቐንየልና ንብሎም።

ካብ ዳያሪ

ክልተ ተዘክሮ ፍሉይ ኣጋጣሚ

ምሉእ ተስፋይ

ናፍቖት ዝዓበኹሉ ከባቢን መተዓብይትን ንዝዊሕ እዋን ክመላለሰኒ ጸኒሑ'ዩ። ነታ ተወሊደ ዝዓበኹላ ከተማ መንደፈራ ካብ ዘይረግጻ ከባቢ ዕስራ ዓመት ኣቢሉ ኩይኑ ኣሎ። ዕድመ ሓደ እኹል ሰብ ኩይኑ። ንፍቕሪ ግዘውተይን እዛ ከተማን ርኢኻ እዚ ኹሉ ዓመታት ክይተመለስክዋ ክጸንሕ ዘይእመን እዩ። ካብ መተዓብይተይ፣ ጐረባብተይ፣ መማህርተይ፣ ኩዕሶ መጻወተይ፣ ... ንሓደ'ኳ ኣይረሳዕኩን። ንኹሉ ኩርናዓት ግዘውትና፣ ክይትዕንቅፈና ንዘላ ዝበርና ከውሒ፣ ኣስካላ እንዳ ኣቦይ ስዒድ፣ ብዙሓት ኩዕሶ ዝሓበሰ ካንሸሎ እንዳ ኣቦይ ሕሸን፣ ኣኻልብ ዘዕበናሉ ካንሸሎ እንዳ'ቦይ ያሲን፣ ሰፈር ሻሹ ከልቢና፣ መገዲ ቤት ትምህርቲና፣ ደሮናን ዘራጊቶን ከተማና፣ ... ወዘተ... ፈጺሙ ዘይሃስስ ልክዕ ከም ትማሊ ዝረኣየኒ ተዘክሮታት'ዩ። ሕጂ'ውን እቲ ዘገርም፣ ብድፍኢተይ ዘይኮነ፣ ብናይ ስራሕ መገሻ እምለሳ ምህላወይ'ዩ። ንሓደ ሰሙን ዘጸንሕ ናይ ስራሕ ኣጋጣሚ፣ ንተሃን ናፍቖተይ ከውጽእ ከም ዘይክእል እፈልጥ'የ። ግን ሕፍንቲ ካብ ተዘክሮይ ኣሐድሰሉ እኸውን።

ኣብ መገሻ ዘድልየና ነገራት ምስ ጠርነፍና ኣጋ ምሸት ኢና ተበጊስና። ኣነ ምስ ሳልሳይ ርእሰይ፣ ሓሙሻይና መራሒ ማኪና። መገሻ ከም ዘሎና ምስ ፈለጥኩ ኣዝዩ ተሃዊኸ። ህንጡይነተይ እምብዛ ዝገረሞም መሳርሕተይ፣ "እንታይ ደኣ ሓድሽ ገያሻይ መሲልካ?" ክብሉኒ ኣይደንጎዩን። ናብ ዝጠዝሐ ቦታታት ሃገርና ብስራሕ ኣብ ዝተንቀሳቐስናሉ ከምዚ ዓይነት ህንጡይ ስምዒት ርእየሙለይ ኣይፈልጡን። ናይ ነገር ኣጋጣሚ ግን ጉጅለና ናብ መንደፈራ ገጻ ገይሻ ኣይትፈልጥን ነበረት።

ኣስመራ ሕቖና ሂብናያ ካብ ንወጽእ ብዙሕ ኣይተዛረብኩን። ብጾተይ ከም ቀደሞም ብዓውታ እና'ዕለሉ፣ ብዓውታ ዕላላት ውሽጠይ ስለ ዝተዓበለልኩ እሰምዖም ኣይነበርኩን። ብዙሓት ሕቶታታት ኣብ ሓሳቦተይ ቅጅል እናበሉ ከሸግሩኒ ጀመሩ። "ሕጂ ናብ'ታ ዝዓበኹላ ግዘውቲ እንተ ዘኺይድ መን ምጸንሓኒ? ዘለልየኒኸ ምረኽበኩዶ? እቶም መጻወተይ መሳቶይ ይህሉውዶ? ንመን ቀዲመ እረክብ እኸውን? ከመይ ገይረ'የ ክስዕሞም? ከምቲ ብቑልዕትና ካብ መገሻ ምስ ተመለስና ንገብሮ ዝበርና፣ ብካንሸሎና ጀሚረ፣ ካንሸሎ እንዳ'ቦይ ኑሩ፣ እንዳ መምህር፣ እንዳ ማንተይ፣ ... ቡቡሓደ ገዛ ገዛ እናኣተኹ ደየ ክስዕሞም?" ብዙሓት ሕቶታት እናልዓልኩ ንስምዒት ናፍቖተይ ቀስቀስኩዎ'ሞ ከም ገለ ኩንኩ። ሰላዕ-ዳዕሮ ሓሊፍና ንቐልቀለት መንገዳ ተገምገምና። እቲ ብዮማክ ጼጋም ዝቕበለካ ኣግራብ ሰራውን ጨዓን ከተዕርፍ ዝዕድም'ዩ። ካብኡ ዝሓለፈ ግን እቲ ብጼጋም ሽንኽ ዘሎ ትርኢት ተፈጥሮ ዘገርም'ዩ። "ኣብዚኣ'ባ ሓንሳእ ከዕርፍ፣" በልኩ ድሕሪ እዚ ኹሉ ትም።

"ኪይመሰየ'ባ መሕደሪና ክንጥጥሕ" ብምባል ክንቅጽል'ኳ እንተ ዓደሙ፣ ኣነ ግን "ናይ 20 ደቒቕ መገዲ ክንዲ'ዚ ዘሻቕል የብልናን። መንገዳ ንኡስ ዞባ ድባርዋ'ዩ፤ ሓደ እግሪና ከም ዝረገጸና'ያ ኣይትረስዑ፣ " ክብል ኣእመንኩዎም። ኣብ ድባርዋ ናይ ሓደ መዓልቲ ስራሕ ዓሚምና ናብ መንደፈራ ኢና። መኪናና ናብ ጼጋም ጠዊና፣ ናብቲ ኣጻድፍ ብምቕራብ ደው በልና። ካብ መኪና ብምውራድ፣ እግሪና ናብቲ ጸድፌ ኣንጠልጢልና ኮፍ ብምባል፣ ነቲ ግሩም ተፈጥሮኣዊ ጽባቐ ኣስተማቐርናየ።

መጀመርታ ባህ ዘይበሎም ብጾተይ ድሒሮም ኣድነቑ። ካብቲ ኣብ ኣፍንጫና ዘሎ ኣጻድፍ ዝወርድ ሩባ፣ ሩባ-ሩባ ብኣዒንቲኻ እንተ ተኸታቲልካዮ፣ ንድባርዋ ጥሒሱ፣ ናብ መዕረፊኡ ዲጋ ምስላም'ዩ ዘብጽሓካ። ናብ ዝተጠዋወየ ጽርግያ መንገዳ ምስ ጠመትኩ ድማ ንፈለማ ዓመት ናጽነት ኣዘከረኒ።

ወዲ ሸውዓተ ዓመት ከባቢ'የ ነይረ። ኣብ መካበቢያ ከተማ መንደፈራ ብዙሓት ኣውቶብሳት ፋምፋም ይብላ ነበራ። ቈልዑና ዓበይቲና ናብ መካበቢያ ጐየና። እኹላት መንእሰያትን ዓበይቲን ኣብ ዘዘረኸብዎን ኣውቶብስ ይስቀሉ ነበሩ። ናይ ምንታይ ምኳኑ ክይፈልጥና እናረኣና፣ ኣቦይ ኣብ ሓንቲ ኣውቶብስ ኣብ ቅድሚት ተሰቒሉ ኣማዕደኹዎ። እናጎየኹ ድማ ተራኣኹዎ። ምስኡ ተሰቒለ። ኣውቶብሳት ነቒለን።

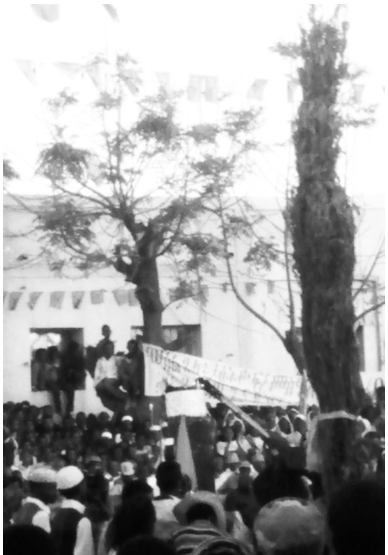

ብሽሉ መሳሽቲ ናይተን ኣውቶብሳት፣ ኣውሊዕን ካልእ ቁጽሊን ዝሓዙ እናጨፈሩን ኣናደረፉን ኑቲ ኣብ ወሳናስን ጽርግያ መሊኡ ዝጠበረ ሰብ ይፋነው። ኣነ'ውን ጭልግዕ ኣእዳወይ ኣወዛወዝኩ።

"ናበይ ኢና?" ሓተትኩ።

"ደቀምሓረ።" መለሰ ኣቦይ።

"እንታይ ኢና ክንገብር?"

"እንቋዕ ሓገሰና ክንብሎም።"

"ናይ ምንታይ?"

"ናይ ናጽነት፤ ናጽነት ስለ ዝመጽኣት እንቋዕ ሓገሰና ኢልናዮም ክንምለስ ኢና፡" ኩብል ዝመለሰለይ ኣይረሳዕኩዎን። ቅድሚኣ ዝጠበረት መዓልቲ ተቐማጦ ከተማ ዓዲ-ኳላ ናብ መደፈራ ተመሳሲሊ ምብጻሕ ገይሮም ነበሩ። ጽርግያ ሞንጎዳ ከምዚ ሎሚ ገፊሑን ለሚጹን ኣይነበረን። ግን ኣውቶብሳት ልክዕ ኣብ ጕልጕል ይኸዳ ከም ዘለዋ ይቀዳደማ ነበራ። ኣብዚ ኢጋጥሚ ኣውቶብሰናን ካልእን ጕድኒ ንጕድኒ ኰይነን ዓቕብ ተታሓሓዝኦ። እቶም ገለኦም "ፎርሳ" እናበሉ ኣቀዳዳም ይጻወቱ፤ እቶም ገለኦም ድማ ኑቲ ክስዕብ ዝኽእል ሓደጋ ሰጊኦም መጠንቀቕታ ይህቡ ነበሩ። ድሓን ይእቶ ምሳና ተሰቒሉ ዝነበረ ፖሊስ ትራፊክ ቁቢዑ ብመስኮት ብምውጻእ ኣወዛወዘ። እታ ትድረብ ዝነበረት ኣውቶብስ ከሙቅጽበት ዘሓለፈት። ኣብዚ ሕጂ ደው ኢልናሉ ዘለና ዝባን መንጎዳ ምስ በጻሕና ድማ ኣዕረፍና።

ክሳዕ መንጎዳ ወሪድና ንሸከቲ ንቕልቀል ምስ'ዚ ዝኸሪ'የ ነይረ። እቶም ናይ ሽዑ ኣጓብዞ ኣብዚ ዓይነይ ይረኣዩኒ። እቲ ሓገሱ፣ እቲ ጸወታ፣ እቲ ፍቕሪ… ኩታ ኩሉ ስምዒቶም ይረኣየኒ። ድባርዋ ክትኣቱ ዘሎ ሩባታት ንምኽንያት ስማ እታ ከተማ ዘብርህ'ዩ። "ዶባ ሩባ" ንድባርዋ ዝዓወባ ዓዲታት ዳርጋ ኩለን ብሩባ'የ ዝዓወባ። ጸቡቕ ዕላል እዘን ሩባታት ናይ ዘዕበዩኦም ኣዕሩኸይ ኣለዉ። ድባርዋ ክትኣቱ ሓደ መሳጢ ምርኢት ኣሎ። ንሩባ ማይልሓም ምስ ሰገርካ ንእሽተይ ዓቐብ ኣላ። እዚ ዓቐብ ንድባርዋ ኣብ መጋረጃ ዝተሓብኣት መርዓት'ዩ ዘምስላ። ንታ ዓቐብ እናወጻእኪያ ክትክይድ፣ ከተማ ድባርዋ እናተራእየት ትኸይድ። እዛ ምርኢት ምስታ ኣብቲ ዓቐብ ዘላ ዓባይ ዘኰላዕልዖት ገረብ ወትሩ ይምስጠኒ ነይሩ። ሎሚ'ውን ነዛ ንእሽተይ ምስትምቓረይ ክእንገድ እናተጸበኹ፣ ቅድም ናብታ ገረብ ኣማዕደኹ፤ ኣይነበረትን። መንዲላ ከም ዝተገፈፈት ሰበይቲ ሽል በለኒ። ግን ክንዲ ኣቕጽልቲ ናይታ ዝነበረት ገረብ ዝኸውን ሱብ ግን ኣብቲ መካቡብያ ዓሚሩ ነበረ። ልክዕ ከምቲ ኩሉ ግዜ ዘስተማቕሮ፣ ድባርዋ መርዓት ምዃና ክትምስክር መካቡብያኣ ተሸላሊሙ ጸንሓና። ንኣሽቱን ዓበይቲን ጥንዴራታት፣ ከምኡ'ውን ቡበዓይኑቶም ዘመላኽዑ ሕብራውያን ሙብራህቲታት ካብን ናብን ተዘርጊሑ፣ ብዙሓት መንእሰያት ቡቲ ጼጋ እዛ ከተማ ዝኸሳ ታህሰስ ዝተሰርሐ ሸግ (ሆየ) ሒዞም ጸኒሐሙና። ቈልዑ፣ መንእሰያት፣ ኣደታት፣ ኣቦታት፣ ኣባላት ሓይሊታት ምክልኻል፣ ፖሊስ… ኩሎም ከም ግቡኦምን ማዕርጎምን ለቢሶም፣ ግሩም ትርኢት፤

"ድባርዋ መዓስ ዲያ ናጽነታ ወጺኣ?" በለ ሓደ ብጻይና ነገራቱ ንመዓልቲ ናጽነት ዘዘኻኽር ኩይኑዎ። እቲ ጽርግያ ተዓጽዩ ነበረ። ብዝተሓበርናዮ መገዲ መኪናና ብምእላይ እንታይ ፍሉይ ኢጋጥሚ ከም ዘሎ ሓተትና። "ሸግ ናጽነት ንጽቢያ ኣለና፡" ዝብል ዘይተጸበናዮ መልሲ ተዋህበና። ሓቆም'ዮም ኣብ ማእከል እቲ መካቡብያ ሓንቲ ዓባይ ሸግ ኣላ። ከም ባህሊ ኩለን ንኡሳን ዞባታት በታ ዝቕበላኣ ሸግ፣ ኣብ ሕምብርቲ ንኡስ ዞባአን ዝሰርሓኣ ዓባይ ሸግ ኣብሪሀን እየን ዘሕልፋኣ። ብጹተይ ቀዲሞሙኒ ካብ መኪና ወሪዶም። ሸግ ናጽነት ናብ ኣስመራ ኣብ መውዓኢታ ስለ እትመጽእ ብዙሕ ህንጡይነት ጸኒሑና እዩ። ነዛ ኢጋጥሚ ከሕልፋ ድሌት ኣይነበረናን። መኪናና ብግቡእ ዓጺና ናብቲ ህዝቢ ተሓወስና። ሓቲትና ከም ዝረኸብናዮ እታ ሸግ ድሮ ኣብ ከባቢ ዲጋ ምስላም ንንኡስ ዞባ ተረኪባ ከም ዘላ፤ እቲ ዝጠዘሐ ህዝቢ ናይዛ ከተማ ድማ ኣብዚ ብዓቢ ጽንብል ይጸብያ ከም ዘሎ ፈለጥና።

ሸግ ናጽነት ብደበላን ዕልልታን ተሰንያ፣ ናይ መመረቕታ ቀምሽ (ጋውን) ዝለበሳት ቆማት ወይዛዝርት ንታ ሸግ ሒዞ ኣብ ማእከል ክልተ ንጣንዴራ ሃገርን ግንባርን ዝጸሩ ኣባላት ሓይሊታት ምክልኻል፣ ብህዝቢ ተዓጂባ ደበኽ በለት። ዕልልታ፣ ጣቕዒት፣ ፈስካ፤ ጸኒሑ ክልተ ግዜ ንኹብራ ዝተተኩሰ መዳፍዕ ተወሲኹዎ ኣብ ዘይትፈልጦ ስምዒት'ዩ ዘእትወካ። ናጽነትና ክንዲ ምንታይ ነኹብራን ነፍቅራን ምዃና እቲ ሽዑ ኣብ ውሽጥና ዝተፈጥረ ስምዒት ምስክር'ዩ። እታ ቀዋሚት ዓባይ ሸግ ተወሊዓ፥ እታ ነታ ሸግ ጺይራ ዝመጸት ቆማት ወይዛዝርት፣ ንሽምኣ ቆማት ወይዛዝርት ኣረኪባ፤ እቶም ክልተ ንጣንዴራታት ሃገርን ግንባርን ዝጸሩ ኣባላት ሓይሊታት ምክልኻል'ውን ንሽምኦም ኣረከቡ። እቲ ብታህሰስ ዝተሰርሐ ሸግ ተወሊዑ፥ መካቡብያ ከተማ ድባርዋ ኣዝያ ማመቐት። ሸግ ናጽነት ከምዚ ዝበለ ስምዒት ትፈጥረለይ'ያ ኢለ ሓሰበ ኣይፈልጥን ነይረ። ኩሉ ኣብዚ ቅርዓት እዛ ከተማ ዝተኣከበ ህዝቢ ተፈሲሁ ክዕዘዞ፥ ክስዕሰዓ፥ ክድብለላን ክዕልለላን እንከሎ ካብ ስምዒት ወጺእካ ክትዕዘቦ እንከለኻ፥ ናጽነት ማዕረ ክንደይ ምዃና ክትርዳእ ኣየጸግምን። ኩሉ ሰብ ቡበዘሎዎ መሳርሒ ነዚ ፍሉይ ኢጋጥሚ ይሰንድ ነበረ። ናብታ ሸግ ቀረቡ ክስኣል ዝደሊ'ሞ መውዓኢታ ኣይነበሮን። ናብታ ነታ ሸግ ተቐቢላ ብኹብሪ ተቐሚጣ ዝነበረት መንእሰይ ከይዶም ዝስኣሉ በዝሑ። ነዚ ዝተፈላለየ ሕብሪ ስምዒታት እናተዓዘብኩ ናብታ ሸግ ኣብ ዘበልኩሉ፥ ሓንቲ መንእሰይ ናብ'ታ ሸግ ብምኻድ ብኽልተ ኣእዳዋ ዓትዒታ ክትስዕማ ረኣኹ። ምሉእ ምሸት ዕላልና በዚ ኢጋጥሚ ተዓብሊሉ ነበረ።

መገሻና ኣብ ጸቡቕ'ዩ ገጢሙልና። 09 መጋቢት ናይ ድባርዋ ስራሕና ኣጻፈፍና፣ ናብ መንደፈራ ቅድሚ ምንቃልና፣ ሸግ ናጽነት ንጽባሒቱ ናብ መንደፈራ ከም ትብገስ ሰማዕና'ሞ ሓደርና።

ማኪናና ኣብ መሰርዕ እተን ንሸግ ናጽነት ዝዕጅባ ብዙሓት መካይን ኣእተናያ። ህዝቢ ከተማ ድባርዋ፣ ከም ብቕድሚ ትማሊ ምሸት ብኽብር ማዕርግ ከፋኑዋ ወርሒ ቦታኣ ከይሓዘት'ዩ ናብ ጽርግያ ወጺኡ። ዝጠዘሐ ህዝቢ ክሳብ ታሪኻዊ ቦታ ምስላም ብእግሩ ድሕሪ ምስዓቡ፥ ዕድል ዝረኸበ ኣብ ኣውቶብስ ብምስቃል እግሪ እግሪና ሰዓቡ። ኣብ ዘዝሓለፍናዮ ዓዲ ዕንባባ እናተነጸገልና ታኺታ ሓለፍና። ማካይን ካብቲ ዘገምታ ጉዕዞአን ደው በላ። ኣብ ቅድሚት ዝሓልፈኒ ከይህሉ ካብ ማኪና ብምውራድ

ንቕድሚት ከድኩ። “ፈጨው” ደርፌታት ሜዳ ተወሊዑ፣ ኣብቲ ጕልጕል፡ ኣብቲ ጸሓይ፡ ኣብቲ በረኻ ሂር ዝበለ ጓይላ ዓመረ። ኣነ ኸኣ ነታ ሽግ ዝጸረት መንእሰይ ቀረብ ከዕልላን ነታ ብዓልቲ እዚ ዓቢ ስምዒታት ሽግ ብኢደይ ክሕዞን ዕድል ረኺበ።

“ፍቓድ ደዩ ክርእየ?” በልኩዋ ወርቂ ንገሰ ከም ዝሓዘት እናተሰከፍኩ። ፍሽኽ እናበለት ኣቐበለትኒ። ብኸልተ ኣእዳወይ ዓትዒተ ኣዚረ ረኣኹዋ። ብማዕዶ ኣዝያ ከብድ ገይረ ግዲ ቀሪጸያ፡ ሚዛና ኣብ ኢደይ ፎኺሰኒ'ሞ፡ “ኣንቲ ድሓንባ'ያ፣ ኣዝያ ከብድ ገይረ ቀሪጸያ ነይረ” በልኩዋ።

“ኣብቲ ማእከል ህዝቢ ተሰኪምካያ ክትሓልፍ ከለኻ'ዩ ፎኳስ ከም ዘይኮነት ዝርድኣካ” በለትኒ ከይተገደሰት። ንሽገራዊ ሚዛና እምበር ንሓሳባ ትርጕማን ከም ዘይመዘንኩ ይርድኣኒ ነበረ። ኣቐዲሙ ኣዝያ ከብድ ዘሕሰበኒ እንታይ ምኳኑ በዛ መልሲ ናይዛ መንእሰይ'ዩ በሪሁለይ። ተበገስ ኩይኑ። ነዊሕ ኣይከደናን። ብቕድሚና ዝበረ ናይ ሕርሻ ቦታ ንኹብሪ እዛ ሽግ ናብቲ ግራት ዘእቱ ልዳት ኣዳልዮም ተቐበሉና። ቡብዝሓለፍናዮ እዚ ዘይብሃል ኩብሪ'ዩ።

ሽኻ ወዲ-ብስራት ምስ ሓለፍና ን“ችኳንታ ኡነ” ኣማዕደኹ። ምስ መዓልቲ ናጽነት ዝተኣሳሰር ዝኽሪ ቀልዑነተይ ከኣ ተቐጀለኒ።

ዓመት ዓመት መዓልቲ ናጽነት ኣብ ዝኣትወሉ ቅንያት እግሪ ጕዕዞ ልሙድ ተርእዮ ነበረ። ዝበዝሑ ቀምጣ ስረ፡ ጋምባለን ሸናን ዝለበሱ፤ ብረት፡ ጥወዮ ነጸላን ባንዴራን ኣብ ዝባናም ዝጸሩ ብመንደፈራ ክሓልፉ እንክለው ህዝቢ ሞራል እናሃበ ክሳብ “ችኳንታ ኡነ” የፋኑዎም ነበረ። ኪንዮኡ ዝሓልፉ'ውን ነይሮም። ንዓና ግን መውዳእታና “ችኳንታ ኡነ” ነበረት። “ችኳንተ ኡነ” ንማይልበስ ኣብ እተላግሰሉ ከባቢ ዘላ ብኣግራብ ዝዓመረት ቦታ እያ። “ችኳንታ ኡነ” - ሓምሳን ሓደን ማለት'ዩ፤ ካብ ኣስመራ ክሳብ እዛ ቦታ ሓምሳን ሓደን ኪሎሜትር ማለት'ዩ። ነፍሲ-ወከፍ ዓመት ቅንያት ናጽነት ንዮግዳ ዝበርና ቦታ'ያ።

“ችኳንታ ኡነ” ሎሚ'ውን ልማዳ ኣይገደፈትን። ህዝቢ ከተማ መንደፈራ ንዛ ሽግ ንምቕባል ኣብኡ'ዩ ጸኒሑና። ልክዕ ከምቲ ኣቐዲምና ዝረኣናዮ ሰናርዮ ተደጊሙ። ኣብ ማእከል እቲ ህዝቢ ኣቲኻ ክትከይድ፡ ምስቲ ሆይሆይታን ዕልልታን ፍሉይ ስምዒት'ዩ ዝፈጥረልካ። መንደፈራ ንነዊሕ ዓመታት ኣይረኣኹዋን። እቲ ህዝቢ ጥራይ ዘይኮነ ንሳ'ውን ቀሪባ ዝተቐበለትና ኮይኑ ተሰምዓኒ። ዞባዊ መወከሲ ሆስፒታል ቀዲሙ ወትፍ በለና። እንዳ ኣቡነ ተኸለ፡ ማይጨሪሩ፡ ሽኻ ዓለሙዝ ... ኩሉ ተዋሒጡ፡ ዘይፈልጣ ከተማ መሰለተኒ። እዚ ቦታታት ከተማ ውጽኢ ዝበለ፡ ንኽንሕንብስ፡ ኣብ ግዜ ባቑሚ ክንሕጸብን ሸዊት ክንቅንጥብን ንኸዶ ዝበርና በረኻ'ዩ። ሎሚ ናብ ማእከል ከተማ ተቐይሩ። እዚ ኹሉ ናፍቖተይን ህንጡይነተይን ተፈራረቐ። ዝያዳ ዝተጋዋሸኩ ኩይኑ ጠዓመኒ።

ብኹብሪ እናተዓጀብና ናብታ ጫፍ ናይ ቀደም መንደፈራ ዝበረት ቤት ትምህርተይ፡ መባእታ ቤት ትምህርቲ ደጀዝማች ዓብደላ ጎናፍር (ኣስላምያ) በጻሕና። ካብ ማእከል ከተማ ናብዚ ዘለናዮ ዝውሕዝ ማዕበል ሰብ ይርእ ነበረ። እዚ ከምዚ ዝበለ ኣጋጣሚ ነታ ብቐልዐተይ ዝተቐበልኩዋን ዘይሃሰሰ ተዘኪሮ ዘሎዋን መዓልቲ ናጽነት ኣዘከረኒ።

ከተማ መንደፈራ ብዘይ ቶኸሳ'ያ ሓራ ወጺኣ። ቅድሚኡ ዝበረ መዓልቲ ሰብ ካብ ገዛ ኣይወጽእን ነበረ። ደረት ጽርግያ ዝበረ ግዝወትና ተወዘ ዝብሎ ሰብ ኣይነበረን። ብዘይካ እቶም ብቑልዐትና ኣትሒዝና ጸላእቲና ምኳናም ብዘይ ንፈልጦ ምኽንያት ዝርድኣና ዝበረ ህዝባዊ ሰራዊት ኢትዮጵያ (ቀኝ)፡ ካልእ ዝዘወር የለን። ሰብ ኣብ ገዝኡ ዘሎ ክበልዕ ጥራይ እምበር ነዛ ክሸነ ከይዱ ክሰንክት ኣይክእልን ነበረ። ኣነን ኣሕዋተይን ሽሮ፡ ዕሹግ መግቢ (ሰቃጥላ)፡ ኩዲድና ንበልዕ ነርና። 24 ግንቦት ረፋድ ቶኽሲ ተሰምዐ። ሰብ እናዘለለ ናብ ብሎኮ ኣስመራ ገጹ ክገዩ ጀመረ፤ ናብ ቤ/ት ኣስልምያ ገጹ፡ ናይ ሓገስ ቶኸሲ ኣበየ ቦታኡ ተተኩሰ፡ ሰብ ዘለለ፡ ዓበደ። ኣፍደገታት ተዓጽዩ ፍጹም ኒን ዝብል ሃመማ'ኳ ዘይነበረ፣ ኣፍደገታት ብኸሎ ሃህ ኢሉ ሰብ ዕልቕልቕ ኩይኑ። ኣነ ኣብ ኣፍደገ ገዛና ኩይነ ኑቶም ብማእከል ጽርግያ ጉደኒ ጉደኒ ታንኪታቶም ዝንዓዙ ዝበሩ ተጋደልቲ እዕዙብ ነበርኩ። ቀረብ ክርእዮም ደለኹ። ነታ ዝመጸዋ ዝበርኩ ሰቃጥላ ሽሮ ክሓድጋ ድማ ኣይደለኹን። ተጋደልቲ፡ “ናይ ጦር ሰቃጥላ ይበልዕ ኣሎ፣” ኪይብሉኒ ብውሽጢ ጎልፎይ ሓቢኣ እናመጸኹዋ ናብኦም ቀሪበ። እታ ሓንሳእ ናይ ኮዕሶ-ጋንታ፡ ሓንሳእ ንጦር ተፍርሖም ሕንጉጉ ገይርና ንገልጻ ዝበርና “ሻዕቢያ” ርኢናያ። ምስ ደቂ ገዛውቲና ዘሊልና፣ ዘሊልና፤ መን ዝበዝሐ ተጋዳልቲ ሰዓመ ተጻዊትና። ብረቶም ሓንሳእ ዝተሰከመ'ሞ መን ክውዳደር። ኣጻብዕቱ ብረት ዝተንከፈት መወዳደርትና ኣይነበረን።

በዚ ማእከል ህዝቢ፡ እዚ ማዕበል ተዘከሮታት እናሰላሰልኩ፡ ንገዛውትና ረኣኹዋ። ዝተወለድኩላን ዝዓበኹላን ገዛ ገዛውትና! ቅምጥ ኢሉ ኣሎ። እታ ክንዲ ኹሉ ትኸውነልና ሰፋሕ ገዛውትና ዓለምና ከም ዘይነበረት ዝከኣሰት ኩይኑ ተሰመዓኒ። ካብ ገዛውትና ክልተ ኣንጎሎ ዘይርሓቐ ሓድሽ ዓዲ ፍጹም ኣይነበረን። ተደፋኒቐበ። ብዙሕ ሰብ ኣብ ወሰናስና ኣሎ። ሓደ'ኳ ዝፈልጦ ክርኢይ በሆግኩ ግን ኣይከኣልኩን። ምስዚ ማዕበል ህዝቢ፡ ማዕበይል ስምዒታት ውሽጠይ እናካወንኩ ኣብ ጃራፍዮሪ ከተማ መንደፈራ ኣዕረፍኩ።

ኣነን መሰታይን ብማዕረ

ኣብርሃም ዮሃንስ (ወዲ ዕቋር)

ኣብ ፈለማ ዓመታት ምጅማር ትምህርተይ ብዙሕ ባህ ዝብለኒ ዝኽርታት ኣሎ። ልዕሊ ኹሉ ግን ምርቓ ዓባየይ ካብ ዝኽረይ ኣይሕከኽን'ዩ። "ሓሳብ ልብኻ የስመረልካ፡ ትምህርትኻ ይግለጸልካ፡ ጽኑዕ ርገጽ" ወዘተ...። ዓበይቲ ምስ ፈጣሪ ዘራኽቦም ድንድል ኣሎ ኢለ ስለ ዝሓስብ ምርቓኦም ኣዝዩ'የ ዝብህጎ። በዚ ኢና ኸኣ ምስ ጐረቤተይን ዓርከይን ንምርቓ ዓባየይ ንጓየየሉ ዝነበርና። ወትሩ ድማ ምርቓና እናጸብጸብና መን ዝያዳ ክረክብ'ዩ ብምባል ኣብ ክትዕ ንጽመድ ነበርና።

ጉዕዞ ህይወት ባዕሉ ግዲ የለብመካ ኾይኑ፡ ቁሩብ ጉብዝ ምስ በልና ካብ'ዚ ንጥፈት ሕይብ ክንብል ጀሚርና። ድሕሪ ኣብ ናይ ኮለጅ ጻንሖተይ ግን ከመይ'ሉ ናብ ርእሰይ መጺኡ ብዘይ ርድኣኒ ምኽንያት ምርቓ ዓባየይ ሃንደበት ክዘኻኽረኒ ጀሚሩ።

ኣብ ምእታው ወርሓት መስከረም ዕላላት ኮለጅ ናብ ሓደ ዛዕባ'ዩ ዝቐንዕ። ኣበይ ተመዲብካ፧ ኣታ ኵሰቶ ድኣ ኣብ ከምዚ በጺሕዎ ወዘተ። እቲ ዕላል ኣብቲ ከተገልግሎ ዝተመደብካ ቦታ'ውን ኣየቋርጽን'ዩ። ኣብ ፈለማ ሓድሽ ቦታ ስለ ዘጋይሸካ ሕድሕድ ትጨናኖ። ደቂ ክላስካ፡ ኮለጅካ ትደሊ። ገለ ወቃሕ ዝብለካ ገጽ ትምልከት፡ ንፋለጥ ከይንኸውን ኢልካ ትውከስ፡ ኣብ ኮለጅ መምሃርትኻ ከም ዝነበረ ብምሉእ ዝኽሪ ይጸውየልካ። ብሓደ ትስሕቕ። ሓድሽ ወግዕን ዝኽርን ክትፈጥር ግዜ ኣይወስደልካን። ነዚ ኸይትኸውን ዓባየይ 'ሓሳብ ልብኻ የስምረልካ' ዝበለትኒ እብል። 'ትምህርትኻ ይግለጸልካ፡' ንዓይ ጥራይ'ያ ትመስለኒ ኔራ። ትምህርቲ ሕርብት ክብለኒ ኸሎ ኣታ እታ ምርቓ ምዓስ ድያ ትሰምር እናበልኩ ክዋጠር እዝከረኒ። ይኹን እምበር ምምህርና ተመዲበ ፍልጠተይ ከሰጋግር ምስ ጀመርኩ፡ ግልጸት ትምህርተይ ጃሕጃሕ ኢሉ።

ነገር ንእሽተይ ግዲ ኾይኑ ዓቕሊ አጽብብ'የ። ኣብ ገለ መድረኽ'ውን ብብድሆ እፍተን'የ። ወትሩ ዓባየይ ጽኑዕ ርገጽ ክትብለኒ እቲ ጽኑዕ መርገጺ ኣበይ ኣሎ ኢለ ሃሰው'የ ዝብሎ። ግዜ ወሲደ ልቢ ምስ ዓደግኩ፡ መርገጽ ጽንዓት ሃገረይ ምኻና ከስትብህል ኣይተሸገርኩን። የማንን ጸጋምን ማዕበል ከሽግራ ክምህ ዘይትብል፡ ዛንታ ኵናትን ጥሜትን ኣብ ዝጽወየሉ ዞባ ደሴት ሰላምን ልምዓት ኮይና እትምርሽ ሃገር መርገጽ ጽንዓት'ያ። ምረት ኵናት ንዘይረአ መቐረት ሰላም ከመይ'ሉ ይርድኦ፧ ኣብ ህይወተይ ኵናት ርእየ ኣይፈልጥን። ዕድለኛ ግዲ ኾይነ ምስ ተወደአ ተፈጢረ። ኣብ ህጻንነትይ'ውን ኣለናልካ ኢሎም ዝሓልፍሎይ ኣያታት ብምርካበይ ጽቡቕ እንተዘይኰይኑ ደሓን ይእተዉ ሽግር ኀኒፍኒ ኣይፈልጥን። ኣብ መሬት ጽንዓት ስለ ዝተፈጠርኩ ጽኑዕ ረጊጸስ ጸኒዐ። ምኽሪ ኣይንበሎ ወግዒ ግን ትደሊ፡ ወግዒ ሕሰም ዝሰገረ። ኣብ ሳዋ ከለኹ ሓደ ካብ ላዕለዎት ሓለፍቲ ዝበለና ኣይርስዓን። "ኵልና ኣብዚ መጺእና ተማሂሩ ንብለኩም፡ ንሕና ኣእኪልና ኢና፡ ክንከይድ ኢና። እዛ ዓዲ ናትኩም'ያ። ንስኻትኩም ኢኹም ገብርትን ሓደግትን" ኢልና ኢና። ሕጂ ተዝረኽቦ ሓሳብ ልብኻ ሰሚሩ እቶም ሽዑ ዝተላበኻና፡ ኣብ ኮለጃት ተሳሒልና መፍትሕ ናይዛ ሃገር ባዕልና ሒዝናዮ ብምባል ለበዉኡን ምርቓ ዓባየይን ከዘኻኽሮ ባህ እብለኒ። ሃገረይ ርብዒ ዘመን መኪታን ለሚዓን። ኣነ'ውን መሰትኣ ስለ ዝኾንኩ ለሚዐስ እንሆ'ኹ ክምክት ጀሚረ።

ኣብ ሕልመይ ህይወት ሓጐስ'ያ
ኢለ

ምስ ተበራበርኩ ሓጐስ ስኢነስ
ተገሪመ

ድሓር ግን ግዴታይ ፈጺመስ
ሓጐስ ረኺበ

ሽዑ ህይወት ሓጐስይ ኢለ
ደምዲመ

(ካብ መጽሓፍ ፓውሎ ኮልዮ)

ርሑስ ቅንያት ናጽነት!

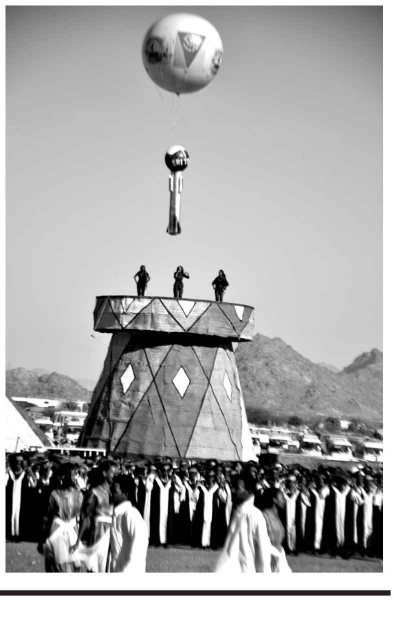

ዝኽሪ ሓያል

ኤሃብ ግርማይ

ዝኽሪ እዋን ቁልዕነት እዩ። ዝኽሪ ብዝኽሩ ድሕሪ 25 ዓመታት! ፈጺሙ ዘይሃስስ፡ እናተመላለሰ ንሓሳባትካ፡ እናሓንሳብ ሓይሊ ዝሁብ፡ እናሓንሳብ ዘቓዝን፡ ኣብ ገለ እዋን ዝናፈቕ ዝኽሪ ህጻንነት። ቡበእዋኑ፡ ዝኣኸሉ መማህርትኻ ንሜዳ ወጺኦም ጸምዋን ናፍቖትን ክስምዓካ እንከሎ፣ እቲ ዘይትፈልጦ መቐረት ናጽነት ብመገዶም ኣቢልካ ትናፍቖ - ናጽነት ጥዕምቲ እንተ ዘይትኸውን በዓል ኩሱዩ (ወለድኻ፡ ኣሕዋትካ፡ መትዓቢትኻ፡ ... እናጠቐስካ) ከምጽኡዋ ናብ በረኻ ኣይምኸዱን ኢልካ ማዕረ ነፍስኻ ትሓስብ። ምሳና ኩዕሶ፡ ሳልባ፡ ወዘተ ምጽዋትኳ ኣይወድኡን፣ ግን ጸባሕ-ጸባሕ ናብ ሜዳ ዝስለፉ፡ ንኢሶም ተባሂሎም ዝምለሱ ምስ ኩሉ ግዜኻ ዝኣኽለሉ እዋን ህሩግ ክብለካ ትምነ፣ ዝጠዓመት ትጥዓም ናጽነት ምቕርቲ ምኳና ዝሕብር ካልእ መርትያ'ውን ኣብ ከባቢና ነበረ።

መምህራንና፡ እቲ ሓደ እግሩ ካብ ልዕሊ ሰለፉ ዝተቖርጸ፣ እቲ ሓደ የማነይቲ ኢዱ ዘይብሉ፣ እቲ ሓደ ሓንቲ ዓይኑ ተቘርቀራ ዝወጸት፣ እቲ ሓደ ... - ኩሉ ከምኡ'ዩ በቃ። ሓደ እዋን ከማኻ ጥዑያት፡ ዝጻወቱ፡ ዝዘሉ፡ ዝመሃሩ፡ መንእሰያት ... ምንባሮም ፈሊጥካ ናጽነት ዝሓተተቶም ዋጋ ቅጅል ይብለካ - ብዓቢኡ ናጽነት ንህዝቦም ንመንእሰያቶም! ሽዑ ብዓቕምኻ መንእሰይ ኴንካ ምስ ገብዞካ ኣገናዚብካ ሓይሊ መንፈሶም ከተንብብ መወከሲ ኣየድልየካን፣ ብኣካል ምሳኻ ኣለዉ። ክብደቱ እናፈለጥካ፡ ንስለ ናጽነት ዝኸፈል ዋጋ ብምኳኑ ጥራይ ከምኡቶም ክትከውን ትምነ - ኣብቲ ንኡስ ዕድመ!!

ፈቲኻ ትብሎን ትገብሮን ኣይኮነን። ንኣተሓሳስባኻን ሕልምኻን ዝቓኒ ሓቂ ብንኡስካ ስለ ዝወረካ ካብቲ ዓንኬል ክትወጽእ ኣይትኽእልን። ነዚ ዘራጉድ፡ ብዕድመ ቅሩብ ዝሓልፉኻ መማህርትኻ ናብቲ ሜዳ ወረር-ወረር ክብሉ ትዕዝብ ኢኻ። ንሰኻ ከየርከበካላ ናጽነት እንተ መጺኣ ኣቤት እትዕደዮ! ስለዚ ምእንታኻ ኢላ ናጽነት ክትዱንጉ ትደሊ - ክብደት ናይቲ ዋጋ ኣጺቢቑ ኣይሰወጠካን፣ መስዋእቲ፡ ስንክልና . . . ሓበን ብምኳኑ ግን ከተርኽበሉ ትሃርፍ። እቶም ኣብ ክፍሊ ብቐጻሊ ትዝምሮም መዛሙር፣ እትርእዮም ፊልምታት፣ ተዋስኣታት፣ ባህላዊ ምሸታት፣ ሃጽ-ብል ሃጽ-ብል ዘዩብሉ ኣይነበሩን። ኣብ ጐድኒ ፊቕ ኢላ እትብኺ ወላዲትካ ኩፍ ኢልካ ድራማ "መርየም ሕቶ!" ክትርኢ እንከለኻ ከመይ ኢሉ ኪድ ዝረየላ ዘይመጸካ።

***

ኣብ ከሰላ ሱዳን'ዩ። ከባቢ ሰዓት ሸሞንተ ምሸት፡ ካንሸሎና ድምጺ ዕላል ወዲኡ ኣብ ፍጹም ስቕታ እንከሎ፡ ማዕጾ ገዛና ብኸቢድ ተኳሕኩሐ። ከምኡ ከቢድ ገውገውታ ማዕጾ ሰሚዐ ኣይፈልጥን - ሰንበድኩ። ኣደይ፡ 'መን ኢኻ' በለት ኣእዳዋ እናኣንቀጥቀጠ። መልሲ የለን፣ ምድሳቕ ማዕጾ ቀጸለ። ኣብ ትሕቲ ኣደይ ልሕግ በልኩ፣ ካብቲ ወሪሩኒ ዝነበረ ፍርሒ ከተገላግለኒ ትኽእል ንሳ ጥራይ እያ ነይራ። ሃዲኣ፡ ትርእዮ ንዘይብላ፡ ናብቲ ጸልማት ሰጊርካ ናብ ዝርከብ ኣፍ-ደገ ኣማዕደወት። ካብ ርሑቕ ድምጺ ጥሩምባ መኪይን ብሃሳስ ሰማዕኩ። "ናበይ ደኣ እዮም ክወስዱና፡" ኢለ ንነፍሰይ ሓተትኩዋ።

ብዓውታ ድምጺ ሰብ ተሰምዐ፣ "ጉሙ ያኺ! በለድኩም ኢትሓረረት!" (ተንስኡ ሃገርኩም ሓራ ኰይና) ዝብል ዘረባ ቡቲ ወሪሩና ዝነበረ ፍርሒ፡ ተንስኡ ዓድኹም ኪዱ ኰይኑ ተረድኣኒ። ቅድሚ ገለ እዋን ኣብ ከሰላ ሰፈሕ ሰለማዊ ሰልፊ ተኻዪዱ ነይሩ። ሓደ ካብ ቀንዲ ጭርሖታት ድማ፡ "ላ ተስፋይ ላ ግርማይ ባዕደል'ዮም ያ ኣሕባሽ፡" (ካብ ሎሚ ተስፋይ የለ ግርማይ፡ ንዓድኹም ትኸዱ) ዝብል መልሱ ናጽነት ሃገርካ ዘናፍቕ እኪይ ኣበሃህላ'ዩ ነይሩ።

ርግእ ኢልካ እኖተሰማዕካ እቲ ቓና ካልእ። እታ መልኣከ ሞት ኰይና ተራእያትና ዝጸንሐት ማዕጾ ባብ ገነት ተቐየረት። ተመራሪሕና ናብኣ ገጽና ጐየና።

"በለድኩም ኢትሓረረት፡" ካልእ ሙብርሂ ዘይብላ ሓበሬታ ወርዊሩ፡ ዓምር ዋና ገዛና፡ መሪሑና ናብ ገዛኦም ኣተው። ተሌቭዥንን ሱዳን ናጽነት ኤርትራ ዝገልጽ ወረ ሒዛ ነበረት። ናጽነት ኤርትራ ዝኣክል ኣብታ ንእሽተይ ጸላምን-ጻዕዳን ተራ ኣቕሓ ክንብሰር ኣይሓሰብኩዎን። ስለዚ፡ ኑቲ ብእዝንና ዝሰማዕናዮ ክንኣምኖ ኣጸገመና። ንዓይ'ሞ እታ ኩላ ኣብ ኣእምሮይ ዘላ ናጽነት ብኸምዚ መንገዲ ክሰምዓ ንትርጉማ ዘጕደለለይ ኰይኑ ተሰምዓኒ፣ ብቐዳምነት መምህራነይ ተራእዩኒ።

ሓቂ ድዩ ወይስ ሕልሚ እተረጋገጸሉ፡ ኣብታ ሰዓት፡ ካልእ ኣገባብ ኣይነበረን። ንግሆ፡ ለማናይ ከይሓርኩ፡ ናብ ቤት ጽሕፈት ህዝባዊ ግንባር ኣብ ከሰላ - ማሓጣ ኣልኡላ - ኬድካ ምርግጋጽ'ዩ። ከመይ ኢልካ እዩ'ሞ ክሕደር!? ኤርትራ ናጻ ወጺኣ ሰሚዕካስ ጽባሕ ንርእዮ ወይ ነረጋግጾ ክትብል! ከቢድ!

ሽዑ፡ ዳርጋ ኩሎም ኣብቲ ከባቢ ዝነበሩ ኤርትራውያን ተኣኻኸቡ። ሓቅነት ናይቲ ዝበሃሎ ዘሎ 'ናጽነት' ንምርግጋጽ 'ብሬንሳ' - ሚኒባስ - ተኻርዮም ተመርቀፉ። ሙብዝሕትኦን ኣደታት ንኣሽቱ ደቀን ሓዚን ኣብቲ ጉደና ጉጅም እናበላ ጥዑም

ወረ ሐዞም ክመጹ ብጻዕቂ ይጽልያ። ኣብ መንገ እዘን ኣንስቲ ሓንቲ፣ "ኣውሊዐየ ንዲ ተላይ ተላይ፡ ክኣቱ ኣስመራይ፡" ፍሉይ ቃናን ላዛን ዘለዎ ደርፌ ጀመረት። ኩለን ሰዓብኣ። ኣነ'ውን ኣይሓመቐኩን ደረፍኩ።

ዝተላእኩ ሰባት ኣይተመልሱን። እቲ ሱዳናዊ በዓል ብሬንሳ "እንተደሊኸን ምጻ እምበር ናጽነት ኩይኑ እዩ፡ ኢሎምኸን" ዝብል ሓበሬታ ሂብወን ክላክ እናወቐዐ መገዱ ቐጸለ። "ኣውሊዐየ ንዲ ተላይ ተላይ ...፡" ዓመረት።

ድቃስ ዘወሰዶ ዳርጋ ኣይነበረን። ንጽባሒቱ፡ ካብየ ከባቢታት ከተማ ከሰላ ዝተኣኻኸበ ህዝቢ ኣብ ቅድሚ ቤት ጽሕፈት ህዝባዊ ግንባር ናጽነቱ ክጽንብል መጸ። ኣፍ-ልቡ ዝሃርም፣ ዘዘልል፡ ዝድነብል፡ ዝዕልላ፡ ዝስዕስዓ፡ ኩሉ ዓይነት ሱብን ስምዒትን ብሓባር ምምጻእ ናጽነት ኣብ ምጽምባል ኣተወ። ወኑ ዘጥፍኣ፡ ንበይኑ ዝስሕቐን ዝዛረብን - ኣደታት እቲ ዘይፈልያኦ ቶብ (ልውየት) ደርብየን ክዘላ፡ መሬት ወጊሓ ዓረበት! ንጽባሒቱ'ውን ከምኡ! ንመዓልቲታት ቀጸለ።

ካብ ግዛውትና፡ ዝጠቡ ህጻን ገዲፋ ኣብቲ ዕሙር ዳስ ዝወዓለት ኣደ ቃንዛ ጸባ ዝመልአ ጡብ'ዩ ናብ ውነኣ መሊሱዋ፣ ንሱ'ውን ኣኺሉ ምስ ተረፈ። ሓሊባ ሓሊባ ተዝልቐ'ሞ ናብቲ ድግስ ትምለስ። ብመኪና ዝመጸ ኣቦ ክላክ እናሃረመን እሱቴርሶ እናዘበጠን ይሰራሰር። ወዲ ናጽነት ወንኻ ኣጥፊእካ ናጻ ምኳን እዩ መሰለኒ፡ ዝበዝሐ ሱብ ወዲ ኣጥፍኡ።

***

ማዕረ ዕድመና ክንሓስብ፡ ኣነን መዛኖይን ኣብቲ እዋን ናጽነት፡ ትርጉም ናጽነት ክንድህሰስ ንድሕሪት ተመለስና።

ኣብ ግዜ ቀልዕነትካ ዝሓድረካ ፍርሒ ብቐሊሉ ዝርሳዕ ኣይኮነን። ካብ ገዛኻ ናብ ቤት ትምህርቲ፡ ካብ ቤት ትምህርቲ ናብ ገዛኻ፡ ተላኢኽካ ንገዛኻ. . . ኣብ እተብለሉ ዝኸትሩን ዘፈራርሑን እንተ ደኣ ኣልዩም ንመንፈስካ ዘይቀሊል ጉድኣት'ዩ ዝወርዶ። እቶም ከምኡ ዝገበሩኻ፡ ኣጋንጽዮም፡ ብመንነትካ ምስ ዝጸርፉኻ ኸኣ ዝያዳ ተስተማስል። ዋላ'ኳ ትርጉም መቐረት ናጽነትን ሃገርን ከተሰላስል ኣይትኽእል ንናጽነት ትናፍቓ - ንውልቅኻ፡ ቢታ ዓቕምኻ!

ዝ. ብድሆ ከትሪ ከንኳድል ብእኩብ ኢና እንመላለስ። ብሓባር ኣብ እንኸደሉ ዝቐርበና የለን - ኣረ'ቶም ዝድንድኑና ቁልዕ ናብ ገዝኦም ተሸጉጦም ብፈቓቕ ናይ ማዕጾ እዮም ዝርእዩና። ብፍላይ፡ ምኪኤል እንብሎ መማህርትና፡ ቀልጻም፡ ተሪር፡ ደፋር፡ ኩይኑ ብዕድመ'ውን ሰግር ይብለና። ምስኡ እንተ'ለና ፍጹም ናጽነት'ዩ ዝሰምዓና፣ ንሱ ዋሕስና፡ ንሱ ድሕነትና።

ሓደ መዓልቲ ግን ቀሪ ተሰምዓና። ምኪኤል ኣብ ሰዓቱ ኣብ መረኸቢ ቦታና፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ዓባይ ሚም፡ ኣይጸንሓናን፣ ተጸቢናዮ'ውን ኣይመጸን። ዝግበር ኣይነበረን፡ በቲ ሽልቁ ጸሓይ ፍርቂ መዓልቲ፡ በቲ ኸኣ ልዑል ፍርሒ ከትሪ ቀባሕባሕ እናበልና ናብ ቤት ትምህርትና ከድና። ምኪኤል ምሉእ መዓልቲ ኣይመጸን፣ ናይ ምፍዳስ ሰግኣትና መሊሱ ሰማይ ዓረገ። ንጽባሒቱ'ውን ደሃይ ምኪኤል ኣይነበረን።

ዓመቱ 1989 እዩ። መብዘሕትና ደቂ 11 ዓመት ኢና። ደሃይ ምኪኤል መማህርትና ክንፈልጥ ብገዛኦም ኣቢልና ማዕጾኦም ምስ ኳሕኳሕና ንእሽተይ ሓፍቱ ከፈተትና። ገጻ ጓህሪ መሲሉ ክትዛረበና'ውን ኣይከኣለትን - ኣዒንታ ቐደማኣ። ኣብ ውሽጢ ሓጺር ግዜ ቡበወገንና ብዙሕ ዘፍርሑ ነገራት ሓሰብና። ዘረባ ኣብ ዘይብሉ ምስ ውሽጥና ጥራይ ተዛሪብና ብግስ ክንብል፡ 'ሓንቲ ንእሽተይ' ወረቐት ኣቐበለትና፡ ካብቲ ውሑድ ትሕዝቶ ናይታ ፊነዋ፡ "ኣብ ሰደትን ምስ ሰይተ'ቦን ናብራ ኣይኮነን፡ ኣብ ናጻ ኤርትራ የራኽበና።"

ምስ ኣደኡ ዝዓበየ ምረት ሰይተቦ ኣይፈልጥን። ናጻ ሱብ'ውን መቐረት ናጽነት ማዕረ'ቲ ውጹዕ ኣየስተማቕርን። ኣሻቡ ኣብ ሰደት ኳንና ንምኪኤልን ንናጽነትን ናፈቕናዮም! ናጽነት ምስ ኩነ ምኪኤል ብህይወት ኣትዩ ክንረኽቦ ዲና ስለ ናጽነት ኩብጆ'ዩ ንፈልጦ ኣይነበረን። ዋላ እንተ ተሰውአ ክንሕበኩሉን ክንቀንኣሉን ኢና - ብዙሕ እዋን መስዋእቲ ጅግንነት ምኳኑ ተማሂርና ኢና።

***

ግንቦት 2013 እዩ። ኣብ ሓደ መዘናግዒ ቦታ ግጥም ኩዕሶ እግሪ እናተዓዘብኩ፡ ሓደ ሱብ መጺኡ፡ "ሱብ ኣለዋ ድዩ፧" በለኒ ናብታ ኣብ ጥቓይ ዝነበረት መንበር እናኣመልከተ።

ናብኡ ግልጽ ከይበልኩ፡ ምልክት 'የብላን' ኣመልኪተቶ ኢደይ ሰዲደ መለስኩሉ። 'ሹክረን' ኢሉኒ ኮፍ በለ። ምሉእ ኣድህቦይ ናብቲ ግጥም ስለ ዝነበረ ክጥምቶ ኩነ ክምልሰሉ ኣይተደፋፋእኩን። ምስታ ኣሳሳዩት ክዘራረብ እንከሎ ቃና ኣዘራርባኡ ናብ ቋንቋ ዓረብ ዝዘዘወ ኩይኑ ተሰምዓኒ።

ሕሉፍካ፡ ዋላ'ውን መሪር እንተ ነበረ፡ ኣይርሳዕን ጥራይ ዘይኮነ፡ ሓንሳብ-ሓንሳብሲ ተናፋቒ'ውን እዩ። ኣብ ግዜ ቀልዕነትካ ዝተፈለኻዮም ሰባት፡ ብዛዕባ'ቲ ሕሉፍ ንኸዘኻኽሩኻ፡ ምርካቦም ፍሉይ መቐረት ኣለዎ። 'ነበረ' ክትብል ግዜ ኣይኣኽለካን።

"ክሳብ ክንደይ ደኣ በዚ ኩዕሶ ተመሲጥካ ወደይ!፧" በለኒ ቀዳማይ እብረ ተወዲኡ ዕረፍቲ ምስ ኮነ።

"ይገርመካ'ዩ፡ ሰራሕና'ኳ ኣረሲዑና።" ዋዒኡ ገረመኒ።

"ኣይተገደስካለይን ከማን፣ ኣብ ባህልናስ፡ 'ንበር፡' ኣብ ሱዳን ከኣ 'ኢትፈደል፡' እዩ ዝበሃል።"

"ሓቅኻ ኣለኻ፡ ኣስገለ፣ ሶሪ፡ ማዕሌሽ" ሓዋዊሰ መለስኩሉ። ብልበይሲ፡ ዘይገድፈኒ'የ ዝበልኩ። ትንተና ቀዳማይ እብረ ክሰዕብ ስለ ዝኸኑ ኣብ ዘየድልየኒ ዕላል ኣእትዩ ከይሻመወኒ ሰጋእኩ።

ኣብ ከምዚ ዝበለ ህሞት ናይ-ኢደይ ተደወለት። ከፊተ መልእኽተይ ተቐበልኩን ኣመሓላለፍኩን። ዝተዘራረብናሉ ቋንቋ ዓረብኛ ብምንባሩ፡ መእሰ'ዩ ዝውድእ ኩብለኒ ዝጸንሐ ክመስል፡ "ዓረብ ደኣ ኣበይ ክኢልካዮ፧" ሓተተኒ ጌና ነታ ሞባይል ከይዓጸኹ።

"ኣብ ሱዳን።"

"ሱዳን ደኣ ኣበየናይ ቦታ፧"

"ኣብ ከሰላ፡" ዝርርበይ ቀጺልኩ ህንጥዩኑ፡ ርእዩ።

"ኣብ ከሰላኸ፧" ርጉጽ መርትየ ናብ ምርካብ ዘበለ መርማሪ ፖሊስ ክመስል

ሕቶታት ኣስዓበለይ። ንዝተላተትኩዎ ሓጺር መልሲ ምሃብ ቀጸልኩ።

"ሓይ-ኣልዓረብ" በልኩዎ ገጸይ ካብታ መረጼን ተሌቭዥን ናብኡ ጠውየ።

"ትላገጽ ዲኻ ዘለኻ! ሓይ-ኣልዓረብ ደኣ ኣበየናይ ከባቢ፧" ግዝኦም ከይኣቱ ዝፈርሐ ክመስል ሴድያ እናሰሓበ ኣብ ኣፈይ ክኣቱ በለ።

ሕቶ በዚሑ፣ እንተኾነ ኣብ መንገና ሕሉፍ ምትእስሳር ዘየሻክር ዝመስል ዕላል ብምኽፋቱ ኣይጸላእኩዎን።

"መረባዕ ትሰዓ።"

ሃንደበት ብድድ ኢሉ ኣብ ቅድመይ ደው በለ። ብጺጋመይቲ ኢዱ ኣፉ ዓቢሱ፡ ኣመልካቲቶ ኣጻብዕቱ ካብ ኣፍንጫኡ ክሳብ ቅርኒብ ዓይኑ ኣብጺሑ፡ "መን ኢኻ ንስኻ፧" በለኒ።

"ኮፍ በል ያኺ፡ ኣታ ኮፍ በል፡" ዝበሉ ተዓዘብቲ ዕጅብ ኣይበሉዎን። ብቐድመይ ተጠውዩ፡ ኣብሪኹ፡ "ዓሌክ ኣላ ንገረኒ፡ መን ኢኻ ንስኻ፧" በለኒ ደሃዩ ዝሰኣነ ሓዉ ዝረኸበ ክመስል ሀንጡይኑ ሰማይ ዓረገ።

ኣብ ኣእምሮይ ክመጸለይ ዝኽእል ምስሉ ስለ ዝሰኣንኩ፡ ሃንደራእ ኢለ ክምልሰሉ ኣይደለኹን። "እንዳ ኩሱቶ ትፈልጦምዶ፧" እናበለ ከየሸግረኒ ሰጋእኩ። ሕሉፍ'ውን ተረሳዓይ እዩ፡ ሙብዝሕትኦም ደቂ ግዛውትናን ግዛውትናን ረሲዐዮም እየ። ክገድፈኒ ከም ዘይኩነ ፈሊጠ ግን ክነግሮ ወሰንኩ።

"ኣንታ ንገረና እንዶ፡ መን ኢኻ፧" መልሲ ስለ ዝደንጎኹዎ ክሓርቕ በለ።

"ኣነ ደኣ ጉቤቶ" ብዙሕ ኣይተገደስኩን።

"መን ጉቤቶ፧" ገጹ ኣሰረ፡ ክልተ ኢዱ ኣጣመረ።

"መን ጉቤቶ ዲኻ ትፈልጥ ኣብ ሓይ-ኣልዓረብ፧" ኣይፈልጠካን እንተ ኢሉኒ፡ ንስኻ ኣይነበርካን ኣብኡ፡ ንስኻባ ኣይነበርካን ከይሰዕብ ሰጋእኩ።

"ኣሽማዕ ያወለድ፡ ኣነ ሓደ ጉቤቶ ጥራይ እየ ዝፈልጥ፣ ንሱ'የ ከይትብለኒ!" ምሕጽንታ ደዩ መጠንቀቕታ ኣይተረድኣንን።

"ጽቡቕ ኣለኻ።"

"ኣይትሓዘለይ ደኣ'ምበር ንስኻ እቲ ኣነ ዝፈልጦ ጉቤቶ ኣይኮንካን።"

"ምናልባት ክኸውን እኽእል። ኣነ ግን ኣብ ግዛውትና፡ ኣብ ቤት ትምህርትና ብጉቤቶ እየ ዝፍለጥ ነይረ።"

"እሞ ንዓይ ትፈልጠኒዶ፧"

"ኣይፈልጠካን!" ብዘይቀልዓለም መለስኩሉ።

"ቅሩብከ!"

"ኣብ ሱዳን እንተኾይኑ ግዜ ነዊሑ። ናብ ኤርትራ ካብ ንመጽእ ጥራይ 20 ዓመት ኮይኑ ኣሎ። ብድሕሪኡ ግን እንድዒ. . .።"

"ቱፉ ትፈልጦዶ፧" በለኒ ዝተወድአ ክመስል ኣትርር ኣቢሉ።

"ኣይፈልጦን" ብዘይቀልዓለም። ኣብ ኣእምሮኻ ዘሎ ስእሊ ቃላት ኣይኣምንን'ዩ መስለኒ እታ ስም እናፈለጥኩዋን ኣጸቢቓ እናዘከርኩዋን ኑቲ ኣብ ኣእምሮይ ዘሎ ምስሊ ናይ'ቲ ተጠቃሲ ኩተምጽኣለይ ብዘይምኽኣላ ኣይፈልጦን በልክዎ።

"ኣይትላገጽ እባ፣ ኣነ ጉቤቶ እየ ትብለኒ ኣለኻ። ብሓቂ እንተኾንካ ንምኪኤል ቱፉ ኣይፈልጦን'የ ክትብለኒ ኣይትኽእልን ኢኻ፧ " ክሓርቕ ደለየ።

ቀዝሒ ከም ዝወረደኒ ደረቕኩ። ኩዕሶ ምርኣይ ገዲፈ ምሉእ ብምሉእ ናብኡ ገጸይ ጠመትኩ።

"ናይ ልብኻ ዲኻ!" እቲ ምግራም ናባይ ተገምጠለ።

"ቢል ጀድ፡" ኢሉ ኢደይ ጠቐዐ። ከምቲ ክኣምኖ ዘይከኣለ ክኣምኖ ኣይከኣልኩን። ልዕሊ ናቱ ምጥርጣር ናተይ ዛየደ። ጠንቂ ኣይፈለጥኩን ኣብ መንገና ከቢድ ሰቕታ ሰፈነ። ኩሉ'ቲ ሕሉፍ ዝኽሪ ካብ ውሽጠይ ክኣልዮ ኣይከኣልኩን። ልዕሊ ኹሉ ንሱ ንሜዳ ምስ ወጸ ዝተሰምዓና 'ዝኽትምና' ቅጅል በለኒ። ድሕሪ ምስላፉ ብመዛኡና ዝተቐጥቀጥናዮን ዝተኹተርናዮን ውሑድ ኣይነበረን። ብርግጽ ንሱ እንተ ኾይኑ እንታይ እዩ ክብሎ መልሲ ዝሰኣንኩሉ ሕንቅል-ሕንቅሊተይ ኮነ።

ንሱኑቱ ከእምኒ ዝኽእል ነገር እሓስብ ነበርኩ'ምበር ቀልጢፈ ኣይረኸብኩን። እቲ ኣብ ስእሊ-ዝኽረይ ዘሎ ምኪኤል ድልዱል፡ ኣፍሮ፡ ደፋር፡ ... ምናልባት'ውን ዝሓየለ ሰብ እዩ። እዚ ኣብ ፊተይ ኮይኑ "ሚኪኤል እየ" ዝብለኒ ዘሎ ግን ቀጢኑ ኣካላቱ ጽሙእ፡ መስኪን ዕድመ ዝደፍኦ ዝመስል እዩ። 'ግዜ ክሳብ ክንድ'ዚ ይቕይር ድዩ!' ኣብ ዝበል ሓሳብ ጡሓልኩ። 'ናጽነትከ ኣብ ንኣሽ ዕድመኡ ንዝተቓለሰላ ክሳብ ክንድ'ዚ ትቕይሮ ድያ፧' ኣብ መልሲ ዘይረኸብሉ ሕቶታት ጡሓልኩ። ምኪኤል ይኹን ኣይኹን ዋላ'ውን ዓቢ ሓዉ ይኹን ናይ ልበይ ከዕልሎ ኣንቀድኩ። ከማይ ኣብ ሓሳባት ጥሒሉ ጸኒሑ፡ ብሓንሳብ ገጽ-ንገጽ ተጠማመትና።

"ብሓቂ ንስኻ እንተደኣ ኴንካ ካብ እንፈላለ ዒስራን ኣርባዕተን ዓመት'ዩ። ዕድመና ኣብ ግምት ኣእቲኻ ኣዝዩ ነዊሕ እዩ። 'ኣብ ናጽነት ኤርትራ የራኽበና' ኢልካ ዝጸሓፍካያ ደብዳበ ንጽባሒቱ ካብ ሓፍትኻ ተቐቢልናያ። ድሕሪ ናጽነት ከኣ ዒስራን-ክልተን ዓመታት ኮይኑ ኣሎ (ኣብ 2013 ኢና ተራኺብና)። ብዙዕባ ህላወኻ ዝሰማዕኩዎ ነገር ግን የለን" በልኩዎ ተገሪመን ተደፋኒቐን።

"ሓቅኻ ኢኻ ተጣፊእና፡" ድምጺ ኣትሓተ።

ጌና ምጥርጣረይ ስለዘይ ከደለይ፡ "ምኪኤል እንተደኣ ኴንካ ሓንቲ ቐደም ዝነገርካና ጽውጽዋይ ኣላ፡ ከበገሶካ'የ'ሞ ክትነግረኒ ምደለኹ፡" በልኩዎ ፍሽኽ ኢሉ።

ሃንደበት ብሰሓቕ ክርትም በለ። ሰሓቑ ጠላሕ በለኒ። "እታ ናይ ሓደ ኤርትራዊ ኣውቲስታ ድያ፧" ኢሉ "እንታይ ኢኻ ንስኻ ኣይትርስዕን!" በለኒ እናሰሓቐን ከይተወላወለን።

ኣብ ኣፍ-ደገ ግዝኦም፡ ኣብ ትሕቲ ተረብሪቡ ለስለስ ዝበለ ጽላል ገረብ ሚም፡ ኣኢጋርና ኣብቲ ጉንዲ ገረብ ዝመልአ ማይ ጨብረቕ እናኣበልና እዩ ኣዕሊሉና። መዓልቲ-መዓልቲ ናብ ቤት ትምህርቲ ክንከይድ እንከለና ኣብኣ ኢና እንጸበዮ። ሽዑ፡ መሳቱና ሱዳናውያን'ውን ምሳና ነይሮም። ሕጂ ክሓስቦ እንከለኹ፡ ንዕኦም 'ንምግራም' ዝፈጠራ ክትከውን ኣለዋ እብል።

"ርኢኹም ኣለኹም ኤርትራውያን ማሪ ሒያላት እዮም። ኣይመቱን እዮም። ዝኾነ ሰብ ከኣ ኣየሕምቑምን እዩ" ጀመረ ብሓያል ድምጺ።

"ያኺ ማ ተከዚብ፡ ኣላህ ዋሐድ በስ ማ የሙት!" (ኣይትሓሰ ያኽ፡ ሓደ ኣምላኽ ጥራይ እዩ ዘይመውት)" በሉዎ ገሊኦም።

"እብለኩም ኣለኹ ምሽ፣ ኤርትራዊ ኣይመውትን'ዩ።"

"ኣቦይ ክሱቶ [ክዘክሮ ዘይከኣልኩ ስም] ደኣ እንታይ ኰይኑ መይቱ፧" ሓተቶ ሓደ ካብቶም ሱዳናውያን።

ሃንደበት ኰይናቶ፡ ክሰግራ በለ። "ንሱ ደኣ መይዳን (ሜዳ) ዘይከደ ኰይኑ፡" በለ ድፍር ኢሉ፡ ዝሓሰባ ዕላል ከይትኸሰፎ።

"ኤርትራውያን እንታይ ስለ ዘለዎም'ዮም ዘይመቱ፧"

"ሓንቲ ናይ ብሓቂ ሒካያ ክነግረኩም እየ። ሓደ መዓልቲ ሓደ ኤርትራዊ ኣውቲስታ ኤንትረ ሐዙ ካብ ከሰላ ናብ ፖርት-ሱዳን እናኸደ ከሎ፡ ሃሩር ኰይኑዎ ርእሱ ቡቲ ጋቢና ኣውጺኡ ይዝውር ነይሩ። ኣብ ፍርቂ መገዲ ምስ በጽሐ ሰፊና (ዓይነት ኣውቶቡስ) ብድሕሪኡ መጺኣ ክትሓልፎ ክትብል ንርእሱ ቁሪጻ ደርበየታ።"

"እውይሞይቱ፡" በልና ብትካዘ።

"ኣይሞተን፣ እንታይ ገይሩ መሲሉኩም. . . ።"

"ወላሂ ኢንታ ኩዙብ (ሓሳዊ ኢኻ) ርእሱ ተቘሪጹስ ከይሞተ!" ኮለፎ ሓደ ካብቶም ሱዳናውያን።

"ወ ባዕዴን (ደሓርከ)፡" በልኩ እቲ መፈጸምታ ክሰምዕ ተሃንጥዩ ዝጸበርኩ ኣነ።

"ደሓር፡ ኣውቲስታን ተሳፈርትን ሰንቢዶም ደው ክብሉ ምስ ደለዩ፡ እቲ ኤርትራዊ ኢዱ ኣውጺኡ፡ 'ደሓን'የ ኪዱ ኪዱ!' በሎም። ካብ መኪናኡ ወሪዱ ርእሱ ኣልዒሉ ኣብ ቦታኣ መለሳ። መገዱ ቐጺሉ ናብ ፖርት-ሱዳን ብሰላም ኣተወ።"

እዛ ዛንታ ኩሉ ግዜ እዝክራ። ምኽኣለን ንሳን ከም ክልተ ገጽ ናይ ሓንቲ ሳንቲም ወትሩ ብሓደ እቐርጾም።

ዕላልና ቀጸለ። ብዛዕባ መዓልቲ ናጽነት ኤርትራ - 1991 - ኣብ ሱዳን ከመይ ከም ዝገበርና ኣጥቢቖ ሓተተኒ። ግዜ ምስ ምንውሑ ብዙሕ ካብኡ'ኳ እንተ ረሳዕኩዎ፡ ናጽነት ምስ ኰነ መማህርትና ተጋዳላይ ምኪኤል ዝመጸእ መሲሉና ናብ ገዛኦም ኢና ኬድና። ንሱ ከም ዝበለኒ ግን ተጋዳላይ ኰይኑስ ምስ ናጽነት ኣስመራ'ዩ ኣትዩ። ኣብ ፈንቅልን ግንባር ጊንዳዕን ተዋጊኡ። ምስቶም መጀመርያ ናጽነት ኤርትራ ዘረጋገጹ ተጋደልቲ ምንባሩ'ውን ብንያት ገለጸሊይ።

ንስለ ዝኽሪ መዓልቲ ናጽነትን ሕሉፍ ዝኽሪ ስደትን ክገልጽ'ዩ መሰለኒ፡ "ናጽነት ክብረት'ዩ በጃኻ!" በለኒ ኣብ ሓያል ዝኽሪ ኣትዩ። እዛ ኣበሃህላ ናጽነት ኰይኑ ካብ ሱዳን ምስ ተመለስና፡ ኣብ ስታድዩም ኣስመራ ንዘንብበኩዋን ምስቲ ወኒኻ ዘጥፍእ ወኒ መዓልቲ ሓርነት ኤርትራ ዘዋሰብኩዋን ጭርሖ ኣተኣሳሰርኩዋ - ስደት ውርደት፡ ሃገር ክብረት፡ ክልተ ጫፋት ህይወት ቅድል ኢሉኒ ነታ ጽሕፍቲ ከም ዘላታን ከምታ ንመጀመርታ ግዜ ዝረኣኹዋን ኣብ ኣእምሮይ ሰኣልኩዋ - ብኣማሬራውን ደጋጊመ ኣልዓልክዋ፤ "ብዘይ ሃገር ክብረት የለን!" ከምኡ'ውን "ላ ዒዛ በላ ወጠን!"

ስእሊ፥ ኤፍሬም ሃብተጽዮን

ደሃይ ማሕበር

7ይ ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያት ንምቅናዕ ምድላዋት ይግበር

7ይ ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ 2016 **“መንእሰይ መራሕ መቐይር!”** ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ ካብ 15-17 ሓምለ 2016 ኣብ’ታ ኩለንትናዊ ብቕዓት ኣብ ምህናጽን ሃገራዊ ክብርታት ኣብ ምስግጋርን መራሕ ተራ እትጻወት ዘላ መዲና መንእሰያት - ሳዋ ብዝለዓለ ድምቀት ንምቅናዕ ኣብ ዉሽጢ ሃገርን ወጻእን ዘድሊ ምድላዋት ይካየድ ከም ዘሎ ኣቦ-መንበር ኣወሃሃዲት ኮሚቴ 7ይ ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያት ብጻይ ዑስማን ዓብደልቃድር ሓቢሩ።

ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ (Eri-Youth Festival) ካብ 2004 ጀሚሩ ምስ መመረቕታ ሓደ ዙርያ ተተሓሒዙ ክልተ ዓመታዊ ምስ ማእከል ስልጠናን ትምህርትን - ሳዋን ካልኦት ዝምልከቶም መሻርኽትን ብምትሕብባር ኣብ ሳዋ ዝካየድ እዩ። ዕላማ ሃገራዊ ፌስቲቫላት መንእሰያት፡ መንእሰያት ኑቲ ቡበውልቆም ይኹን ኣብ ጉጅለኦም ክካይድዎ ዝጸንሑ መደባት ዘቕርብሉ ባይታ ምፍጣርን ካብ ሓድሕድ ተመክሮታት ምምሃርን እዩ። እዚ ኣብ ኑብሲወከፍ ክልተ ዓመት ኣብ ሳዋ ዝካየድ ፌስቲቫል መንእሰያት ጥራይ ዘይኮነ ፌስቲቫላት ጨናፍር ኣብያተ ትምህርቲ ይኹን ትካላት ላዕለዋይ ትምህርቲ ከም ኣካል እቲ መሰረታዊ ስራሕ ማሕበር ማለት፡ መንእሰያት ምንቃሕ፡ ምውዳብን ምዕጣቕን ተራእዩ ዘኸይድ ንብዙሕ መደባት ማሕበር ኣብ ውሽጡ ዝሓቁፍ መደብ ስለዝኾነ፡ ክውቕዖም ዘድሊ ዕላማ’ውን ከም ኣካል ናይ’ቲ ኣብ መንእሰያት ክውቃዕ ዘድሊ ዕላማ ዝረአ ምዃኑ ብጻይ ዑስማን የረድኡ።

7ይ ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያት ምስ መመረቕታ 29 ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝካየድ ኮይኑ፡ ካብ ዝሓለፉ ፌስቲቫላት ዝተቐስመ ተመክሮታት ምርኩስ ጌሩ ብዝበለጸ ንምክያዱ፡ ካብ ሃማመተኤን ማእከል ስልጠናን ትምህርትን ሳዋን ዝቖመት ኣኪያዲት ኮሚቴ ቀጻሊ ርክባትን ኣኼባታትን ብምክያድ ኣድላዪ ምድላዋት ይግበር ኣሎ።

ትሕዝቶ መደባትን ንጥፈታትን ቀንዲ ሕመረት ፌስቲቫል መንእሰያት እዩ። ኣገዳስነት ፌስቲቫል መንእሰያት፡ ኣብ ኣገዳስነት መደባት’ቲ ፌስቲቫልን እቲ መደባት ኣብ ዘሕልፎ መልእኽትን ዝተመስረተ እዩ። ስለዚ፡ ንኣገዳስነት ፌስቲቫል ዘንጸባርቕ መደባት ምሕንጻጽ ንዓወት ፌስቲቫል መንእሰያት ወሳኒ እምነ-ኹርናዕ ስለዝኾነ፡ ኣተኩሮ መደባት 7ይ ፌስቲቫል መንእሰያት፡ ምስ መሪሕ ቴማ ፌስቲቫል ተሳንዩ ዝኸይድ ምህዞን ፈጠራውነትን መንእሰያት ዘንጸባርቕ፡ ንኣበርክቶ መንእሰያት ኣብ መድረኽ ቅድምን ድሕርን ናጽነት ኣፍልጦ ዝሁብን መንእሰያት ንመጻኢ ኣበርክቶኦም ንኽዕብዩ ዝድርኽን ኮይኑ፡ እቲ ልሙድ ባህላውን ስፖርታውን መደባት’ውን ኣካል ናይ’ቲ ፌስቲቫል ምዃኑ’ዩ ዝገልጽ ብጻይ ዑስማን።

ትንታነ ቴማ 7ይ ፌስቲቫል መንእሰያት ስዒቡ ቀሪቡ ኣሎ።

መንእሰይ መሪሕ መቐይሮ !

ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ፡ "መንእሰይ መሪሕ መቐይሮ" ኣብ ትሕቲ ዝብል መሪሕ ቴማ፡ ካብ 15 -17 ሓምለ 2016፡ ከም ወትሩ ኣብታ መዲና መንእሰያት ዝኾነት ሳዋ ክእንገድ እዩ።

"መንእሰይ መሪሕ መቐይሮ" ዝብል ቴማ፡ ነቲ በጺሕናዮ ዘለናዮ መድረኽን መጻኢ ኣንፈቱን ዝእምት ኮይኑ፡ ብመንጽሩ መድረኻዊ ተልእኾ መንእሰይ ዘዘኻኽር እዩ። ብዛዕባ መድረኻዊ ተልእኾ መንእሰይ ቅድሚ ምዝራብ እምበኣር፡ ዘለናዮ መድረኽ እንታይ ይመስል? ትጽቢታዊ ምዕባለታቱ ናበይ ገጹ'ዩ? ዝብል ሕቶ ምምላስን ብዛዕባ ህልዊ ኩነታት ሃገር ልክዕ ግንዛበ ምሓዝን ኣገዳሲ ይኸውን።

ዘሎናዮ መድረኽ እንታይ ይመስል?

ዘሎናዮ መድረኽ እንታይ ይመስል? ዝብል ሕቶ ንምምላስ፡ ባህግና እንታይ'ዩ ዝብል ሕቶ ከነቐድም ዘበለጸ እዩ። ምኽንያቱ ዘለኻዮ መድረኽ ብመንጽር ክትብጽሖ እትሕልን እዩ ዝግምገም። ባህጊ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ ኣውራ ድማ ባህግና ባህጊ መንእሰያት ፍሉጥ እዩ። ሃገርና ብኹሉ መዳያት (ብትምህርቲ፡ ስነ-ኪነት፡ ቴክኖሎጂ፡ ቁጠባ፡ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ወዘተ.) ሰልጢና ንምርኣይ ልዑል ባህጊ ከምዘለና ዘካትዕ ኣይኮነን። ኩልና ሰፊሕ ናይ ስራሕን ምዕባለን ዕድላት ተኸፊቱልና፡ ባህታን ዕግበትን ኣብ እተጎናጸፍ፡ ሰላምን ፍትሕን ዝሰፈና ሃገር ክንነብር'ዩ ድሌትናን ሕልምናን።

እዚ ጽቡቕ ድሌት'ዚ ክትዛረበሉ ንኣእዛን ደስ ዝብል፡ ንልቢ ዘፈስህ እዩ። ባህጊን ድሌትን ግን፡ ተመሊሱ ነቲ ዝምነዮ ሓላፍነት ዘሰክም'ዩ። ምኽንያቱ ብባህጊ ጥራይ ዝጭበጥ ወይ ዘሊልካ ዝብጻሕ ዕላማ ስለዘየለ። ባህግኻ ክትጭብጥ ግድን ክትሓልፎ ዘለካ መስርሕ ኣሎ። ንበል ሓደ መንእሰይ ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ትምህርቲ ክበጽሕ ራእይ እንተድኣ ኣለዎ፡ ሓያል ጻዕሪ፡ ዓቕሊ፡ ትዕግስቲ፡ ምጽማም ዝሓትት መስርሕ ክሓልፍ የድልዮ። ከምኡ ከይገበረ፡ ዲግሪታት ማና ኮይኑ ካብ ሰማይ ክወርዶ ኣይክእልን። ሕብረተሰብ እውን ራእዩን ባህጉን ክጭብጥ፡ ጻዕርን ተወፋይነትን ብዝጠልብ መስርሕ ክሓልፍ ግድን እዩ።

መንእሰያት ኤርትራ፡ ኣብዚ ዝሓለፈ 25 ዓመታት፡ ራእይ ህዝቢን ሃገርን ኣብ ምዕራፉ ንምብጻሕ ብኣዝዩ ጽንኩርን ፈታኒን መድረኽ ኢና ሓሊፍና። ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ መንእሰይ ኤርትራ ድማ ብፍላይ፡ ሳላ ክብታኡ ዘይቅይር ትስፉው ኣመለኻኸታ፡ ነዚ ዝተጠቕሰ ጽንኩር መድረኽ'ዚ ብጽንዓት ሰጊሩዎ እዩ። ኣብዚ ናይ ጻዕርን ተወፋይነትን መድረኽ፡ ብሓደ ወገን ግዳማዊ ተጻብኦታትን ሸርሒታትን ብንቕሓት እናመከትና፡ በቲ ካልእ ወገን፡ ብልዑል ተወፋይነት ወሰንቲ ሰረታት ቁጠባዊ ዕብየትን ብልጽግናን ኣብ ምንጻፍ ጸኒሕና። ሳላ ዝጸዓርናን ዝተጸመምናን ከኣ፡ ብተዛማዲ ናብ ቅልጡፍ ዕብየት ክንሰጋገረሉ ኣብ እንኽእል ሓድሽን ዝያዳ ትስፉውን መድረኽ ረጊጽና ንርከብ። ካብ ሕጂ ንንየው፡ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ፡ ልዑል ሃገራዊ ዓቕሚ ክጥረን ሰፊሕ ዕድላት ክኽፈትን ዘሎ ተኽእሎ ንኹሉ ወድዓዊ ሓቅታት ከስተውዕል ዝኽእል ርእሰ ግሉጽ እዩ። ስለዚ ዘለናዮ መድረኽ፡ "መድረኽ መቐይሮ" ክበሃል ይከኣል። መቐይሮ ካብ ዘይንቡር ናብ ንቡር ኩነታት፡ መቐይሮ ካብ ምንጻፍ ሰረታት ናብ ምዕባይ ኣፍራይነትን ስሉጥ ዕብየትን፡ ብሓጺሩ መቐይሮ ናብቲ ጻማና ክንሓፍስ እንጅምረሉ መድረኽ።

መድረኽ መቐይሮ በጺሕና ክንብል እንከለና፡ ሰረታት ቅልጡፍ ቁጠባዊ ዕብየት ከነንጽፍ በቒዕና፡ ናብ ካልእ ናይ ስራሕ መድረኽ ንሰጋገር ኣለና ማለት ድኣ እምበር፡ ባህግናን ዕላማናን ጨቢጥና ማለት ኣይኮነን። ባህግናን ጥሙሕናን እሞ፡ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ኣዝዩ ዓቢ'ዩ። ናብኡ ዘምርሓና ዘተኣማምን መሰረት ግን ኣንጺፍና ኣለና። መሰረት ምንጻፍ ከኣ ዝኸበደ ዕማም እዩ። ስለዚ እቲ ኣዝዩ ዝኸበደ መድረኽ፡ ብሓያል ትዕግስቲን ምጽማምን ሓሊፍናዮ ኢና። ብዙሕ እውን ክንስጉም ክኢልና ኣለና። የግዳስ፡ ገና ኣብ ሸቶና ኣይበጻሕናን። እሞ'ኸ ዝቕጽል ዕማምና እንታይ'ዩ ክኸውን?

እቲ መልሲ ርዱእ እዩ። ነቲ ተነጺፉ ዘሎ መሰረት ብምድልዳል፡ ኩሉ መዳያዊ ህንጻት ሃገር ብናህሪ እናሳለጥካ፡ ምድራዊን ባሕራዊን ካልእን ጸጋታት ሃገር ብስፍሓት እናመዝመዝካ፡ ኣብ ረብሓ ህዝቢ ከምዘውዕል ምግባር፡ በዚ ድማ ፍረ-ጻማኻን ተወፋይነትካን ኣብ እትሓፍሰሉ መድረኽ ቀልጢፍካ ምዕላብ እዩ። ከምኡ ንምግባር ክንደይ ግዜን ከመይ ዝኣመሰለ ጻዕሪን ክሓተና ይኸውን? ዝብል ሕቶ ክስዕብ ባህርያዊ እዩ።

ብመንጽር ግዜ፡ መሰረት ምንጻፍ ዝሓቶ ግዜ፡ ምስቲ ዝቕጽል ዕማም ክወዳደር ኣይክእልን እዩ። ብቐዳማይ ደረጃ፡ መሰረት ከነንጽፍ ዝሓለፍናዮ ግዜ፡ ኣብ ትሕቲ ንቡር ኩነታት ኣይነበረን። መበገሲና ትሕቲ ባዶ፡ ጸጋታትና ኣዝዩ ድሩት ኣብ ርእሲ ምንባሩ፡ ካብ ቅሉዕ ወራር ጀሚርካ፡ ብዙሕ ዝዓይነቱን ዘየቋርጽን ዕንቅፋታትን ተጻብኦታትን ግዳማውያን ሓይልታት፡ ኣብ ጉዕዞና ጎታቲ ተራ ክጻወትጸኒሑ እዩ። እዚ ድማ ነቲ ዝሓለፍናዮ መድረኽ ብግዜ ከምዘናውሖ ርዱእ እዩ። ዓቃል ህዝቢ ብሓፈሻ፡ ንቑሕን ሕድሪ ዘጽንዐን መንእሰይ ድማ ብፍላይ

ስለዘለና እንተዘይኮይኑ፡ ከምቲ ንዓና ዝገጠመና ተጻብኦ ዝኾነ ህዝቢን ሃገርን ክጻወሮ እውን ዝኽእል ኣይነበረን። ብሕጂ እንኽዶ ጉዕዞ ግን ከምኡ ኣይኮነን።

እንታይ ዝተቐየረ ነገር ኣሎ?

ቅድም ቀዳድም እቲ ንምብርካኽና ዘንቀደ ግዳማዊ ተጻብኦታት፡ ዋላ እኳ መሊኡ እንተዘየቋረጸ፡ ብሓይሊ መኸተና ለሽ ናብ ዝብለሉ ደረጃ ይወርድ ኣሎ። ብተወሳኺ ብደረጃ ዞባን ዓለምን ፖለቲካዊ ምዕባለታት እናተቐየረ'ዩ ክመጽእ ጸኒሑ - እናተቐየረ ድማ ክኸይድ'ዩ።

ብዘይካ'ዚ መጻኢ ጉዕዞና ዘሕጽር ብዙሕ ረቛሒታት ከነማልእ ክኢልና ኢና። ብዓቢኡ ብመስዋእትናን መኸተናን ሰላምናን ርግኣትናን ብዘተኣማምን መገዲ ከነውሕስ ክኢልና ኣለና። ሰላምን ርግኣትን ከኣ ዓቢይቲ ጸጋታት ንቁጠባዊ ዕብየት እዮም።

እቲ ካልእ ረቛሒ፡ ኣብ ዝሓለፈ ናይ ጻዕርን ተወፋይነት መድረኽ ዝተጠርየ ተሞኩሮን ኩሉ መዳያዊ ናይ ምግባር ዓቕሚን ዝተደለበ ሰብኣዊን ንዋታዊን ጸጋታትን እዩ። ኣብ 1991 መሰረታት ቁጠባዊ ዕብየት ንምንጻፍ ኣብ ዝነቐልናሉ ግዜ፡ ከምዚ ሕጂ ዘለና ዓቕሚን ዕጥቅን ኣይነበረናን። ዕጥቅና፡ ባህግን ድሌትን ጥራይ'ዩ ነይሩ። ሎሚ ግን ዝሓሸ ዕጥቂ ኣለና፡ ቡብቕሩብ ክውህለልን ክውሰኽን ዝጸንሐ ጸጋታት ኣለና። ምዝመዛ ባህርያዊ ጸጋታትና ዋላ እኳ ኣብቲ ዝድለ ደረጃ እንተዘይበጽሐ ተበጊሱ ኣሎ። ኣብ ሓጺር ግዜ ድማ እናሰፍሐን እናዓበየን ክኸይድ እዩ። ኣብ ትሕተ-ቅርጺ፡ ኣገልግሎታትን ካልእን ዝተዋህለለ ገስጋስ ከኣ፡ ንመጻኢ ጉዕዞ ናህሪን ድርኺትን ዝፈጥረሉ እዩ። ኣቲናዮ ዘለና መድረኽ፡ ገለ ክስገር ዝግብኦ፡ ከም ናይ ጸዓት ዝኣመሰለ ማሕንቖታት ገዲፍካ፡ ንዘመናዊ ሕርሻዊ ምዕባለ፡ ንምዝመዛ ምድራውን ባሕራውን ጸጋታት፡ ንወፍርን ዝተፈላለየ ቁጠባውን ንግዳውን ንጥፈት ምቹእ ባይታ ዝፈጥር እዩ። ነዚ ማሕንቖ'ዚ ንምፍታሕ ብዕቱብ ይስርሓሉ ስለዘሎ ድማ፡ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ እቲ ጸገም ክስገር'ዩ።

ዕማማት መድረኽ መቐይሮ

መድረኽ መቐይሮ፡ ኣብ ውሽጡ ሰፊሕ ዕድላትን ተኽእሎታትን ዝዓቘረ እዩ። ነዚ ተኽእሎታት'ዚ ብብቕዓት ኣብ ረብሓ ህዝቢን ሃገርን ንምውዓሉ ከኣ፡ ብልዑል ኣተኩሮ ይስርሓሉን ምድላዋት ይግበረሉን ኣሎ። ምኽንያቱ፡ ናብ ከምዚ ዝኣመሰለ ሰፊሕ ቁጠባዊ ንጥፈት ኣብ እትሰጋገረሉ ናይ መቐይሮ መድረኽ፡ ምስቲ መድረኽ ዝኸይድ፡ ምስ ግዜ ዝሰጉም፡ ስልጡን፡ ሕጋውን ትካላውን ኣሰራርሓ ምምዕባል ኣዝዩ ወሳኒ እዩ። ነዚ ንምርግጋጽ ድማ፡ ቅርጻዊ ቁጠባዊ ምትዕርራይ ተጀሚሩ፡ ምስኡ ዝተኣሳሰረ ብዙሕ ስጉምቲታት ክወሰድ ጸኒሑን ኣሎን። ብሕጂ እውን ብስፍሓት ዝቕጽል እዩ። ዕላማ ናይዚ ምትዕርራይ'ዚ፡ ቁጠባዊ ዕብየት ዘድርኽ ውሑስ ባይታ ምፍጣርን ግዕዘይና ዘይጻወር ስልጡን ባህሊ፡ ሕጋጋትን ትካላዊ ኣሰራርሓን ምምዕባልን እዩ። ምስዚ ተኣሳሲሩ ኣብ ኩሉ ኣሰራርሓና፡ ቁጠባዊ ዕብየት ዘቀላጥፍ ምምሕዳራዊ ብቕዓት፡ ኣገባባትን ቴክኖሎጂን ክተኣታቶ ኣለዎ።

ንሕና መንእሰያት እውን፡ ኑቲ ኣብ ቅድመና ዘሎ ሰፊሕ ተኽእሎታትን ዕድላትን ብብቕዓት ክንዋስኣሉን፡ ከም ዜጋታት ምዕሩያት ተኻፈልቲ ሃገራዊ ጸጋታት ክንከውንን፡ ፍልጠትና፡ ብቕዓትና፡ ውዳበናን ኣፍራይነትናን እናደንፍዐ ዝኸይደሉ ኩነታት ክንፈጥር ኣለና። ካብዚ ብምብጋስ ብደረጃ መንግስትን ሃገርን ንዚያዳ ኣድማዕነት ዝተወጠኑ፡ ውዳበ ናይ ምሕያልን ምውርጻጽን፡ ኣፍራይነት ነፍሲ ወከፍ ዜጋ ኣውራ ድማ መንእሰያት ናይ ምዕዛዝ ሃገራዊ መደባት ተታሒዞም ይስርሓሎም ኣሎ።

ኤርትራዊ መንእሰይ፡ ኣብ ዝሓለፈ መድረኽ፡ ሓድጊ መግዛእቲ ዝኾነ ማሕበረ-ቁጠባዊ በሰላታት ሃገር ንምሕዋይ፡ ኣብ መስርሕ ህንጸት ሃገር መሪሕ ብምኳን፡ ናይ ልምዓት ጅግና ምኳኑ ኣመስኪሩ እዩ። ኣእምሮኡን ጉልበቱን፡ ብልሓቱን መሃዝኡን ብናጻ ንምዕባለ ሃገር ከወፈ ጸኒሑ ኣሎ። ልዑል ሓቦን ኒሕን ተቐኒቱ ብዘሰላስሎም ዓበይቲ ዕዮታት ከኣ፡ ናብዚ መድረኽ መቐይሮ፡ ናብዚ ትሰፋዉ መጻኢ ሕብረተሰብ ኤርትራ ደሚቑ ዝረኣየሉ እዋን ኣብጺሑና ኣሎ። ስዒቡ ዝመጽእ ሕቶ እምበኣር፡ ነዚ ተቐልቂሉ ዘሎ ባና ትሰፋው መጻኢ ንምድማቕ፡ ተራ መንእሰይ እንታይ ክኸውን ኣለዎ? ዝብል እዩ።

ስለምንታይ መሪሕ መቐይሮ?

ናብ ጭርሖና ክንምለስ። መሪሕ ቴማ ፈስቲቫል መንእሰያት 2016፡ “መንእሰይ መሪሕ መቐይሮ” ዝብል እዩ። መሪሕ መቐይሮ እንታይ ማለት እዩ?

መድረኽ መቐይሮ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ ንመንእሰያት ኤርትራ ድማ ብፍላይ፡ መድረኽ ምጥንኻር ዕዮን ኩለንተናዊ ገስጋስን፡ መድረኽ ምዕዛዝ ኣፍራይነት ብተዓጻጻፊ ዓቕን፡ መድረኽ ምድንፋዕ ጃምላ ሃገራዊ እቶት፡ ነዚ ንምግባር ድማ መድረኽ ምውርጻጽ ኣሰራርሓን ምሕያል ፖለቲካውን ምምሕዳራውን ብቕዓት እዩ። ብርግጽ ከኣ፡ ሕሉፍ ተሞኩሮናን ተሞኩሮ ካልኦት ኣህዛብን ከምዘረጋግጾ፡ ወሳኒ ረቛሒ ንዕብየት ኣፍራይነት፡ ብቐንዱ ንቑሕ፡ ውዱብን ንጡፍን ሱታፌ ዜጋታት እዩ። እዚ ድማ፡ ፖለቲካዊ ሓይሊን እምነትን ብዘሰስን፡ ዓያይነትን ናይ ስራሕ ዲሲፕሊንን ብዘሐይል ስጉምቲታት እዩ ዝፍጠር።

ናይዚ መድረኽ'ዚ ዕማም መንግስትን ሃገርን እንታይ ምኳኑ ዝተገንዘበ መንእሰይ እምበኣር ተልእኾኡ ክፈልጥ ኣይእግሞን እዩ። መንእሰይ ኤርትራ፡ ከም ኣብ ዝሓለፈ መድረኽ፡ ኣብዚ ሕጂ እንኣትዎ ዘለና መድረኽ እውን፡ ኣብቲ መንግስቲ ኤርትራ ዝኽተሎ፡ ንረብሓና፡ ንዕብየትናን ምዕባለናን ዝዓለመ ቁጠባውን ፖለቲካውን መስመር ረጊጹ፡ ንመድረኽ መቐይሮ ናብ ረብሓኡን ረብሓ ሃገሩን ክቕይሮ ተልእኾኡ እዩ።

ከምዝፍለጥ፡ ህንጸት ስልጥንቲ ሃገር ናይ መላእ ህዝቢ ሓላፍነት እኳ እንተኾነ፡

ዚያዳ ግን ኣብ ዝባን መንእሰይ ተጸይሩ ዝኸይድ ሓላፍነት እዩ። ጉዕዞ ትማሊ፡ ሎሚን መጻኢን ሕብረተሰብ ቀንዲ ተዋሳኢቱ፡ መራሕቱን ኣማእዘንቱን መንእሰያት እዮም። እዚ ኣብ ዝኾነ እዋን ዘይቅየር ሓቂ እዩ። ማእከል ናይ ኩሉም ምዕባለ ሕብረተሰብ ዝድርኹን ዘቀላጥፉን ረቛሒታት መንእሰይ እዩ። ሕብረተሰብ ኣብ ዝመቸኣን ዝጣጥሐን መጻኢ ክኑብርን ከይኑብርን ዝውሰን ናይ መንእሰይ ገድልን ስራሕን እዩ።

ነዚ ሓቂ'ዚ ብዝግባእ ዝርዳእን ዝፈልጥን ንቑሕ መንእሰይ ወለዶ ምርካብ፡ ንከም ሕብረተሰብ ኤርትራ ዝኣመሰለ ንምዕባለ ዘንቀደ ሕብረተሰብ ኣዝዩ ኣገዳሲን ወሳኒን እዩ። ምኽንያቱ ብሓባራዊ መረዳእታ ዝተማእከለ፡ ብልዑል መንፈስ ሃገራውነት ንዕቤትን ብልጽግናን ሃገር ዝውፈ መንእሰይ ጥራይ እዩ፡ ራኢይ ሕብረተሰብ ኩተግብር ዝኽእል። ቀንዲ ምስጢር ምዕባለ ከኣ፡ ውዳበን ንቕሓትን ፖለቲካዊ ብቕዓትን መንእሰያት እዩ።

ኣብዚ ርዱእ ክኸውን ዘለዎ፡ ኩሉ ሳዕ፡ ዚያዳ ኹሉ ቅድሚት ዝሰራዕ ዕማም፡ ሰላምን ርግኣትን ሃገር ምዕቃብን ምድልዳልን እዩ። ቀንዲ መሰረትን ውሕስነትን ቁጠባዊ ዕብየትን ብልጽግናን ንሱ ስለዝኾነ። ኣብዚ መዳይ'ዚ ኤርትራዊ መንእሰይ፡ ሃገራዊ ሓላፍነቱ ብግቡእ ተገንዚቡ ብልዑል ተወፋይነት ግቡኡ ክፍጽም ዝጸንሐ እዩ። ከም ውጽኢቱ ኣብ ከባቢናን ዓለምን ምስ ዘሎ ኩነታት ብምንጽጻር፡ ሃገርና ዘለዋ ርግኣት፡ ብዙሓት ክረኽብዎ ዘይክኣሉ ጸጋ እዩ። እዚ ክንብል እንከለና ፈጺሙ ስግኣታት የብልናን ማለት ኣይኮነን። ስግኣታት መናብርቲ ህዝብን ሃገርን እዮም። ሰላም'የ ዘለኹ፡ ተጻብኦ የብለይን ኢልካ ብዘይ ድፋዕ ደቂስካ ኣይሕደረን እዩ። ነዚ ሓቂ'ዚ መንእሰይ ብዕምቈት ክግንዘቦ የድሊ። ምኽንያቱ ንቕሓትን ውዳበን መንእሰያት ንሰላምን ርግኣትን ቁጠባዊ ዕብየትን ኣዝዩ ወሳኒ ስለዝኾነ።

መሰረት ኩሉ ዓይነት ምዕባለ፡ ኣተሓሳስባ እዩ። ስልጡን ኣተሓሳስባን ክንዮ ውልቃውነት ረብሓ ሃገር ዘቐድም ሰፊሕ ኣመለኻኽታን ዘለዎ መንእሰይ ድማ'ዩ ህሉውን መጻኢን ወለዶ ዝሕበነሉን ብኽብሪ ዝዝከርዎን ታሪኽ ክሰርሕ ዝኽእል። ገበትቲ ሓይልታት ኣእምሮ መንእሰያት ንምድስካል ዝኣልምዎ ሸርሒታት ማእለያ የብሉን። እቲ ምኽንያት ንቑሕ መንእሰይ ተኸላኻሊ ሃገራዊ ረብሓ ምዃኑ ስለዝፈልጡ እዩ። መንእሰይ ኤርትራ እሞ ኸኣ፡ ብባህርይኡ ፈታው ፍትሒ፡ ተቓዋሚ መግዛእቲን ዕብለላን ስለዝኾነ ዒላማ ክገብርዎ ናይ ግድን እዩ። ቀዳሞት መንእሰያት ኤርትራ፡ ንመግዛእታዊ ኩነተ-ኣእምሮ ክርዕምዎ ስለዘይመረጹ እዮም፡ ናጽነት ንምርካብ 30 ዓመታት ኣብ ጣሻን በረኻን ሰፊሮም። ሕጂ'ውን እንተኾነ መንእሰይ ኤርትራ፡ ነቶም ርእሲ ኹሉም ሃገራዊ ሃብትናን ንያትናን ዝሰርዑ ክብርታት ሕብረተሰብና ንምጅላሕ፡ ብስዉርን ረቂቕን ሜላ፡ ካብ በበይኑ ኩርናዓት ዝስንደዉ መርዚታት ወጊድ ኢሉን ንኣስዳዕቲ ኣበሃህላታት ግዲ ከይሃበን፡ ብሓራ መንፈስ ሃገራውነት፡ መጻኢ ሕብረተሰብና ዝኹልዑ መደባት ልምዓት ምስልሳል የድልዮ። ጻማኡ ድማ፡ ነቲ መንእሰይ ባዕሉ ኮነ ንመላእ ሃገርን ህዝብን ፍሉጥ እዩ።

ካበርም

“ፈጣር ሓድሽ ምኽንዩ ዝብርሃኒ”

ኢንጅ. ነጋሽ ሙሴ

ኣብርሃም ዮሃንስ (ወዲ ዕቋር)

ስም፥ ነጋሽ ሙሴ

ቦታ ልደት፥ ሓድሽ ዓዲ ኣስመራ

ዕለተ-ልደት፥ 1989

ዘርያ፥ 19

ሞያ፥ ኢንጅነር፡ ፕሮግራመር፡ ግራፊክ ዲዛይነር፡ ኣወዓዋዒ (ኣዳቨርታይዘር)

***

*** ንብሰኻ በየናይ ሞያ ትፈልጦ?**

- ....ብርግጽ በቲ ዘመዝዎ ወጽኢት'የ ሞያይ ዘለለ። ኣነ ኣብ'ዚ ሞያ ወዛ ዝበልኩ'የ፡ ናይ'ዚ ሞያ ብቕዓት ዘለኒ'የ እኳ 'ተዘይበለኩ፥ ብዘየጸግምን ገለ ዘበርክቶንሲ ከምዚ'የ ምባል ዝኸብደኒ ኮይኑ ኣይሰምዓንን። ብዘኸኣ ካብ ኢንስቲትዩት ቴክኖሎጂ ኤርትራ ኮሌጅ ምህንድስናን ቴክኖሎጅን ምሩቕ ኮምፒዩተር ኢንጂነሪንግ'የ። ስለዚ ኢንጂነር'የ፡ ካብዚ ተበጊሰ ዝጸሞ ናይ ኮምፒተር ፕሮግራማት ድማ ፕሮግራመር'የ፡ በዚ ሎሚ ዝጸዎ ዘለኹ ናይ ካቨር ናይ መጽሔትታትን ስተራትን ካልእን ድማ ግራፊክ ዲዛይነር'የ። ሕጂ'ውን ኣብ ኢንዳስትሪ መዚቃን ፊልምን ብምእታው ናይ 'ኣድቨርታይዝ' ተራ ይጻወት ኣለኹ። ግና ኹሉ ዝተወሳሰበ'ዩ። እቲ መበገሲ ግና ኮምፒተር ኢንጂነሪንግ እዩ።

*** ግርም ኣሰማት እናቐያየርኩ ተጸዋዕኩኻ ጽገም የብሉን ... ሕራይ ዕዮኻ ኣብ ኣውቶብሳት ከተማ ተጠቂዑ ርእየዮ ኣለኹ። ከመይ ኢልካ ኢኻ ክትዓዮ ክኢልካ?**

- ኣብ ኀዚ ናይ ከተማ ኣውቶብስ ዘሎ ናይ ኣድቨርታይዝ ዕዮ'ዩ። ኣነ ኣዚ ዕዮ በቲ ኣብ ዝሓለፈ እዋን ኣብ ኣርት ጋለሪ ዘርኣኹዎ ናይ ግራፊክ ዲዛይን ስራሕ ተበጊሰ ናይ ትካላት ምውዕዋዕ ይገብረሉ። እቲ ሓሳብ ኑቲ ናይ'ቲ ትካል ዝህቦ ኣገልግሎት ይፈልጦ'ሞ ብዘቐልለን ሱላቢ ብዘኸኣ መገድን ናብ ህዝቢ የቕርቦ ማለት'ዩ።

*** መበገሲ ናይ'ዚ ሕጂ ኣጥሪኻዮ ዘለኻ ሞያ ኮምፒተር ኢንጂነሪንግ'ዩ። ስለዚ ከመይ ኢልካ ኢኻ ናብ'ዚ ዓውዲ ትምህርቲ ኣቲኻ?**

- ከም ቁልዓ እንታይ ክትኮውን ትደሊ ክብሃል ከለኹ ዶክተር ይብል ነረ። ትምህርቲ'ውን ሰናፍ ኣይነበርኩን። ብጽቡቕ'የ እቲ ጉዕዞ ዘሰላስሎ ነረ። እንተኾነ ኣብ ማትሪክ ከምቲ ዝሓስበክዎ ወጺኢት ኣየመዝገብኩን።ብዘኾነ ግን ናብ ማይ-ነፍሒ ኣትየ። ጽቡቕ ኣጋጣሚ ኾይኑ ካብ መጀመርታ ኢኹም ትጅምሩ ስለ ዝተባህልና ካብ መጀመርታ ጀሚርና፡ 3 ነጥቢ ድማ ኣምጺአ። 'ህልዝ' ክመርጽ ይሓስብ ነረ። ኣብኡ ብዙሓት ሰባት መሪጾም ነሮም። ኣነ ድማ ደፊረ ክመርጾ ኣይክኣልኩን። እንተኾነ ኢመይል ከውጽእ ኣለ ምስ ኮምፒተር ተሓልየ ብምንባረይ፥ ንቕድመይ (ሲኒረይ) ዝነበሩ ሓቲተ ኮምፒተር ኢንጂነሪንግ ድማ መሪጸ።

*** ስለዚ ኮምፒተር ኢንጂነሪንግ ብመዝቢ ኢኻ ረኺብካዮ ክንብል ንኽእል ዶ?**

- ተመሃራይ መባእታ ከለኹ ስሩፍልጡት ክንምሃር ከለና እቲ ናይ ጥዕና ክፋል ይምስጠኒ ነሩ። እንዳ ኀጠዘኩ ምስ መጻእኩ ድማ እቲ ናይ 'ሰርጀሪ' ነገር ኣዚዩ ይስሕበኒ ነሩ። ኣብቲ ናብ ኮሌጅ ዝኣተኹሉ ግዜ ድማ ሌላ ምስ ኮምፒተር ኣጥርየ። ኣብ ፍረሽ ኮምፒተር

ዝመሃረና ድማ ንሳዕ መምህር ኔሩ። ንሱ ድማ ወሲይ ሰለቡ ናብ ኮምፒተር ከም ዝዘዙ ገይሩኒ። እዚ ናይ ዓለም ምዕባለ'ውን ብኮምፒተር ስለ ዝምእዘን ዘሎ፡ ንኮምፒተር ኢንጂነሪንግ ክመርጽ ደሪኹኒ።

*** ሎሚ ሞያ ኮምፒተር ኣኽሲቢ ዓውዲ ምኻኑ ይዝረብሉ'ዩ። ስለዚ ትኽብትኽ ክምዝረብ ዓውዲ ኮምፒተር ንረቡሓ ኣይተግኳን ኣቲኻዮ?**

- ረቡሓ ኣይኮነን ወሸጣዊ ድላየ። ዓውዲ ኮምፒተር ህይወት ሰብ ዘቐልል፡ ዘመቻችእ ሞያ'ዩ። ንደቂ ሰብ ዘለውሖም ዘሕጽረሎም ከምኡ'ውን ብጠቐለለን ዝቐልጠፈን ዘቐርበሎም ሞያ'ዩ። ስለዚ ኩሉ ትሰርሖ ኣብ'ቲ ሰብ ክትረኽዮ ከለኻ ዘሕጉሰ'ዩ ከምኡ'ውን ትርጉም ኣለዎ። ኮምፒዩተር ኢንጅነሪንግ ሽግር ደቂ ሰብ ክትፈትሖ ከም ትውዕል'ዩ ዝንብረካ። ጠዞ ንኮምፒተር ኢንጂነሪንግ መሪጸ ንሓሙሽተ ዓመት ተማሂረዮ።

*** ተመሃራይ ሳልሳይ ዓመት ከለኻ ግን ክተቋርጽ ሓሲብካዶ ኔርካ፡ ሓቀይ?**

- እወ።

*** እንታይ ተረኺቡ?**

- ኣቦይ ንእሽተይ ከለኹ'ዩ ዓሪፉ። በዚ ኽኣ ኩሉ ሓላፍነት ናይ ዓባየይ ነይሩ። ካብ ካልኣይ ዓመት ከለኹ ድማ ኣደይ ብሞት ተፈልያ። ስለዚ ኩሉ ሓላፍነት ሰድራ ኣብ ዝበኣይ ወዲቑ። በቲ ኽኣ ተማሃራይ ኮሌጅ'የ። ግድን መስዋእቲ ክኸፍል ኣለኒ። ፈለኛሞ ይሰርሕ ኔረ። ኑቲ ኩሉ ጸገማት ክሰግር ግና ትምህርቲ ክቋርጽ ነይሩኒ። እንተኾነ ብደገፍ ናይ ወዲ ሓወቦይን ትኽ ትንፋስ ዓርከይን (best friend) ወጺእየ። ንሱዩም ኣብቲ ናይ ፈለኛሞ ስራሕ ይሕዝለይ ኔሮም። ብኸምዝ'የ ሓሊፈየ።

*** ሕጂ እቲ ግዕዞ ሓሊፉ ካልእ መልክዕ ሒዝካ ኣለኻ። እስከ ምልስ ኢልካ ኑታ ናይ ምቁራጽ ግዜ ዘከራ። ኢደካ ሂብካ ኔርካ ተትኸውን ህይወትካ እንታይ ምመሰለ?**

- እወ ኢደይ ሂበ ኔረ ተዝኸውን ምሉእ ኣተኩረይ ናብ ሰድራይ ጥራይ ምኾነ። ኣነ ድማ ትምህርቲ ገዲፈ ኣብ ካልእ ክዋፈር'የ ሓሲበ ኔረ። 'ተዘዋፊር ድማ ኣእምሮይ ኣዚ ናይ ዲጂታል ዓለም ምድሓሮ ኔሩ። ቴክኖሎጂ ይውንጨፍ ስለ ዘሎ፡ ኣዚ ዝሕምበብ ጉዕዞ ከርክቦ'ውን ኣይምኸኣልኩን። ሽፍት ብምግባረይ'ውን ካብዚ ዘለኹዎ ሞያ ኣዝዩ ምሩሓቐኩ፡ እቲ ግዚያዊ ረቡሓ'ውን መሰድዓኒ፡ ካብቲ ናይ ህይወት ሓሳብ ወይ ዕላማ'ውን መውጽኣኒ። ስለዚ ካልእ ሞያ ዘለዎ ካልእ ዓይነት ሰብ ምኾንኩ፡ ኣብዚ ዘለኹዎ'ውን ኣይምበጻሕኩን ኣዚ ዘለኹዎ ደረጃ'ውን ኣይምረኸብኩዎን።

*** ሞያኻ በቡሓደ ክንበጽሖም፡ ኣብ ምዝዛም ትምህርትኻ ምስ ብጾትካ ኮይንካ ሓንቲ ዕዮ ኣበርኪትካ ኔርካ፡ እታ ዕዮ እንታይ ኔራ?**

- ኣብ ግዜኡ ኣዚያ ቅቡልቲ ዕዮ'ያ ኔራ። ዋላ ከም ሲኒር ፔፐር ክቐርባ ከለና ብመምሃርና ጸቢ ኣድናቖትያ ረኺባ። እታ ስራሕ ናይ ቲም ስራሕ እያ ኔራ። ኣነ ኑቲ ናይ ሶፍትዌር ክፋል ሒዘዮ ኔረ። ስለዚ ምስ'ቶም ናይ ሃርድዌር ክፋል ዝሓዙ ጸቡቕ ምርድዳእን ምክፍፋል ስራሕ ኔርና። እታ ስራሕ ኣብ ማይ-ኑፍሒ ኣቕሪብናያ። ብናይ ሃማመተኤ ኣካየድቲ ተራእያ። ጸቡቕ ተቐባልነት ረኺባ። ኣብ ሳዋ ሓሙሻይ ፈስቲቫል መንእሰያት ክቐርባ በቒዕና። እታ ስራሕ እውን ዕወትቲ ስለ ዝነበረት ናይ ሳልሳይ ደረጃ ሽልማት ክንዓትረላ በቒዕና።

*** ብልክዕ እታ ስራሕ እንታይ'ያ ኔራ?**

- ንሕርሻ ትምልከት'ያ "ኣውቶሞቲክ ኢሪገሽን ሰስተም" እያ ትብል። ዕዮ ሕርሻ ተራኢናዮ ብዙሕ ዓያዪ ጉልበት ዝደሊ ዓውዲ'ዩ። ዘርእካ ክሳብ ኣብ ቆፎኻ ትእትዎ ብዙሕ ሃልኪ ጻዕሪ የድልዮ። ንሕና'ውን ኑቲ ዝተማሃርናዮ ትምህርቲ ኣብ ግብሪ ንምውዓል ኢና ፈቲንና። ኑቲ ኩሉ ጻዕሪ ናይ ሓደ ሓረስታይ ምስ ኮምፒተር ብምትሕሓዝ እቲ ኣህላኺ ዕዮ ሕርሻ ክነቃልሎ ፈቲንና። ብኮምፒተር ተሓጊዙ "ህይሚዲቲ" ናይ'ቲ መሬት እናዓቀነ ማይ ክስቲ ኣሎዎ ዲዩ? ክንደይንታይ ዓቐን የድልዮ? ባዕሎም ንባዕሎም እናተኣዘዙ ካብቲ ዒላ ማይ ስሒቡ ይጭንገዑ። ብተወሳኺ ምስ ሞባይል ብምትሕሓዝ እቲ ሓረስታይ ኣብ ዝኾነ ቦታ ኮይኑ ኩነታት ሕርሻኡ ይከታተል። እቲ መሬት ናይ ምዕጻድን ካልእ ኩነታቱን ድማ ሓብሬታ ክረክብ ከም ዝኽእልን'ያ ኔራ እታ ዕዮ። እዛ ናይ ሞባይል ኣብ'ቲ ግዜ ኣየቕረብናያን ግና ከም ተወሳኺ ዕቤት ወይ ለውጢ ኢልና ሒዝናያ ኔርና። ብዘኾነ እታ ስራሕ ኣብ ተግባር ክትውዕል ተሓቲካ ነበረት ኣለዋ። ድሕሪ እቲ ናይ ሽልማት ኩነታት ብዙሕ ኣይቀጸልናያን።

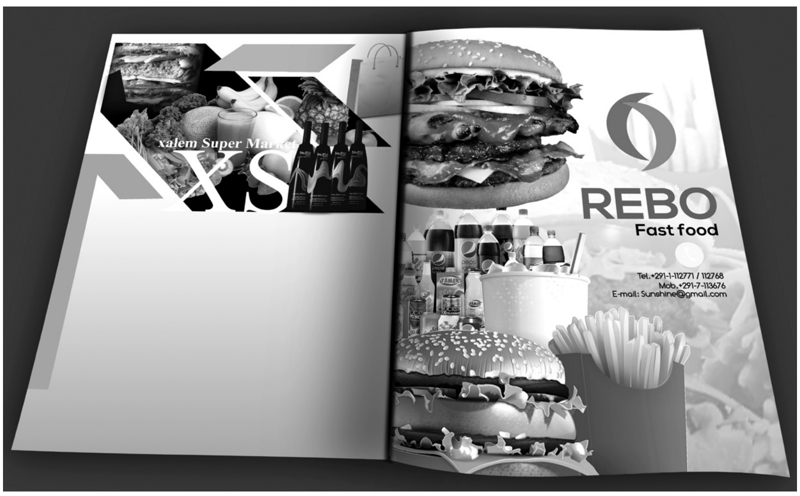

*** ናብቲ ካልእ ሞያ ክንሰግር፡ ግራፊክ ዲዛይን። እዚ ሞያ እንታይ'ዩ?**

- ስፊሕ ዓውዲ'ዩ። ብጠቕለለ መግለጺ

ግና ዕዮ ወዲሱብ ብዘቐለለ መገዲ ንኽሰላሰል ዘኽእል ሞያ'ዩ ክንብሎ ንኽእል ኢና። ንኣብነት ሞባይል ተሪኢና ኣብ'ቲ መደወሊ "ኣይኮን" ወይ ምልክት ኣሎ። እዚ ድማ ነቲ ውሽጣዊ ስራሕ ይሕብረና። ኣብ ቪድዮ'ውን እዚ ናይ "ኣኒመሽን" ኣሎ። ኣብ ጽሕፈት'ውን ከም'ኡ። ስለዚ ኣብ ብዙሕ ነገራት ዝኣቱ'ዩ።

*** ርእሱ ዝኸኣለ ሞያ ድዩ ወይስ ጽግዕተኛ ናይ ካልኦት'ዩ?**

- ኑብሱ ዝኸኣለ ዓውዲ'ዩ። ንዕኡ ዝምልከት ትምህርቲ'ውን ኣሎ።

*** እሞ ንስኻ ኮምፒተር ኢንጂነሪንግ ኢኻ ተማሂርካ። ከመይ ኢልካ ድኣ ኣቲኻዮ?**

- ሎሚ መምህር የብለይን ኢልካ ተማሂረሉ ግዜ ኣይኮነን። መምህር ኣገዳሲ እኳ ተኾኑ ድሌት ምስ ጻዕሪ ግን ኣገዳሲ'ዩ። ንኣብነት ኣነ ኣብ ማይ-ነፍሒ ከለኹ ድሌት ነሩኒ። ረሰርች ዝተገብሩ እናንብበኩ ካልኦት ቓንላት እናተኸታተልኩ ኣብ'ዚ ደረጃ በጺሐ።

*** ናብ'ዚ ናይ ግራፊክ ዲዛይን ንኽትኣቱ እንታይ'ዩ ደሪኹካ?**

- ኣብ ትምህርቲ ትርእዮ ነገራት ኣሎ። ካብኡ ወጻኢ ኢልካ ዝሰርሖ ዕዮታት ክትርኢይ ከለኻ ድማ ኣነ'ኸ ትብል። ንኣብነት ማይክሮሶፍት መኣዘዚ ብልሓት ዝብልዎ (ኦፐሬቲንግ ሲስተም) ዝሰርሕዎ ክርእዮ ከለኹ ይምስጦ። ከመይ ኢሎም ይገብርዎ ኢለ ድማ ይግረም ነረ። ካብ'ዚ ተበጊሰ ድማ ክጽንዖን ክመልኮን ጀሚረ።

*** ከመይ ዝበለ ስብ'ዩ ዝመልኮ?**

- እዚ ዓውዲ ተሪኢናዮ ሎሚ ኣብ ብዙሕ ነገራት ይኣቱ ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ሞባይላት፣ ኣብ ማዕከናት ዜና፣ መዚቃ፣ ፊልም፣ ኣድቨርታይዝ ... ይርከ'ሎ። ሓንቲ ነገር ደቃቅ ኔራ ሃንደበት ፍርይ ትብል ወይ ሃሳስ ኔራ ትደምቅ ወዘተ ኮይኑ ይቐርብ ኣሎ። ሱላቢ ስለዝኾነ ህዝቢ'ውን ይፈትዎ'ሎ። ናብ ሕቶኻ ክመጽእ እዚ ክትገብር 'ተኽኢንካ ናይ ሶፍትዌር መንቀሳቐሲታ ክህልወካ ኣለዎ፣ ከም'ኡ'ውን ሱላቢ ክትገብሮ ናይ ኣርት መንቀሳቐሲታ ክህልወካ ኣለዎ። እዞም ነገራት ተለውኻ ዕዮ ግራፊክ ዲዛይን ክትኣትዎ ትኽእል ኢኻ።

*** ኣብ ኣስመራ ኣርት ጋለሪ ምርኢት ኣቕሪብካ ኔርካ። ኣብ ምንታይ ዘተኮረ'ዩ ኔሩ?**

- ግራፊክ ዲዛይን ምርልድ'ያ ትብል ኔራ። ኣብ ብዙሕ ነገራት ድማ ዘተኮረ'ዩ። ኣብ ፊልም ዝገብርዎ ትሬክስ ኣብ ፖስተር ዝፈጥርዎ ወህደት ሕብርታት፣ ናይ መዚቃ ኣድቨርታይዝን ከመይ ጌርካ ትገብርን ካልእን ምስ ህዝቢ ንምልላይ ዝዓለመ'ዩ ኔሩ።

*** ስርሓትካ ፍልይ ዝበለ'ዩ። ፖስተራትካ ተሪኢናዮ ጌለ ፍሉይነት ኣለዎም። ንመጽሔት ኣብ ዝሰራሕካዮ ገበር'ውን ልክዕ ከምዚ ኣብ ካልኦት ሃገራት ንዕዘቦም'ዮም። ስለዚ ንስኻ እንታይ ፍሉይነት ፈጢረ ኣለኹ ትብል?**

- ኣነ ፈጢረዮ ዝብሎ ፍሉይነት "ፍላት ዲዛይን" ፍኹሱት ዘለዎ ዲዛይንን ምስራሕ'ዩ። ወህደት ሕብሪ፣ ዓይነታት ጽሕፈት'ውን ካብቲ ዘተኣታተኽዎ'ዩ። ከም'ኡ'ውን ኣብ ናይ ሞባይል ሶፍትዌር ሓደሽ ንገራት ክገብር ይፍትን ኣለኹ።

*** ፍኹሱት ወይ "ሲምፕለሲቲ" ንምንታይ ኢኻ ትመርጽ?**

- ኣብ ዝኾነ ዕዮ ኮምፕሌክስ ተመራጺ ኣይኮነን። ሰብ ነታ ዝደለያ ቀልጢፉ ክረኽብ'ዩ ዝደሊ። ስለዚ ኣነ ብመገዲ ሕብርታትን ካልእን ተጠቒመ ድሌት ሰብ ኣብ ዝሓጸረ ግዜ ከማልእ እመርጽ። በዚያ ድማ ን"ሲምፕልሲቲ" ዝመርጾ።

*** እንታይ ክትፈጥር ኢኻ ትብህግ?**

- ፈጣር ሓደሽ ምኳን'ዩ ዝብርሃኒ። ስለዚ "ጌም ቸንጀር" ክኸውን ይብህግ።

*** ኣብ ዝገበርካዮም ዲዛይናት Nyork ዝብል ሎጎ ኢኻ ክትጥቀም ጸኒሕካ። እንታይ'ዩ ዝውክል?**

- N ንስመያ ትውክል Y ንደርግኣለም ሽም ኣደይ ትውክል። እተን ork ዝበላ ብሕጂ ምስ ህዝቢ ዝላልየን ስለዝኾና ዘይ-ኢትሃገር ንበለን።

*** እሞ ክንዓዘም...**

- ኣነ ውድድር ኣይመርጽን'የ። ምስ ሓደ ሰብ ምውድዳር ማለት ብናቱ ፍጥነት ምጉዓዝ ማለት'ዩ። ስለዚ ካብ ውድድር ምምልላእ ምድግጋፍ እመርጽ። ተተደጋጊፍና ኸኣ ብሉጽ ስራሕ ክነበርክት ንኽእል ኢና። ከም'ኡ'ውን ደስ ትብለኒ ሓረግ ኣላ፣ ኣብ ኣፖሎ 13 ዘላ "ውድቀት ምርጫይ ኣይኮነን"፣ ኩላትና ንዕጠቃ። ንስድራቤተይ የዕሩኽተይ ድማ ኣብዚ ደረጃ ብናቶም ደገፍ'የ በጺሐ፣ ኣመስግኖም።

*** ኣ'ውን ምሉእ ዓወት እምነየልካ። ኣብ ሓደሽ ዕዮኻ ክንራኸብ ድማ ተስፋ 'ገብር። የቐንየለይ።**

ሕብረተሰብ መንእሰይ

ኣብ ምፍ'ንታት ወለዶ ከመይ ኣሎና?

ሳምሶን የሃንስ

ምፍ'ንታት ወለዶ ኣብ ፍሉይ ጆግራፍያዊ ክፋል ዓለምና ወይ ኣብ ውሱን እዋን ታሪኽ ወዲሰብ ወይ ሓደት ባህልታት ሕብረተሰብ ጥራይ ዝርአ ተርእዮ ኣይኮነን፡ ምፍንታት ወለዶ ደረጃ ምዕባለን ግዜን ብዘየገድስ ክርአ ዝጸንሐን ብሕጂ'ውን ዝርአን ኣካል ምንባር ወዲ ሰብ እዩ። ምፍንታት ወለዶ ዝብል ኣምር ኣብ ባህልና ሓድሽ ቃል እኳ ዝመስል እንተኾነ "ደቂ ሎሚ" ዝብል ኣበሃህላ ኣብ ቋንቋና ዝውቱር ኮይኑ ምጽንሑ ምፍንታት ወለዶ ኣብ ሕብረተሰብና ሓድሽ ተርእዮ ከም ዘይኮነ ዝሕምት እዩ። ከም ሓቂ'ውን ምፍንታት ወለዶ፡ ወዲ ሰብ ጥርኑፍ ናብራ ብፍላይ ስድራቤትን ኮምን ካብ ዘቖምሉ ዝተሰተብሃለሉ ማሕበራዊ ተርእዮ ስለ ዝኾነ ምፍንታት ወለዶ ክገርመና ኣይግባእን። ምኽንያቱ ምፍንታት ወለዶ ዘይርአ እንተኾይኑ ምዕባለ ኣይተራእየን'ውን ክስምዕ ስለዝኽእል፡ ትምህርቲ፡ ቴክኖሎጂ፡ ቁጠባ፡ ስውጢ. ኣብ ኣነባብራ፡ ፖለቲካ ወዘተ ምፍንታት ወሎዶ ክኸሰት ዝድርኹ ረቛሒታት እዮም። ስድራቤትን ቦታ ስራሕን ኸኣ ምፍንታት ወለዶ ዝንጸባረቐለን ቀንዲ ምከናታት እየን። ቅድሚኡ ግን ምፍንታት ወለዶ ከም ኣምር እንታይ ማለት እዩ?

ምፍንታት ወለዶ ኣብ ሞንጎ ቀዳማይን ዳሕረዋይን ወለዶ ዝህሉ ፍልልይ ናይ ኣተሓሳስባ፡ እምነት፡ ጠባይ፡ ኣነባብራ፡ መረዳእታ ብዛዕባ ፖለቲካን መንግስትን ወዘ.ተ ማለት እዩ። ብጸቢ.ብ ኣበሃህላ ኸኣ ኣብ ሞንጎ ወሉድን ወላድን ኣሎ ዝበሃል ፍልልይ ምዝንጋዕ፡ ኣሉዑዑ፡ ጾታዊ ዝምድና፡ ጋግ ኣብ መረዳእታ ዓለማውን ሰብኣውን ዛዕባታት ዝኣመሰለ እዩ። ብሓጺሩ ቅዲ ኣነባብራናን ኣተሓሳስባናን ዳሕረዋይ ወለዶ ካብ'ቲ ቀዳማይ ወለዶ ዝተፈልየ ክኸውን ከሎ ነጸብራቕ ምፍንታት ወለዶ እዩ። "ወለዶኣዊ ሕልና" ዝበሃል ኣምር ንባዕሉ ኣብ'ቲ ማሕበራዊ፡ ቁጠባዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ስውጢ. ንምኽሳት ተዛማዲ ናይ ዕድመ መዛኑ ዝተመኩርዎም ሓባራዊ ፍጻሜታት ዘስረጾም ጽልዋ ማለት እዩ። ኣብ ተመኩሮኦም ተመርኲሶም ኸኣ ብዛዕባ ሓርበኝነት፡ ስራሕ፡ ምዕባለ፡ እምነት ወይ መትከል፡ ስውጢ፡ መንፍዓት፡ ስንፍና፡ ማሃዘት ወዘተ ናቶም መረዳእታ የሕድሩ። ኣብ መንጎ ቀዳማይን ዳሕረዋይን ወለዶ ኣብ ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ኣምራት ዝህሉ ጋግ ናይ መረዳእታ እዩ ኸኣ ንምፍንታት ወለዶ ዘኸትሎ።

ወለዶኣዊ ምፍንታት ኣብ እዋን ንእሰነት ብዙሕ ግምት ካብ ዘይወሃበሉ ምኽንያታት ሓደ ምርጫታት ዳሕረዋይ ወለዶ ዝያዳ ንቐዳማይ ወለዶ ስለ ዘጸዓኖ ኮይኑ ይስማዓኒ። ቀዳማይ ወለዶ ብወገኑ ሰረት ዳሕረዋይ ምዃኑ ስለዝኣምን ኣብ ማሕበራዊ፡ ቁጠባዊ፡ ፖለቲካዊ ዘተኣማምን ባይታ ክገድፈሉ ወሲ. እኳ ከም ዘለዎ ኣሚኑ ማእዚ ተራ ንኽጻወት ኩሉ ዝኣምነሉን ዝኽእሎን ክገብር የድሊ። ስለ'ዚ 'ምርጫን' 'እምነትን' ምፍንታት ወለዶ ኪጋሃድ ዝቕስቡ ተርእዮታት እዮም። ምርጫን እምነትን ካኣ ብዕድመ ወድሰብ ተጸለውቲ ስለዝኾኑ ብዕድመን ተመኩሮን ዝጸሎ ምፍንታት እተሓሳስባ፡ ድልየት፡ ጥበብ፡ ክእለት ወዘ.ተ ክርአ ግድን እዩ።

እቲ ካብ ወለድኡ ዝበቐዐ ኑቲ ዳሕረዋይ ወይ ቀዳማይ ወለዶ ብመንጽሩ ጥራይ ዘይኮነ ብዓይኒ ተጠሚቱ ወለዶ ክርእዮ ክፍትን ይግባእ። ምኽንያቱ ኣብ ዳሕረዋይ ወለዶ ነጸብራቕ ቀዳማይ ኣሎ ኣብ ቀዳማይ ከኣ ባእታ ዳሕረዋይ ወለዶ ምህላዉ. ኣይተርፎን እዩ። ንህልው ኩነታት፡ ቴክኖሎጅን ምዕባለን ፡ ናይ ስራሕ ዝምድና፡ ቁጠባዊ መረዳእታ፡ ስድራቤት፡ ብዛዕባ እኛም መንግስትን ሓይሉን ዝህሉ ኣጠማምታ ኣብ ሰንሰለት ናይ ወለዶታት ዝሕቈፉ 'ምግባር ኣብ ሓደ ወለዶ ዱብ ኢሉ ዝርአን ዝግለጽን ኣይኮኑን። ናጽነት፡ ዝርግሐ ትምህርቲ፡ ባህጊ ከተማዊ መነባብሮ፡ መራኸቢታት ሞባይልን ኢንተርነትን፡ ሳተላይት ድሽ ከም መዘናግዕን መቕሰም ዓለማዊ ሓበሬታን ክፉቱት ሃገራት ኣውሮጳ ንሰደት ኣብ 'ዚ እዋን፡ ገለ ካብቶም ንቕልጡፍ ወለዶኣዊ ምፍ'ንታት ምኽንያት ኣብ ሃገራት ሳልሳይ ዓለም ክኾኑ ዝኽእሉ እዮም። ንሕና ከም መንእሰያት ውን እዞም ጽልዋታት ኣብ ግምት የእቲና ንነብረሉ ግዜን መድረኽን ከይተሓደና ንህልውናናን ንስጋቶናን ኣገዲስቲ ዝኾኑ ወርሻታት ቅድሚና ዝነበሩ ወለዶ ኣለዊና ክንዕቅቦምን ከነማዕብሎምን ዶ ንሓሰብ ወይስ ብዱፋት ንጽግንም ወይ ከም ዘለውዎ ንቕበሎም?

ቀዳማይ ወለዶ ዳሕረዋይ ወለዶ ንኽሕሾ ኩሉ ዝካኣሎ ጌሩ ክንሰ፡ ዳሕረዋይ ወለዶ ንጻዕሪ ቀዳማይ ወለዶ ከም ውህብ ወሲዱ ካብ ሓባራዊ ባህጊ ተፈንቲቱ ብዛዕባ ውልቃዊ ድልየቱ እንታይ ምዃኑን ብኸመይ ቀልጢፉ ደረኽቦን ጥራይ ዝሓስብ ክኸውን ይኽእል። ብኣንጻሩ'ውን ዳሕረዋይ ወለዶ ሓባራዊ መጻኢኡ ከጣጥሕን ማሰናኽሉት መድረኹ በዳሁ ውልቃዊ ባህጉ ከስምርን እናጸዓረ ከሎ ኣብ ስድራ ይኹን ኣብ ቦታ ስራሕ ካብ ቀዳማይ ወለዶ ምጉናጽ ዚጋጥሞ ዘሎ ክመስሎ ይኽእል ወይ'ውን ኪጋጥሞ ይኽእል እዩ። ምፍንታት ወለዶ ግን ልዕሊ. ኣብ ባይታ ዘሎ ምፍንታት ንተርእዮታት ብኣንክሮ ግንዛቤ ዝያዳ ክጸሎ ስለዝኽእል ምብህሃል ወለዶታት ኣጉዳሲ. እዩ። ምኽንያቱ ምብህሃል ወይ ብሓባር ምዝታይ ንምቅርራብ ወለዶታት መሰረታዊ ስለዝኾነ፡ ምኽንያቱ ንምንዛቤና ኣብ

ተርእዮታት ካብ ዝጸልዉ ረቛሒታት ሓደ ነዋህለሎ ሓብሬታን ፍልጠትን እዩ። ግዜፍ ጋግ ኣብ ምፍንታት ወለዶ ዝርአ'ውን ሓደ ካብ ጠንቅታቱ ዋሕዚ ሓበሬታ ካብ ክልቲኡ ወገን ብምውሓዱ እዩ። ከም ሓቂ ግን ቀዳማይ ይኹን ዳሕረዋይ ወለዶ ንሓድሕዱ ክለዋወጦ ዝኽእል ሓበሬታ ኣለዎ። ቀዳማይ ወለዶ ኣብ ቁጠባ፣ ታሪኽ፣ ካልእ ሓፈሻዊ ሞንቋሕቛሕታን ዝሲጋገር ትሕዝቶ ክህልዎ ከሎ፣ ዳሕረዋይ ወለዶ ካኣ ኣብ ስፖርቱ፣ ተክኖሎጂ ዝኣምሰሉ ዓውድታት ዓቢ ጸጋ ኣለዎ። ሓንሳብ ሓንሳብ ግን ቀዳማይ ወለዶ ንዳሕረዋይ ወለዶ ኣብ ዓውዲ ስፖርትን ቴክኖሎጅን ክመርሖም ይኽእል እዩ። ብኣንጻሩ ውን ዳሕረዋይ ወለዶ ኣብ ቁጠባ፣ ፖለቲካ፣ ታሪኽ ኣማእዛዚ ሓሳባት ክህልዎ ይኽእል እዩ። ስለ'ዚ ብሓሳባት ምምልላእ ሓደ ካብ ሜላታት ምንካይን ምጽባብን ምፍንታት ወለዶታት ክንወስዶ ንኽእል ኢና።

ስድራቤትን ቦታ ስራሕን ኣዝዩ'ም ኣገደስቲ ምኽናታት ምንባር ስለ ዝኾኑ ብዝዕባ ምፍንታት ወለዶ ክዝረብ ከሎና ዓቢ ኣቓልቦ ክንገብረሎም ግቡእ እዩ። ኣብ ስድራቤትና ብእንኽደና ክዳንን ምንቅስቓስናን ዝጀምር ምዕዶ ወለድን ምርጫና ንምግባር ዝጽግም ምዕዶታትን መባእታውያን ነጸብራቕ ናይ'ዚ ኣልዒልናዮ ዘለና ዛዕባ እየም። ግርጭት ምስ ስድራ ኣብ እዋን ብጽሕና ይጅምር ዝበሉ ብዙሓት ናይ ስነ-ኣእምሮ ተመራመርቲ ኣለዉ። ማሕበራዊ እንታይነቶም ብሓሳቦቶምን ዓርኪ ማዘናን ዝያዳ ክጸልዉ ዝጸንሑ ሰባት ምስ ዓበዩ ካብ ስድርኦም ፍልይ ዝበለ መለለዪ ክንጸባርቑ ኸኣ ባህርያዊ ማሰርሕ ክኸውን ግድን እዩ። ዳሕረዋይ ወለዶ ናይ ቕድሚኡ ዝነበሩ ወለዶ ኣካብራን ሂወትን ከም ዕፉፊት ክቐንጥጦ ይደለ። ቀዳማይ ኸኣ ዘጽናሕናልኩም ውርሻ ብሉጽ ስለ ዝኾነ ኣይንከዩ ኣይወሰኹ ዝዓይነቱ ኣጠማምታ ሐዞም ንሓድሽ ተርእዮታት ክጕትእዎ ይፍትኑ። እንተዋሓደ ኸኣ ኣይቅበልዎን። ነዚ ምፍንታት እዚ ንምጽባብ ከም መፍትሒ ዝወሰድ ተበገሶን ኣገባብን ኸኣ ሓደ ካብ ቀንዲ ጸለውቲ መልክዕን ትሕዝቶን ምፍንታት ወለዶ ዝውሰኑ ረቛሒታት ይኸውን።

ኣብ'ዚ ንዘመናት ዝጸንሓና ማሰርሕ ምፍጻም ቃልኪዳንኳ ብዝይካ ሕጸን መርዓን "ዕርክቶት" ዝበል ዝምድና ኣንጻር ጾታ መንእሰያት ከም ቅቡል ወሰደና ነዕልሉ ምህላውና፣ ግዜ ዘንበቡ ወለዲ'ውን ንደቆም "ኣላትካ ድያ፣ ወይ ኣለኪ ደዩ?" ኢሎም ብዛዕባ "ዕርክቶት" ኣንጻር ጾታ ቅድሚ ማሰርሕ ምእሳር ቃልኪዳን ክሓቱ ምርኣይና ወለዲ ኣብ ጉዳይ መውሰቦ ዝረዓምዎ ባህሪ ውላዶም ከም ዘሎ ዝእምት እዩ። ከም ውጽኢቱ ማሰርሕ ቃልኪዳን ኣብ መረዳእታ ሕብረተሰብና ሓደ መሳልል ዝምድና ዝበረኸ የምስሎ።

ፍቓድን ድልውነትን መጻምድቲ ምፍላጥ! ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ብዘይካ ብውልቃዊ ምርጫ መንእሰይ እንተዘይ ኮይኑ ን"ዕርክቶት" ኣንጻር ጾታ ክተትርፎ እንተደለኻ'ውን ክተርፍ ዝኽእል ኣይመስለን። ቀዳማይ ወለዶ ኣብ ጉዳይ መውሰቦ ጆግራፍያዊ ኸባቢ፣ ዓጽሚ (ዓሌት)፣ ዊንታ ወለዲ (ፍቓድ ወላዲ ምምላእ) ግዜፍ ኣገዳስነት ክህቦም ከሎ ዳሕረዋይ ወለዶ ግን መበቆል ዓዲ መጻምድቲ፣ ስድራ መቃርብቱ ዝግለጹሉ ማሕበራዊ ኣበሃህላ፣ ወዘተ ንዝምድናኦ ኣብ ፍቕርን ሓዳርን ብዘተኮማዲ ትሕቱት ግምት ብምሃብ ብዛዕባ ውልቀ ባህሪ መጻምድቱ፣ ዕቑር ቁጠባዊ ዓቕሚ መጻምዱ (ትምህርታ ወይ ካልእ ምንጩ ኣታዊ ክኸውን ዝኽእል ክእለት ወይ ፍልጠት)፣ ሞያዊ ዝንባሌ፣ ብኣከዳድናን ኣዘራርባን ዝጸሎ ሚዛን መጻምድቲ ወዘተ እዩ ኣብ ግምት ዝኣቱ። ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ዝፍጠር

ማሕበራዊ ምትሕንፋጽ፡ ሃገራዊ ኣገልግሎት፡ ስደት፡ ዓውለማ ዝፈጥሮ ጽልዋ ባህሊ ወዘተ ዝ ማሕበራዊ ባህሪ ዳሕረዋይ ወለዶ ኣዘዮም ዝጸለወዎ ኮይኖም ይስምዑኒ። እዞም ሕጂ መንእሰያት ዘለና ካብ ወለድና ተፈንቲትናዮ ዘለና ምስ ደቅና ካብና ዝፍንተትዎ ብምውድዳር ብቐልጣፈን ኩርናዓትን ምፍንታትን ዓጸፋ ናትና ክኸውን ምኳኑ ግን ኣየጠራጥርን። እዚ ካኣ ዝኾነ ወለዶ ኣብ ማሕበራዊ ኣነባብራ ብዘይ ምርጫኡ ከእንግዶም ዘለዎ ማሕበራዊ ተርእዮታት ከምዝለዉ ዝእንፍት እዩ፡ ኣብ ቁጠባ ይኹን ፖለቲካ'ውን ማዕርኡ።

ቦታ ስራሕ'ውን ከም ስድራቤት ምናልባት'ውን ልዕሊኡ ምፍንታት ወለዶ ዝጋሃደሉ ምኽና እዩ፡ ሓደ ካብ ምኽንያታቱ ኸኣ ብዝሒ ናይ ሰብ ዕድመን ተመኩሮን ሕንፍጽፋጽ ስለ ዝሕዝ እዩ። ትካላት ሃገርና ከም ኣብነት እንተወሰድና ዝንኣሰ ኣብ ዕድመ ናጽነት ኤርትራ ዝተወልደ ኣባል ሃገራዊ ኣገልግሎት፡ ተወሊዱ እኳ እንተዘይነበረ እዋን መጥቃዕቲ ዘይዝክሮ ወራር ወያነ ግን ከም ናይ ቀረባ ተዘክሮ ዝዝክሮ፡ መጥቃዕትን ቃልሲ ኣንጻር መጥቃዕትን ዘርከበን ወይ ዝተሳተፈን፡ ኣብ እዋን መጥቃዕትን ናጽነትን ነዊሕ ዓመታት ዝሰርሐ፡ ወዘተ ዝኣመሰለ ኣቃውማ ናይ ወለዶታት ኣለወና።

ኣብ መንጎ እዞም ናይ ዕድመ ምፍንታት ዘለዎም ሰራሕተኛታት ዝህሉ ፍልልይ ናይ ባህሊ ስራሕ፡ ዝንባለ፡ ድልየት፡ ኣተሓሳስባ፡ ትብዓት፡ ፍርሒ፡ ሞያዊ ክእለት፡ ድስፕሊን ስነ-ምግባር ዝተፈላለየ ክኸውን ከምዝኽእል ኣጠራጣሪ ኣይኮነን። ብዕድመ ንእስ ዝበሉ ብቐጻሊ ሓደሽ መሳርሒታትን ኣገባባት ስራሕን ክፈትሑ ይደልዩ ይኾኑ፡ እቶም ዝያዳ ዝበልሑ ኸኣ ተበጊሶ ወሲዶም ሓደሽ መሳርሒን ኣሰራርሓን ክተኣታቶ ይጽዕሩን ይሰርሑን። ልዕሊ ኹሉ ባዕላቶም ስራሕ ይፈጥሩ፡ እቶም ብተዛማዲ ንውሕ ዝበለ ዝሰርሑ እቲ ዝመለኽዎ ኣገባብ ስራሕን መሳለጥያን ምቕጻል ጥራይ ክዕገቦም ይኽእሉ። ከም ኮምፒተር ዝኣመሰለ ኣገዳሲ መሳለጥያ ከይተረፈ ኣድማዕነታ ኣብ ሕቶ ክእትውዎ ይፍትኑ፡ ኩሉ ዝኽእሎ ኣበርክቶ ክገብር ዝጸንሐ ገዲም ሰራሕተኛ ኸኣ ሕሉፍ ኣበርክትኡን ብቕዓቱን እናገለጸ ምኽባር ሰዓታት ስራሕ እናናርኣየ ዝኸሰት ለውጢ ጥራይ ክርኢ ይደሊ። ይኹን እምበር እዞም ዝተፈላለየ ወለዶ ክውክሉ ዝኽእሉ ሰራሕተኛታት ሓደ ትካል ብጀካ እዚ ፍልልይ ብሓባር ክሰርሑም ዝኽእል ባህሊ ስራሕ፡ ድርኺት ናይ ኣበርክቶ፡ ጠለባት ስራሕ፡ ወዘተ ክህልዎም ከም ዝኽእል ኣጠራጣሪ ኣይኮነን፡ ምኽንያቱ ወለዶታት ካብ ዝሰርሉ ግዜን ታሪኽን ንላዕሊ ከቀራርቦም ዝኽእል ክውንነት ስለ ዘሎ።

ዓያዩ ጉልበት ሃገርና ወለዶ ናጽነት ብብዝሒ እናተጸንበሮ ቅድሚኡ ዝነበረ ወለዶ እናኣረከበ ዝኸደሉ መድረኽ ኢና ንኣቱ ዘለና። ከም ውጽኢት ጽልዋ ሓደሽ ዓያዩ ሓይሊ ወለዶ ናጽነት ኣብ ናይ ሽቕለት ባህሊ ሓደሽ ተርእዮ ከምጻእ (ከማዕበል) ምኳኑ ኣመታቱ ንርእዮ ኣለና። ኣብ ክንዲ ደሞዝተኛ ጥራይ ምኳን ንብሰኻ ባዕልኻ ሽቕለት ምፍጣር ከም ሓሳብን ግብርን ክዓቢ እዩ፡ ጸገና ቴክኖሎጂ፡ ግራፊክስ፡ ደረቓን ተንቀሳቓስን ስእሊ፡ ደርፍታት፡ ቪድዮን ፊልምን ምርታዑ ምሸላም ዳስ ገለ ካብዞም ሓደሽቲ ተርእዮታት ሽቕለትን ብስራሕ ናይ ምፍጣር ዓቕሚ መንእሰያት ዝዓብዩ ዘለዉ ዓውድታት እዮም። ብሕጂ ካኣ ኣብ ዝዓበየን ዝሰፍሐን ተዋሳእኦ፡ ከዘይድ ምኳኑ ኣየጠራጥርን። ቀዳማይ ወለዶ ኸኣ ኣርኢያ፡ መራሒ፡ ኣሰልጣኒ፡ ኣጆኹም ባሃሊ ወዘተ እዩ፡ ዝዓበየ ሓይሊ ቀዳማይ ወለዶ ልቦና፡ ናይ ስራሕ ተመኩሮ፡ እኛሙ ንምምኻር ቁሩብ ምኳኑ እዩ። ሕጽረቱ ካኣ ዓቃባውነት እዩ፡ 'እኛምካ ጥራይ ግበር' ዝብል ኣበሃህላ ዳሕረዋይ ወለዶ ብዙሕ ክሰምዖ ዘይብሀን ቃል ኽኸውን ይኽእል እዩ።

ዳሕረዋይ ወለዶ ልዕሊ ቅድሚኡ ዝነበሩ ወለዶ ብዝዕባ ዝሰርሓሉ ዘሎ ትካል ሓበሬታ ይደሊ። ዝያዳ እንተጺዒርካን ተወፊኻን ኣብ ስራሕካ ክትዕወት ኢኻ መርሓ ቀዳማይ ወለዶ ኔሩ፡ ሕጂ ግን ክእለትካን ፍልጠትካን ብቐጻሊ እንተ ደሊብካ ኢኻ ትዓቢ ቀንዲ መርሓ ዳሕረዋይ ወለዶ ዝኾነ ይመስል፡ ዳሕረዋይ ወለዶ ንዘሰርሓሉን ትካላት ቀዲሞም ቴክኖሎጂ፡ ቋንቋ፡ ተዛመድነቲ ጥበባት ዝንባሊኦም ዘማልእ ብውልቃዊ ተበግሶኦም ስልጠና ይወስዱ ምህላዎም ሓደ መርኣዪኡ እዩ። እዚ ብልጫ እዚ ኻኣ ኣብ ሕብረተሰብና ሓደሽ ተርእዮ ክፈጥር ጀሚሩ ኣሎ። ምስ ቴክኖሎጂ ብዘለዎ ቀልጣፍ ሌላን ዝመለኽዎ ክእለትን ልዕሊ ኣቦኦም ወይ ምዕባይ ሓዎም ኣታዊታት እናረኸቡ ኣብ ከተማዊ ሂወት ሕብረተሰብና ተራእዩ ብዘይፈልጥ ኣብ ንኡስ ደረጃ ዕድመ ቁጠባዊ ጾር ስድራ ዝሽከሙ መንኣሰያት ንርኢ ኣለና፡ ብሕጂ'ውን መንእሰያት ኣካየድቲ ንግዳውያን ትካላት ወይ ካልእ ፖለቲካውን ህዝባውን ስልጣናት ክንርኢ ምኳና ግድን እዩ፡ መንእሰይ ወይ ሓደሽ ወለዶ ዝ ብቑዕ ኽኸውን ግን ንብሱ ብቐጻሊ ክሃንጽ ከሎ ቀንዲ ብቕዓታ ቀዳማይ ወልዶ ዝኾነ ዝጀመርካዮ ምፍጻም፡ ራእይ፡ዝሓለፈ ትዕግስቲ ብቑዕ ምኳን፡ ማዓላ ፍልጠትካን ክእለትካን ሕብረተሰብ ምኳኑ ብምስትብሃል ምስ'ቲ ናይ መሃዘትን ክእለትን ብልጫኡ ክይብተኽ ክጥቀመሉ ይግባእ። ኣብ ውልቃዊ ሂወት ዝዓበየ መግለጺ ድኻም ዳሕረዋይ ወለዶ ሓሻሽት ይኸውን ስለ ዘሎ ግን ንሓሻሽት ምቅላስ የድልየ። ቀዳማይ ወለዶ'ውን ብዛዕባ ወለዶኣዊ ምፍንታት ክሓስብ ከሎ ልዕሊ ኣሃዛዊ ዕድመ ዘውንኖ ክእለትን ኑብሱ ብቐጻሊ ንምዕባይ ዝህሉ ኣተሓሳስባ እዩ ዝያዳ ኣገዳሲ፡ ስለ'ዚ ብተርእዮታት ሓደሽ ወለዶ ከይተገረምካ ቀራብካ ምልዛብኑ ዓርኪ ውላድካን መሳርሕትኻን ምኳን የድሊ፡ ዳሕረዋይ ወለዶ'ውን ንቕድሚኡ ዝነበሩ ስርሓት ዝያዳ ከማዕብሎን ምቕያር ዘድልዮ ኻኣ ነቒፉ ክቕይሮ ናብ ቀዳማይ ወለዶ ዝያዳ ክጠብቕ ኣለዎ፡ እንተ ዘየለ ኩሉ መዳያዊ ውርሻኻ ረጥሪጥካ ይምእማኣኒ እዩ ዝበልካዮ ምርጫ ጥራይ ክትወስድን ክትፈጥርን ምፍታን ኣብ ምድማር ጋእማን ኣቢሉ ዓንቃፊ ግሲጋስ ክኸውን ይኽእል እዩ፡ ምኽንያቱ ምምልላእን ምቅርራብን እዩ ንምፍንታት ወለዶ ሃገፍ ካብ ምኳን ዘከላኽለሉ።

ምዕባለ ሕብረተሰብ ብቐንዱ ውጽኢት ስጡምን ዘይብተኽን ምልጋብ ድልየታትን ጻዕርታትን ወለዶታት እምበር፡ ብበልሒ ወይ መንፍዓት ሓደ ወለዶ ጥራይ ኣይኮነን ዝረጋገጽ። ስለ'ዚ መጻኢኡ ክበርህን ክውሕስን ልዕሊ ቀዳማይ ወለዶ ንምፍንታት ወለዶ ብትኩርነት ክርእዮ ዘለዎ ዳሕረዋይ ወለዶ እዩ። ምኽንያቱ እቲ ቀዳማይ ወለዶ መድረኻዊ ሓላፍነት ሕብረተሰቡ ፈጺሙ እዩ፡ ኑቲ ቐዳማይ ወለዶ ዘንጸፈ ውርሻ ምምዕባልን ምሕዳስን ግን ዕማም ዳሕረዋይ ወለዶ እዩ፡ ዕማም መንእሰይ!!

መንእሰያት፣ ኣብ ማዕበል ዘመነ ዓውለማ

ዮሴፍ ሃይለማርያም

ዘለናዮ ግዜ፡ ብዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን'ዩ ዝጽዋዕ። ብዘመነ ኮምፒዩተር ወይ ብዘመነ ዲጂታል'ውን ይጽዋዕ'ዩ። ንሕጂ ግን ብዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ክንጽውዖ ኢና። እቲ ዝድለ'ውን በዛናይ ዘመን ይጽዋዕ ዘይከኣለ፡ ኑቲ ዘመን ፈሊጥካ ኣብ ረብሓኻ ምውዓሉ'ዩ።

ብዙሓት ናይ'ዚ ግዜ ሊቃውንቲ፡ ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ብጽላወኑቱ እቲ ዝሓየለ ዘመን ምዃኑ ይሰማምዑ። ብሕጂ'ው ልዕሊ'ዚ ዘመን'ዚ ብኹሉ ወገኑ ንደቂ-ሰብ ክጸሉ ዝኽእል ዘመን ክመጽእ ከምዘይክእል ይምጉቱ። ካብ'ዚ ተበጊሶም ከኣ፡ እዚ ዘመን'ዚ ኣብ'ዚ ግዜ'ዚ ይኹን ንመጻኢ ኣብ ሂወት ነፍሲ-ወከፍ ሰብ ኑብሪ ጽልዋ ከምዘትርፍ ይሕብሩ። ሕብረተሰብ - ብውልቂ ይኹን ብሃገር ደረጃ - በዚ ዘመን'ዚ ብጸቡቕን ብሕማቕን ብዝሓየለ ክጸሎ ግድን ስለዝኾነ፡ ነዚ ዘመን ዝምኽት ንቕሓትን ፍልጠትን ክህልዎም ከምዝግደድ ድማ እቶም ክኢላታት የዘኻኽሩ። ምኽንያቱ፡ ብኣገላልጻ ናይ'ዞም ምሁራት፣ ንቕሓቱ ዘዩበረኸ ሕብረተሰብ ብማዕበል ናይ'ዚ ዘመን'ዚ ክውሓጥ ስለዝኽእል ምዃኑ የብርሁ።

ኣብ'ዚ ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን (ICT)፡ ቀንዲ ተዋሳእቲ መንእሰያት'ዮም። ብቐንዱ'ውን እዚ ናይ መንእሰያት ዘመን'ዩ። መንእሰያት፣ ብትምህርቲን ምርምርን ዓቕሞም ከሐይሉን ኑቲ ብሓያል ጻዕሪ ተጋሂዱ ዘሎ መድረኽ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ኣብ ረብሓኦም ከውዕልዎን ኣለዎም። ሎሚ ሳላ ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ኣብ ዝሓጸረ ግዜ ካብን ናብን ዘድሊ ሓበሬታን መልእኽቲን ንምትሕልላፍ ተኻኢሉ ኣሎ። ዝለዓለ ደረጃ ምዕባለ ብዘቖልጠፈ ምርግጋጽን ንዘለው ኻ ዕድላት ብዘቖለለ መገዲ ኣብ ረብሓኻ ምውዓሎምን ተበጺሑ'ዩ። በዚ ከኣ ሕብረተሰባት ዝተቓለለ መትሓብሮ ክሕልፉ ዕድል ረኺቦም ኣለው።

ኤርትራውያን መንእሰያት ኣብዚ ማዕበል ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ሓምቢሶም ክወጹ እንተደኣ ኮይኖም፡ ኣቓዲሞም ክፃጥቅዎም ዝግባእ ነገራት ኣለው። ካብቶም ብዙሓት እዞም ዝስዕቡ ሓሙሽተ ነጥብታት ምጥቃስ ይከኣል፦

1. ግቡእ ኣተዓባብያ ምርካቡ

ኩሉ ነገር ካብ ንእስነትካ'ዩ ዝጅምር። ኣብ ንእስነትካ ዝተዘርኣካ'ዩ ምሳኻ ዝዓቢ'ን ፍረ ኮይኑ እናተመጉበኮ ክትኑብር ዘኽእለካ። ኣብ ግዜ ንእስነቱ ግቡእ ኣተዓባብያ ረኺቡ ዝዓበየ መንእሰይ፡ ከምቲ ድልዱል መሰረት ሒዛ ዝተሃንጸት ቤት ስለዝኾነ፡ ብማዕበል ክናወጽን ብዘመጽእ ውሑጅ ክወድቕን ኣይክእልን'ዩ። ስለዚ፡ መንእሰይ ካብ ግዚኤ ንእስነቱ ኣትሒዙ ግቡእ ኣተዓባብያ ተኸሲቡሱ ክዓቢ ኣለዎ። እቶም ብቐዳማይ ደረጃ ሓላፍነት ተሰኪሞም ዘዕበይዎ ወለዲ ድማ ነዚ ተረዲኦም፡ ካብ ኣመጋግባ ጀሚሮም፡ ኣብ ትምህርቲ፡ ኣብ ማሕበራዊ ሂወቱን ካልእ ንጥፈታቱን ብግቡእ እናተኸናኸኑ ከዕብይዎ ግዴታ ኣለዎም። ኣካላዊን ነፍሳዊን ጥዕናኡ ምሉእ ኮይኑ ዝዓበየ መንእሰይ ድማ፡ ቀላሲ ምዕባለ ገዚኡ ርእሱ ብምዃን ንኻልኦት ጸቡቕ ኣብነት ይኸውን። ንዝመጽእ ሸግራት ከይም ኣመጻጽእኦም ክገጥምሉ ዝኽእሉ ብስለትን ርእሰ ምትእምማንን ስለዝህልዎ ከኣ ብማዕበል ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ኣይግፋዕን - ሓንበሱ ደኣ ይወጽእ።

2. ብኽብረታት ሕብረተሰቡ ምህናጹ

ነፍሲ ወከፍ ሕብረተሰብ ናቱ ክብረታት ኣለዎ። ሓደ ሕብረተሰብ ቀጻልነቱ ከውሕስን ዝገጥሞ ጽልዋታት በዲሁን ሓይሉን ክወጽእን እንተደኣ ኮይኑ፡ ክብረታቱ ክዕቅብን ናብ ዝቕጽል ወለዶ (መንእሰያት) ከሰጋግርን ይግባእ። ስለዚ፡ ሓደ መንእሰይ፡ ኣብዚ ዘለናዮ ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ግቡእ ቦታኡን ተሳታፍነቱን ከውሕስን ምስዛ ብኸቱር ፍጥነት እትጉዓዝ ዘላ ዓለምና ክጓዓዝን ብዘኽእሎ ክብረታት ተሃኒጹ ዝዓበየ ክኸውን ኣለዎ። እዚ ፍልጠት'ዚ ከኣ፡ ኑቲ ኩሉ ግዜ ብዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ዝቐርበሉ ምርጫታት ምስ ክብርታቱ ዝቃዶ ደዩ ኣይኮነን ፈሊጡ ክገጥሞ የኽእሎ። ክብረታት ሕብረተሰቡ ዘይፈልጥ መንእሰይ ግና ብማዕበል'ዚ ዘመነ ክውሓጥ ግዜ ኣይክወስደሉን'ዩ።

ንኣብነት፡ ኣብ ወጻኢ ዝነብሩ ኤርትራውያን መንእሰያት ናብ ዓድም ብምምጻእ ደዩ ኣብ ዝተፈላለዩ ናይ ምትእኽኻብ ኣጋጣሚታት እናተረኸቡ ምስ ዓዶም ዘለዎም ርክባት ብቐጻሊ ከዕብይዎ ይረኣዩ ኣለው። እዚ ከኣ ኣብ ክብረታት ሕብረተሰቦም ዘለዎም ኣፍልጦ ንኸዕብዩን ብግብሪ ንኽርድኡን ስለዝሕግዞም ሓያል ኤርትራዊ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኣቃውማ ንኽውንኑ የኽእሎም ኣሎ። ኣብቲ ዝነብርዎ ሃገር ኣንጻር ክብረታቶም ንዘጋጥሞም ማዕበል ኣብ ምግጣምን ኣብ ምምካትን ይድግፎም ጥራይ ዘይኮነ፡ ተሳታፍነቶም ኣብ ህንጻትን ምዕባለን ሃገሮም'ውን ልዑል እጃም ክህልዎም ይገብር። ብተመሳሳሊ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘለዉ ኤርትራውያን መንእሰያት'ውን ክብረታቶም ንምዕቃብ ዘካይድዎ ዘለዉ ጻዕሪ ውጽኢቱ ኣብ ምውሓስ ሃገርን ኣብ ምምካት ውዲታት ተጻባኢትን ተራእዩ'ዩ። ኣብ ህንጻትን ልምዓትን ሃገር 'ቅድም ንሃገረይ' ኢሉ ብተወፋይነትን ብጅግንነቱን ዝዋሳእ ዘሎ ከኣ፡ መርኣያ ምዕቃብ ክብረታቱ'ዩ። ስለዚ፡ ኩልና ኤርትራውያን መንእሰያት ኣብዚ ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን እዚ እጃም ክህልወና እንተደኣ ኮይኑ፡ ክብረታትና ዝዕቀብና ክንከውን ይግባእ።

ብተወሳኺ፡ ጉድኒ-ጉድኒ'ዚ፡ መንነትካ ምፍላጥ - ዝሓለፈ ታሪኽን ጅግንነትን ምርዳእ፡ ንማዕበል ዘመነ ሓበሬታን መራኸቢታት

ቴክኖሎጂን እትገጥመሉ ካልእ መሳርሒ'ዩ። መንነትካ ምፍላጥ ማለት መንነት ሕብረተሰብካ ምፍላጥ'ዩ። እዚ ከኣ ካብይ ከምዝመጻእካን ናበይ ኢኻ ኽ ክትከይድ ዝደለ ዘሎን ጸቡቕ ኣፍልጦ ምህላው'ዩ። ካብይ ከምዝመጸ ዘይፈልጥ ሰብ ናበይ ከምዝኸይድ'ውን ኣይፈልጥን'ዩ። ናበይ ከምዝኸይድ ዘይፈልጥ ድማ ኣብይ በጺሑ - ተዓዊቱ ደዩ ኣይተዓወተን - ስለዘይፈልጥ፣ ኣንፈቱ ክስሕት ግድን'ዩ ዝኾውን። ስለዚ ጉዕዞ ቅድሚ ምጅማርካ ካብይ መጺእካ ናበይ ከምእትኸይድ ምፍላጥ መሰረታዊ ነገር'ዩ። መንእሰያት ኤርትራ ድማ ነዚ ኽፈሓምሉ'ኳ እንተለዉ፣ ንዘይዳ ጸላውኑትን ንቕሓትን ግን ሕጂ'ውን ኣብ ምዕቃብ ክብረታቶም ክንሕይሉን ከም ሕብረተሰብ ንዘለዎም ታሪኽን መንነትን ብግቡእ ኣብ ምፍላጥ ክብርትዑ መድረኹ ዝጠልቦ'ዩ። በዚ ድማ፣ ብማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ከይተወሓጡ ጸላውኑቶም ክዓንዘዘ ይኽእል።

3. **ሓድነትን ፍቕርን ዝማእዀ**–

ምስ ኑብሱን ብጹቱን ሓድነትን ፍቕርን ዘይብሉ መንእሰይ ምስ ማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ተራጺሙ ክሰዓር ግድን'ዩ። ስለዚ፣ ኣብዚ ዘመንዚ ንሓደ ዕላማ እናመረሸ ሓድነትን ፍቕርን ቅናቱ ወይ ማእገሩ ክኾና ኣለወን። ምኽንያቱ፣ ሓድነት ፍቕርን ኣብ ዘለዎ፣ ኣብኡ ጅግንነት ኣሎ። እቲ ምንታይ፣ ጅግንነት ብዘይ ሓድነትን ፍቕርን ኣይመጽእን'ዩ። ሰውራ ኤርትራ'ውን ኣብ ዓለም ውሑድ መዳርግቲ ጥራይ ዘለዎ ቅያን ጅግንነት ፈጺሙ ክዕወት ዝኽኣለ ብዘለበሮ ሓድነትን ፍቕርን'ዩ። ስለዚ፣ ኤርትራውያን መንእሰያት፣ ኣብ ጉዕዞ ምህናጽ ኑብሶምን ሃገሮምን ሓድነትን ፍቕርን ተቐኒቶም ክጐዓዙ ዘመኑ ዝጠልቦ'ዩ። ንዘመጽእ ማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ብውልቂን ብእኩብን ክገጥምዎን ኣብ ረቡሓኦም ከውዕልዎን ከኣ ኣይእገሙን።

4. **ትምህርቲ ዝጸገበ**–

ዘለናዮ ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ብትምህርቲ'ዩ ተበጺሑ - ባዕሉ ዝመጸ ዘመን ኣይኮነን። ቡቶም ንግዜኦም ብጸቡቕ ዝተጠቕምሉ መንእሰያት'ዩ ኑቲ ቅድሚኡ ዝነበረ ዘመን ስዒሩ መድረኽ ተቐቢሉ። ነዚ ዘመን ንመጻኢ ሓለዋ ዝቕጽሉ'ውን እቶም ብትምህርቲ ዝጸገቡ መንእሰያት'ዮም ክኾኑ። ትምህርቲ ዘይጸገቡ መንእሰያት ግና ኣብዚ ማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ቀዳማይ ኢድ ክህልዎም ኣይክእልን'ዩ። ናይ ለውጢ ሃዋርያ ክኾኑን ንቕድሚት ክውንጨፉን ዓቕሚ ኣይክእሉን'ዮም። ስለዚ፣ ትምህርቲ መሳርሒ ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ካብ ኩሉ፣ መንእሰያት እኹል ፍልጠት (ትምህርቲ) ናብ ምቕሳም ልዑል ኣቓልቦ ክገብሩ ኣማራጺ ዘይብሉ'ዩ። መንእሰያት ኑቲ ዝጠዘሐ ኣካል ሕብረተሰብ ዘቖሙ ከም ምዃኖም፣ ብትምህርቲ ዝጸገቡ ምስ ዝኾኑ ብእኡ መጠን ተራኦም ዝሓየለ ይኾውን፣ ተጠቀምቲ ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ክኾኑ'ውን ብቑዓት የጥርዩ።

5. **ሃገራውነት ዝወሓ**–

ሓደ መንእሰይ ብዘይ ሃገር እዛም ክንጠቕሶም ዝጸናሕና ኣርባዕተ ነጥብታት ክውንን ኣይክእልን'ዩ። ምኽንያቱ፣ ሃገር ምስ እትህሉ ጥራይ'ዩ ብግቡእ ተኸሲቱ ክዓበ፣ ክብረታቱ ክዕቅብ፣ ሓድነቱን ፍቕርን ከደልድልን ዝለዓለ ዕድል ትምህርቲ ክረኽብን ዝኽእል። ብዘይ ሃገር ግን ክብረት ስለዘየለ፣ ተጸቒጢ'ዩ ዝነበር። ብዘይ ሃገር ክብረት ከምዘየለ ኤርትራውያን መንእሰያት ኣንዳዕዲያም ይፈልጡ'ዮም። ትርጉም ሃገር ስለዝርድኡ ድማ ሃገራውያን ይኾኑ። ሃገራዊ ምዃን፣ ንሃገርካ ምፍቃርን ንዓደይ በሃሊ ምዃንን'ዩ። ብዘይ ሃገራዊነት፣ ኣብ'ዛ ሓሶት ሓቂ መሰሉ ዝረኣየላ ዓለም መንነትካ ዓቒብካ ክትነብር ኣጸጋምሚ'ዩ። ስለዚ ንሃገሩ ዘፍቅርን ንዓደይ ዘይብልን መንእሰይ፣ ብቕልውላው መንነት እናተሳቐየ ብማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ክናወጽ ግድን'ዩ። ስለዚ፣ ቡቶም ንመንነትካ ዝብልሉ ብመራኸቢታት ቴክኖሎጂ መዓልታዊ ዝዝርግሑ ናይ ሓሶት ወረታት ኣንፈትካ ከይትስሕት፣ ሃገራዊነትካ ዝበረኸ ክኸውን ይግባእ። ንሓሶት'ው ንቕሓት ስለዝምክኑ፣ ብዞዕባ ሃገራዊነትካ ዝበረኸን ንቕሓት ምስ እተዕቢ፣ ብሓሶት ኣይትታለልን፣ ጃህ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኩናት'ውን ኣይትኸውንን።

ንምጥቕላል፣ መንእሰያት ኤርትራ ተረኽቡቲ ሕድሪ'ዮም። ብሕድሪ ዝመጹት ሃገር ስለዝሎቶም ነዛ ሃገር ሕድሪ'ዚኣ ምዕቃብን ምምዕባልን ሓላፍነቶም'ዩ። እዚ ሓላፍነት'ዚ ኣብ ምዕራፉ ከብጽሕዎ እንተደኣ ኮይኖም ግን ኣብ ውሽጢ ማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን ከምዝለዉ ተረዲኦም፣ ብእኡ ንኸይውሓጡ እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ዕጥቅታት ክዕጥቅዎም ይግባእ። ማዕበል ዘመን ሓበሬታን መራኸቢታት ቴክኖሎጂን'ውን ሓንቢሱ ንዝኽእል መንእሰይ መሳልል ቅልጡፍ ምዕባለኡ'ዩ።

ፍቕሪ ብዝተፈላለዩ ኣጠማምታ

ሃብቶም እዮብ

ፍቕሪ ብዓይኒ ስነ-ቀመም

ኣከርማን ዝተባህለ ምሁር ኣብ ኣካላትና ዝርከቡ ሆርሞናትን ቀመማትን ኣገደስቲ ሰረት ፍቕሪ ምዃኖም ይገልጽ። ንኣብነት ሆርሞን ኦክሲቶክሲን ከም እተሓቛቖፍ፡ ሓድሕድ ከም እትተኣሳሰር ናይ ምግባር ዓቕሚ ከም ዘለዎ ይዛረብ። በዚ ኸኣ "ኣተሓቛቛፊ ቀመም" ተባሂሉ ይጽዋዕ።

ንኣካላት ኣደ ከም ዝጨባበጥ ጌሩ ንዉሉዳ ንኸተጥብዎ ድርኺት ዝፈጥረላ ቐመም'ውን እዚ ኦክሲቶክሲን'ዩ። ምስ ዓበና እዚ ኦክሲቶክሲን ዝተባህለ ሆርሞን ኣብ ኣንጻር ጾታ ፍትወትን ፍቕርን ኣብ ምልዕዓል ዝለዓለ ተራ'ውን ይጻወት'ዩ።

ኦክሲቶክሲን፡ ደቂ ኣንስትዮ ካብ ደቂ ተባዕትዮ ንላዕሊ ስምዒታዊ ሓላፍነት ንኽህልወን ተራ ይጻወት። በዚ ከይኮና ኣዴታትናን ኣሓትናን ዝያዳ ሓብሓብቲ ዝኾና። ኦክሲቶክሲን፡ ፍቑራት ከም ዝተሃራረፉን ብፍትወት ሓድሕድ ከም ዝቃጸሉን ይገብር።

ካልእ'ውን ፐኒይለትይላሚን ዝተባህለ ቐመም ኣሎ። እዚ ካብ ሓንጎልና ናብ ደም ዝጭንጓዕ ቀመማዊ ባእታ'ዩ። እቲ ዝጭንጓዕ ዓቐን ፐኒይለትይላሚን ኣዝዩ እንተ ድኣ በዚሑ ዝለዓለ ስምዒት ፍቕሪ ከም ዘሎ ከረድእ እንከሎ፡ ውሑድ እንተ ኾይኑ ግን ትሑት ወይ ድኹም ስምዒት ፍቕሪ ከም ዘሎ የረድእ። እዚ ቀመምዚ ልክዕ ከም ኮኬይንን ካልኦት ሓሽሳት ወይ ቀመማትን ኣለዓዓሊ(ኣነቓቓሒ) ጠባይ ኣለዎ። ከምዚ ዓይነት ስምዒት ፍቕሪ ኣብ ሓደስቲ ፍቑራት ዝያዳ ይርአ።

ፍቕሪ ብዓይኒ ፍልቀት

(evolutionary point of view)

እዚ ክልሰ ሓሳብ እዚ፡ "ፍቕሪ ኣዝዩ ዘገም እናበለ መስርሕ ሓልዩ እዩ ዝፍጠር" ይብል። ኣብ መንጎ ስድራን ዕሸል ውላዶምን ዝርአ ፍቕሪ እቲ መሰረታዊ ፍቕሪ'ዩ። እቲ ዝለዓለ ደረጃ ፍቕሪ ድማ ህጻን ወዲ ኣርባዕተ ዓመት ክሳብ ዝመልእ ኣብ ዘሎ እዋን ይኸውን። ኣብዚ እዋንዚ ኣብ መንጎ ብዙሓት ተጻመድቲ ገለ ምፍሕፋሓት ይፍጠር'ዩ። ሙብዛሕትኦም ሓደ ወሊዶም ናብ ፍትሕ ዘምርሑ መጻምዲ ኣብዚ ክሊ ዕድመ ናይ ወልዶም ምዃኑ ክኢላታት ይዛረቡ። ካልኣይ ዉላደ እንተ ኣስዒቦም ግን እቲ ኩነታት ከም ዝሃድእ ይገልጹ ። እንተኾነ እቲ ሓድሽ ዝተወለደ ቁልዓ ኣርባዕተ ዓመት ኣቢሉ ምስ መለአ እቲ ግጭት ሓይሊ ደሊቡ ከም ዝደግስ ወሲኹም ይገለጽዎ። ከምዚ እናበለ ድማ ብዘገምታ ይቕጽል። በዚ ምኽንያት ከኣ'የም ብዙሓት ፍቑራት ካብ ኣብ ቀዳማይ ውላዶም ኣብ ካልኣይ ዝያዳ ገርጨውጨው ዝብሉ። ኣቦታትና ንኸምዚ ዝበለ ኩነት "ሰለስተ ዝርእሳ ሰበይትን ሰለስተ ዝርእሳ ኣድግን ሓደ'የን። እቲኣ ሱብኣይ እቲኣ ዝብኢ ኣይፈርሃን" ብምባል ይገልጽዎ።

ፍቕሪ ትምህርቲ'ዩ

ገለ ክኢላታት ስነ-ልቦና ፍቕሪ'ውን ኣብ መስርሕ ህይወት ኢና እንመሃሮ ይብሉ። ከም ኣበሃህላኦም ፍቕሪ ምሳና ዝውለድ ስምዒት ዘይኮነስ ካብ ሰባት ንዘመጸና መልእኽቲ ብእንህቦ ግብረ መልሲ'ዩ ዝምዕብል። ንኣብነት ወድን ጓልን ምስ

ተራኸቡ፡ ሓድሕዶም ፍሽኽ ይብሃሃሉ፡ ተቐራሪቦም ክተናኸፉን ከዕልሉን ይደልዩ፡ ሓደ ኑቲ ሓደ ጽቡቕ ነገር ወይ የሕጉስ ኢሉ ዝገመቶ ይገብረሉ። እዝን ወዲ ከምዝን ድማ ስምዒት ፍቕሪ የለዓዕል።

ኣብ 1998 ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ዝተገብረ መጽናዕቲ፡ እቲ ቀንዲ ስምዒት ፍቕሪ ዘለዓዕል ረቛሒ እወታዊ ጠባይ/ ኣካይዳ ምዃኑ ተረጋጊጹ። ኣሉታዊ ጠባይ ወይ ኣካይዳ ግን ሃሳዩ እዩ። ንሓድሕድ ዝኻቓቐፉ ወዲተባዕታይን ጓለንስተይትን ክፉቐሩ ዘለዎም ተኽእሎ ኣዝዩ ጸቢብ'ዩ። መጻምድቲ ኣብ ጉዕዝኦም ደስ ዝብሎም ጠባይ ናይ ካልኣዮም እናረኸቡ እንተ ኸይዶም ፍትውቶም እናበረኸ ይኸይድ። ስለዚ ፍቕሪ ኣብ መስርሕ ካብ ኣንጻር ጾታ ብእነርእዮ መልሰ ግብሪ እንመሃሮ እምበር ብተፈጥርኡ ምሳና ዝውለድ ኣይኮነን። ጽቡቕ ግብረ-መልሲ ንዘሃበና ነፍቅሮ። ንዘይሃበና ግን ኣይነፍቅሮን። ንሱ'ውን ከምኡ።

ፍቕሪ ብሳይኮ-ጾታ

ክልሰ-ሓሳብ ሳይኮ-ጾታ፡ ኣብ ሳይኮሎጅያውን ጾታውን ዛዕባታት ይግደስ። ሳይኮጾታ ንፍቕሪ "ኣብ

ውሽጥና ተዓቢጡ ኣብ ዘሎ ተፈጥሮኣዊ ጾታዊ ድሌት ይነቅል" ብምባል ይገልጾ። ሲግማንድ ፍሩድ ዝተባህለ ሊቅ ከም ዝሕብሮ "ፍቕሪ ሓደ ሰብ ብማሕበራውን ካልእን ምኽንያታት ናይ ሕብረተሰቡ፣ ኽገልጾ ንዘይክኣለ ድጉል ናይ ጾታዊ ርክብ ባህጉ ከርውየሉ ዝብህነ ዝምድና'ዩ። ስምዒት ፍቕሪ በዚ ምኽንያት'ዩ ዝለዓል።" እዚ ሊቅ ከም ዝብሎ ዝኾነ ማሕበራዊ ማሕንቖታት ኣብ ዘይብሉ ሕብረተሰብ (ideal society) ሰባት ትርእኢይ ኣብ ዘበሉ ኣጋጣሚ፣ ሽዑ ንሽዑ ምተፋቐሩ። ተፋቒሮም ምተመርዓዉ'ሞ ጾታዊ ርክብ ምፈጸሙ። እንተኾነ ሰባት ማሕበራዊ ሕግታት ወይ ግዴታታት ሕብረት-ሰብ ከማልኡ ኣለዎም። ቡቲ ሕብረት-ሰባዊ መስርሕ ሓሊፎም ሕጋዊ ዝምድና ክሳብ ዝፈጥሩ ዘሎ ግዜ ንስምዒታት ፍቕሪ የማዕብሎ/የዕብዩ። ብኣበሃህላኡ ፍቕሪ ድሕሪ መርዓ ይመወት'ዩ። ምኽንያቱ መንቀሊ ረቛሒ ዝኾነ ክቱር ድሌት ጾታዊ ርክብ ስለ ዘዕገስ።

ሚሳላዊ ስእልን ፍቕርን

ቲዮድር ረይክ ዝተባህለ ተመራማሪ "ፍቕሪ ብይንኻ ብምኳንካ ብዘፍጠር ጽምዋ ወይ ምስ ኑብስኻ ዕግበት ኣብ ዘይምህላው ዝነቅል ስምዒት'ዩ" ይብል። ስለዚ ድማ ሰባት ነዚ ጸገማት ክፍውሱ ዝኽእል ኢልና እንግምቶ ሰብ ኣብ ኣእምሮና ንስእል። ንዕኡ ብምርካብ ጸገማትና ዝፍወስ ወይ ሕጉሳት ከም እንኸውን ስለ እንኣምን ኣብ ምንዳዩ ኣይነዕርፍን። ብኻልእ ኣበሃህላ ፍቕሪ ንሕልማዊ/ሚሳላዊ ኣፍቃሪኻ ኣብ ካልእ ሰብ ኩተንጸባርቖ ክትፍትን እንከለኻ'ዩ።

ንኣብነት ሓፋር፣ ልኡም፣ ጽግዕተኛ ኢኻ ንበል። ንስኻ ከኣ ዘይሓፍር፣ ንጡፍ፣ ኑብሱ ዝኽእል ምኳን'ዩ ድሌትካ። ብኣበሃህላ ቲዮደር ረይክ ነዞም እትደልዮም ዘለኻ መምዘኒታት ምስ ዘማልአ ሰብ ኣብ ፍቕሪ ናይ ምጥሓል ዕድልካ ልዑል'ዩ።

ደቪድ ልዊስ ዝተባህለ ተመራማሪ ንመጽናዕቱ ዝሓጸዩም ሰባት ዝፈትውዎን ዝጸልእዎን ባህሪ ናይ ሰባት ክዝርዝሩ ሓቢርዎም። እዚ እቲ ሓቀኛ ባህሪኦም'ዩ። ብድሕሪኡ ልዊስ "ኣባኹም ዘየለ ግን ክትውንንዎ እትደልዩ ጽቡቕ ባህርያት ሰባት ዘርዝሩለይ" ኢልዎም። እዚ ድማ ባህሪ ናይቲ ሚሳላዊ/ሕልማዊ ኢሎም ኣብ ሓንጎሎም ዝቐረጽዎ ሰብ'ዩ። ካልእ ግዜ (ኣዘንጊዑ ምኳኑ'ዩ) ባህርያት ናይቲ ዘፍቅርዎ ወይ ኣፍቃሪኦም ክኸውን ዝምነይዎ ክዝርዝሩ ሓቲትዎም። ኣብ መወዳእታ መጽናዕቱ ሰባት ምስቲ ሚሳላዊ ኣፍቃሪኦም ዝመሳሰል ባህሪ ንዘለዎ ሰብ ከም ዘፍቅሩ ደምዲሙ። ሰባት ኣብኦም ንዘየለ ግን ከኣ ጽቡቕ ባህርያት ንዘለዎ ዝመርጽሉ ምኽንያት፣ ንሱ ሃጓፋቶም ቡቲ ጽቡቕ ዝብልዎ ባህርያቱ ክሽፍኖሎም ስለ ዝሓልሙ'ዮም።

ፍቕሪ ብስነ-ህላወ(ontology)

ስነ-ህላወ ብዛዕባ ምህላው ዝግደስ ሓደ ጨንፈር ናይ ፍልስፍና'ዩ። ኣብ ስነ-ህልውና ዝግደሱ ሰባት፣ ፍቕሪ ኣብ ምንባርና ወይ ኣብ ህይወትና ምሉእነት ኣብ ዘይምህላው ዝብገስ ስምዒት ብምባል ይገልጽዎ። ምሉእነት ዝርከብ ብህላወ ኣንጻር ጾታ ምኳኑ ከኣ የስምሩሉ።

ስለዚ ፍቕሪ፣ ጓለንስተይቲ ምስ ምቃል ጉና (ወዲ ተባዕታይ)፣ ወዲ ተባዕታይ ድማ ምስ ምቃል ጉኑ(ጓለንስተይቲ) ሓደ ምኳን ብዘንቀሎ ባህጊ ፍቕሪ ይምዕብል። እዚ ባህጊ ከውን እንተ ኹይኑ ምሉእነት ናይ ስምዒት ይህሉ። ፍቑራት ሕጉሳት ኣብ ዝኾንሉ ምኽንያት ሓደ ምሉእነት ስለ ዝስምዖም'ዩ።

ፍቕርን ውሕስነትን

ገለ ክኢላታት ከም ዝብልዎ እንተ ኹይኑ ዝኾነ ሰብ ምስ ካልእ ሰብ ዝምድና ክፈጥር ክቱር ባህጊ ኣለዎ። ምኽንያቱ ንብይኑ ምኳን ውሕስነት ኣይፈጥረሉን፤ ወይ ውሕስነት ኣይስምዖን። ምስ ካልኦት ሰባት ዝምድና ምህላው ማለት ንቐጻልነትካ ውሕስነት ምፍጣር'ዩ። ነዚ ኣበሃህላ ንምድራዕ፣ ሓደ ዕሸል ኣብ ኣዲኡ ወይ ሓብሓቢቱ ብሓይሊ ምስ እትፈልዮ ዘርእዮ ግብረ መልሲ ከም ኣብነት የቕርብዎ። እቲ ህጻን ብዝተኻእሎ መጠን ናብ ኣደኡ ክምለስ ፈንጠርጠር ይብል፣ ይበኪ፣ ተቓውምኡ የስምዕ።

እቲ ዕሸል ናብ ኣደኡ ምስ ተመልሰ ናይቲ ተፈልይዎ ዝጸንሐ ንኣደኡ ኣጥቢቑ ይሓቑፋ፣ ጸኒሑ ዓይኒ ዓይና ይርእያ፣ ፍሽኽ'ውን ይብላ።

እዚ ተርእዮ ኣብ ህጻን ጥራይ ዘይኮነ ኣብ እኹላት ሰባት'ውን ዘጋጥም'ዩ። መጻምድትና ወይ ኣፍቃሪና ብኣካል ኪይርሕቀና፣ ኣብ ጥቓና ወረ ምሳና ክህሉ ንደሊ። ኣፍቃሪና ኣብ ጥቓና እንድሕሪ ሃልዩ ውሽጣዊ ቅሳነት 'ውሕስነት' ይስምዓና። ንኣፍቃሪና ልክዕ ከምቲ ሓደ ህጻን ንወላዲቱ ዝጥምታ ዓይኒ-ዓይኑ ንጥምቶ፣ ተፈልዩና እንተ ጸኒሑ ኣጥቢቕና ንሓቑፎ፣ መምስረኣናዮ ድማ ፍሽኽሽክ ምባል ኑበዝሕ።

ሰብ እንተ ኣፍቂሩ ናብ ቁልዓ'ዩ ዝቕየር ዝበሃልሲ ዋዛ ጥራይ ኣይኮነን።

ሕጉስ ሓዳር ኣብ ምምራሕ ዝሕግዙ ነጥብታት

እዛ እትስዕብ ሓጻር ዓንቀጽ፡ ብቐንዱ ኑቶም ሓዳር ዝመስረቱ'ሞ፡ ኣብ ጉዕዞ ሓዳሮም ግን ምስናይ ዝስኣኑ መጻምዲ ምኽሪ እትልግስ'ያ። ይኹን'ምበር፡ ናብ ሓዳር ገጾም ኣብ ምስጓም ዝርከቡ መንእሰያት'ውን፡ ነቒሖምሉ ንኽጸንሕሉን ስለ እትሕግዞም፡ ክጥቀሙላ ኣይጽላእን።

1. ***ደረጃ ቋንቋኻ ምዕባይ፦***

"ሰብ ዝዘርኦ'ዩ ዝዓጽድ'' ይብሃል'ዩ። ሰብ ግን እንታይ'ዩ ዝዘርእ? ብምንታይ'ዩ'ኸ ዝዘርእ? ዝብሉ ክልተ መሰረታውያን ሕቶታት ምምላሽ ከድሊ'ዩ። ብቐጥታ ናብ'ቲ መልሲ ክንኣቱ፡ ሰብ ቃላቱ'ዩ ዝዘርእ። ነቲ ዝዘርኦ ቃላቱ ድማ ግዜ ሓልዩ ይሓፍሶ። ግሩም ወይ ንኽትሰምዖ ባህ ዘብል ቃላት ዝዘርአ ሰብ፡ ኣብ ሂወቱ ከምኡ ይዓጽድ፡ እቲ ሕማቕ ቃላት ዝዘርአ ድማ ከምታ ዝዘርኣ ይዓጽድ። እዚ ዘይቅየር ናይ ወዲ-ሰብ ተፈጥሮኣዊ ሕጊ ብምዃኑ፡ እንታይ ዓይነት ቃላት ኢና ንዝርእ ዘለና ክንጥንቀቕ ጥራይ'ዩ ዘለና። እቲ ምንታይ፡ ብቓላትና ኢና እንምዘን። ብምንታይ'ዩ ዝዝርእ ንዝብል ድማ፡ እቲ ዝበዝሐ ብኣፉ'ዩ ዝዘርኦ። እቲ ዝተረፈ ከኣ ብተግባሩ ይዝርኦ። ስለዚ፡ ቃላትና ጥራይ ዘይኮነ ክንሕሉው ዘለና፡ ተግባርና'ውን ፍረ ኩይኑ ስለዝሕፈስ፡ ክንጥንቀቐሉ ኣለና።

ክኢላታት ስነ-ልቦና፡ "ኣብ ሓዳር፡ ካብ ብዝሒ ገንዘብ፡ ብሱል ኣእምሮ (ጥዑም ዘረባ) ይምረጽ'' ይብሉ፡ ኣብ ልዕሊ መጻምድኻ ሕማቕ ቋንቋ ንዘይምውጻእ ንኽመኽሩ። ስለዚ፡ ሂወት ሓዳርካ ንምልዋጥ፡ ካብ ሎሚ ጀሚርካ፡ ምስ መጻምድኻ ኣኽብሮትን ተስፋኻ ዘበርኽን ቋንቋ ደኣ ተጠቐም። እቶም ክኢላታት ኣስዒቦም፡ ውርዙይ ቃላትን ቋንቋን ዝዛረብ ሰብ፡ በሊሕ ኣእምሮን ምስትውዓልን ዘለዎ ምዃኑ ይገልጹ። ዘይውርዙይ ወይ ሕማቕ ቋንቋ ዝዛረብ ሰብ ግን፡ ኣእምሮኣዊ ብልሑ ትሑት ምዃኑ ንማንም ዝተሰወረ ኣይኮነን። መን ካባና'ዩ እሞ፡ ደረጃኡ ዘይሓለወ ቃላት ክዛረብ እንከሎ ንኽንሰምዖ ባህ ዝብሎ? ፍጹም የለን። ምኽንያቱ፡ ሰባት ብቓላቶም መዚንና ኢና ንቐርቦም ወይ ንርሕቆም። ስለዚ፡ ሕጉስ ሓዳር ከሕልፉ ዝደልዩ መጻምዲ፡ እቲ ምርጫ ናቶም ስለዝኾነ፡ መዓልታዊ ጽቡቓትን ረዘንቲን ቃላት እናተጠቐሙ ተስፋን ሓጎስን ክሰናነቹ ይግብኦም።እቲ ዝድለ ቀሎ ጥጥቀ ቃላት ናይ ምዝራብ ባህሪ ቀስ ብቐስ ከምዝውገድ ምግባር እንተዘይኮኑ፡ ደረጃ ብስለት ኣብ ቋንቋኻ/ኣዘራርባኻ ምስ ግዜ ዝዓብን ዝረዝንን እዩ።

2. ***ኣኽብሪ ምዃን፦***

ኣቦዋት እንክምስሉ፡ "ክቡር ሰብ ክቡር ሓሳብ ይሓስብ፣ ኣብ ክቡር ነገር ድማ ይጸንዕ፣ ሕሱር ሰብ ግና . . ." ይብሉ። እንህቦ ኣኽብሮት መግለጺ ልቦናና ወይ ዕሽነታና ምዃናም ርእሰ-ግሉጽ'ዩ። ስለዚ፡ መጻምዲ ኣብ በይኖም ይኹን ኣብ ቅድሚ ሰብ ኣኽብሮቶም ክገላለጹ ይግባእ። ክዘናጠሉን ክወራረዱን ኣይግባእን። ምዝንጣል በዓል ቤትካ ወይ በዓልቲ ቤትካ ክውገድ ዘለዎ መንሽሮ ፍቕሪ ሓዳር'ዩ - ብሕልፊ ኣብ ቅድሚ ሰባት።

3. ***ጽሬት ምሕላው፦***

ጽሬት ጥዕና'ዩ፣ ጥዕና ድማ ህይወት'ዩ። መጻምዲ ሓድሕዳዊ ጽሬቶም ብግቡእ ክሕልው እንከለው፡ ፍቕራዊ ህይወቶም ብእኡ መጠን'ዩ ዝዓቢ። ጽሬት ዘዘውትር ሰብ፡ ኩሉ ግዜ ብሰባት ምስ ተኸብረን

ተፈትወን'ዩ። ጽሬት ኣካላትካ ብግቡእ ዘይምሕላው፡ ረሳሕ ክዳውንቲን ካልሰን ምኽዳንን ፈቐድኡ ኣብ ገዛኻ ምድርባይ ግን ብቐዳምነት ጥዕና'ታ ስድራ ኣብ ሓደጋ ዘእቱ፣ ካብኡ ሓሊፉ ድማ ፍቕራዊ ህይወት መጻምዲ ዘፈናትት'ዩ። ከም መጻምዲ መጠን ኣብ ሓደ ዓራት ክድቅሱ'ውን ዕንቅፋት ክኾኖም'ዩ። ስለዚ፡ ጽሬት ኑብስናን ክዳውንቲናን ንሓሉ። ኩሉ ግዜ ጽሬት ምዝውታር፡ ርእሰ-ምትእምማን ዘዕቢን ንጥፈታት ብምስትውዓል ንኽትዓሞም ዘኽእልን ሓይሊ ከምዘለዎ ተመራመርቲ ስነ-ልቦና ዝገልጽዎ'ዩ።

4. ***ምኽሪ ሓታቲ ምዃን፦***

ሰብ ተመላላኢ ፍጡር'ዩ። ኣሽንካይዶ ሰብ ንሰብ፡ ሰብ ምስ ካልኦት ፍጡራትን ከባቢኡን ከይተረፈ'ውን ከይተመሳሰለ ብሂወት ክሰርር ዝክኣል ኣይኮነን። ስለዚ፡ ኣብ'ዛ ዓለም፡ ትዕበ ትንኣስ ሓገዝ ዘይደሊ ሰብ የለን። ክልተኦም መጻምዲ'ሞ ኸኣ፡ ሓድሕዳዊ መመላእታ ስለዝኾኑ፡ ልዕሊ ዝኾነ ምኽሪ ክተሓታተቱ ይግብኦም። ምኽሪ ምሕታት ኣብ ዓበይቲ ጉዳያት ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ናኣሽቱ ነገራት - ንኣብነት፡ ብዛዕባ ኣከዳድና፡ ኣቀማቕማን ኣመሻሽጣን ጸጉሪ ርእሲ፡ ኣላጽያ ጭሕሚ፡ ዓይነትን ጽባቐን ጫማ፡ ኣተኣሳስራ ክራቫታ፡ ኣላብሳ ባድላን ዙርያን፡ ወዘተ፡ ርእይቶ መጻምድኻ ምውካስ ጽቡቕ'ዩ፣ ናብ ሓደ ምዃን ድማ ይመርሕ።

“ነቲ ኣነ ዝሓልሞ ምስል”

ሩት ተስፋይ

ወግሐ ጸብሐ እምቢታይ እናሰማዕካ ሓንቲ ሕቶ ክትደጋግም ሓጊኻ ምኽራምካስ ስራሕ ዶ ስኢንካ ትኸውን? ኣሰር ርጋጽ እግረይ እናተኸተልካ ኣብ ዝኣተኽዎ ስለዝኣተኻ ዘይሕለል ህርኩት መንእሰይ ኣይብለካን'የ። ኣሰር'ቶም ጽዒሮም ዝተዓወቱ ግዳ ዘይትኽተል። ጽኑዕ ምኽንካ ንኽፈልጠካ "ሕራይ ክይብልክኒ ፍጹም ኣይገድፈክን'የ" ምባል ገዲፍካ፣ ናይ ህይወት መደብ እንተሎካ ኣብ መደብካ ጽናዕ። ሕራይ ክብለካን ከይብለካን ኣብ ምምልላስካ ኣይምርኮሰን ዩ። ስለዝመረጽካኒ ጥራይ ግድን ክመርጸካ ኣይትጸበ። ከምቲ ዝሓረኻኒ ክሓርየካ እንተኾይነ፣ ልበይ ዝሓርዮ ሸባብ ንኽትመስል ጽዓር። ልበይ እንታይ ዓይነት መንእሰይ ባህ ከምዝብሎ ከፊተ ክርእየካ ዓቕሚ ስለዘይረኸብኩ ኣይትሓዘለይ። ከግህደልካ ግን ነቲ ዝብህጎ ሸባብ ፍጹም ኣይቀረብካዮን ዘለኻ። ንዕኡ ንምምሳል'ሞ ጽዓር፣ ባዕለይ ክቐርበካ'የ። እንተመሲልካዮ ኸኣ ጥብቕ ክብለካ'የ። ቀሊል መንገዲ እናነገርኩኻ ሽንኮለል ኣይትበል። ግዜ ከይትዓዝረ ሕጂ ንቐል።

ምሽ "ምእንታኺ ክብል ከም ድላይኪ ክኸውን'የ" ኢኻ ትብል። ስለዚ ቃለይ ከየዕበርካ ነቲ ኣነ ዝሓልሞ ሸባብ ምሰል። ኣሕዋትካ ኣብ ዓዲ ጓና ኮይኖም ዝሰደድሉካ ኣልባሳት እናቐያየርካ ኣብ ከባብየይ ሸነን ኣይትበል። ኣይርደኣካን'ዩ ‘ምበር መመሊሰ'የ ዝጸልኣካ። ኣብ ናይ ስራሕ ክዳውንትኻ ኣቲኻ ሰላም ክትብለኒ'የ ዝደሊ። ኣእዳውካ ብስራሕ ስለዝረስሐ ሰላምታኻ ከይሕሰም ኣይትሻቐል። ኣብ ስራሕ ተጸሚድካ ተገልገልቲ ከተኣንግድ ክረኽበካ'የ ዝብህግ። ቀብኣይ ኳንካ ኣብ ሕሉፍ ረጊጽካ፣ ስእሊ መጻኢ ክትውቅጥ እንተዝርኤካ ክንደይ'ኳ ምተመሰጥኩ። ሞያ እንተሎካ ብሞያኻ ኣበርክት፣ እንተዘይብልካ ኸኣ ክተጥርዮ ጽዓር። ዝጭበጥ ነገር ንምፍራይ ኣእምሮኻን ጉልበትካን ተጠቐመሉ። ኣይልወጥን'የ እንተኢልካ ግን ከምዘይትረኽበኒ ብኣግኡ እነግረካ ኣለኹ። ቶርመስመስ ዝብል ወዲ'ኳ ኣይብርሃኒ! በጃኻ ጨና ፈረንጂ ተተነስኒስካ ኣይትርከበኒ። ጨና መንእሰይ ፍለጦ'ሞ መንእሰይ መንእሰይ ሽትተኒ።

ኣንታ ጉብዝ ንዓይ ክትቅይር ህርድግ ኣይትበል። ኣነ ንስኻ ምስ ተቐየርካ ምቕያረይ ዘይተርፍ'ዩ። ንጓል ዝምስጡ ሓበሬታ ንምርካብ ንሓዋሩ ዘይጠቕሙኻ ጽሑፋት ክተንብብ ኣይትድከም። እንተፈቲኻኒ ዝፈትዎ ግበር-ሓለፋ ክትከብር። ንዓይ ኣንብበኒ፣ ክተንብበኒ እንተዘይክኢልካ ግን ሕተተኒ። ሕቶ ፍቕሪ ዘይኮነስ ድሌታተይ ሕተተኒ። ክትኮና ዝግበኣካ ዝርዝር ክውዕለልካ። ንስራሕካ'ሞ ኣፍቅር፣ ከፍቅረካ'የ። ንሞያኻ እተሰፍሓሉን እተዕምቐሉን ፍልጠት ክተናዲ'ሞ ፈትን ኣብኡ ክጸንሓካ'የ። ምስ'ዛ ትፈጥን ዘላ ዓለም ተቐዳደም'ምበር ኣነ ድኣ ኣበይ ክይከደካ። "ብሰንክኺ ድቃስ ስኢነ ሓዲረ" ኸኣ'ምበር ትብለኒ ከይሓፈርካ። ንስኻ'ምበር ኣነ ዶ መጺኣካ'የ። ጽባሕ ብውድቀትካ ከይትኸሰኒ እኳ'የ ቀምነገር ግበር ዝብለካ ዘለኹ። ስለዝሓልየልካ እኳ'የ ንዓይ ንምርካብ ክትከዶ ዘለካ መንገዲ ዝሕብረካ ዘለኹ። ዕይይ እንዶ ውዓል ልዋም ክትድቅስ። ደራሲ ኴንካ ዛንታ ሕሉፍ ከተትርፍ ከይደቀስካ እንተትሓድር ክንደይ መምሓረልካ። መጻኢኻ ኣብ ኢድካ ከምዘሎ ዘንጊዕካ፣ "ብድሕሬኺ ሰብ ኣይከውንን'የ" ኣይትበለኒ። ዝሕለም ከምዝወሓደካስ ንዓይ ክትሓልም ትውዕል ትሓድር ኣለኻ። ሕለም እንዶ ሕልሚ ጽቡቕ መጻኢ፣ ሻቡ ክፈትወካ። ሕለም እንዶ ሕልሚ ዕዉታት፣ ዓወትካ ምሳይ ክትጽንብሎ። ሓላሚ ጥራይ ከይትኸውን ግን ሓደራ። ሕልምኻ ንምግሃድ ክትግስግስ ከምዝግብኣካ ከኣ ኣይትረስዕ።

ስለምንታይ ኣነ ጥራይ ዝኸውን ዕላማኻ። ቀዳምነታትካ ሰሪዕካ መጻኢኻ ዘይትውድን። ካብዚ ኩሉ ናይ ህይወት ዕላማታት ነታ ብዙሕ ጻዕሪ ዘይትሓትት ነኺስካ ከምዘለኻ ብኸመይ ክረድኣካ እኽእል። ከም ሰብ'ኳ ኣይጸላእኩኻን። ስለዝኾነ እንድየ ንሰብ ዝግባእ ክብሪ ዝህበካ። ንስኻ ግን ተስፋ ረኺብካ መመሊስካ ትሰክር - ኣብ ጥቓይ ተዕገርግር። ክትፈልጥ መንእሰይ ዘይምኻንካ'የ ጸሊኣካ። መልክዕካ ኣብ ቁመናኻ መሲሉካ ከይህሉ። ቁመናኻ ክተፍርየሉ ከለኻ ኢኻ ዝያዳ ትምልክዕ ንዓይ ከኣ ትበቅዕ።

እምበርዶ ዓይነ እዝንኻ ይሰርሕ ኣሎ። ምኽንያቱ ኩሉንተናይ ብኣኺ ተማሪኹ'ባ ኢልካኒ ኢኻ። ሓሻካ ከመይ ኣቢልካ ከባቢኻ ክትዕዘብ። ከመይ ጌርካ ኸ ቅያታት ትማልን ሎምን ክትሰምዕ። ንዓይ ካብ ምእማን ዝዓቢ ቅያ ከምዝለሎ ዘዘክረካ ደሊኻ ኣለኻ መሰለኒ። ንዓይ ምርጋጽ ቅያ ኣይትሕሰቦ፣ ከይክዕበካ።

ትዝክር ዶ ሓደ ቐነ፣ ኣብ ላይብረሪ ክልተ ሰሙን ከተሰንየኒ። ኣነ ኸኣ ቀምነገር ተንብብ ዘለኻ መሲሉኒ እዚ ወድስ ተቐይሩ'ምበር እናበልኩ ተዳልየ ነይረ ልበይ ክኸፍተልካ። ለካ ንስኻ ንዓይ ንምምሳጥ ዝጠቕሙኻ ጽሑፋት ኢኻ ገናጺልካ። ተሕዝነኒ! ሕጂ ግና እብለካ ኣለኹ፣ በዚ ትኸዶ ዘለኻ ክተእምነኒ ኣይትኽእልን ኢኻ። ሚዛንካ ብዓይኒ መምዘንየይ ሚዛን ክንቲት ኮይኑ ስለዘሎ፣ መንገዲ እንተቐየርካ ይሓይሽ። ብዙሕ ከይክሰርካ ከሎ ጌና እነግረካ ኣለኹ ኣይክሰልጠካን'ዩ።

ጥዑይ ኣካላትን መንእሰያዊ ስምዒትን ክትውንንዎ ትደሊ?

ኣብ'ዛ እንነብረላ ዓለም ንሂወት በዲህካ ሰላምን ቅሳነትን ዘለዋ ትንፋስ ክትመርሕ ምኽኣል ቀሊል ኣይኩነን። ሂወቶም ብሰላምን ጥዕናን ኪመርሑ ዘይደልዩ ሰባት፡ እቲ ፍታሕ ኣብ ኢዶም'ዩ። ንሕና ደቂ-ሰብ ኣብ ልዕሌና ኪፍጸም ዘይንደልዮ ክፉእ ኩሉ፡ ኣብ ልዕሊ ኻልኦት ኪፍጸም ዘይምምናይ ከኣ ዓቢ ሕልናዊ ሩፍታ ዚህብ ሞራላዊ ስነ-ምግባር'ዩ።

ኣብ ናይ ካልኦት ሰባት ውልቃዊ ብናጻ ናይ ምንባር መሰል ጣልቃ ዘይምእታው፡ ካብ ተንኩልን ቅንእን ምርሓቕ፡ ቤላ-በለውን ሕሜታን ምውጋድ ኣዝዩ ጥዑይ ዝኾነ ሂወት ንኽትመርሕ ሓገዝቲ ረቛሒታት ምዃኖም ሊቃውንቲ ሕክምና ብተደጋጋሚ ዝዛረቡሉ እዩ። ብኣንጻር'ዚ፡ ንሰናይ ተግባራት ካልኦት ሰባት ብዘይሰራሕ ኮፍ ኢልካ ምንእኣስ፡ ከይሰራሕካ ብኣቋራጭ ክትህብትም ወይ'ውን ብረሃጽ ካልኦት ናብራኻ ኣጣጢሕካ ንምንባር ምፍታን፡ ብቐሊሉ ንኣካላትካ ንእርጋን ዚዕድምን ናብ ስንኩል ሂወት ዝሸምምን ስጉምቲ'ዩ ይብሉ ሊቃውንቲ።

"መንእሰይ ንምዃን ዚሕግዙ ሸውዓተ ረቛሒታት" ብዝብል ኣርእስቲ መጽሔት "ሪደርስ ዳይጀስት"፡ ነዚ ዚስዕብ ኣስፊሩ ይርከብ፦

1. ኣብ ዩኒቨርስቲ ኦሃዮ ስቴት ኣመሪካ ኣብ ልዕሊ ሰብ ሓዳር ዝተኻየደ መጽናዕቲ ከም ዘረጋግጾ፡ ካብቶም ንጸገሞም ብምትሕልላይ፡ ምርድዳእን ብትዕግስት ዝመያየጡ ሰብ ሓዳር፡ እቶም ብቐጻሊ ዝጨቓጨቑ ሰብ ሓዳር ዝያዳ ብጾቕጢ ደምን ናህሪ ህርመት ልብን ይሳቐዩ። ከም ውጽኢት ምጽናዕቲ፡ ነቲ መርመራ ዘካየደ ተመራማሪ ዱኒሳ ኖውልስ፡ ሰላምን ፍቕርን ጥዑያት ከም እንኸውን ይገብሩና።

ኣብ እስራኤል ኣብ ዝተኻየደ መጽናዕቲ ከም ዘረጋገጾ ድማ፡ እቶም ባእስን ቁይቍን ዘዘውትሩ ሰብ ሓዳር፡ ህርመት ልቦም ብ20% ይወስኽ። ብእኡ መጠን ድማ ቀጻሊ ውግኣት ኣፍ ልቢ ይህሉዎም። ኣብዚ፡ እቲ ዘገርም ነገር እቶም ሕዱር ናይ ጸቕጢ ደም፡ ሕማም ሽኮርን ኮሌስተሮልን ዘለዎም ሰባት ተመርሚሮም ክንዲ'ዚ ዝበጽሕ ህርመት ልቢ ኩነ ውግኣት ኣፍልቢ ዘይምህላዎም እዩ።

2. ቴድ ሚኪልሺና ዝተባህለ ፕረዚደንት ትካል መጽናዕቲ ስነ መውስቦ ከም ዝበሎ፡ ጽቡቕ ፍቕሪ ዝዓሰሎ መውስቦ፡ ሕማም ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ክብ ኣብ ርእሲ ምባሉ፡ ከም ሕማም ርእስን ቅርጥማትን የፋኹስ'ዩ። ንመውስቦ ብንጹህ ሕልና ኣስተማቒሮም ዝፍስሁ ሰባት፡ ጭኑቓትን ጨካናትን ናይ ምዃን ኣጋጣሚኦም ኣዝዩ ውሑድ'ዩ። "እኳ ድኣ ኣብ ፍቕሪ ዝተሰረተ መውስቦ ሕማማት ንምክልኻል ኩነ ንምሕዋይ የኽእል'ዩ" ይብል እቲ ተመራማሪ።

3. ንኻልኦት ሰባት ምፍታው፡ ሕዉስ ምዃንን ኣብ ማሕበራዊ ሂወት ዕዙዝ ተሳትፎ ምግባርን'ውን ጥዑይ ከም ዝገብርን ሕማማት ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ድማ ክብ ከም ዘብልን ተረጋጊጹ ኣሎ። ኣብ ዩኒቨርሲቲ ስታንፎርድ፡ ፋካልቲ ሕክምና ከም ዝተረጋገጾ፡ መንሸሮ ጡብ ዘለወን ግና ኸኣ ኣብ ማሕበራዊ ሂወት ጽቡቕ ምንቅስቓስ ዘሎወን ደቀ'ንስትዮ፡ ካብ'ተን ተሳትፎ ዘይብለን ዕድሚኣን ብዕጽፊ ወሲኹ ተረኺቡ። ብኣንጻሩ እተን ካልኦት ብሕማም ልቢ፡ ብመንሸሮን ካልኦት ሕማማትን ናይ ምሟት ዕጫኣን ልዑል ኮይኑ ተረኺቡ'ሎ።

4. ብዙሕ ተዘናጊዕና ወይ'ውን ሰሪሕና ኣካላትና ዕረፍቲ ከም ዘድልዮ'ውን ክንዝንግዖ የብልናን። ኣብ መዓልቲ ካብ 7-9 ሰዓታት ምድቃስ ንጥዕናና ኣዝዩ ጠቓሚ'ዩ።

ኣብ ትካል መጽናዕቲ ስነ-ድቃስ ሎው ቦሮው ተመራማሪ ዝኾነ ዶክተር ሃሪሰን ከም ዝበሎ፡ እኹል ድቃስ ዘይምርካብ ደኹምን ሰነፍን ስለ ዝገብር፡ ኣብ ጥዕናና ዓቢ ጸቕጢ ኣሎዎ። እኹል ድቃስ ምርካብ ምስ ዕድመ ሰባት ብዛዕባ ዘሎዎ ምትእስሳር ዝተኻየደ መጽናዕቲ'ውን ኣሎ። ኣብ ትካል ጥዕናዊ ምርምር ካሊፎርኒያ ስቴት ከም ዝተረጋገጾ፡ ኣብ መዓልቲ ካብ 7-8 ሰዓታት ድቃስ ካብ ዝረኽቡ ሰባት፡ ካብ'ቶም ንሽዱሽተን ትሕቲኡን ሰዓታት ጥራይ ዚድቅሱ ሰባት፡ ብ70% ዝያዳ ብሂወት ናይ ምንባር ዕድል ኣሎዎም። ልዕሊ 9 ሰዓታት ዝድቅሱ ድማ ናይ ምንባር ዕድሎም ዝያዳ ምዃኑ ተረጋጊጹ ኣሎ። ሕማማት ናይ ምክልኻል ዓቕሚ'ውን እኹል ናይ ድቃስ ዕረፍቲ ብምግባር ክዕቀብ ይከኣል።

5. ኣብ ኣካላትና ዝስምዑና ውሽጣዊ ናይ ለውጢ ስምዒታት ምክትታል

ኣገዳሲ እዩ። ሓንቲ 30 ዓመት ዝዕድሚኣ ጓል'ንስተይቲ ኣብ ከባቢ የማናይ ጡባ ቃንዛ ስለ ዝተሰምዓ ናብ ሓኪም ከይዳ ትምርመር። እቲ ዝተመርመረትሉ መሳርሒ ሕክምና ድማ ካብ ሕማም ናጻ ምዃና ዝገልጽ ውጽኢት ኣርእዩ። ንሳ ግና ኣይኣመነትን። ናብ ካልእ ሓኪም ከይዳ ምስ ተመርመረት ሕማም መንሸሮ ከም ዘሎዋ ተነጊሩዋ። ኣጥባታ ምልእ ዝበለ ብምንባሩ፥ እቲ መሳርሒ ሕማማ ክፈልጠላ ኣይከኣለን ነይሩ። ሕማማ ምስ ተገልጸላ ግና ተሓኪማ ክትሓዊ ክኢላ። ስለዚ ነብስና ኣብ ውሽጥና ብዝስምዓና ናይ ሕማም ምልክታት ክነግረና ከሎ ሸለል ክንብሎ የብልናን።

6. ንእትሰርሖ ስራሕ ዘይምፍታው እውን ኣብ ጥዕናና ጸቕጢ የኸትል'ዩ። ንሕማም'ውን ከቃልዕ ይኽእል። ጭንቀት ኣብ ዘኽትል ስራሕ ዝተዋፈሩ ሰባት፥ ብሕማም ርእሲ፥ ጉንፋዕ፥ ጸገማት ምሕቃቕ መግቢ፥ ብሮንካይትን ኒሞንያን ከም ዚጥቅዑ መጽናዕትታት ኣረጋጊጾም ኣለዉ። ብመሰረት ዩኒቨርስቲ ካሊፎርኒያ ዘካየዶ መጽናዕቲ፥ ኣብ ጭንቀት ዚፈጥር ስራሕ ዝተዋፈሩ ሰባት፥ ካብ'ቶም ጭንቀት ኣብ ዘይፈጥር ስራሕ ዝተዋፈሩ ብሓሙሽተ ዕጽፊ ብሕማም መንሸሮ ከም ዚጥቅዑ ተረጋጊጹ ኣሎ። ብመሰረት'ቲ መጽናዕቲ፥ ኣብ ስራሑ ፍቕሪ ዘሎዎ ብዘይ ምስልካይን ጭንቀትን ኪሰርሕ ውዒሉ ገዛኡ ዝኣቱ ሰብ፥ በዓል ምሉእ ጥዕና ናይ ምዃን ዕድሉ ልዑል'ዩ።

7. እቲ ፍሉጥ ደራሲ በርናንድ ሾው ሓደ እዋን "መግቢ ከም ምፍታው ዝኣመሰለ ሓቀኛ ፍትወት የለን" ኢሉ ነይሩ።

ኣብዚ እዋን'ዚ "ከምዚ ብላዕ፥ ከምቲ ኣይትብላዕ" ኪብሃል ንሰምዕ ኢና። እንተኾነ፥ ከም ናይ ከባቢ ማእከላይ ባሕሪ ሰባት ተዛኒና ዝረኸብናዮ ምብላዕ ዝመስሉዎ የለን። እዞም ሰባት እዚኣቶም ኣብ መዓልታዊ መግቦም ጮማ፥ ጻዕዳ ሽጉርቲ፥ ኣታኽልቲ፥ ምቁር መግብታትን ሓዋዊሶም ሓመድ'ዮም ዝገብሩዎ። ቅብኣት ዘሎዎ ዘይቲ ኣውሊዕ'ውን የዘውትሩ እዮም።

ብሪጣንያዊ ተማራማሪ ፕሮፌሰር ሳንደርስ ከም ዝብሎ፥ ከይበዝሐ ቅብኣት ንሰብነትና ኣድላዪ እዩ። ስለዚ "ኮሌስትሮል" እናፈራህካ ካብ ምንባር፥ ከም ናይ ከባቢ ማእከላይ ባሕሪ ሰባት ዝረኸብካዮ ኣስተማቒርካ እናተመገብካ ምውሰዋስ ኣካላት ምግባር ንጥዕናና ጠቓሚ ይኸውን።

ብርግጽ ድማ ዝተማልአ ጥዕናን መንእሰያዊ ስምዒትን ክንረክብ እንተ ተደልዩ፥ ስነ-ፍልጠታዊ ሕግታት ብምኽታል ጥራይ ዘይኮነስ ኪንዮኡ፤ ሓጎስ፥ ተስፋ፥ ፍቕርን ሰላኽን ውልቃዊ ባህሪኻ ምግባር'ውን ይሓትት።

ሕግን ስነ - ምግባርን

ሚከኤል ጸጋይ

“ሰመረ’ዩ ብኻራ ወጊኡኒ!”

ህይወቱ ብጦርነቱ ተጎዲኡ ሞቱ ዘይተርፍ ምኳኑ ዝኣመነ ሰብ፡ ቀቅድሚ ሞቱ፡ ኣብ ቦታ ሓደጋ'ከሎ ወይ ንሕክምና እናተወሰደ ወይ ድማ ኣብ ሕክምና ምስ በጽሐ፡ ብዛዕባ መንነት ሃሪሚኡን ኣፈጻጽማ ናይ ማህረምቱን ዝተዛረቦ ቃል፡ ከም መርትዖ ኣንጻር ቀታሊኡ ምውሳድ ኣብ ብዙሓት ሃገራት ይሰርሓሉ'ዩ። እዚ ኣተሓሳስባ'ዚ መንቀሊኡ፡ ሰብ ኣብ መንጎ ህይወትን ሞትን ሓዲግ ተንጠልጢሉ፡ ሞተይ ዘይተርፍ'ዩ ኢሉ ኣሚኑ እንተሃልዩ ሓቂ ክዛረብ'ምበር ክሕሱ ኣይክእልን'ዩ ዝብል'ዩ።

ኣብ 1970ታት ኣቶ ኣስመሮም ዝተባህሉ ነጋዳይ ከቡቲ፡ ካብ ከባቢ ድባርዋ ተበጊሶም ብመንገዲ ጐላጉል ጸልማ፡ ብደቁ ጸንዖ፡ ብዑዲ ናህባይን ሐረት ዑናን ሓሊፎም ይገዓዙ ነበሩ፡ ሓሳቦም ንእምባኣላሕ ተገዚዘሎም፡ ዓሪዝ ረገጾም ንማይደማ ንምውራድ'ዩ። እንተ'ኹላ ኣብ ኩሉ ከይበጽሑ፡ ኣብ ሓደ ጸምው ዝበለ ጉርዒ፡ ብሰብ ተሃሪሞም ይወድቁ'ሞ፡ ገና ምስ ትንፋሶም'ከለው ሰለስተ ሓለፍቲ መንገዲ ረኺቦምም፡ ሓደ ካብኦም ሰለስተ ኑቶም ግዱዕ ንሕክምና እትወስዶም በቕሊ ወይ ኣድጊ ሃሰው ክብል ናብ ቀረባኡ ዓድታት ከደ፡ እቶም ክልተ ግን ኑቲ ዝፈሰሰ ዝበረ ደም ንምዕጋት ብዘለዉ ክድንኡ ይቃለሱ ነበሩ፡ ግዳይ ኣብ ኩቦዶም ኣብ ክልተ ቦታ ከቢድ ብሰዕ ሰለዝበርም ግን ምፍሳስ ደም ጠጠው ክብል ኣይከኣለን።

ኣቶ ኣስመሮም ብድኹም ድምጺ ከምዚ በሉ፡

“ኣየይ! ክላ ግዳ ኣይትድከሙ፡ ደገም ሞተይ ኣይተርፍንን'ዩ.. ኣሕ! ሰመረስ ድሓን ድኣ! ኣበይ ከይትተርፈካ” በሉ፡

“ሰመረ መን'ዩ?” ሓተትዎም እቶም ሓለፍቲ መንገዲ፡

“ሰመረ ገርግሽ! ዘይከፈለኒ ዋጋ 10 ጠዓዉ ገንዘብ ምስኡ ነይሩኒ....ኣሕ!....ወይ ኣነ ደቀይ!.....” ኣቋረጾም ድሕሪ ምጽናሕ ዘረበኦም ቀጸሉ፡

“ብሎም ጽባሕ ከታልለኒ ጸኒሐ፡ ሕጂ.. ኣዳህሊሉ ብኻራ ውጊኡኒ..ሃ-ዲ-ሙ፡”

ኣቶ ኣስመሮም “ብኻራ ወጊኡኒ ሃዲሙ ከይዱ” ዝበልዎ ናይ መወዳእታ ቃላቶም ብናይ ጻዕሪ ሞት ትሑት ድምጺ ብኸንደይ ጸገም'ዮም ክብልዎን ዝኸኣሉ፡

እቲ ከባቢ ቡቲ ናይ ቀውዒ ዕምባባታት ሰሪዉን ታህዚዙን ካልእ ኣቑጽልትን ቅዱይ መኣዛ ይሸትት፡ ብራርያ ኣናህብ ካብ ቆጥቛጥ ናብ ቆጥቛጥ ጭጊን ይብሉ፡ ወፁ-ይ ደም ኣቶ ኣስመሮም ካብ ክዳውንቶም ሓሊፉ ኣብ ሳዕሪ መሮር ጸረር በሉ፡ ቀታሊ ናበይ ከም ዘበለ ከይተራእየ ኑብሰን ሲጋን ኣቶ ኣስመሮም ተፈላሊዩ፡ ለበዋ ክገድፉ'ዉን ዕድል ኣይረኸቡን።

“ደም ኣይሰድድን'ዩ” ከም ዝበሃል ኣቶ ሰመረ ድሕሪ ሰሙን ተታሒዞም ተኣሰሩ፡ ድሕሪ ሓያሎ ኣዋርሕ ኣዝማድ ቀታልን መዋትን ኣብ ኣስመራ፡ ኣብቲ ብ”ከፍተኛ ፍርድ ቤት” (ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ) ዝጸዋዕ ተኣከቡም ነበሩ፡ ደያኑ፡ ጸለም ጋዎን ለቢሶም፡ ብዓንጃቢ ፖሊስ ተመሪሖም ኣብ ናይ ክብሪ ቦታኦም ኮፍ በሉ፡

ኣቶ ሰመረ ንመዋቲ ከም ዝቐተሉ ብዓይኒ ርእየ ዝብል ምስክር ኣይተረኽበን፡ ንሶም ድማ “ክሳደይ ትሰዩፍ ኣይቀትልኩን” ብምባል'ዮም ከሐዶም፡ ቦታ ፍጻመ ገበን ብሓለፍቲ መንገድን ሬሳ ብዘልዓሉን ሰለዝተረግጸ ዝተጻረ ኣሰራት ኢድ ወይ እግሪ ናይ ቀታሊ ክርከብ ኣይተኻእለን፡ ብዛዕባ ኣቶ ሰመረ ኣብ መርመራ ዝተኣከበ መረዳእታታት ድማ እዚ ዝስዕብ ጥራይ ነበረ፡

1. ኣዘውቲሮም ዝሕዝዋ ፍልጥቲ ካራ ከም ዝበረቶም (ዝተጠርጠረት ካራኦም ግን ኣይተታሕዘትን፡ ንሶም ከም ዝበልዎ፡ ቅድሚ ሓደ ዓመት ናይቲ ፍጻመ ኣብ በረኻ ጠፊኣቶም'ያ፡)

2. ድሕሪ ሞት ኣቶ ኣስመሮም፡ ንትግራይ ገጾም ክሃድሙ ብምሕሳብ ኣብ ዶብ በጺሖም ነይሮም፡ ፖሊስ መግለጺ መንነትን መልክዕን ናይ ኣቶ ሰመረ ዘርጊሑ ብምንባሩ ግን ኣብ ከባቢ ራማ ተታሒዞም፡

3. ንኣቶ ኣስመሮም ዘይከፈልዎ ዋጋ 10 ጠዓው ዕዳ ነይሮምም፡ “ኣስመሮም በዚ ገንዘብ እዚኣን ‘ጦቖ’ ኣብሊኒ” እናበሉ ምስ ገለ ፈተውቶም የማርሩ ነይሮም፡

4. ኣቶ ሰመረ ኣብ መዓልትን ሰዓትን ናይቲ ቅትለት ኣብ ከተማ መንደፈራ'የ ነይረ ኢንተበሉ ዝርኣዮም ሰብ ኣቕሪቦም ከረጋግጹ ግን ኣይከኣሉን።

ኣብዚ መረዳእታታት'ዚ ጥራይ ተመርኲሶ፡ ኣቶ ሰመረ ቀታሊ'ዮም ንምባል ንደያኑ ኣጠራጣሪ ኩኖም ፡ እቶም መዋቲ ተሃሪሞም'ከለው ዝረኸቦምም ሓለፍቲ መንገዲ፡ ናብ ፖሊስ ቀሪቦም ብዛዕባ ካብ መዋቲ ዝሰምዕዎ ዘረባ ማስከርዎም'ኳ እንተነበሩ፡ ኣብቲ እዋን ፍርዲ ግን ብዘተፈላለየ ምኽንያታት ተሳኢኖም ነይሮም፡ ድሕሪ ብዙሕ ጻዕሪ ግን ሓደ ካብኣቶም ተረኺቡ፡

ኣብ ሳንዱቕ መሰኻክር ደይቡ ስሙ ሳህለ ኪዳነ ምኳኑ ዝገለጸ ምስክር ምሒሉ ምስክርነቱ ክህብ ጀመረ፡ መዋቲ ኣቶ ኣስመሮም ተሃሪሞም ወዲቖም ንዕኡን ንብጾቱን ምስ ትንፋሶም ከም ዝጸንሕዎም ድማ ገለጸ፡

“ካብኦም እንታይ ሰሚዕኩም?” ኣኽባር ሕጊ ሓተተ፡

“ሰመረ ገርግሽ! ዝኣውዶ ገንዘብ ከይከፍለኒ ኢሉ ኣዳህሊሉ ብኻራ ወጊኡኒ ሃዲሙ” ክብሉ ኣነን ካልኣየይ በርሀን ሰሚዕናዮም ብምባል መስከረ፡

ኣብ ብዙሕ ኢጋጥሚ ምስክር ምስ ንውሓት ግዜ ካብቲ ዝበረ ደርስዕ ወይ ይምልእ ኢዩ፡

ሳህለ ንቃላት ኣቶ ኣስመሮም ዘኪሩ ዝዘዝርቦ ቅኑዕኳ እንተነበረ ንሕጋዊ ተቐባልነት ናይቲ ቃል ምስክርነት ኣድላዪ ዝኾነ ካልእ ዘረባ ናይ ኣቶ ኣስመሮም ግን ከይጠቐሶ ተረፈ፡

"ካልእ ዝዘዝረብዎ ኣይነበረን?" ኣኽበር ሕጊ ንምስክሩ ደጊሙ ሓተተ፡

"ዝዝከር የልቦን" በለ ሳህለ ኪዳ፡

ኣኽበር ሕጊ ፖሊስ ዝጸረዮ ፋይል ጸቢቑ ገይሩ ኣጽኒዕዎ ነይሩ'ዩ፡ ሳህለ ኪዳ ምስ ሳልሳይ ርእሱ ኣቐዲሞም ንፖሊስ ዝሃብዎ ቃል ብምሉኡ ኣብ ፋይል መርመራ ተመዝጊቡ'ዩ፡ ስለዚ ኣኽበር ሕጊ ንሳህለ ዝተረፎ ሓበሬታ ከም ዘሎ ርግጸኛ'ዩ ነይሩ፡ ከዘኻኽሮ ድማ ሕቶ ከቕርበሉ ነይርዎ፡

"ብዛዕባ ሞት......."

ኣኽበር ሕጊ ዝጀመሮ ምሉእ ሓሳብ ከይፈጸመ ብተቓውሞ ጠበቓ ተዓንቀፈ፡ ጠበቓ መቃወሚኡ ምኽንያት ከብርህ ምስ ተሓተተ "ኣኽበር ሕጊ ንምስክሩ መሪሕ ሕቶ ከቕርብ ኣይግባእን'ዩ" በለ፡

ሽዕኡ ኣኽበር ሕጊ ሕቶኡ ኣመሓየሸ፡

"ካልእ ደቓቕቲ'ዩ ኢልካ ዝገደፍካዮ ነገር ክትዝክር ዕድል ክንህበካ" ብምባል ንምስክር ሳህለ ተወከሶ፡

ሳህለ ኣንቃዕሪሩ ንናሕሲ ናይቲ ህንጻ ብኣዒንቱ ኩለሎ፡ ሓድሽ ሓሳብ ግን ኣይመጽኣሉን፡ ብሓሳቡ ናብታ ናይ ድንገት መዓልቲ ተመልሰ፡ ኣብ እግሪ ልሙዓትን ዕሙራትን ቆጥቋጥት፡ ኣብ ሳዕሪ ወዲቖም ደሞም ዝዛሪ ዝነበረ ኣቶ ኣስመሮም ተራእዮ፡ ብሕልፊ ድማ እቶም ህሩም ክሳብ ክንደይ ተዋሊኦም ተሰፋ ቆሪጾምን ምንባሮም ዘከረ፡

"ብዛዕባ ድሕነቶም ተስፋ ቆሪጾም ነይሮም፡ " በለ ሳህለ ኪዳ፡ " ክላ ግዳ ኣይትደክሙ.... ሞተይ ኣይተርፈንን'ዩ" ኢሎም ነይሮም፡

ኣኽበር ሕጊ ሩፍታ ከም ዝተሰመዖ ሰብ ኣዕሚቑ ኣተንፈሰ፡ ወረቓቕቱ ካብቲ ጠረጴዛ እናልዓለ ድማ "ክቡራት ደያኑ ሕቶይ ወዲአ ኣለኹ" በለ፡ ጠበቓ'ውን ሕቶ ከም ዘይብሉ ኣመልከተ፡

***

መዓልቲ ውሳነ ኣኸለ፡ ኣቶ ኣስመሮም ኣብ ኣፋፈት ሞት ዝዘዝረብዎ ነቲ ደሮ ተኣኪቡ ዝነበረ መረዳእታታት ከም መራጉዲ ስለዝኾኑ፡ ደያኑ ኣብ ፍርዲ ክበጽሑ ኣኽኣሎም፡ ኣቶ ሰመረ ንኣቶ ኣስመሮም ብምቕታሎም ገበነኛ ኰይኖም ተረኺቦም፡ ንሕልፈት ማእሰርቲ ድማ ተፈረዱ፡

ሰብ ኣብ ደርኹኺት ሞት ኰይኑ ዝዘዝርቦ ቃል'ምባእር (Dying declaration) ዋላ ብዘይብሉ በዓልቲ (ሰማዕቲ) እንተቐረበ ኣብ ዘመናዊ ሕጊ ከም ሓደ መርተዖ ተወሲዱ ይሰርሓሉ፡ እቲ ዘገርም ቃል መዋቲ ከም መርተዖ ምቕባል ካብ ጥንቲ ጥቕምቲ ዝጀመረ ኣገባብ ክኸውን ሎሚ'ውን ኣብ ዘበናዊ ማስርሕ ፍትሒ ኣብ ስራሕ ምህላዉ'ዩ፡ ኣብ ሕግታት እንዳ'ውን ቃል ናይ ዝሞተ ሰብ ኣንጻር ቀታሊኡ ከም ምስክርነት ቅቡል'ዩ፡ ኣብ ሕግታት እንዳ ሉግ-ጭዋን ደምባዘንን ንኣብነት ብሰብ ዝተሃርመ ምስ ትንፋሱ ጸሪሑ "እከለ'ዩ ሃሪሙኒ" ኢሉ እንተሞተ፡ እቲ ከም ሃራሚ ዝተጠቕሰ ቀታሊ ይኸውን፡ ነዚ ዝሃብዎ ምኽንያት ድማ ኣብ መንጎ ህይወትን ሞትን ዘሎ ሰብ ዝህቦ ምስክርነት ቅዉም'ዩ (እሙን'ዩ) ዝብል'ዩ፡

ካብ ኣፍ መዋቲ ወጺኡ ዝተባህለ ሓበሬታ ብሳልሳይ ኣካል ቀሪቡ ክኸውን ኣብ መጋባእያ ገበን ቅቡል ዝኾነሉ በዚ ዝስዕብ ምኽንያታት'ዩ፡

- ከምቲ ብተደጋጋሚ ዝተጠቕሰ፡ ኣብ ናይ ክመውት'የ እምነት ዘሎ ሰብ ንኻልእ ንጹህ ሰብ ከጥቕዕ ይብገስ'ዩ ዝብል ሓሳብ የለን፡ ብዓይኒ እምነትን ባህልን'ውን ሞቱ ዘይተርፍ ዝመሰሎ ሰብ፡ ኣብ ህይወቱ ሓቢኡዎም ዝጸንሐ ተግባራቱኳ ዝናሳሓሉ እዋን'ዩ፡

- መዋቲ፡ ኣብ ቤት ፍርዲ ቀሪቡ ብዛዕባ ዝተበደሎ ዝገልጸሉ ዕድል ብምኽንያት ሞቱ ስኢንዎ'ዩ፡ ስለዚ ግዳያት ኣብ መውዳእታ ሰዓት ዕርፍቶም እንታይ ከም ዝበሉ ኣጻሪኻ፡ ከም ቃል ምስክርነት ምውሳድ ንፍትሒ ዘደንፍዕ ንገበኛታት ድማ ናብ ሕጊ ክቐርቡ ዝሕግዝ'ዩ፡

ኣብ'ዚ ክዝከር ዝግብኦ ግን ህሩም ኣብ ኣፍደገ ሞት ኣሎ ንክበሃል ክብደት ማህረምቱን ናይ ሓኪም ውሳነን ኣይኰነን ዝርአ፡ መዋቲ ኣብቲ ሓበሬታ ዝሃበሉ እዋን "ክመውት'የ" ዝብል ሓሳብ ወይ ተስፋ ምቑራጽ ክሳብሮ ይግባእ፡ ስለዚ ድማ ነቲ ዝበሎ ጥረ ዘረባ ጥራይ ዘይኰነ እንተላይ ኣብቲ እዋን ማህረምቱ ኣብ ድሕነቱ ዝነበሮ ኣተሓሳስባን እምነትን ምቕራብ ኣገዳሲ'ዩ፡ ንኣብነት እዚ ኣብ ላዕሊ ዝረኣናዮ ሓቀኛ ታሪኽ፡ "ሰመረ ብኮራ ወጊኡኒ" ዝብል ምስክርነት በይኑ ኣኻሊ ኣይምኾነን፡ "ክላ ግደፉኒ ኣይትደክሙ.... ሞተይ ኣይተርፈንን'ዩ" ዝብል እምነት መዋቲ ንተቐባልነት ናይቲ ሓበሬታ ግድን ኣገዳሲ'ዩ ነይሩ፡

እቶም ሰማዕና በዓልቲ፡ ንጹህ ሰብ ንምጥቃዕ ዝፈጠርዎ ብልሓት ከይከውን ግን ኣጸቢቑ ክምመን ክንፈን ከም ዝግባእ ከኢላታት ሕጊ ይሰማምዑ፡

ኣብ ብዙሓት ሃገራት ኣየናይ መርተዖ ወይ ምስክርነት ቅቡል'ዩ፡ ኣየናይከ ዘይቅቡል ኰይኑ ይንጸግ ዝወሰን ኣብ ሕጊ መርተዖ ብዝሰፈረ ዓንቀጻት'ዩ፡ ኣብ እዋን መግዛእቲ ኢትዮጵያ ንበይኑ ተፈልዩ ዝተኣወጀ ሕጊ መርተዖ ኣይነበረን፡ ስለዚ ድማ ደያኑ ነቲ ኣብ ቤት ፍርዲ ዝቐርብ መርተዖታት እንተ ክቕበልዎ እንተ ክጸግዎ ኣብ ናቶም ምምዛን ይምርኩሱ ነበሩ፡

ሃገርና ኤርትራ ሕግታታ ኣብ ምንዳፍን ምዝርጋሕን ትርከብ፡ ቅድሚ ሕጂ ዘይነበረ ሕጊ መርተዖ ተነዲፉ ምህላዉ'ውን ተበሲርና ኣሎና፡ ቃል መዋቲ ከም ሓደ ካብ መረዳእታታት ቅትለት ከም ዝወሰድ ድማ ርጉጽ'ዩ፡

ሞቕሽሽ

ሰበት፡ መዋቲ ንዝገደፎ ቃል ዝሓትሉን ዝግደሱሉን ግን ኣብ ገበናዊ ጉዳይ ጥራይ ኣይኰነን፡ ሓምም ወይ ሓብዮም ወይ ናይ ፍቕሪ መጻምድኑዮም ኣብታ ናይ መውዳእታ ሰዓት ብዛዕባኦም እንታይ ከም ዝበለ ክፈልጡ ይግደሱ'ዮም፡ ብዘይካ'ቲ ናይ ንብረትን ሃብትን ኑዛዜ ማለተይ'ዩ፡ ንኣብነት ኣብታ ህቡብ ሱጥባዊ ተሰፋይ መሓሪ (ፍሒራ) ዝደረሳን ዘቕረባን "ባሕሪ" እትብል ደርፊ እዚ ዝስዕብ ሕጡብ ንረክብ፡

ምስ ብጾታ ሰብ ጽሕፍቶ መጋይሸታ

ፍጡራት ማይ ዝረኣኽዎ ወዕሎ ናታ

እንታይ በለት ቅድሚ ሰንበት መጨረሸታ?

መልሰሊይ ንገረኒባ ባሕሪ እንዲኻ'ታ!!

ኣብ'ቲ ግጥሚ ዘሎ ጠቢዩ፡ ኣፍቃሪቱ ኣብ ልዕሊኡ ብዛዕባ ዝነበራ ፍቕሪ ዝገደፈቶ ኑዛዜ ካብ ፍጡራት ማይ ክሰምዕ ዝደለየ ይመስል፡ ምኽንያቱ ድማ ኣብቲ ናይ ሞት ሰንበት እትብሎ ናይ መጨረሻ ቃል ካብቲ ኣብ ካልእ እዋን እትብሎ " መዓረይ፡ ሸኹረይ" ዝያዳ ተኣማኒ'ዩ፡

ሓንቲ ሕቶ ሓላትኒ

ኣዕኑድ ምውቕ ፍቕሪ

ኣወለፍቲ ዓይነታት መግቢ

ሕቶ፡ ንጥዕና ጎዳእቲ ግና ኸኣ ኣወለፍቲ ዓይነታት መግቢ ኣለዉ ድዩም? ወልፈ መስተ፡ ወልፈ ሽጋራ፡ ወልፈ ሓሽሽ፡ ወልፈ ቡን ወዘተ ክበሃል ንሰምዕ ኢና፡ ወልፈ መግቢ'ኸ ኣሎ ድዩ፧

ሰሚራ ጓል ኣስመራ

መልሲ፥ ገለ ዝተኻየዱ መጽናዕትታት፡ ወልፊ ዘትሕዙ ዓይነታት መግቢ ከም ዘለዉ ይገልጹ'ዮም። ኣብኡት ፋርማጆ፡ ችኮላታ፡ ሽኮርን ሲጋን ገለ ካብ'ቶም ናብ ሓንጎልና ናይ ባህታ መልእኽቲ ዝሰዱ ምኻኖም ዶ/ር ኒል በርናርድ ኣብታ Breaking the Food Seduction ኣብ ዝሰመያ መጽሓፉ ገሊጽዎ ኣሎ። ንዚያዳ ሓበሬታ ኣብ ናይ ኢንተርነት ኢንጂን addictive foods ዝብል ኣርእስቲ ሂብኪ ፈቲሽኪ ክትረኽብዮ ትኽእሊ ኢኺ፥ እዞም ዝተገልጹ ዓይነታት መግቢ ብቐሊሉ ብኻልእ ዓይነት መግቢ ክትክኡ ስለዝኽእሉ፧ ኩብደቶም ክሳዕ ክንድ'ቲ ኣይኮነን።

ኣዕኑድ ምዉቕ ፍቕሪ

ሕቶ፥ ኣብ ዝመጽእ ክረምቲ መርዓ ቈጺረ ኣለኹ። እቲ ዝመስርቶ ሓዳር፡ ከምዚ ገለ ሰባት ከም ቤት ማእሰርቲ (መደበር ፖሊስ) ገይሮም ዝገልጽዎ ዘይኮነ፡ ምንጪ ሓጎሰይን ባህታይን ክኸውን እየ ዝደሊን ዝብህግን። ዓቕመይ ዝፈቕዶ'ውን ተዳልየሉ ኣለኹ። ኣብ ርእስ'ቲ ተዳልየሉ ዘለኹ፡ ካብ ኣዕኑድ ምውቕ ፍቕሪ ገለ ሞቕሽሽ ክትህቡኒ ምደለኹ።

ሰሎሞን ገ. ካብ ዞባ ማእከል

መልሲ፥ ኣብ ሓዳር ኣውራ ኣገዳሲ ነገር ሓድሕዳዊ ሓልዮት እዩ። ሓድሓዳዊ ሓልዮት እንተሃልዩ ስኢት ኣሎ፡ ስኢት እንተሃልዩ ፍቕሪ ኣሎ፡ ፍቕሪ እንተሃልዩ ድማ ሓዳር ይመውቕ። ሰብኣይ ድሌት በዓልቲቤቱ እንታይ ምዃኑ ፈሊጡ ንትግባሬኡ ምስ ዝዕጠቕ፡ ሰበይቲ'ውን ብተመሳሳሊ ድሌት በዓልቤታ እንታይ ምዃኑ ፈሊጣ በዓልቤታ ክተሐጉስ እንተጸዒራ፥ እቲ ሓዳር ምውቕን ሕጉስን ክኸውን ዘጸግም ኣይኮነን።

ይኹን'ምበር ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ብሰንኪ ጉድለት ሓድሕዳዊ ምትሕልላይን ንዓይ ይጥዓመንን ዝምድና ሓዳር ካብ ማንም ንላዕሊ ሓያል ስራሕ ዘድልዮ ኮይኑ ይርከብ ኣሎ። ዝበዝሑ ሓደስቲ መጻምዲ፥ ሕጉስን ኣባሪን ዝምድና ብማዕዶ ሃንቀው እናበልዎ ይጉዓዙ ኣለዉ። ቅድሚ ሓዳሮም ዝብህግዎ ዝነበሩ ኣብ ሓዳሮም ኣይጸንሖምን። ሕጉስ ሓዳር ግን ተኸሺኑ ዝወሃበካ ዘይኮነ፡ ባዕልኻ እትሃንጾን ክንክን ዘድልዮን እዩ። ዝገጥመካ ብድሆታትን ጸገማትን ሰጊርካ ዝብጻሕ መሰርሕ ብምዃኑ ኸኣ፡ ዓቕሊን ሕድገታትን ይሓትት።

እምበኣርከስ ሰሎሞን፡ ዝምድና ሓዳርካ ትርጉም ዘለዎ፣ ሓጎሱ፡ ፍቕሪን ቀጻልነትን ዝዓሰሎ ክትገብር፡ ድሮ ተዳሊኻሉ ስለዘሎኻ፡ ከም ትምኒትካ ክኾነልካ እናተመነና፡ ኑቶም ንግዚኡ ብቐረባ ዝረኸብናዮም ኣዕኑድ ምዉቕ ሓዳር ቀጺልና ነቕርበልካ። እቲ ሓበሬታ ንኽልቲኡ ጾታ ብማዕረ ዝምልከት ስለዝኾነ፡ ብናይ ተባዕታይ ጾታ ምቕራብና ምድንጋር ኣይፈጥረልካን ይኸውን።

- መጻምድኻ ንዘወሰዶ ስጉምቲ፡ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ይኹን ኣብ ውልቂ፡ ሓገዞኻን ኣኽብሮትካን ግለጸሉ። ኑቲ ዝውሰድ ስጉምቲ ምኽንያታዊ ብዘኾነ መገዲ ዘይክትሰማምዓሉ ዝከኣል'ዩ። እዚ ግን ብፍቕርን ብዘይ ክርክርን ኣብ ውልቕኹም ክግበር ኣለዎ። ገይጋ ወይ ሓቂ ተባሂሉ ዝከኣሰን ምኽንያት መብኣሲ ዝኾውንን ርእይቶ የለን። ይዕበ ይንኣሱ ዝኾነ ርእይቶ፡ ጥቕሚ ከምዘለዎ ምፍላጥ።

- ንመጻምድኻ እመኖ፣ ከም እትኣምኖ ድማ ብግብሪ ኣርእዮ። ብምሉእ እምነት፡ ኑቲ ቅኑዕ ክትገብር ምዃንካ ኣረጋግጸሉ።

- ኩሉ ግዜ ንመጻምድኻ ህሉው ምዃንካ ኣፍልጦ።

- ክትገብርዎ እትኽእሉ ዘበለ ሓቢርኩም ግበርዎ።

- ሊጋስን ኣድናቒን ኩን። እዚ ድማ፡ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ይኹን ብውልቂ ግበሮ።

- ክትሕግዞ እንተ ዘይሓቲቱካ፡ መጻምድኻ ጸገማቱ ባዕሉ ክፈትሕ ዕድል ሃቦ።

- ዋላ ምስቲ መጻምድኻ ዝሀበካ ርእይቶ ኣይትሰማማዕ ንዝረባኡ ግን ጽን ኢልካ ስምዓዮ።

- ኣማራጺታት እናሃብካ ንመጻምድኻ ናይ ምትብባዕ ባይታ ፍጠረሉ።

ወርቃዊ ጥቕሲ፥

"ብቐዓት ህይወትካ ዝውሰን፡ ብብቕዓት ዝምድናታትካ'ዩ" ኣንቶኒ ሮቢን

ፍቕሪ ገንዘብ

ሕቶ፥ ብዛዕባ ገንዘብ ወትሩ ምስ ተጨነቕኩ እየ። ገንዘብ ክፈቱ መዓት'ዩ። ገንዘብ እንተሃሊዩካ ኩሉ ነገር ክትገብር ከም ትኽእል እየ ዝኣምን። ሓድሓደ እዋናት መጠን ኣብ ጁባይ ዘሎ ገንዘብ እንተውሓደ፣ ብዘይ መጠንየ ዝርበሽ። ጁባይ እንተገሚዲሉ ኩሉ ሓጐሰይን ርእሰ-ተኣማንነተይን ምስኡ'ዩ ዝኸይድ። ምስ'ዚ ኩሉ ናይ ገንዘብ ፍቕረይ ግና ኣብ ምዕቃቡ ንፉዕ

ኣይኮንኩን። ስለዚ ንኹሉ ኩነታተይ ኣብ ግምት ኣእቲኹም እባ ገለ በሉኒ።

ሓድሽ ሃ. ካብ ደቀምሓረ

መልሲ፥ ሓገሰካ ወትሩ ኣብ'ቲ ትውንኖ ነገራት ዝምርከሰ እንተኾይኑ፣ ፈጺምካ ኣይክትሕጉሰን ኢኻ። ምኽንያቱ ድልየታት ወዲ ሰብ ስለ ዘይውዳእ፣ ወትሩ ሓድሽ ትደልዮ ነገር ኣይሰኣንን እዩ። ስለዚ ቡቲ ዘሎካ ንምሕጓስን ብውሕልኑት ንምጥቃሙን ክትመሃር ኣሎካ። ንኑበሰኻ ብመጠን ዘሎዋ ትሕዞ ትልክዓ እንተኼንካ፣ ገንዘብ ኣብ ዘይብልካ እዋናት ከተነኣእሳ ግድን እዩ። ገንዘብ፣ ንብዙሓት ደቂ ተባዕትዮ ርእሰ-ተኣማንነት እዩ። ገንዘብ እንተዘይብሎም ርእሰ-ተኣማንነቶም ዘጥፍኡን ካብ ሰባት ዝኽወሉን ውሑዳት ኣይኮኑን። እዚ ከኣ እቲ ዝዓበየ ጸገም እዩ።

ብገንዘብ ጥራይ ርእሰ-ተኣማንነት ንፈጥር እንተኼንና፣ ብሉጽ ሰብኣዊ መንነት የብልናን ማለት እዩ። ውሽጣዊ ጽባቐና ኣብ ዝደኸየሉ እዋናት፣ ደጋዊ ትርኢትና ብምስናዕን ጁባና ብምህጣርን ክብሪ ክንረክብ ንፍትን ውሑዳት ኣይኮናን። ልክዕ'ዩ ገንዘብ ንኽንነብር ገለ ካብ'ቶም ኣገደስቲ ረቛሒታት እዩ። ስለዚኹነ ኸኣ ንምርካቡ ብዙሕ መስዋእቲ ንኸፍል ኢና። የግዳስ፣ ኣብኡ ክቱር ኣምልኾት ክህልወና ኣይግባእን። ስለዚ ንገንዘብ ክንኽብሮ ደኣ'ምበር፣ ክንፍቅሮስ ጽቡቕ ኣይኮነን።

በሊሕ ካራ ኣብ ኢድ ክኢላ ከሻኒ ክኣቱ ከሎ፣ ጠቓሚ መሳርሒ'ዩ ዝኸውን። ኣብ ኢድ ዘይምኩር ወይ ዘይጥንቁቕ ሰብ እንተ ኣትዩ ግን፣ ከቢድ ጉድኣት ከስዕብ ይኽእል እዩ። ገንዘብ ከኣ ልክዕ ከም በሊሕ ካራ እዩ። ኣጠቓቕማኡ እንተ ፈሊጥካዮ፣ ጠቓሚ መሳርሒ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ብግቡእ እንተ ዘይተጠቒምካሉ ግና ክጉድኣካ ከም ዝኽእል ዘጠራጥር ኣይኮነን። ስለዚ ፍቕሪ ገንዘብ ከይተሕድር ተጠንቀቕ። ገለ ሰባት ደድሕሪ ሃብቲ ክጎዩ ክበሉ፣ ዕርክነቶም፣ ምስ ስድራቤቶም ዝነበሮም ርክብ፣ ኑብሱ-ክብሮም... ሰዊኦም'ዮም።

ኣብ መወዳእታ ክንብለካ እንደሊ፥ ልዕሊ'ቲ ገንዘብ ንምእካብ እተጥፍኦ ግዜ፥ ሰብኣዊ መንነትካ ንምህናጽ'ሞ ክትቃለስ ፈትን፣ ብድሕሪኡ ንሰባት ኢልካ ትነብሮ ህይወትን ትኸደኖ ክዳንን ኣይክህልወካ እዩ። ዘሎካ ትሕዝቶ ብዘየገድስ፣ ንኑበሰኻ ክትፈትዋን ክተኽብራን ትኽእል ከኣ ውሽጣዊ መንነትካ ብግቡእ ምስ ዝዓቢ ጥራይ እዩ። ብዓቢኡ ኸኣ ቡቲ ኣብ ኢድካ ዘየሎ ገንዘብ ኣብ ክንዲ ትጭነቕ፣ ኑቲ ኣብ ኢድካ ዘሎ ብኸመይ ከም ተካውኖ ተመሃር። "ገንዘብ፣ ፍቕሪ፣ ናጽነት ካብ ምርካብን - ምዕቃብን ይኸብዳ" ዝተባህለ ብዘይ ምኽንያት ኣይኮነን።

ዓርኪ ክሕዝ ከመይ፧

ሕቶ፡-ጓል 17 ዓመት ተመሃሪት 10ይ ክፍሊ'የ። ዳርጋ ኩሉን መሓዙተይ ኣዕሩኽቲ ሒዞን እየን። ንዓይ'ውን ካብ ጓል 14 ዓመት ኣትሒዞም ምስኦም ዕርክነት ንኽምስርት ዝደፋፍኡኒ ኣዝዮም መልክዐኛታት ደቂ ተባዕትዮ ብዙሓት እዮም። እንተኾነ፡ "ክሳዕ ሕጂ ዓርኪ ዝሕዘሉ ዕድመ ኣይኣኸለን" ብማለት ኣብ ፍቕሪ ክኣቱ ኣይወሰንኩን። ሕጂ ግና ኩሉን መሓዙተይ ኣፍቀርቲ ብምሓዘን፡ ጉደሎ ሰብ ዝኾንኩ ኰይኑ እስምዓኒ ኣሎ። ስለዚስ በጃኻትኩም እባ ዓርኪ ንኽሕዝ ኣኺለ ደየ ኣይኣኸልኩን ሓብሩኒ።

ዞፋን መ.

መልሲ፥- ዕርክነት ምምስራት፣ ናብ ሓዳር ንኽትበጽሕ ማዕጾ ዝኸፍት ድልድል ብምኳኑ፣ ኣብ ጉዕዞ ህይወት ኣዝዩ ኣገዳሲ እዩ። ኩሉ ዝምስረት ዕርክነት ግና ናብ ሓዳር የብጽሕ ማለት ኣይኮነን። የግዳስ፣ ዕርክነት ክንምስርት ክንሓስብ ከለና ንኽበር ዕላማ ክኸውን ይግባእ። ማለትሲ፥ ሓደ በጺሒን ሓንቲ ጉርዞን ክምርዓዉ ምስ ዝሓስቡ፣ እቲ ቅኑዕ መጸምድኖም ንምርካብ ክኸውን ይግባእ።

ኣብ ሳይኮሎጂ፥ "ክትምርዖ ከይወሰንካ ዓርኪ ምሓዝ፣ ንዘይትሸጦ ንብረት ከም ምውዕዋዕ እዩ" ዝብል ኣበሃህላ ኣሎ። ልክዕ'ዩ፣ ገሊኦም መሓዙትኪ ዓርኪ ምሓዝ ከም ተራ ነገር ገይሮም ይርእይዎ ይኾኑ። ዋላ ንኽምርዓዋ ዋላሓንቲ ውጥን ኣይሃልወን፣ ምስ ኣንጻር ጾታ ፍሉይ ዕርክነት ምምስራት ባህ ይብለን ይኸውን። ገለ ኸኣ'ሞ ንኽምዚ ዝበለ ዕርክነት ይንጸታሉ ይኾና። መብዛሕትኡ ግዜ ግን ከምዚ ዝኣመሰለ ዕላማ ዘይብሉ ግዝያዊ ዕርክነት ነዊሕ ኣይቕጽልን እዩ።

ከምቲ ሓደ ቁልዓ ንመጻወቲኡ ንዝተወሰነ ግዜ ተጠቒሙ ዝድርብዮ፣ ንኣኺ'ውን ድሕሪ ግዜ ካልእ ኣብኺ ትሓይሽ ምስ ረኸበ ዝሕሾ ገይሩ ክድርብየኪ ይኽእል እዩ። ስለዚ "ዓርኪ ንምሓዝ ድሉው ከም ዝኾንካ ብኸመይ ተረጋግጽ?" ንዝብል ሕቶ፥

- ኣብ መጻምድትኻ እትደልዮ ነገራት ካብ ግዜ ናብ ግዜ ይቀያየር እንተደኣ'ሎ፣ ስምዒታትኪ ንገለ ዓመታት ክይተለዋወጠ ክሳዕ ዝቕጽል ክትጸንሒ ጽቡቕ እዩ። ከመይሲ፣ ነናሻዕ መምስ ዝረኽበክዮምን ዝርኣኽዮምን ነገራት ክትለዋወጢ ስለትኽእሊ፣ ኣብ ዝምድናኺ ክትቁሚ ኣጸጋሚ ስለዝኸውን።

- ጾታዊን ፍቕራዊን ስምዒታትና ጥርዚ ዝበጽሕ (ንምቁጽጻሩ ኣጸጋሚ ዝኸውን) ቅድሚ ኣዚና ብጹሓት ወይ ግርዙዋት ምኳንና ኣብ ዘሎ ግዜ እዩ። ስለዚ ኣብ'ዚ ደረጃ'ዚ ከለና ምስ ኣንጻር ጾታ ጥቡቕ ዝምድና ምስ ንምስርት፣ ንትምኒትና ከጉሃህሮን ናብ ሕማቕ ተግባር ክመርሓናን ይኽእል እዩ። ምናልባት መዛኹኺ ጾታዊ ርክብ እንታይ ከም ዝጥዕም ንምፍላጥ ህንጥዩነት እንተደኣ ኣሎወን፣ ነዚ ነጥቢ'ዚ ኣፍኩሰን ይርእያኦ ይኾና።

- ብዓቢኡ ከምዚ ዓይነት ዝምድና ምምስራት ተመራጺ ዝኸውን ብኣተሓሳስባ ምስ በሰልካ፣ ንኽትምርዖ ምስ ወጠንካ፣ ካልእ ቅድሚ መርዓ ክዕመሙ ዝግባኦም ነገራት ከም ትምህርቲ ምስ ዛዘምካ፣ ምስ ኣባላት ስድራኻ ይኹን መሓዙትካ ዘሎካ ርክብ ኣዝዩ ልዙብን እወታውን ምስ ዝኸውን ... እዩ።

ብዕሸልካ ካልኣት ክገብርዎ ስለዝረኣኻ ጥራይ ኣብ ከምዚ ዓይነት ዝምድና ምእታው ግና፣ ከይፈተኻ ናይ ዘይተመሃርካዮ ዓይነት ትምህርቲ መርመራ ከም ምግባር እዩ። ስለዚ ምስ ኣንጻር ጾታ ዕርክነት ቅድሚ ምምስራትኪ፥ ግዜ ወሲድኪ ምስ ኑብስኺ ካብቲ ምሕዛኹት እንታይ ክትረብሒ ከም እትኽእልን ዘሎዎ ጸገማትን ክትምርምሪ ይግባእ።

ወግዒ ብሓሳባት

. . . ብህይወት'ዶ ድሕሪ ሞት?

ብመም/ ዮናስ ሃብተ

ሓደ እዋን ኣልበርት ኣንስታይን፡ "ሓደ ኢንች ክንደይ ሴ.ሜ እዩ?" ተባሂሉ ምስ ተሓተተ፡ "ኣይፈልጦን እየ።" ኢሉ መሊሱ ነይሩ። ንዘይምፍላጡ ምኽንያት ክህበሉ ከሎ ድማ፡ "ኣእምሮና እኳ ገና ዘይተማህዘ ነገር ክንምህዘሉን ክንበላሓተሉን እምበር፡ ኣብ ዝኾነ መጽሓፍ ብቐሊሉ ክርከብ ንዝኽእል ፎርምላታትን ኣበሃህላታትን ከም መቐመጢ ክንጥቀመሉ ኣይኮነን ተዋሂቡና።'' ይብል።

ሕቶ ኣብ እንሕተተሉ እዋን ሓደ ሓደ ጊዜ ቀጥታዊ መልሲ ክንህበሉ ከለና፡ ሓደ ሓደ ጊዜ ግን ቅድሚ ናብ'ቲ መልሲ ምጉያይና፡ "እቲ ሕቶ ስለምንታይ እዩ ተሓቲቱ፧ እንታይ ዓይነት መልሲ እዩ ዝጠልብ ዘሎ፧ ነቲ መልሲ'ኸ ብኸመይ ነቕርቦ፧" እናበልና ኢና እቲ ዝተሓተተ ሕቶ ካልእ ናይ ሕቶ ጫሌዳታት ከም ዝጫልድ ብምግባር፡ ናብ ሓደ ውዱዕ ፍልጠትን ክእለትን ዘብጽሕ ትንተናታት እነአንፍቶ። ካብኡ ናብኡ'ውን ፍልስፍና ንሕቶታት ምምላስ ዘይኮነስ ሕቶታት ምሕታት ምዃኑ'ዩ ዝእመን። እቲ ህቡብ ፈላስፋ ሶቅራጠስ እንተሪኢናዮ፡ ኑቶም ከበድቲ ዝበልዎም ሕቶታት እናሓተቱ ክብድህዎ ዝፍትኑ ዝነበሩ ሰባት ንሕቶታቶም ብቐጥታ እናመለሰ ዘይኮነስ፡ ተገምጢሉ ካብ'ቲ ሕቶታቶም ዝብገስ ካልእ ሕቶታት እናሓተተ እዩ ባዶነቶም ከም ዘስወጦም ዝገብሮም ዝነበረ።

እወ ወይ ኣይፋል ዝብል ውሱን መልሲ ዘለዎ ሕቶታት ክንሕተት እንከለና፡ ስለምንታይ? ወይ ብኸመይ? ዝብሉ ኣንጻራዊ ናይ ባዕልና ሕቶታት ምስ እንውስኸሎም ኢና ንእኽለትናን ብቕዓትናን ዝፍትሽ ኣዕጋቢ መልሲ ከነቕርብ እንኽእል። ምኽንያቱ እንታይ?... ስለምንታይ? ...ብኸመይ? ዝብሉ ሕቶታት እንተ ኣበጊስና ኣስ'ኣሰር ናይ'ቲ ባዕልና ዝወሰኽናዮ ሕቶታት ተኸቲልና፡ ኣብ ትንተናታትን ምርምራትን ንኣቱ'ሞ፡ ናይ ገዛእ ርእስና ኣተሓሳስባታት ነማዕብል። ካብ ናይ ገዛእ ርእስና ኣራኣእያታት ዝብገሱ ናይ ገዛእ ርእስና መደምደምታታት ከኣ ነቕርብ።

"ሓሳባዊ ፍልስፍና ሄግል እንታይ እዩ ዝብል?'' እትብል ሕቶ እንተሓቲትካ ንኣብነት፡ ነቲ ሓሳባዊ ፍልስፍና ሄግል ሸምዲድካ ጥራሕ መልስኻ፡ ''ሓሳባዊ ፍልስፍና ሄግል ደኣ ነገራት ቅድሚ ግዳማዊ ውድዕነቶም ኣቐዲሞም ኣብ ኣእምሮና ተቐሪጾም ኢዮም ዝጸንሑ'ያ ትብል።'' ኢልካ ክትምልስ ትኽእል ኢኻ። እታ ሕቶ "ኣብ ሓሳባዊ መርገጺ ሄግል እንታይ ርእይቶ ኣለካ? ... ስለምንታይ?'' ብዝብል መልክዕ እንተትቐመጥ ግን፡ እቲ ዝምልስ ሰብ ናይ ገዛእ ርእሱ ኣረኣእያታትን ኣተሓሳስባታትን እናወሰኸ ንኽምልስ ዕድል ስለ እትኸፍተሉ፡ ነታ ሕቶ ክምልስ ክብል ናይ ምምርማርን ምግንዛብን ዓቕሙ ከማዕብል ይኽእል። እወ ወይ ኣይፋል ኢልካ ንኽትምልስ ወይ'ውን ድሮ ኣቐድም ኣቢሉ ደፊኒሹ ናይ ዝተነግረካ ሓፈሻዊ ስነ-ፍልጠታዊ ሕጊ ከም ዘለዎ ንኽትደግም ካብ ዝሕተተካ ሕቶ'ኸ እንታይ ክትመራመር ትኽእል?...ዋላ ሓደ'ኳ! ምኽንያቱ ከምኡ ዝኣመሰለ ሕቶታት ይትረፍ'ዶ ብቕዓት ናይ'ቲ ተሓታታይ ክፍትንስ ንባዕሉ'ውን ብቕዓት የብሉን። ሎሚ ሎሚ'ኳ ተሪፈን ይኾና እምበር፡ እተን What is science? What is chemistry? What is histry? ... ዝብላ ኣዘየን ኣሰልቸውቲ ናይ ቤት ትምህርቲ ሕቶታት ከም ሕቶታት ክንርእየን እንተ ፈቲንና ንኣብነት፡ ምንምኳ ኣብ ታሽዓይ ተማዊትና ሳላ ዝሸምደድናየን ክንደይ ዓመታት ኣሳልየናና ክኾና እንተኸኣላ፡ ዋላ ሓደ ትርጉም ዘለወን ኣይኮናን።

ቅድሚ 30 ዓመታት ኣቢሉ ይገብር ሓደ ግዜ ኣብ ሓደ ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ዘጋጥመት ጆክ ኣላ። መምህር ናይ ባዮለጂ ብዛዕባ ኣመጋግባ ንዝሃበኦ ኖት መግለጺ እናገበራሉ ከለዋ፡ ሓደ ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ካብ'ቶም ንፋዓት ኮመድያን ሃገርና ኮይኑ ዘሎ ሰብ ኣዝዩ ይርብሽን'ሞ ካብ ኮፍ መበሊኡ ኣተሲኦን፡

''ዓይነታት መግቢ ክንደይ ኢዮም?'' ኢለን ይሓተኦ።

''ክልተ. . .።'' ዕድለይ ኢሉ መሊሱ ንሱ ከኣ፡ እተን መምህሩ ድሕሪ እታ መልሱ 'ሕራይ ኮፍ በል' ክብለኦ እናተተስፈወ።

''ኣብነት እናሃብካ ስመዮም!''

ነገር መጺኣቶ። ኣብ'ቲ ጊዜ'ቲ ሽዕኡ መሬት ኣፍ ኣውጺኣ እንተ ትውሕጦ

ኣምበይምጸልኣን ነይሩ። ዝግበር ስለ ዘይነበረ ግን ግድን ኮይንዎ ናብ'ቲ መልሲ ሓሊፉ።

እቲ ሓደ "Enternal food" እቲ ካልኣይ ከኣ "external food" እዮም ዝበሃሉ። ማለት እቶም "Enternal food" እንብሎም እዞም ኣኣብ ገዛና ተኸኺ ኣቢሎምና ዘለዉ ከም በዓል ሽሮ፡ ሓምሊ፡ ዱባ፡ ትምትሞ፡ ስልሲ እንጣጢዕ ወዘተ ዝኣመሰሉ ክኾኑ ከለዉ፡ እቶም "External food" እንብሎም ከኣ ኣብ ቤት መግብን እንዳ ሻሂታትን ጥራይ ዝርከቡ ከም በዓል ስፓጌቲ፡ ኮተሌቲ፡ ቡሊኬቲ፡ ካባሌቲ፡ ካሶቲ፡ ስካፌቲ ዝኣመሰሉ እዮም።'' ብምባል ማእለያ ዘይብሎም ብፊደል 'ቲ' ዝውድኡ ቃላት ዘርዚሩ። እንተ እቲ መልሲ እኳ በየን ገጹ፡ እቲ ብዋዛ ኣሰንዩ ዝመስሎ ምፍታኑ ግን ነተን መምህርን ነቶም ተማሃሮን 'ሪፍረሽ' ገይርዎም ይኸውን ኢዩ።

ናብ'ቲ ቁም ነገረይን ዛዕባይን ክኣቱ፡ ንሕና ደቂ ሰባት ብህይወት ከለና ዲና ዋላ ምስ ሞትና ኢና ዝያዳ እንነብር? . . . ስለምንታይ? ዝብል ሕቶ እንተ እንሕተት፡ ቅድሚ ብቐጥታ 'ብህይወት ከለና . . .' ወይ ከኣ 'ምስ ሞትና'ባ. . .' ዝብላ መልስታት ምሃብና፡ ምንባር ወይ ከኣ ምሟት ማለት እንታይ ማለት እዩ? ዝብላ ሕቶታት እየን ኣቐዲምካ ክምለሳ ዘለወን። ሽዑ ናብታ ዝተሓተትናያ መጺና ሰብ ብህይወት ከሎ ወይ ምስ ሞተ'ዩ ዝያዳ ዝነብር ኢልና ንኽንምልስ ኣይንጽገምን።

ምንባር ማለት እንታይ ማለት'ዩ? እቲ ምንባር ዝበሃል ዘሎ'ኸ ኣበይ ኢዩ? ... ኣብዛ ምድሪ!? እሞ እዘን ካብ ሰብዓ ሰማንያ ዘይሓልፋ ዕድመ ሰብ ምስ ዕድመ ናይ'ዛ ካብ እትፍጠር ልዕሊ 4 ቢልዮን ዓመታት ኣቑጺራ ዘላ መሬት ኣዛሚድና እንተደኣ ሪኢናዮ፡ ይትረፍ'ዶ ንሕናስ እቶም ሸሞንተ ትሽዓተ ሚእቲ ዓመታት ብህይወት ከም ዝገበሩ ዝንገረሎም በዓል ኣቦና ማትሳላ'ውን ኣብዛ መሬት ነይሮም ክበሃል ኣይክእልን ኢዩ። ከመይ'ሲ ብመጠነ ምትዕጽጻፍ ቁጽሪ ካብ ሰብዓ ሰማንያ ዓመታት ዘይሓልፍ ዕድመ ሰብ፡ ምስ ዕድመ መሬት እንተ ደኣ ኣነጻጺርናዮ ባዶ ስለ ዝኾነ።

ብመሰረት እዚ ልዕል ኢልና ዝረኣናዮ ቅማረ፡ ብህይወትን ድሕሪ ሞትን ንዘሎ ዕድመ ጽቡቕ ስም ደቂ ሰባት ከነወዳድር እንተ ደኣ ፈቲንና፡ ድሕሪ ሞት ዘሎ ዕድመ ኢዩ ዝበዝሕ። ስለዚ ድማ ሰብ ካብ ብህይወት እንከሎ፡ ምስ ሞተ ኢዩ ዝያዳ ዝነብር ክንብል ዝቐለለ ይኸውን።

ወዲ 38 ዓመት መንእሰይ እንከሎ ካብዛ ዓለም ብሞት ዝተፈለየ ኣለክሳንደር ፑሽኪን፡ ብህይወት ዝነበረለን ዓመታት 38 ጥራይ ክንሰን ንናጽነት ደቂ ሰባት ዝጣበቐ ልዕሊ 800 ናይ ግጥሚ ስራሓቱን ልዕሊ ሓደ ደርዘን ዓንቀጻቱን ግን እንሆ ድሕሪ ሞቱ ጥራይ፡ ስሙ ንከባቢ 278 ዓመታት ክዝከር ነይሩን ይነብር ኣሎን። እቲ በዓል ብዙሕ ሞያ ማለት ገጣሚ፡ ጸሓፊ ተዋስኦ፡ ፈላስፋ፡ ሊቅ ስን-ልቦና ዝኾነ ዊልያም ሸክስፒር፡ ብህይወት ዝጸንሓለን ዓመታት 52 ጥራይ ኢየን። ምስ ሞተ ግን ን400 ዓመታት ብክብርን ብዓቢ ዝናን ነይሩን ገና ይነብር ኣሎን።

"ናይ ኣእምሮ ናጽነትን ሓቅነትን ካብ ኩሉም ማዕረጋት ዝበለጸ'ዩ'ም።'' ዝብል እምነት ዝነበሮን ንመሰል ተራ ሓረስቶት ሃገሩ ብናይ ግጥሚ ብርዑ ዝተቓለሰን ን37 ዓመታት ብህይወት ጸኒሑ ዝሞተን ስኮትላንዳዊ ሮበርት በርነስ፡ ብህይወት ሓሊፉ ከሎ ብስምን መንፈስን ግን፡ ካብታ ዝሞተላ ዕለት ክሳብ ሕጂ ን220 ዓመታት ብክብሪ ይነብር ኣሎ። ዕለተ ልደቱ ከይ ተረፈ ክሳብ ሕጂ ብዘይ ምቁራጽ ዓመት ዓመት ይኽበረሉ ምህላዉ'ውን ይንገር። ክሳብ ሕጂ ብጥቓ እታ በርነስ ዝተወለደላ ከተማ ዝመሓላለፉ ህዝቢ፡ ናብታ ከተማ ከየላገሰ ኣይከይድን።

ኩሩስቶፎር ኮሎምቦስ፡ ማጀላን፡ ቫስኮ ዳጋማ፡ ማርኮ ፖሎ ተባሂሎም ዝጽውዑ ዳህሰስቲ፡ ነቲ ኣዝዩ ዘፍርሕን ዝድህልን ናይ ውቅያኖሳት ህቦብላ ፈንጢሶም ሰባት ዘይነበርዎም ቦታታት ዓለምና ሳላ ዝዳህሰሱ፡ ብህይወት ሓሊፍም እንከለዉ ብስም ግን ገና ንሓያለ ዓመታት ይነብሩ ኣለዉ።

ኩሎም ብስነ-ፍልጠታዊ ርኽበታቶምን ምህዞታቶምን ሕማማትና ከም ዝፍወስ ዝገበሩ፡ መሳለጥያታት ምሂዞም ክብደት መነባብሮና ዘቃለሉ፡ ከም በዓል ቶማስ ኢዲሰን፡ ራይት ብራዘርስ፡ ፎርድ፡ ኣሌክሳንደር ግርሃም ቢል ወዘተ ወዘተ ተዘክሮኦም ዘልኣለማዊ እዩ። ብፍልስፍናዊ ሓሳባቶም ንቕሓተ-ሕልና ምሉእ ምልእቲ ዓለም ዘማዕበሉ ካብ'ቶም ቀዳሞት በዓል ሶቅራጠስ ክሳብ እቶም ዳሕረዎት በዓል ካርል ማርክስ ዘለዉ ፈላስፋታት'ውን ናይ መንፈስን ስምን ዘልኣለማውያን እዮም።

ኣብ ሓንቲ 'Spike milligan' እትብል ናይ ግጥሚ መጽሓፍ፥

'If I die in war you remember me,

If I live in peace you do not.'

ማለት "ካብቶም ብህይወት ዘለዉ ልኡማት፡ እቶም ኣብ ኲናት ዝሓለፉ ጨካናት ይዝከሩ።'' ዝዓይነቱ ትርጉም ዘለዋ ግጥሚ ኣንቢበ ኣለኹ። ወረ ኣነስ ካብቶም ብህይወት ዘለዉ ልኡማት፡ እቶም ኣብ ኲናት ዝሞቱ ጨካናት ዝያዳ ይፍርሑ እንተዝበሃል'ውን ምተሰማማዕኩ። ምኽንያቱ ይትረፍ'ዶ እቶም ንህይወት ዝጠቅም ኣበርክቶታት ጌሮም ዝሓለፉ፡ እቶም ብኣዕናዊ ስራሓቶም እንፈልጦም ከም በዓል ሂትለር ዝኣመሰሉ ሰባት'ውን በቲ ሕማቕ ግብሮም ዳኣሉ እምበር፡ ድሕሪ ሞቶም ኢዮም ዝያዳ ዝነብሩ ዘለዉን ክነብሩ ዝነብሩን።

ስለዚ ካብዛ ብህይወት እንከለና እንነብራ ሓጻር ዕድመ ንላዕሊ፡ ምስ ሞትና ኢና ዝያዳ እንነብር እሞ፡ ብዛዕባ ንዘልኣለም ክንነብረሉ እንኽእል ንህዝብናን ሃገርናን ዓለምናን ዝጠቅም ነገር ምስራሕ እንታይ ዝሓሰብናዮ ነገር ኣሎ!?

ዕድመ ንምንታይ ይጠቕመና፧

ሙሴ ብርሃነ

"ማይ ንምንታይ ይጠቕመና፧" ኣብ መባእታ ደረጃ ትምህርቲ ከለና መምህርና ትሓተና ዝነበረት ሕቶ እዩ።

ብዙሕ ዓይነት መልሲ ክሰምዕ ይዝከረኒ። ሓደ ትስእ ኢሉ "ንገጽና መሕጸቢ።" ካልእ ትስእ ኢሉ "ንእግርና መሕጸቢ"።

"ፍልይ ዝበለ መልሲ ዘለዎ የለን፧"

"ኣቝሑት መሕጸቢ።" ሓንቲ ካብ ደቂ ኣንስትዮ ትምልስ፤ መምህር ብኡንብኡ ክትሓርቕ ክትጅምር ከላ እዝክር።

ንሓደ ዕድመን ትምህርቲን ዘኽበደ ሰብ፡ እዚ ሕቶ ኣዝዩ ቀሊል ክኸውን ይኽእል እዩ። ኣብ'ዚ ግዜ እዚ 'ማይ ንምንታይ ይጠቕመና፧' ንዝብል ሕቶ ጥራይ ዘይኮነ፡ 'ማይ ካብ ምንታይ ይቖውም፧' ንዝብል ሕቶ ዝምልሱ ሰባት ብዙሓት እዮም። ስለዚ እዞም ዓይነት ሕቶታት ከም ዘይኣገደስቲን ክርስዑ ከም ዘለዎምን ክሕሰቡ ይኽእሉ እዮም። ካልኦት መሰረታውያን ዝኾኑ ናይ ፍልስፍና ሕቶታት ዘልዕሉን ንዚያዳ ንቕሓት ዝድርኹን ስለዝኾኑ ግን እዞም መባእታውያን ሕቶታት ኣገዳስነቶም ዓቢ እዩ።

ኣብ ገጽ ምድሪ ዘሎ ማይ ተጸንቂቑ፡ ካብ ሰማይ ዝወርድ ዝናብ'ውን እንተዝቕረጽ፡ ብህይወት ምንባር ምተኻእለዶ፧ ስለዚ ማይ ንምንታይ ይጠቅም፧ ብህይወት ንምንባር ይጠቅም።፡በዚይ ኣገባብ ክደፍኦ ዝውዕል ሰብ ክህሉ ይኽእል እዩ። ማይ ግን ህይወት 'ዩ፡፡ምሉእ ዕድሚኡ ማይ ክሰትን ክሕጸብን ዝነበረ ግን ንሓንቲ ደቒቕ እኳ ቁምነገር ናይ ማይ ኣስተውዒሉ ዘይፈልጥ ሰብ ክህሉ ይኽእል እዩ። ማይ ግን ህይወት 'ዩ።

ዕድመ ንምንታይ ይጠቅም፧

ኣልኮላዊ መስተ ሰቲኻ መኪና ምዝዋር ዘስዕቦ ጉድኣት፡ ፍኑው ግብረስጋ ዘስዕቦ ጉድኣት፡ ዕፆ-ግዛ ዘይምስራሕ ዘስዕቦ ጉድኣት፡ ብበሽክሊታ ተጎራቢትካ ምኻድ ዘስዕቦ ጉድኣት ... ብዙሕ ሰብ ይፈልጥ እዩ። ዕድሚኡ ንምንታይ ከም ዝጠቕሞ ዝፈልጥ ሰብ ይህሉዶ፧

ኣረሓሒቕካ ምውላድ ዝህቦ ጠቕሚ፡ ቀለም ምጽጋብ (ምምሃር) ዝህቦ ጠቕሚ፡ ሓዳር ምግባር ዝህቦ ጠቕሚ፡ ገንዘብ ምቑጣብ ዝህቦ ጠቕሚ፡ ናይ ቴክኖሎጂ ውጽኢት ዝኾኑ ነገራት ዝሁብዎ ጥቕሚ፡ ... ብዙሕ ሰብ ይፈልጥ እዩ። ዕድመ ግን ንምንታይ እዩ ዝጠቅም፧ ዕድመ ማለት ካብ ልደት ክሳብ ሞት ዘሎ ግዜ እንተኾይኑ፡ ኣብ'ቲ ግዜ እቲ እንታይ እዩ ዝግበር፧ ዋላ እኳ እቲ ናይ መጀመርታ ናይ ዕድመ ክፍለግዜ (ቁልዕነት) ኣዚ ናይ ሓሳባት ደረጃ ዘይምጥኖ እንተኾነ፡ ካብቲ ልቢ ምስኳዕ ዝጅመረሉ ግዜ ንንጆ ግን እዚ ሓሳብ እዚ ምስልሳል ኣገዳሲ እዩ።

ከም ቀለ እናተቖርጠመ ንዝኑብር ዕድሙ፡ ምሕሳብ ዘይውሕዶ ኣይኮነን። ሓደ ብህጻኑ ሓቆፍኒዩ ትውዕል ዝነበርካ ሰበ፡ ድሕሪ ገለ ኢጋጣሚ ዘለግ ኢሉን ብጭሕሚ ተሸፊኑን ክትርእዮ ከለኻ፡ 'ንሱ ናብ'ዚ እንተበጺሑ ኣነ'ኸ ናበይ ይኸይድ ኣለኹ ማለት'ዩ፧' ዝበል'ዩ። ". . .ባዕላ እያ 'ምበር ኣነስ ኣይደለኽዋን" ዝበሉ'ውን ከምዚ ምስ ረኸቡ ዶ ኣይኮኑን።

ዕድሙ፡ ዝዕደልን ዝውዳእን ነገር እዩ። ሰብ'ውን ዝዕደልን ዝውዳእን ፍጡር እዩ። ቅድሚ ምውላዱ፡ ኩሉ ሰብ ኣብ'ታ ናይ ዘይህልዋት ዓለም እዩ ነይሩ። ከይሓሰቦ ግን ናይ ምንባር ናጻ ወረቐት ይቕበል። ካብኡ ንንጆ ኸኣ ከም ሰብ ምንባር ይጅምር። ዕድመ እምበኣር ንኹሉ ኣብ ዓለም ዘሎ ሰብ ዝተዋህበ መውጽኢ ሓዳር እዩ። እተን ቁጸሮኡ ምስ ተወድኣ ከኣ ብቑብሪ ዝበሃል ወግዒ ይፋኖ። ኣብ ሞንጎ እዞም ልደትን ሞትን ዝተባህሉ ክልተ ጫፋት እንታይ ኢኻ ጌርካ ንዝብል ሕቶ መልሲ ንምርካብ ግን ገለ ዕማም የድሊ።

መዋእል፡ ቦታ፡ ሰድራ መሪጹ ዝውለድ ሰብ የለን። ኩሉ ሰብ ግን ክርእዮ ዝደሊ መዋእል፡ ክምስርቶ ዝደልዮ ሰድራን ክቕይሮ ዝደሊ ቦታን ይመርጽ እዩ። ናይ ዕድመ ፋይዳ እምበኣር ዝም ናይ ህይወት ምርጫታት ንምስላጥ እዩ። ካብ'ቶም ዘለውዎ ሓለፋታት ተበጊሶ ንዘለውዎ ብድሆታት ሰጊሩ ከኣ ኑቲ ዝምጽዮ ምንባር ክዉን ይገብሮ። ኑቲ ብውሽጥኻ እትሓልሞ ነገር፡ ካብ'ቲ ተሓቢእዎ ዘሎ ሸንሹግ ወይ ከኣ ካብ'ቲ ተሰቒልዎ ዘሎ ኣኽራን መምጽኢ'ዩ ዕድሙ።

ኩሉ ሰብ ከኣ ኻናቱ ብዝኾነ ናይ ምንባር መንገዲ ናብ'ቲ ክበጽሖ ዝበሎ ሸቶ ገጹ ይኸይድ። እዚ ኸኣ ኣብ ውሽጢ እዚ ካብ ልደት ክሳብ ሞት ዝተዘርግሐ እዋን ይኻየድ። እቲ ዝሓሸ ናይ ምንባር ራኢ ዘለዎ ሰብ ከኣ ኑተን ዝወሃብኦ ናይ ግዜ መቓቕን ብጽቡቕ ይጥቀመለን። ምንዋሕን ምሕጻርን ናይ ምንባር መቓን ብዘየገድስ ከኣ ናብ'ቲ ዝዓለሞ ኣንፈት ገጹ ይኸይድ። ነፍሲወከፍ ደቒቕ ኣብ እትሓልፈሉ ከኾት ከኣ ናብቲ ኣብ ልቡ ዘቐመጦ ነገር ዚያዳ እናተጸግዐ ይኑበር። ብኽብሪ ዝዝከር ነገር ገዲፉ ኸኣ ይሓልፍ።

ኣብ ናይ ምንባር ኣመለኻኽታ ንዘዓወተ ሰብ ግን እቲ ዝሓልፍ ግዜ ብኽኑት እዩ። ብናይ ክፍኣት ኣተሓሳስባ ንዘመላለስ፡ እቲ ዕድመ ኣብ ማይ ዝኣተወ እዩ። ንሓደ ኣብ ጫካ ኣማዚን ዝኑበር እሞ ካብ'ዚ ዘመናዊ ዓለም ከኣ ዝተነጸለ ሰብ ሓንቲ ዝተራቐቐት ኮምፒዩተር እንተትውሃቦ እንታይ ምገበረ፧ ኮፍ መበሊ ምተጠቕመላ ወይ ከኣ ኣብ ገረብ ኣንጠልጢሉ ምጨመታ።

ዕድሙ፡ ከም ማይ ንዝደፍኦ ሰብ ኣብ ሓመድ ተሰኪቱ ዝሓልፍ እዩ። ዝግ ኣቢሉ ንዝጥቀመሉ ኸኣ ከም መድሃኒት እዩ። ሓደ ግዜ በዓል እገለ ኣረቂ ምስ ሰዋ ሓዊሶም ክሰትዩ ከለው፡ በዓል እገለ ከኣ ይመራመሩ ነይሮም። በዓል እገለ ኢዶም ናብ ጁባ ናይ ሰብ ከእትዉ ከለው፡ በዓል እገለ ከኣ ካብ ጁባኦም ኣውጺኦም ይህቡ ነይሮም። በዓል እገሊት ክዑቡዳ እንከለዋ፡ በዓል እገሊት ከኣ ተቓሊሰን ደቀን የዕብያ ነይረን። ንምንኳኑ እንታይ ትገብር ኣለኻ፧

ድኽነት "ቀላል"

ኣርያም ወልደኣብ

ድኽነት እንክለዓል ብዙሕ ይለዓል። ድኽነት ሕሰም ይበሃል'ዩ ... ምስ ዕድል ዘተሓሕዝዎ'ውን ኣለው። ከቢድ፡ መሪር፡ ስቓይ ምዃኑ ዝተፈላለዩ ሰባት ብስምዒት ይገልጹ። ድኽነት ከም ኣርእስቲ ክለዓል ከሎ ቅልጥፍ ኢሉ ኣብ ርእሲ ብዙሓት ዝመጽእ ስእነት ገንዘብ'ዩ። ገንዘብ ምስኣን ከኣ ካብ ብዙሕ ድላይ'ዩ ዘትርፍ። ክሳብ ዘይተረኽበ ዕንቅፋት ኣብ ጉዕዞ ህይወት ይኸውን'ዩ። ንዚጋጥሙ መሰናኽላት ክትሰግር ዘድሊ ስንቂ ተሰኡ ከመይ ትቃጸሮ ግን ኣብቲ ሰብ'ዩ ዝምርኮስ። ዘምጽኦ ክንብር ... ኣነ ብስእነት ገንዘብ ምዝራብ ዳርጋ ባህ ኣይብለንን'ዩ። ልክዕ'ዩ ብዙሕ ኣጉዳለት ገንዘብ ብዙሕ'የ ዝሰማማዕ። ድኽነት ገንዘብ ግን ምስ ግዜ ዝሓልፍ'ዩ ... ንዘጥቀመሉ ከኣ ቤት-ትምህርቲ ህይወት ከፊትሉ ይኸይድ። ኣረ ዝዓበዩ ሰላምን ልዋምን ዘውጉን እኳ ሃብቱ ፍቕሪ ዝጉብር ዕድለኛ ድኻ ብዙሕ'ዩ። ከም ፈውሲ ኣልቦ ሕማም ዝፍራህ ድኽነት ግን ኣሎ። ድኽነት ርእሲ፡ ድኽነት ጸባቑ፡ ድኽነት ክብሪ...!

"እዚኣ'ያ እዚ ኸሉ ትጉብር?!" በልኩዎ ሰንባደን ኣግርሞትን ተዘብሪቒ ብትኹረት እናጠመትኩዎ። ኣብ ደጋዊ ትርኢት ተፈጥሮ ስለዘይከሰሰ ንእዝጊ ይጥዓሞ ኢለ ብዙሕ መልክዓ ክዛረብ ኣይፈተኹ።

"ኣቲ ቀስ በሊ!" በለኒ ከይሓሰበኩዎ ዝፈነኹዎ ደሃይ ዓውታኡ ኣሰኪፍዎ።

"እዚኣ'ወ እዛ ወድሂ ኣልቦ! ከም ጓል ኣይትምስጠካ! ልሳና ዒደር! ታህዲድ ከምታ ዘሐከኹኺ ፋስ!" ኢሉኒ ሰሓቐ።

"ዝሕዝዚ ናታ ነገር ከም ተንብቦ ፈጺሙ ኣይርደኣን'ዩ። ገቢታ ክትልፍልፍ ከላ ቃሊታ ጥቓ ሓቂ ከም ዘይቀርቡ ንሳ ጥራይ ትፈልጥ'ዩ ዝመስሉ። ንስኪታ ቐብሪ ብዙዕ ትብህን መንኩት'ያ ተዕልል። ሓንቲ ብዙሕ ጺጋ ዘለዋ ጠባይ ኣላ ኣብ ርእሳ ንዓኣ ተላቢሳ ጸቡቕ ጌራ ትዋሳእ። ኣብዚ ናይ 6 ዓመታት ምቅርራብና ክትልወጥ ገለ ፈተነታት ኣካይደ ኣይሰለጠንን" ኣዕሪፉ ካብ ብኬሪ ማይ-ጋዙ ሰተየ መታዓልልተይ።

"ሕጂ'ውን ትዋሳእ'ያ ዘላ!" ምስ በለ፡ ኣቓልቦና ሓንሳብ ናብኣ ገርና። ብዞጣይል'ያ ኣብ ዲቕ ዝበለ ዕላል ተሸሚማ፡ ኢዳ እናወናጨፈት ኣቓልቦ ሰባት ዝስሕብ ስምዒት ተንጸብርቕ።

"ከይገርመካ፡ ኣልዕል ኣቢላ'ያ፡ ዝደወለላ የብላን። ሞባይላ ብቑጽሪ ምሸ ትዓጽዋ ከምኡ ትጉብር"

"እንታይ ክትረኽብ?"

"በቃ ብዙሕ'ዩ ዝደውለላ፡ ብዙሕ'ዩ ደላዩኣ መታን ክትበሃል"

"ብዙሕ ደላዩኡ ጥራይ መዓስ ኮይኑ ብዙሕ ዝደውለ ... ብዙሕ ዝፈወድ፡ ብዙሕ ዘታልል እውን'ኮ....."

"ኣንቲዘኣ ኣብይ ኢሉዩ!" ኣየወድኣንን።

"ኑብሱምትሓት ኣለዋ መስከሊይቲ፡ ዝጥምታ ስለዘይብላ ከምኡ ክትግመት ኣይትደልን። ዘለዋ ብልጫታት መዘምዚ ጠባያ ናይ ሰብ ጌራ ክትጸዕር እንተትጀምር'ኮ እቲ ትብህን ብጠለ ክፋሉ ምረኸበቶ። ክትሰርሕ ትኽእል እኮ'ያ፡ ግን ንኡብሳ ኣብ ዘይቦታኣ ከተእትዋ እናጸዓረት። ስለዚ ንጽቡቓትን ሞያውያንን ደቀንስትዮ ከተነኣእሰን ከተናኽፅምን ግዜ ይዓርባ።"

"እዋይ ሓፍተይ!" ብልቢ'የ ደንጊጸ። ንኡብሳ ቀዳመይቲ ጸላኢታ ኮይና ብምዕጣቓ ብዕሽነታ ሓዚኑ። ንሳ ንሳ ኮይና ጥራይ ክትነብር ከም ትኽእል፡ መንነት ናይ ዝኾነ ሰብ ከኣ ክትምንጥል ከም ዘይትኽእል ኣሚና ኣብ ክንዲ ትጓዓዝ ኣብ ጥራይ ጎልጎል ትህውትት ምህላዋ ተሰሚዑኒ። መንእሰይ ብምዃና ዕድሚኣ ንኸሰንተ ክሓልፍ ስለዘይተዋሕጠለይ።

ናብና ገጻ ቀሪባ። ምሳና'ውን ኮፍ ኢላ። ነገራታ ካብ ምግራም ሓሊፉ የስደምም'ዩ። ዓሻ ድፍረት ቀዳማይ መሰፈርኣ'ዩ። ንዘረባ ኸኣ ወዓላ'ያ ትሓድረለ። እቲ ትመልኮ ቋንቋ ግን ንቑም-ነገር ጥራይ ክኸውን ኔሩ። ዕላላ ዓይንኻ ዓሚቱ ንዘይብላ ጸባቕ ከገስመካ ህርድግ ዝብል'ዩ። እቶም ዘብህግዎ ሕልምታት ከም ጋህዲ'ያ ትዛረበሎም። ንኣብ ጸርግያ ተዘርጊሐን ትርእየን ሳእኒ "ካብ ፓሪስ ዝመጻ'የን"፡ ንሓደ ተልሚደን ሳርቶ ዝፈተኖ ዝመስል ቁሪጽ ናይሎን ዝዓይኑቱ ጀለብያ "ካብ ሮማ ዝኣዘዝክዎ'ዩ"፡ "ኣብ ገዛ ዘሎ ሽበጥ ዝጠዝሕ ናይ ብሪዛል'ዩ" ... ምባልን ዋጋ ናይ ንብረታ ብዶላር ናይ ምንጋርን ልምዲ ዘጥረየት'ያ።

ንምንታይ ክንድኡ ደፊራ ዓይኒ ከተንቁር ትህቅን ግን ብኡ ክብሪ ዝርከብ ስለዘመስላ'ዩ። ኣብ ኮፍ ዝበለቶ ጣውላ ብዙሕ ዝደውሉላ ብዘለ ኣውዓትን ብዙሕ ተጥፍኣ መጠን ገንዘበን ከተዕልል ምብዛጋ በቃ ሰብ ንቓሊታ ከም ዘለዎ ወሲዱ ከምኡ ክሓስብ፡ ሓሰቡ ከኽብሩ፡ ክፈትዋ፡ ክዛረበላ...!

ኩሉ'ቲ ዝሰኣኑቶ ኣብ ፈጠራዊ ዛንታ እናረኸበት ብእኡ ትዓጉብ። ዕግበት ዘልኣለም ዝህብ ክብሪ ኸኣ ትሰእን። ተዋስኦኣ ዕቱብት ዘለዋ ኩርዕቲ ጓል ንምምሳል'ዩ፡ ዕላል ቅለት ካብቲ ዘይብርሃ ኣርእስቲ ምዃኑ'ያ ትዛረብ። ወረ ኣትኪላ ክትመኽረሉን ከተጠንቅቐሉን'ዩ ድልየታ ... ትትግብር ድማ'ያ። ነገራታ ግን ብኣንጻሩ'ዩ ቀንዲ ባህታኣን ዊንታኣን'ምበር ንሱ ደኣ። ቅለት ንሰብ ዘቕልል ምዃኑ'ያ ካብ ክሳድ ንላዕሊ ክትመክር ትደሊ'ምበር፡ ብዘለዋ ድኽነት ጸባቕ ወሽጢ ካብ ሰብ ንላዕሊ ከም ዝቐለለት ኣይርደኣን'ዩ። ምስ ግዜ እናዘቐበበ ክመጽእ ዝሓሰቡዮ ክብራ ባይታ ክዘብጥን ቀረብታ ክርሕቅዋን ጀሚሮም። ክብርን ጭውነትን ክትሕሰሞም ቀሊል ተመሊስካ ክትምጽኦም ግን ከም ብጋደል ዘጽደፍዎ ክቡር ንብረትካ ኣርሒቕካ ምምዕዳም'ዩ። ሃብቲን ድኽነትን ነፍሱወከፍ ሰብ ኣብ ኢዱ'ዩ ዝርከብ። ብሓቀኛ መንነትካ ብምኹራዕ ንሽኻ ማሰልካ ዝኸየድ ጉዕዞ ብሓቂ የኽብረካ'ዩ። ንሽኻ ንሽኻ'ምበር ካልእ ሰብ ክትከውን ዋላ ተመጽዮ ብተኣምር ክኸውን ዝኽእል ኣይኮነን። ካልኦት ከኣ ዋላ ይብህግዎ ንስኻትካ ክምንጥሉ ብፍጹም ኣይክእሉን። ስም ናይ ሓደ ሰብ ብሓሶት ክጽልም ይኽእል'ዩ መንነት ግን ኣይልወጥን። ብሓቂ ዘይብሉ ምስሊ ስም ሰብ ንገዚኡ ተሸፊኑ ክምዕርግ ይኽእል'ዩ ሓቀኛ መንነት ግን ምስ ግዜ ምንጻሩ ኣይትርፎን'ዩ። ምኽንያቱ ንሓቀኛ እንታይነት ክልውጥ ዝኽእል ሓይሊ ፈጺሙ ስለዘይተፈጥረ። ዝኾነ ሰብ ነንዕላማኡ'ዩ ዝጽዕር፡ እንትርፎ ዕላማ ዘይብሉ። ዕላማኡ ንምዕዋት ከኣ ዝሰዕቦ እምነትን ዝጉዓዞ መገዲን ግድን'ዩ ዝፈላለ። ምኽንያቱ ጉዕዞ ሰባት ኣብ ውልቃዊ ርድኢት ህይወት ስለዝምርኮሰ። እቲ ፍልልያት ከኣ ኣብ ወጽኢት ፍልልይ የምጽእ። ስለዚ'ዩ ድማ ገለ ዲታ ክብርን ውሽጣዊ ጸባቖን ክኸውን ከሎ፡ ገለ ድማ ሓላ ናይ ጭውነትን ብትሐት ሚዛን ዝልካዕን ዝኸውን።

ባህልን ስነጥበባትን

ዘርእሰናይ ዓንደብርሃን

ዕላል ምስ ድምጻዊት ሳባ ዓንደማርያም

ድምጻዊት ሳባ ዓንደማርያም ብ1991 እያ ኣብ ኣዲስ ኣበባ፡ ኢትዮጵያ ተወሊዳ። ኣብኡ ድማ ካብ ቀዳማይ ክሳብ ሳልሳይ ተማሂራ። ኣብ 1998 ምስ ቤተሰባ ተሰጒጋ ናብ ሃገራ ድሕሪ ምምላሳ ድማ፡ ኣብ መባእታ ቤት ትምህርቲ ዓዲ ሰጉዶ፡ ቤት ትምህርቲ ማእከላይ ደረጃ ሓድነት ከምኡ ድማ ቤት ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ ቀይሕ ባሕሪ ትምህርታ ተኸታቲላ። ሳባ ኣብ ዝሓለፈ ዓመት "ንፋቐር" ዘርእስታ ኣልበማ ድሕሪ ምዝርግሓ ልዑል ዝኸዕነ ተቐባልነትን ኣድናቖትን ዝረኸበት ድምጻዊት'ያ። ብዛዕባ ሞያዊ ጉዕዞኣ ዝምልከት ዕላል ከነካይድ ናይ'ዚ ሕታም ዕድምትና ገይርናያ ኣሎና።

*** መዓስ ኢኺ ኣብ ደርፊ ክትነጥፊ ጀሚርኪ?**

- መጀመርታ ናብ ስነ-ጥበብ ክኣቱ እንክለኹ፡ ብትልሂት'የ ጀሚረ። ኣብ 2008 ታሽዓይ ክፍሊ እንክለኹ ማለት'ዩ። ኣብቲ እዋን ኣብ ቤት ትምህርትና ዝተፈላለየ ክለባት ንምቛም፡ ካብ ክፍሊ ናብ ክፍሊ እናዞሩ ተመዝገቡ ይብሉ ነይሮም። ኣነ ዝኾነ ይኹን ናይ ስነ-ጥበብ ግሁድ ዝንባለ ወይ ድሌት ኣይነበረንን።

ደሓር ግን፡ ዮርሳሌም ትበሃል ኲፍ መባህልተይ ዝነበረት ኣብ ትልሂት ክትምዝገብ ትደሊ ነይራ። ኣካዪድኒ ትብለኒ፡ ተተሓሒዝና ከይድና። እቲ ጠርናፊ ዝነበረ ኑቶም ዝተመዝገቡ ክፍትኖም ይጅምር። ሽዑኡ እቲ ጠርናፊ እተዊ ሳዕስዒ ይብለኒ፡ 'ኖ-- ክፍተን ኣይመጻእኩን' ይብሎ። 'እንታይ'ሞ ጸገም ኣለዎ ፈትኒ' ይብለኒ። ደጋጊሙ ምስ ሓተተኒ ንዕኡ ከሐጉስ ኢለ ኣትየ። ደሓር ንስኺ ንስኺ . . . ሓሊፍክን ኢሉ ምስ'ተን ዝሓለፋ ይጽውዓኒ። ብኸምዚ'የ ናብ ስነ-ጥበብ ኣትየ።

*** ብድሕሪኡኸ?**

- ሽዑ ቀስ ብቐስ እናፈተኹዎ መጺአ። ከይደንጎኹ'ውን ናይ'ተን ሳዕሳዕቲ ጠርናፊት ገይሮምኒ። ሽዱሽተ ወርሒ ምስ ገበርኩ፡ እቶም ጠርነፍትና ዝነበሩ 'ሳባስ ክትደርፊዶ ምኽኣልኪ' ኢሎም ይሓቱኒ። ቅድሚኡ ሓሲበሉ ዘይፈልጥ ነገር'ዩ ነይሩ፡ ሓሳቦም ኣይደገፍክዎን። ንሳቶም ግን ኣብ መንጎ ኣብያተ ትምህርቲ ውድድራት ተሰሪዑ ብምንባሩ ኣብኡ ዝሳተፋ ደረፍቲ ክደልዩ ነይሮምዎም። ብፍላይ ዋሕዲ ደቀ'ንስትዮ ደረፍቲ ነይሩ።

ሓደ መዓልቲ፡ ናብ'ቲ ናይ ሙዚቃ መለማመዲ ክፍሊ ጸዊዖም ድረፊ ይብሉኒ። ዓቕለይ ጸቢቡኒ። ሕፍረትን ኮንፊደንስ ምስኣንን ነይሩኒ። ኣማራጺ ኣይነበረንን፡ "ምጩው ወዲ እቲ ሽኮሪና" ትብል ናይ ኤልሳ ኪዳነ ደርፊ ደሪፈ። እንታይ'ሞ ክብለካ'የ ሕውስውስ ዝበለ ስምዒት ነይሩኒ። ልዕሊ ኩሉ ሕፍረት!

ንሳቶም ግን፡ እዛ ጓል ድፍረት ምስኣን እንተዘይኮይኑ ዓቕሚ ኣለዋ ይበሃሃሉ። እናተኸታተሉ ድማ ድረፊ ይብሉኒ። ከይደርፍ ክሃድም ክሕባእ ጀሚረ። ኣብ መወዳእታ ግን ተዓዊቶም። በዚ ኣጋጣሚ ኑቶም ሽዑኡ ዘበራትዑኒ ፊሊጶስ፡ ሙሴ፡ ሮቤል፡ ፔተር ከመስግኖም እደሊ። ንሳቶም እንተዘይደፋፍኡኒ፡ ነቲ ኣብ ውሽጠይ ዝነበረ ዕቑር ናይ ምድራፍ ዓቕሚ ኣይመለለኽዎን ነይረ።

በቃ በብቑሩብ ይላመዶ። ይኽኣሎ

ኣይኽኣሎ ንፍዕቲ እናበሉ የተባብዑኒ። ኣብ'ቲ ናይ ኣብያተ ትምህርቲ ውድድራት ድማ ልዑል ሽም ረኺበ። ሳባ ትብሃል ንፍዕቲ ደረፊት ኣላ ተባሂሉ ኣብ ኩለን ኣብያተ ትምህርቲ ተባጺሑ። እዚ ማራ'ዩ ሞራል ኩይኑኒ።

*** ኣብ'ቲ እዋን ዘለለኽዮ ዝምባለኺ ደኣ ኣብ ምንታይ'ዩ ነይሩ?**

- ሽዑኡ ዝያዳ ኣብ ጉያ'የ ዝግደስ ነይረ። ብጉያ መወዳድርቲ ኣይነበረንን። እ ... ምስኣል'ውን ኣዝየ'የ ዝፈቱ ነይረ። ደሓር ግን ደርፍን ሳዕስዒትን እናዓብለለ መጺኡ።

*** ካብ ናይ ቤት ትምህርቲ ጉጅለ ዝቖጸለ ጉዕዞኺ ከመይ ይመስል?**

- ትምህርቲ ምስ ወዳእኩ ናብ ጉጅለ ባህሊ ሰርሒት ዞባ ኣርባዕተ'የ ተጸንቢረ። ኣብኡ ከም ሳዕሳዒት'የ ዝነጥፍ ነይረ። ሳሕቲ እንተዘይኩይኑ ኣይደርፍን'የ ነይረ። እቶም ኣብ'ታ ጉጅለ ዝጸንሑኒ ሙብዛሕትኦም ደረፍቲ ኣዝዮም ክኢላታትን ስም ዘለዎም ብምንባሮምን ምናልባት ጸቕጢ ኣሕዲሩለይ ይኸውን።

ደሓር ካብኡ ወጺኡ ናብ ጉጅለ ባህሊ ከዋኽብቲ ሪም ከም ድምጻዊት ኩይነ ተጸንቢረ። ብመገዲ እታ ጉጅለ ባህሊ ድማ፡ ውተሃደራዊ ታዕሊም ክንፍጽም ምስ ድምጻዊት ብስራት ኣረጋይ ወሪድና። ሳዋ ከኣ እታ ዝያዳ ዓቕመይ ከዕብየላ ዘኽኣለትኒ ቦታ ኩይና።

*** እንታይ'ዩ እቲ ፍሉይ ኣብኡ ሒጊዚ ኩይኑ ዝጸንሓኪ?**

- ብዙሕ'ዩ። ልዕሊ ኩሉ ድምጻዊት ብስራት ምሳይ ምንባራ ብዙሕ ጠቒሙኒ። ብሓባር ዓቕምና ከነዕቢ ኣኽኢሉና'ዩ። ንሳ ክራር ሒዛ ብምኻዳ፡ ብቐጻሊ ንለማመድ ነይርና። ዳርጋ ዓመት ምሉእ ምድራፍ ኣየቋረጽናን። ነቲ ዘለኒ ዓቕሚ ድማ፡ ብዝለዓለ ክርድኦ ክኢለ።

ናታ ሞራልን ምትብባዕን'ውን ካብ መጠን ንላዕሊ'ዩ ነይሩ። ስለምንታይ ክንድ'ዚ ክእለት ሒዝኪ ኣብ ፒያኖ ባራት ገለ ዘይትሰርሒ ትብለኒ። ናብ ኣስመራ ምስተመለስና ኣብ'ቲ ንሳ ትሰርሓሉ ከተጀምረኒ ምኽና ቃል ትኣትወለይ።

*** ምስ ተመለስክን'ሞ ብሓደ ክትሰርሓዶ ጀሚርክን?**

- እወ ... መጀመርታ'ኳ ኣይተራኸብናን ነይርና። ኣነ ኣብ ማ.ት.ኣ ጀሚረ። ደሓር ከምቲ ቃላ ኣብ ሃ.ኮ.ሰ.ኤ ዓዲማትኒ። ኣብኡ ብሓባር ምስራሕ ጀሚርና። ኦርጋኒስት ጆን ሳላሰ'ውን ልዑል ምድግጋፍ ገይሩለይ። በዚ ዝጀመረ ኣብ ዝተፈላለየ ፒያኖ ባራት እናሰራሕኩ ዓቕመይ ምዕባይ ተተሓሒዘዮ።

*** ናትኪ ስራሓት ናይ ምድላው መደባትከ?**

- ብትሕቲት ዓቕሚ'ዩ እምበር፡ ቅድሚ ሳዋ ምኻደይ'ውን ዝደረፍክዎ ናተይ ስራሓት ነይሩ። "ዕሰል" ትብል ግጥሚ ኣቢብ ሓይልኣብ ዜማ ጮቤ ዘዳለዉዋ ነይራ። ሞገስ ዝገጠማ ኣቶ ዜማ ዘዳለወላ ከምኡ'ውን ፊልሞን (ቀሻት)'ን መድሃኔን ዘዳለዉለይ ደርፍታት ነይረን። ካብ ሳዋ ድሕሪ ምምላሰይ ድማ፡ ኣብ ፌስቲቫል ዝቐረበት "መቕሰን" ትብል ኤፍሬም (ጃንሆይ) ዘዳለዋ ደርፊ'ውን ነይራ።

*** ናብ'ታ "ንፋቐር" ዘርእስታ ኣልበምኪ ክመጽእ። ነዛ ኣልበም ንምድላው ዝተሓልፈ መስርሕ ከመይ ይመስል?**

- መጀመርታ ናተይ ናይ ውልቂ ኣልበም ንምስራሕ ኣይኩናን ተበጊስና። ኣብ'ቲ ግዜ ተሰፊት ኣብርሃ መንእሰያት ደረፍቲ ዝሳተፍዎ ኣልበም ከዳሉ መደብ ነይርዎ። ዑቕባይ እምባየ (ዓቃ) ናይ'ቲ ስራሕ ኣካያዲ'ዩ ነይሩ። ሓደ መዓልቲ መጺኡ ኣብ'ቲ ኣልበም ክልተ ደርፊታት ብምድራፍ ክሳተፍ ይዕድመኒ። በቲ ሓሳብ ተሰማሚዐ። ብድሕሪኡ ምስ ተሰፊት ተራኺብና። እተን ዝተዳለዋ ደርፊታት ሂቡኒ። ተለማሚደ ስቱድዮ ኣእትየየን። ተሰፊት በቲ ስራሓት ዕግበት ተሰሚዕዎ፡ ነቲ ምሳይ ዝነበሮ መደባት ከስፍሖ መዲቡ። ናብ ናይ ኣልበም ምድላው ድማ ኣቲና።

ብዙሕ ደርፊታት ተኣኪቡ። ነቲ ስራሓት ኣብ ምምራጽ ዝያዳ ተሰፊት'ዩ ዝሰርሕ ነይሩ። ብድሕሪኡ ንዓይ ይህበኒ። ርእይቶታተይ ይህቦ፡ ብኸምዚ ድማ መሪጽና ወዲእና።

- እዛ ኣልበም ብዲሽዲን ሲዲን ምስተዘርግሐት፡ ኣዝያ ተሰማዒትን ዕዉትቲን'ያ ኩይና። ትጽቢትኪ ከመይ ነይሩ?

- ሓቂ 'ሓይሽ ኣብ ውሽጠይ ካብ ነዊሕ ምሳይ ዝኸደ እምነት ነይሩኒ። ዕዉትቲ ከምትኸውን ተስፋ ነይሩኒ። ግን ሓቂ ኩይኑ ክትርእዮ እንከለኻ ካልእ ስምዒት'ዩ ዝስማዓካ። ክገልጾ ከማን የጸግመኒ'ዩ። ስድራቤተይ መጀመርታ ኣብ'ዚ ሞያ ክቕጽል ብዙሕ ይድግፉኒ ኣይነበሩን። በቃ ኣዝዩ ልዑል ሞራል ሂባትኒ። ነቲ ብዙሕ ዋጋ ዝኸፈልኩሉ ሞያ፡ ኣብዚ ደረጃ ክበጽሕ ምርኣይ ዘሐጉሰ'ዩ ነይሩ።

*** ናይ'ዚ ስራሕ ብልጫ እንታይ'ዩ ትብሊ?**

- ምናልባት፡ ብዙሕ ዓይነት ቅዲታት ዝሓቘፈት ስለዝኾነት'ያ ትኸውን። ብዙሓት ብሉጻት ሞያውያን ተሳቲፎማ'ዮም። ከም በዓል ምሉእብርሃን ሃይለስላሰ - ዝበዝሐ ግጥምታት ዝሰርሐ፡ ዘየምቲ ከም በዓል ዑቕባዝጊ ... (ዲባ)፡ ኤፍሬም (ጃንሆይ)፡ ኢሳቕ ወዲ ገሬ፡ ኣርኣያ ሃይለ ከምኡ'ውን ካልኦት ገጠምቲ፡ ኣወሃሃድቲ ሙዚቃ ከምኡ ድማ ብብሉጽነት ዝተዳለወ ናይ ቪድዮ ክሊፕ ስራሓት ... ብሓፈሻኡ ድምር ናይ ብዙሕ ጻዕሪ'ዩ።

*** ትሕዝቶ ናይ'ታ ኣልበም ምሉእ ብምሉእ ኣብ ፍቕሪ ዘተኩረ ይመስል?**

- እወ። ኣርእስቲ ናይ'ቲ ኣልበም'ውን 'ንፋቐር' እዩ ዝብል። ብዘይካ'ታ 'ግርም'የ ዘለኹ' ኢላ ብዛዕባ ምዉቕ ሓዳራን ናይ በዓል ቤታ ፍቕሪን ትገልጽ ገዲፋካ፡ እቲ ዝተረፈ ግጥምታት ኣብ'ቲ ናተይ ዕድመ ንዘሎ ሰብ ዝውክል ዓይነት ግጥምታት'ዩ። ኣነ ክደርፎ እንከለኹ ድማ፡ ልክዕ ምሳይ ክገጥም ዝኸኣለ ኩይኑ ይስምዓኒ። ልዕሊ ኩሉ ድማ፡ ካብ ፍቕሪ ዝዓቢ ክድረፈሉ፡ ካብኡ ዝጥዕም ነገር ዘሎ ኣይመስለንን።

*** ኣብ'ታ ኣልበም እቲዋት ዝኾኑ፡ ብደረጃ ክሊፕ ክረኣያ እንከለዋ ድማ ከም ተኸታተልቲ ዝውሰዳ ደርፍታት**

- “ስዊቲ”፣ “ንፋቐር” ከምኡ ድማ ኣይትፈለየኒ ዝብላ ደርፍታት ኣለዋ። እንታይ’ዩ ምትሕሓዘን?

- እወ ... ተኸታተልቲ’የን። ሓደ ተመላላኢ ዛንታ’የን ዘካግራ። እዛ ጓል መጀመርታ ኑቲ ንፍቕሪ ዝዕድማን ‘ስዊቲ’ ዝብላ ጉብዝ ብዙሕ ኣይትግደሰሉን’ያ ነይራ። ትነጽጎ’ያ ነይራ። ደሃዩ ምስ ሰኣነት ግን ክትናፍቖ ትጅምር። እቲ ስዊቲ እናበለ ዘቀባጥረላ ወዲ ክትደልዮ ትጅምር። ኣብ’ቲ ካልኣይ ደርፊ፡ ምስ ተራኸበ ‘ንፋቐር - ልዕሊ ፍቕሪ የለን’ ኢላ ትዕድሞ። ኣብ ፍቕሪ እንከለዉ፡ እቲ ወዲ ጉቦ ልባ ዝገብር ሓሳባት ዘንቀደ ይመስላ። ትርእዮ ኩነታቱ ደስ ኣይብላን። ንኸይፍለያ ድማ፡ ትልምኖ። ናይ ክልተ ፍቑራት ዛንታ ዝሓቑፋ’የን። “ኣይትፈለየኒ”፡ እታ ብዙሕ ሰብ ዝፈትዋ’ያ። ኣነ’ውን ብተመሳሳሊ ዝፈትዋ’ያ። ግጥማን ዜማኣን ልዕሊ መጠን ተወሃሂዱ’ዩ።

*** ‘ተናዘዘ’ ከምኡ ድማ ‘ድገመኒ’ ኣብ ዝብላ ደርፌታትኪ ዘለዋ ገጸ-ባህርያት ዝተፈላለያ ይመስላ። ከመይ ትርእዩየን?**

- እወ ... እታ ተናዘዘ ኣብ ትብል ደርፊ ዘላ ጠባይ ርእሰ-ምትእምማን ዘለዋ’ያ። ከም’ቲ ገጣሚኣ ገብረሂወት ጸሃየ ኣብ ቃለ መጠይቑ ዝገለጾ፡ ኑቲ ሓንቲ ጓል ተመራጺት፡ ተደላዩት፡ ተፈትያ ኣብ ውሽጣ ናይ ምግባር ... ባህሪ ዘለዋ ገይርካ ጥራይ ዝቐርብ ዝነበረ ንምፍራስ’ዩ። እታ ጓል ኑቲ ወዲ ፈቲኻኒ ከም ዘለኻስ ፈሊጠካ ኣለኹ፡ ደፊርካ ተዛረብ በሃሊት’ያ። ከይነዓቕ ዝብል ድሑር ኣተሓሳስባ ዘይብላ’ያ። ብኻልእ ወገን፡ እታ ‘ድገመኒ’ ትብል ጠባይ ድማ፡ ኣቓዲማ ንዝነጸገቶ ሕቶ ፍቕሪ ዳግማይ ክድገመላ ትዛረብ’ያ።

*** ብዛዕባ’ተን ዝተረፋ ደርፍታትኪኸ?**

- ለዋህ ጥዑም ዝነበረ ምስ ተፈለየካ ኢኻ ተስተማቕሮ። ሓደ ዘሐንቅቓ ዝነበረ ብሰንኪ ናታ ጉድለት ምስ ተፈለያ፡ ዝኽሩ ስለዝበርትዓ “ብኻ ጨካን ነይርካ” እያ ትብሎ። ዝኽሪ ኣይምገደፍካለይን፡ ኣብ ውሽጠይ ኣይምሃለኻን ትብሎ። ‘መርዓ ናይ መሓዛይ’ ምስ ሓደ ዓርኪ መርዓዊ ፍቕሪ ብዛዕባ ዝሓዛ ጠባይ እያ ተዘንቱ። ካልእ ‘በዓል ጋዕሲ’ ትብል ባህላዊት ደርፊ ኣላ። እቲ ኣገላልጻ ገጠራዊን ክብድ ዝበለን’ዩ። ግን ጽቡቕ ገይሩ ንሓደ ጉብዝ ተፈቃሪ ወዲ ገጠር ዝገልጽ’ዩ።

*** ‘ዕዋላ’ ዘርእስታ ደርፍኺ ብዙሕ ኣካታዒትን ኣደዳ ነቐፌታ ዝኾነትን እያ። ዕላማ እዛ ደርፊ ብልክዕ እንታይ’ዩ?**

- ቅድሚ ሕጂ ኣብ ጋዜጣ ሓዳስ ኤርትራ’ውን ገሊጸዮ ነይረ። እታ ደርፊ ብዛዕባ ሓደ ዕዋላ ንዓይ ከምዚ ገይሩኒ ኢላ ትዛረብ ጓል’ዩ። ሓደ ዛንታ’ዩ። ካብ ሕማቕ ጽቡቕ ኣይሰኣንን’ዩ ተባሂሉ ዝተሰርሐ’ዩ።

*** ኣብ ስራሕ ቪድዮ ክሊፕ ከዕልልል። ኣብኡ ዘርኣኽዮ ኣቀራርባ ፍሉይን ሰሓብን’ዩ ነይሩ። ብልምምድ ዝተገብረ ድዩ?**

- እቲ ምንቅስቓሳት ብዙሕ ሰብ ይዛረበሉ’ዩ። ሓቂ ይሓይሽ ኣብ’ቲ መጀመርታ ክብድ ኢሉኒ’ዩ ነይሩ። ደሓር ግን፡ ተስፊት ፈንጥስየ፡ ረስዕየ እናበለ ስለዘተባብዓኒ፡ ብምሉእ ናጽነት’የ ክንቀሳቐስ ጀሚረ። ምናልባት ተላሃዩት ምንባረይ’ውን ብዙሕ ሓጊዙኒ ይኸውን’ዩ።

እቲ ምንቅስቓሳት ንባዕሉ ፍሉይ ዝኾነ

ስሕበት'ዩ ዘለዎ። ኣብ'ቲ ዝሰርሓሉ ፒያኖ ባራት'ውን ብዙሕ ሰብ ኑቲ ምንቅስቓሳተይ ከም ዝፈትዉዎ ይነግሩኒ'ዮም። ገለ እዋን ደኺመ ጠጠው ኢለ ኣብ ዝደርፈሉ ኣጋጣሚታት፡ ገለ ዝሰርቀሎም ኲይኑ'ዩ ዝስማዓኒ። ንሳቶም'ውን ሕጉሳት ኣይኮኑን'ዮም።

*** ኣብ ቀረባ እዋን ስኑ-ስርዓት ሕጸ ኣካዩድኪ ኣለኺ።**

\- እወ። ምስ መሳርሕተይ ስነ-ጥበበኛ ተስፋት ኣብርሃ ተሓጺና ኣለና። ኣብ ቀረባ ግዜ መርዓና ክንጽንብል ኢና።

*** ብዛዕባ ሕጹይኪዶ ምነገርክና?**

\- (ሰሓቕ) ተስፋት ንፉዕ ሰብ'ዩ! ብጣዕሚ'ዩ ዝድግፈኒ - ብዘይናቱ ደገፍ ኣነ ዋላ ሓንቲ ኣይኮንኩን። ብጣዕሚ'ዩ ዘኽብረኒ! ክብረት ይሃቦ - ግርም'የ ዘለኹ።

*** ናይ መጻኢ መደብኪ እንታይ'ዩ?**

\- ሕጂ ካልኣይቲ ኣልቡም ኣዳሊና ኣብ ምውዳእና ኢና። ዲቪዲ'ውን ኣብ ምስራሕ ኣለና።

*** ካልኣይ ኣልቡምኪ ኣብ ምንታይ ዘተኩረ'ዩ?**

\- ሕጂ'ውን ኣብ ፍቕሪ ዘተኩረ'ዩ። ግን ዝተፈላለየ ኩርናዓት ክንትንክፍ ፈቲንና ኣለና።

*** ደራፊት እንተዘይትኾኒ እንታይ ምኾንኪ ነይረ ትብሊ?**

\- ጉያዩት ወይ ቀባኢት ምኾንኩ ነይረ። ኣብ ጉያ ዳርጋ ተቐዲመ ኣይፈልጥን'የ። ዋላ'ኳ ኣብ ዓቢ ደረጃ ኣይብጻሕ እምበር፡ ምስኣል'ውን እምብዛ ይፈቱ ነይረ'የ።

*** ሳባ ከም ሰብ ከመይ'ያ?**

\- እምብዛ ለዋህ'ያ። ጽቡቕ ነገር ኣዝዩ ደስ ይብላ፡ ሰሓቕ ትፈቱ ... ባእሲ ፈጺማ ዘይትፈቱ፡ ለዋህ ክፉእ ነገር ምርኣይ ዘይትኽእል ... (ኣጋኒንክዮ ከይትብለኒ)

*** ልዕሊ ኩሉ ብሓንቲ ቃል ክትገልጽያ እንተትሕተቲኺ?**

\- ፈቃር

*** ብልጫታት ሳባ?**

\- ነገራት ቀልጢፈ ናይ ምቕባል ክእለት ኣለኒ። ኣብ ስራሕ ኣሸጋሪት ኣይኮንኩን - ብተገዳስነት ክሰርሕ ይኽእል'የ።

*** ድኽም ጐድኒ ሳባ?**

\- መጀመርታ ተበግሶ የብለይን። ንኽብገስ ዝደፍኣኒ ሰብ ይደሊ'የ።

*** ትፈትውዮ ዓይነት ሙዚቃ?**

\- ዘመናዊ ሙዚቃ!

*** ብፍሉይ ዘሐጉሰኪ ንጥፈት?**

\- ናይ ቡን ጽንብል ብጣዕሚ'የ ዝፈቱ። ምስ ኣሕዋተይን ኣደይን ተኣኪበ ቡን ምስታይ እቲ ልዕሊ መጠን ዘሐጉሰኒ'ዩ።

*** ትፈትውዮ ዓይነት መስተ?**

\- ልስሉስ መስተን ማይን

*** ትፈትውዮ መግቢ?**

\- ስጋ! ብዝተፈላለየ ኣገባብ ኣሰራርሓ

*** ተድንቕዮም ደረፍቲ**

\- ኩሎም የድንቑም'የ። ሓለፋ ግን ንትበርህ ተስፋሁነይ የድንቓ። ናታ ደርፌታት ብምድራፍ ስለዝዓበኹ ድማ ፍሉይ ፍቕሪ ኣለኒ።

*** ዘተሓጉሰኩሉ ኣጋጣሚ?**

\- ስነ-ጥበብ ምስ ጀመርኩ ብዙሕ ጐተት ኣብ ምባል ኣሕሊፈ እንድየ፡ ኩሉ ዝምነዮ ዝነበርኩ ጋህዲ ኲይኑ ምስ ረኣኹዎ!

*** ብፍሉይ ትፈትውያ ሓንቲ ደርፊ?**

\- ናይ መሻሉ ጉበዝ!

*** ካብ ስኑ-ጥበብ ወጻኢ ክትሳተፍሉ ትደልዩ ንጥፈት?**

\- ብኑብሰይ ኣዝየ ደንጋጽ'የ። ሓሳብ ልበይ እንተሰሚሩለይ፡ ኣብ ምድግጋፍ ስኡናት፡ ዘኽታማት. . ክሳተፍ ይደሊ።

*** ኑበስኺ ንምዕባይ እንታይ ጻዕሪ ተካይዲ?**

\- ዝተፈላለየ ስልጠናታት ይወስድ'የ። ቅድሚ ሕጂ ባርናባስ ዝሃቦ ስልጠና ነይሩ - ኣብኡ ተሳቲፈ። ቀጻሊ ድማ ይደርፍን ይጽዕርን። ዋላ ኣብ ገዛ'ውን ከይተረረፈ።

*** ኣብ መወዳእታ?**

\- ንኹሎም ኣብ'ዚ ደረጃ ክበጽሕ ዘተባብዑኒን ዝደገፉኒን፡ ኣሕዋተይን ወለደይን፡ ሕጹየይ ተስፋት ኣብርሃ፡ ኣብ ስራሓተይ ብምስታፍን ብሞራልን ዘበራትዑኒ ስነ-ጥበበኛታት፡ ሰማዕተይን ደገፍተይን ከምኡ ድማ ክሳብ ሕጂ ኣብ ጐድነይ ኲይኑ ሓገዙ ዘይተፈልየኒ ሓወይ ዓወት ዓንደማርያም፡ ከምኡ'ውን ክብርቲ መሓዛይ ዓወት ታደሰ ከመስግኖም ይደሊ።

*** የቐንየለይ!**

ኣ ኽዓየ

መሓሪ ዑቕባሚካኤል (ጠዊል)

ሓዳር ንእስነት

‘ሓዳር ከይሓደረ እንክሎ በይንና ዲና ምስ ሰድራና ንቕመጥ ይስቈረና ኣይነበረን’ ይብሉ ኣቦይ ጉብሩ ዳንግሽ ብዓል ጸዓዘጋ። ይምልኡ‘ውን ‘ኣቦ ወዱ እናኣኸለ ክኸይድ እንክሎ፣ ኣብ ጥቓ ገዛኡ ይኹን ካልእ ዝመረጾ ቦታ ምስ ደየስቲን መተርትን ዓዲ ተሰማሚዑ ንወዱ ዝኸውን ቦታ ከም ዝወሃቦ ይገብር። ቅድሚ መርዓ ወዱ ከኣ ካብ መሰረት ክሳብ ደብዳብ ኩብጽሖ ይኽእል። ዝኣኸለ ወዱን ዓዲን እቲ ቤት ንመን ምዃኑ ይፈልጥ። ነገር ብሂል ድኣሉ’ምበር፣ እዚ ብኸምዚ ኣገባብ ዝተሰርሐ ገዛ ኳሉ ዘእከለ ሰብኣይ‘ውን ይሰርሖ ነይሩ ይብልዎ። ‘ዓጀር’ ዝብሃላ ኣዋልድ ነይረን ይብልወን። ዓጀር፣ ጽቡቓትን ባህ ዝበለን ሰብኣይ ጕሲሰን ከምጽኣ ዝኽእላ ዝነበራን’የን። ናብኣን ዝኣተወ ሰብኣይ ድማ ሰብኣየንን ኣገልጋሊ ኣቦኣንን ኮይኑ ይነብር። ነገር እንተዘይፈጢሩለይ ብኸምዚ ብሂል ካብ እንዳ’ቡኦም ናብ እንዳ’ዲኦም ዝኣተዉ ዛንታኦም ክሳብ ሎሚ ብቕምጡ ዘሎ፣ ኣብ ጉንዲ እዝንኹም ኣለዉ።

ኣቦ ንዝኣኸለ ውላዱ ክሳብ ሰለስተ ዝወልድ ምሉእ ሓላፍነት ይወስድ። ብፍላይ ወዱን ሰይቲ ወዱን ንኣሸቱ ምስ ዝኾኑ ንኽልቲኦምን ዝወለድዎምን የዕቢ። ብቐንዱ ኣደ ‘እቲን ይዓቢ ውላዱን ይጉቢ’ ዝብል ወግዒ ተሰላሰል። እዚ ማለት ኣደ ወዳ ወይ ጓላ ኣብ ንኡስ ዕድመ ናብ ውላድ ምስ በቕዐ ልዛይ ውላዳ ከይነቐጸ ናብ ደቂ ደቃ ትሰግር ንምባል’ዩ። ‘ማዕቁብ’ ዝብሃላ ንደቀንን ደቂ-ደቀንን ክሳብ እናጥበዋ ዘዕብያ ኣደታት ኣለዋ። እዚ ድማ ጭባጦ ይኸውን። ብሓፈሻ ኣቦን ኣደን ንሓዳሮምን ሓዳር ደቆምን ብማዕረ የካይዱ።

መስቀል ምስ ሓለፈ ኣደ ወዳ ሓዳር ዝወጸሉ ንብረት ተዳሉ። ብጭቃን ጠለሸን። ካብ ድኾን ክሳብ ስርፋ፣ ሓመድን እዋንን መሪጸ ዝግባእ ኣቑሑ ተዳሉ። ነቲ ካብ መጋቢት ክሳብ ሰነ ዝተሃንጸ ቤት፣ ንፋስ ቀውዒ ምስ ፈንተለ (ነፈሰ) እንተሓመቐት ውሽጡ ትጓስሞ (ሓርፋፍ ልማጸ ገዛ።) ጉልበት ከም ሃለዋን ምድሪ ዘንኩላ መርዑ እንተሃልየንኣን ከዓ ውሽጢን ግዳምን ለሚጻን ኣጊጻን ንሓዳር ወዳ ድልዊ ትገብሮ። ብዓዳን ሰይቲ ወዳን ከኣ ኣይትጽረፍን። ብዓቢኡ ግና ‘ወዲስ ወሊድና እንዳ ከም ዝሓዝና’ ንዝብል ምስላ ትምልስ።

ኣቦ ነቲ ዘመርዓዎ ውላዱ ማሕረስ ካብ ዝጀመረሉ ኣትሒዙ ዕርፉ ይፈልየሉ። ካብ ማሕረስ ክሳብ ዓውዲ፣ ወዱ ከም ቀደሙ ኣብ ትሕተኡ ክኸርም ምዃኑ ይምዕዶ። ኣብ ዓውዲ እንተስ መሰለስ ወይ‘ውን ርባዕ ይመቕሎ። ኣቦ፣ ኣብ ቤት ብዙሓት ቅጫ ዝደልዩ ውሉድን ኣብ ትሕቲኡ ዝእለዩ ኣቦሓጉታትን እኖሓጉታትን ምስ ዝህልውዎ፣ ዝወጽእ ጕበዝ ርባዕ ይምቀል። ካብኡ ተረፈ ከኣ መሰለስ የልዕል። ግራት ዓመት‘ውን ክህቦ ይኽእል። ወዲ ሓዳሩ ከይፈለየ ዓዲ ‘መገበር’ ስለዘይትህቦ፣ ንሓደ ዓመት ግራት ኣቦኡ ይሓርስ። ግራት ሃልይዎ ዝምቀሉ ኣባዑር እንተተረኺቦምን ድማ’ዩ ከምኡ ዝግበር። ካብኡ ተረፈ ሓዳር ዝወጽእ፣ ካብ እንዳሑማኡ ዝተገዝሞም ጽምዲ ወይ ቃንጃ ኣብዑር ምስ ዝህልዉ ከም ነገሩ ኣጠዓዲሞም ይሓርሱ። እዚ ኩሉ እንተዘይተኻኢሉ፣ ሓዳር ዝወጽእ ጕበዝ ኣቡዑር መሰለስ ሒዙ ይኸርም። ዝረኸቦ እታው ድማ ንሓዳሩ ይኸውን። ሕንክር ድኣ ከይብለኹም’ምበር፣ ተዓሲቡ ‘ውን ይኸርም። ርባዕ ግዲ! ምስ እንዳሰብ ኮይኑ ክሓርስ ይኸርም’ሞ

ኣብ ዓውዲ ምስ ተበጽሐ ራብዓይ ኣፍ የልዕል። መትከሊ ሓዳር ድማ ይኾኖ።

'ሓረስታይ ይጸድቕ' ዝብሃል ዕላል እትፈልጡ እዚ ትሕት ኢለ ዝጽሕፎ ኣይሕድሰኩምን ይኸውን። ኣብ ዓውዲን ሓፍሰን ምስ ተበጽሐ፣ ሓረስታይ ቀፍኡ ጥራሕ ኣይመልእን። እንተስ ብኣካል ምጉዳል ወይ ከዓ ስእነት ጥዕና መትከሊ ሓዳር ዝኸውን እኽሊ ዝደሊ ንኡስ ወዲ ዓዲ ይህሉ። ኣብ ዓውዱ ሃብኒ ኩብል ዝወዓለ ዓኗይ ድማ ኣጸልሚቱ ክንዲ ኢዱ ዝፈቐዶ ንወዮ ኣለይ-መለይ ዝደሊ የብጽሕ። እዚ ድማ መትከሊ ሓዳር ይኸውን። ሓዳር ክትክል ዝደሊ መንእሰይ ድማ ከም ካልኦት ሓገዝ ዝደልዩ ወገናት ኣእዳው ይዝርግሕ።

ክፍቶን ክጽላእን ወለዲ ሓላፍነት ደቆም ይወስዱ'ዮም። ክልተኦም ተጻመድቲ ኣብ ስምዒት ዝገላገልሉ ዕድመ ክሳዕ ዝበጽሑ ልቦና ዘድልዮ ጉዳይ ብወለዲ ይውሰን። ናይ ሓልዮትን ምስትምሃርን መድረኽ ድማ ይኸውን። ንኣብነት ክልተ መጻምድቲ ሓዊ ምስ ዝኣጉዱ ስድራ ክልተኦም ማይ ኮይኖም የጥፍእዎ። ኣብ ምዕዶ ክሳብ ተግዳድ ድማ ይብጻሕ። ከምኡ ኣቢልካ ሓዳር፣ ሕዳር ኣብ ምኳን ይከላኸሉ ነይሮም ይብል'ኹም።

ሓዳር ንእስነት ከይመጸጽካን ከይጉርጸጽካን ዝእቶ ዝነበረ ሓዳር'ዩ። ክልተ መጻምድቲ ክሳብ ዝፍንትሩ ከይጸንሑ ልቦም ብልግዑ፣ ኣካሎም ብጭልቅዑ ዝምስረት ከኣ'ባ። 'ንሱን ካልእ ንሳን ባልእ' ከይጠመቱ ሓድሕድ ዓይኒ ስለዝተሓጻጸቡ ብዘይካ ንሓድሕዶም ካልእ ዘሎ ኣይመስሎምን። ክሳብ ዝቐበጾን ዝነቐጾን ይበጽሑ። ምቅያሕ ዘየኽትተ ዕድመ ብምኳኑ ብዙሓት ክሳብ ሞቶም ኣብ ቃል ኪዳን ይጸንሑ። መመኽሒ ድማ ይጥቀምሉ። 'ሓዳር ንእስነት' እናበሉ ብምምሓል።

ዕላል ጉበቤን ኣርጋብን 'ውን ይህልወኩም ይኸውን። ጉበቤ ክሳብ ሰለስተ ዝወልዳ ኩሉ ምስለን (ጉቡኣን) ምስ መርዑ ዝኸይድ ኣንስቲ'የን። ሕጊን እንተመጸ ንፋስን እንተገጸ ሕጊ እንዳባ ከም ዝኣኸላ ኣንስቲ ኣይወስደንን። ንነገረ ሰበይቲ ክሳብ ዝማሃራኦ ዝተወሰነ ዕድመን ወግዒ ሕብረተሰብንፈልዩለን ይጸንሕ። ዝድለ ቁጽሪ ምስ ወለዳን ልበን ምስ ዓለበ(ሓሰበ)ን ድማ ከም ሰበይቲ ይዕደማን ጉምበኣን ይወሃባን። ንመለክዒ ሓዳር ንእስነት ከም ዘማልኣኦ ከዓ ቁጽሊ ይወድቀን። መናድቐን ሓተላ ዝግጨብ 'ውን ኣይሰኣናን። ከመዮ ኣደይ ለተብርሃን ኣብርሃ ዝብላኦ፣ እታ ንመለክዒ ሓዳር ንእስነት ዘየማልኣት ሰበይቲ ተዓዲማን ከቢራን ምስ ኣንስቲ ዓዲ ኣይትኸይድን። ከም ኣብነት ናብ መርዓ ሓሲያን ጠቢታን ኣይትዕደምን። እተን ኣብ መርዓ ውዒለን ዝመጻ ኣንስቲ ድማ ብጉሎ ገዘኣ ክሓልፋ እንከለዋ፣ ካብ ወዮ ስዋኡ ዝተወድኦ ዓታሩ ሓተላ ቀንጪበን ይማልኣ'ሞ ብኸኒ ገዘኣ እናሓልፋ ንመናድቓ ብሓተላ ይግጭባኦ። ጽያፍ ምኳኑ ብዘይፈለጠ እንስሳ ድማ ይለሓስ።

ሓደስቲ ምስላታት መንእሰያት

"ቁልዓ ብጥንሱ ቁርበት ብርሕሱ"

'ቆልዓ ብንኣሱ......' ኢልካ'ዩ ዝምሰል ዝነበረ። እንተዝለዓሚ ቆልዓ ከይተወልደ እንከሎ ጥዑም መዚቃ ክሰምዕ ኣለዎ፣ ኣደኡ ፍረታት ይኹን ካልእ ዝተመጣጠነ መግቢ ክትብልዕ ኣለዋ.... ዝብሉ ኣምራት መንእሰይ ቡጠዘኸዶ ይጸንሕዎ ኣለው። ካብዚ ዝተላዕለ መንእሰይ ንኑብሱ-ጾር ብዓልቲ እንዳኡ ወላ 'ውን ብጽግበታ ቀቀሪፉን ጠጠቢሑን ይምግብ'ሎ። እዚ ድማ ንተጻመድቲ ኣብ ተወሳኺ ስራሕ ዝጸምድ'ዩ። ኑብሱ-ጾር ምኽንኻን ዝብል ዝነበረ ሓሳብ ዝሰበር ብምኳኑ።

'ዘይትሰረቕ ሞባይልን ዘይትጥመት ጓልን ይፍጠረልካ...'

ኣብዚ እዋን ልዕሊ ወዲሰብ ሞባይላት ዝጥመታሉ እዋን ተበጺሑ'ሎ ክብሃል ይከኣል። ካብ ሰብ ስለዝኾብራ ኣይኮናን። ካብ ሰብ ንዓኣን ክትሰርቕ ዝቐለለ ስለዝኾነ ድኣ'ምበር። ካብ'ዚ ዝተላዕለ'ዩ ዝኸውን ኑተን ኣዝዩን ዝማዕበላ ተሌፎናት እንታዋይ ሰሪቑወን ይነግራ፣ 'ሴም ካርድ' ካልእ ሰብ ምስ ዝኣትወን ናብ ሓደ ሰብ ይድውላ... ዝብል መግለጺታት ዝወሃበን። እዚ ከምኡ ኢሉ እንከሎ ወዲቓን ጸኒሐን ዘይለዓላ ሞባይላት'ውን ኣለዋ ይብልወን። እዘን ሞባይላት ብዘይካ ምድዋል ካልእ ስራሕ ዘይብለን ብምኳነን ከምተን ዝማዕበላ ተለፎን ገይሩ ዝግደሰለን የለን። ከምኒ ቀዳሞት ኖኪያ።

ጓል ከይሰረቑ ወይ ከይምንጠሉ ዘረርሁ ደቂተባዕትዮ'ውን ጽቡቓት ኣዋልድ ምልላይ ዝገድፍዎ ይመስሉ። እዚ ምስ'ቲ ጣኢቶ ዝደረፎ ዝሰማማዕ ሓሳብ ይመስል። 'ከም ሸዊት መንገዲ፣ ሓለዋ ወጺኣልኪ ብጎዲ' ዝብል ደርፊ።

'ፓስተን ካፑቹናን ኩኑ'

እዚ ሓድሽ ምስላ ኑቲ 'ከም ማይን ጸባን ይጸምብርኩም' ዝብል ዝነበረ ኩብሪ ኢሉ ዝወጸ ይመስል። ምስላ ካብ መዓልታዊ ህይወት ደቂሰባት ከም ዝወጽእ ዝምስክር ዲንቂ ኢጋጣሚ ድማ'ዩ። ኣብዚ ጸባን ማይን ዘውሓዶ ዘመን ከምኡ ኢልካ ምምሳል ዘይተዋሕጠሎም ከኣ'ዮም ሃንደስቲ እዚ ምስላ። ዝሕጸኑ መርዓውቲ ክንበጽሕ ቡጠዘጥዕመና ምስ ተኣኻኺብና ድማ'ዩ

እዚ ምስላ ኣብ ቶርታ ተጻሒፉ ዝመጸ፡፡ ከም መግለጺ እቶም ነዚ ምስላ ዝጸሓፉ መንእሰያት ኣብ'ዚ እዋን መንእሰያት ብብዝሒ ዘዘውትርዎን ኣገዳሲ መካይዲ ኮይኑ ዘሎ'ን፣ ፓስተን ካፑቺኖን'ዩ፡፡ ከም መግለጺኦም መንእሰያት ናብ መዘናግዒ ማእከላት ወይ ካፌታት ክኣትዉ እንከለው 'ንሸኻ ናይ ፓስቲ ንሸኻ ድማ ናይ ካፑቺኖ ትኸፍል' ተባሂሎም'ዮም ዝኣትው፡፡ ካብዚ ተላዒሎም ድማ ፓስተን ካፑቺኖን ዘይነጻጸሉ መኻይዲ ምዃኖም ኣፎም መሊኦም ይዛረቡ፡፡ ንመርዓውቲ ጸቡቕ ምንዮቶም ንኽገልጹ ድማ 'ፓስተን ካፑቺኖን ኩኑ' ኢሎሞም ንብለኩም፡፡

'ማስጣ ቀያሕ ኣውቶቡስ ንታኽሲ....'

ዝኾነ ሰብ መንእሰያት'ኳ ብፍላይ እንተስ ዕላል ፍቕሪ ጥዒሙ ወይ ስራሕ ሰሲያም ንምምሳይ ድሕር ኣይብሉን፡፡ ከም ባህሪ መንእሰይ ድማ ይውሰድ፡፡ ብፍላይ ስራሕ ዝሰሰዐ መንእሰይ ንስራሕ ኣሉ ዝኸፍሎ ብምኳኑ ብዝጉብርዎ ወጻኢታት ክሳብ ምስላ ምውጻእ ኣይበጽሕን፡፡ ንመደብቶም ብዝዋጻእ ንዘጠዓዕሙን ስራሕ ኣመኽንዮም ንዘዮምሰዩን ድማ'ዩ እዚ ዝምሰሎም፡፡ ግዳይ ናይ ዘይደለይዎ ምምሳይ ዝኾኑ መንእሰያት ክሳብ ናብ ዓርኮም ይኹን ፈታዊኦም ደዊሎም ንታኣክሲ ዝኸውን ገንዘብ ይሓቱ፡፡ እዚ ናብ ህጹጽ ረዲኤት ከም ዝደወሉ ክሕሰብ ይኽእል፡፡ '911....' ይብልዎ ገሊኦም መንእሰያት፡፡ ምስ መሓዛኦም ወይ ፈታዊቶም ዘምሰዩ'ሞ፣ ከይተረድኦም ግዜ ዝተዓዘሮም ድማ'ዮም ግዳይ ናይ ከምዚ ኣጋጣሚ ዝኾኑ፡፡ ሕሩመይ'ለ ከምኡ ዝገበርኩን ከምኡ ዝጉበሩ ዝፈልጥን፡፡ ናይ ከምዚ ኣጋጣሚ ግዳይ ከም ዝኾንካ ዝገርጸዮ መንእሰይ ድማ'ዩ ነዚ ምስላ ዝደግመልካ፡፡ 'ከም ሰበካ ብቐያሕ ኣውቶቡስ ዘይትመጽእ' ንምባል ዝተሃንደሰ ከኣ'ዩ፡፡ ሳሕቲ ናይቶም ከም ሰበካ ዝብሉ ሰባት ዘረባ ቅጭ የምጽእ'ዩ፡፡ ከመይሲ ከም ሰበካ ዘይትኸውኑ መዓልታት ስለዘለዋ፡፡ ንሓበሻኻ እትሰምዓሉ ነዓልታት ክመጽእ እንከሎ'ስ ንታኽሲ ኣይትጎሃን ንኻልእ 'ውን ምኽፋል ድኣ፡፡

'ብዓል ጸለም ዳቢስታ ኣይትእመን...'

እዚ ኑቲ 'ክሰርቀኒ ዝረኣኽዎስ ክመልሰለይ ነይኣምኖ' ዝብል ምስላ ዘመዱ ይመስል፡፡ ከም ሰብ ምስላታት 'ውን ይዛመዱ'ዮም ዝብል ሓድሽ ፍልስፍና ከኣ በጨቕ በሊ፡፡ እዚ ምስላ ካብ ጽልኣት ጸለም ዳቢስታ ዝተላዕለ ይመስል፡፡ ጸለም ዳቢስታ ዝገበረ ሰብ ናበይ ገጹ ይርኢ ኣሎ ስለዘይፍለጥ መን ስለምንታይ ይጥምተካ ኣይትፈልጥን፡፡ ከምዚ ዝገበረ ሰብ ወላ 'ውን ሰላማዊ እንከሎ ብሕማቕ ዓይኒ ክጥመት ይከኣል፡፡ ዝበዝሑ ኣብ ፊልምታት ይኹን ካልእ ዛንታታት ዘለዉ ንጮቃ ይኹን ኣብ ሕማቕ ንጥፈታት ዝንቀሳቐሱ ሰባት ነዚ ዳቢስታ ስለዝጉብሩ ካብኡ ብሕማቕ ዘጠምቶም'ዩ፡፡

ህዉኽ ዝበኣስ እንዳ ሰጋ ይደሊ

እዚ ኑቲ 'ህዉኽ ዝበኢ ኣፍንጫ ኣድጊ ይሕንስ ወይ 'ውን ቀርኒ ይሕንስ' ዝብል ምስላ ምርኩስ ዝገበረ'ዩ፡፡ ኣዛብእ ሎሚ ካብ በረኻ ንዓዲ ምእታው ለሚዶምስ ምስ ሰብ ጉርንይነይ(ጽግዕ-ጽግዕ) ክብሉ ጀሚሮም ኣለው፡፡ ብፍላይ ኣብ ገለ ከባቢታት ከም ከልቢ ካብ ሰብ ክቕለቡ ቁሩብ ዝተረፎም ይመስሉ፡፡ ነዚ ዘስተብሃሉ መንእሰያት እዚ እዋን ነዚ ምስላ ኣውጺኦም ኣለው፡፡ ሰናይ ድማ ይመስል፡፡ ከመይሲ ዝበረ ምስላታት ክርሳዕ እንከሎ ሓደስቲ ምስላታት ክወጹ ስለዝጉባእ፡፡ ኣብ ከተማታትን ከባቢኡን ዝጉብሩ ኣዛብእ፣ ወሰንቲ እንዳሰጋ ክሳብ ዝጉሕፍሎም'ዮም ክጽበዩ ዝጉባእ፡፡ ካብዚ ሓሊፎም ናብ እንዳሰጋ ኣቢሎም ክዛወሩ እንተጀሚሮም ግና ስርዓት ዝጠሓሱ ይመስሉ፡፡ እዚ ምስላ ድማ ንሓደ ኣብ ሓውሲ ከተማ ዝርከብ እንዳሰጋ ኣዛብእ ብመደብ ክስልይዎ ምስ ተራእዩ ዝወጸ'ዩ፡፡ መበገሲ እዚ ምስላ ዝኾኑ ኣዛብእ፣ እዋን ምስ ሓለፈ ንወዮ እንዳሰጋ ይኹብዎ ከም ዘለው ዋና እቲ ትካል ፈሊጡ፡፡ መንእሰያት እቲ ሓውሲ ከተማ ነዚ ምስላ ብምውጻእ ድማ ዋና ትካል ሰጋኡን ትካሉን ከም ዝከታተል ገበሩ፡፡ 'መሰለሉ እንተተመሰለሉ' ድማ ይውሰኾ፡፡

ተዛረብ ከዓ መጸኒ...!

ስመይን ስምክን

ጓለይ እዚ ፍቕርስ ዒንኪላሎ እብ'ዩ። ከመይን ስለምንታይን ንፍቕሪ ሓሪኽኪ ሕንቅል ሕንቅሊተይ ኮይኑኒ'ሎ። እትን ከምትን ኪይበልኩ ብዛዕባ ስመይን ስምክን ክሓስብ እንክለኹ ጭሩሕ ትላገጺ ዘለኺ'ዩ ዝመስለኒ። ኣብ ዝኾነ ቤትን ኣብ ኣእምሮ ኑብሲ ወከፍ ሰብን ዝተወቀጠ ስም ሒዝኪ፣ ምሳይ ምስ ቁንጣሮ ዝፈልጠኒ ሰብ ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕኪ ሓራም ኣይናይ ጥዕናኝ። ወላ'ኳ ፍቕሪ ፍልልያትካ ኪይገደሶ ድላዩ ክጉብረካ ዝኽእል እንተኾነ፣ ኣነን ንስኽን ግና ብዛዕባ ድሌታትን ክውንነትን ኣጸቢቕና እንፈልጥ ሰባት ኢና። ኣንቲ ለበምና ክብል ኢለ'የ። እምበር ንሕቶ ፍቕርኺ ድኣ ዓይነይ ኣይምሓሰኹሉ ሕቒይ ኣይምደረዝኩሉ። ተራእዩኒ እኮ'ዩ፣ እከለ ምባል ተሪፉ ንእከሊት ሰብኣያ እናተባሃልኩ ክጽዋዕ። ኣካ'ወ ንጓለቦይ እከለ ሰብኣያ ክብሃል ሕጂ ኮይኑ ተራእዩኒ። ካብ ስምኪ ስም ስድራኺ፣ ካብ ስም ስድራኺ ስምኪ። ሰለዑ ክህበካ እንክሎን ጭሩም ክስእነልካ እንክሎን ዘሎ ፍልልይ ኣባይን ኣባኽን ይረኣየኒ። ሓደሓደ ግዜ 'ስማ እንታይ ክጉብረኒ ይኽእል?' እናበልኩ ባዕለይ ዘልዕሎን ዝምልሶን ሕቶ የልዕል'የ። ከም ጓል ከመይ'ያ ምፍላጥ ደዩ ዘድልየኒ ወይስ ስማን ክብሪ መዝገባን እናበልኩ እግሩ እምበር ርእሱ ዘይረኽቦ ዛዕባ ኣልዒለ ሕብሊል ይብል። ኣነን ብሓሳብ ንስኽን ብማኪና ዕንክሊል ክንብል መውዳእታና ዝርከብ ኣይመስለኒን።

ግዳ ካብኡ ንናብኡ ኣጣኺ ይሓይሽ። ብጻዕድኡ 'ንዓይ እትኸውን ሰብ ንስኻ ኢኻ' ክትብለኒ እንክለኺ፣ 'እዋእ ከመይ ኢልካ ደዩ ንሰብ ዝኸወን' እናበልኩ መልሲ ኣልቦ ሕቶ የልዕል። ኣነ ንኩበሰይ ከምዘይኮንኩ እየ ዝፈልጥ። ንስኺ ድማ ንዓኺ ክኸውን ከም ዝኽእል ትፈልጠ። እንታይ ግድኺ ንኩበሰይ ኣይፈልጣን'የ ማለት'ዩ። ከምኡ ድኣ ዘይትፈትዊ ከይትኾኒ'ምበር፣ ሓንቲ ምሳይ ሻሂ እትሰቲ ሰብ 'ንኩበስካ ኣይትፈልጣን ኢኻ' ክትብለኒ እንክላ ዘረባኺ'ዩ ዝሰኣለኒ። ኣንታ ካብ ስመይ ሓሊፉ ግዲ ብዛዕባይ ዝፈልጦ የብለይን?

ስም ናብ ዘለዋ ጓለንስተይቲ ሃንደፍ ኢሉ ዝኣቱ ወዲተባዕታይ ከምዝጸለ ትፈልጢ ኢኺ። ኣብዚይ ዓቕመይ እዝን እትን'ዩ እቲ ምኽንያት እንተበልኩኺ ንስኽን ኣንዙቡትን ከይትኽዕቡኒ። 'መኽዐቢኻ ኣይትስራሕ ብሸኹር ኣይትመራሕ' ደዩ ዝምስል? ብድምዳሙ ግና እሰማማዕሉ ደዩ እነጸጉ ክሰብ'ዚ ነዚ ጽሑፍ ዝሓናጥጠሉ ዘለኹ ግዜ ኣይፈለጥኩን። ንሓደ ዓርከይ ብዛዕባ'ዚ ምስ ኣዕለልክዎ 'ሸጉጥ ሒዝካ ምስ ከቢድ ብረት ኩናት እንተዋጺኡካ ድኣ' ክብል መለሰለይ። ኣብ እንዳ ከቢድ ብረት ካብ ዝምደብ ሐደት ኣይገበረን። ሓደ ክኢላ ኮምፕዩተር 'ውን 'ብዛዕባ ኣንቲ ቫይረስ ኣፍልጦ ዘይብልካ እንተኾይኑ፣ ኮምፕዩተር ዘይምግዛእ ይሕሸካ' ኢሉኒ። ሓደ ምሳይ ዝተማህረ ሓኪም ግና ዝሓሸ ዘረባ ረኺበሉ። 'ብዛዕባ ስማን ስምካን ዘይኮነ ብዛዕባ ሓሳባን ሓሳብካን 'ኮምፔር' እንተትገብር ምሓሸካ' ኢሉኒ። ናይ ኩሎም ክሰምዕን ናጣኺ ክጽሕፎን ሓንቲ ኪይሓዘኩ ኪይተርፍ ፈሪሀ ጓለይ።

ንሓደ 'ንዓኻ እትኸውን ዘይተናዲ' እናበለ ክኣቱን ክወጽእን ዝዘረበኒ ሰብ ብዛዕባኺ ምስ ኣዕለልክዎ 'ጠምሳቕ' ክብል'ዩ ጸሪፉኒ። እቲ ዘረባ ብጥሪሉ.....

'ንስኻ ተመሲሕካ ዘይትድረርሲ'

'እሞ ኣምሲሓ እተድርር እንተምጺእኩ'

'ኣታ ወዲ ምስ ከመይ ዝበለ ከውሒ ትራጸም ምህላውካ...'

'ኣንታ ንሳስ ሸኻ'ያ፣ ሸኻ ቢቃ እሾኽ ዘለዋ ከማን ኣይትመስልን...'

'ሓወይ ንእከለ ኣማኺረዮ ነይረ ኪይትብል ምስ ስድራ ኪይተባእሲ...'

'ኣማኺርካ እንደየ'ሞ ዘለኹ.....'

'ኣዙበኡ ይምከሩልካ.....' ኢሉኒ ዕዝር።

'ኤንይ ወይ' ትብል መምህር ንግስቲ። ብዛዕባኽን ብዛዕባ ስምክን ክሓስብ ካልእ ነገር ጠንጢኖ ኣለኹ። እንታይ ግድኺ ንሕቶኺ ዝተቐበልክዎ'የ ዝመስል። ወላ'ውን ስምኪ ባሕሪ እንተኾነ ኣደይ ተሓጺበ እንደኣለ ዝወጽእ!

ተክኖሎጂ

ብሉቱዝ

ኮምፕዩተር፡ ተለፎንን ካልእ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ክንጥቀም እንከለና፡ እቶም ዝተፈላለዩ ክፋላት ተደሚሮም ኣገልግሎት ይህቡና። ኮምፕዩተርና ንስክሪን፡ ኪቦርድን ማውዝን ምስቲ ከም ሓንጎል ኮይኑ ዝሰርሕ ሲ.ፒ.ዩ. ብገመድ ነራኽቦም። ኣብ እንዳ ኢንተርኔት ኣቲና እተን ዝተፈላለያ ኮምፕዩተራት ምስ'ቲ "ሰርቨር" ንዕኡ ብዘገልግል ገመድ ወይ ኬብል ይራኸባ። ዝተፈላለዩ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ንሓድሕዶም ዝራኸቡሉ ዝተፈላለየ መገዲ ኣሎ። ገለ ካብኦም ኬብል፡ ገመድ ኤለክትሪክ፡ ኢንተራኔት ኬብል፡ "ዋይ-ፋይ"ን ጨረርታ ኢንፍራረድን ክንጠቅስ ንኽእል።

ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ንሓድሕዶም ዝራኸቡሉ ጥበብ ካብ መዓልቲ ናብ መዓልቲ እናተራቐቐ ይኸይድ ኣሎ። ሓደ ካብ'ዞም ዝተራቐቑ ንገመድ እናኣጥፍኡ ዝኸዱ ዘለዉ ጥበብ ቴክኖሎጂ "ብሉቱዝ" እዩ። ብሉቱዝ ንኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ብገመድ ኣልቦ ኣገባብ ዘራኽብ መስርሕ ኮይኑ፡ ኣብ ናብራና ኣዝዩ ኣገደስቲ ጠቐምታት ኣለዎ።

ክልተ ክራኽብ ዝደልያ መሳርሒታት ንሓድሕደን ቅድሚ ዝርርብ ምጅማረን ክሰማምዓሉ ዘለወን ብዙሕ ነጥቢታት ኣሎ። ቅድም ዝሰማምዓሉ ነጥቢ ኣካላዊ ምርኻብ እዩ። ብመገዲ ገመድ ኣቢለን ክራኽባ እንተ ኾይነን ክንደይ ገመድ (መስመር) ከም ዘኣኽለን ክሰማምዓ ኣለወን። ዝራኸባሉ መገዲ ምስ ተሰማምዓ ኸኣ ካልእ ዘለዓል ሕቶ ኣለወን። ኣብ ሓደ ግዜ ክንደይ ዝኣክል ሓበሬታ (ዳታ) ክለኣኽ ኣለዎ? ሓበሬታ ዝመሓላለፈሉ ሓደ ኣፍደገ (serial ports) ዝጥቀማ እንተ ኾይነን፡ ኣብ ሓደ ግዜ ሓደ ሓበሬታ ክትሰድድ ትኽእል። ሓበሬታ ዝቕበለሉን ዝሰደሉን ብዙሕ ኣፍደገ (parallel ports) እንተ ሃልዩዎ ግን፡ ኣብ ሓደ ግዜ ብዙሕ ዝበለ ሓበሬታ ከመሓላልፍ ይኽእል።

ንሓድሕደን ብምንታይ ይዘራረባ?

ኣብ ኤለክትሮኒያዊ ዝርርብ፡ ኩሎም ክፋላት ኑቲ ሓበሬታ ብ"ቢት" ይዕቅኑዎ፡ "ቢት" ዝኸኣለ መዐቀኒ ኣሃዱ ናይ ኤለክትሮኒያ ሓበሬታ እዩ። እቲ ዝሰደድ መልእኽቲ ዓቕኑ ወይ ግዝፉ 5 ቢት፡ 6 ቢት፡ 45 ኪሎ ቢት እናበልና ንዕቅኖ። እዞም ኣብ ርክብ ዘለዉ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ከኣ እቲ ዝለኣኽ ዘሎ ሓበሬታ ግዝፉ (ዓቕኑ) ፈሊጦም፡ በጺሑዶ ኣይበጸሐን'ውን የረጋግጹ። ኣዚ ዘተግብር ስርዓት ሕቶን መልስን (commands and responses) ኣሎ፤ ህልው መርበብ ምርኣይ፡ ስርዓት ሕቶን መልስን፡ ዝለኣኽሉን ዝቕበልሉን፡ … ዝኽታተል መስርሕ ድማ ፕሮቶኮል ይበሃል። ንኽልተአን ኣሰማማዒ ዝሰደድናዮ ሓበሬታ በጺሑዶ ኣይበጽሐን የረጋግጹ።

ብሉቱዝ ከመይ ገይሩ ርክብ ይፈጥር፤

ብሉቱዝ ንእስ ዝበለ ከባቢ ዝሸፍን ንኣድላይነት ገመድ ዝኣሊ መስርሕ ኮይኑ፡ ብኣዝዩ ውሑድ ናይ መተሓላለፊ ጸዓት ወይ ሓይሊ ድማ ይሰርሕ። ካብ ሞባይል ተለፎን፡ ነፍሲ-ወከፍ ዝለኣኽን ዝቕበልን ሓበሬታ 1 ሚሊ. ዎት (0.001 ዎት) ናይ ምትሕልላፍ ሓይሊ ይጥቀም። ብዘይካ'ቲ ዘውድኦ ውሑድ ሓይሊ፡ ካልእ ብዙሕ ተወሳኺ ጥቕሚ'ውን ኣሎዎ። ኣብ ቅድሚ ኮምፕዩተር ኮፍ ኢልካ ኣለኻ ንበል። ሞባይልካን ተለፎንካን ብብሉቱዝ ተተሓሒዘን ኣለዋ፡ ክትድውል ስለ ዝበረኻ ተለፎንካ ከየልዓልካ ብመገዲ ኮምፕዩተርካ ክትድውል ትኽእል። ክድወለካ ከሎ'ውን ብኮምፕዩተርካ ተቐቢልካ ክትዛረብ ትኽእል፡ ኣብዚ ባተሪ ሞባይልካ ዘጥፍኦ ጸዓት የለን።

ብሉትዝ ስልኪ ኣልቦ፡ ሕሱርን ኦቶማቲክን ምኳኑ ተፈታዊ ይገብሮ። ኢንፍራረድ ኮሙንኬሽን ንገመድ ዝኣሊ ሓደ ኣገባብ'ዩ። "ኢንፍራረድ" ካብ ኣዒንትና ክርኣን ክትርጉምን ዝኽእል ድግምጋም (ፍሪኴንሲ) ንታሕቲ ዘሎዎ ናይ ብርሃን ማዕበል እዩ። ኢንፍራረድ ንሪሞት ኮንትሮል ተለቪዥን፡ ዲቪዲ፡ ቴፕን ካልእ ተመሳሳሊ ሪሞትን ንጥቀመሉ። ሓደ ካብ ኣበራት ኢንፍራረድ ብዘቕለለ ኣብ ሪሞት ክንረኽቦ ንኽእል፡ ሪሞትና ናብቲ ተለቪዥን ኣቕኒዕና እንተ ዘይኣዚዝናዮ ኣይሰርሓልናን እዩ። ካልኣይ ካብ ኮምፕዩተር ናብ ላፕቶፕ ሓበሬታ ብኢንፍራረድ ከነመሓልልፍ እንከለና፡ ኣብ ተመሳሳሊ ግዜ ካብታ ላፕቶፕ ናብ ካልእ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒ ከነምሓላልፍ ኣይንኽእን ኢና፤ እዚ "ሓደ ንሓደ" መስርሕ ይኽተል ብምኳኑ'ዩ። ለኣኺን ተቐባሊን ኣካላት (ትራንዝሚተርን ረሲቨርን) ናይቲ ብመገዲ ኢንፍራረድ ዝራኸብ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒ፡ ኣብ ሓደ መስመር ፊት-ንፊት ዝቐመ ክኾውን እንከሎ፡ ኣብ ሞንጎኦም

ንዝኣቱ ነገር ክሓልፎ ኣይክእልን እዩ። እቲ ዝልኣኽ ሓበሬታ ናብ ሓደ ወሰኑን መዕረፊ ዝኸይድ ብምኳኑ፡ መልእኽቲ ብጎቡእ በጺሑን ኣይበጽሐን ክትፈልጥ ይቐልል ይኸውን። እንተኾነ በዚ መስርሕ ክትሰርሕ እንተ ኴንካ ገዛኻ ብኸሉ ኣንፈቱ 'ረሲቨራት' ክትጥቅዓሉ ክትግደድ ኢኻ። ብሉቱዝ'ምበኣር ኸዚኦም ክልተ ኣበራት ኢንፍራረድ ኣሕውዩ'ዩ መጺኡ። እቲ ዝቐደመ ብሉቱዝ 1.0 ሓደ ሜጋቢት ኣብ ሓደ ካልኢት (1 Mbps) ዝለዓለ ናይ ምትሕልላፍ ቅልጣፈ ነይሩዎ። ብሉትዝ 2.0 ከኣ 3 ሜጋብት ኣብ ሓደ ካልኢት ናይ ምትሕልላፍ ቅልጣፈ ኣሎዎ። ብሉትዝ 2.0 ኑቲ ኣቐዲሙ ዝነበረ ብሉቱዝ 1.0 ኣጣማሪሩ ዝማዕበለ ካልእ ወለዶ ብሉቱዝ ቴክኖሎጂ እዩ።

ብሉቱዝ ብኸመይ ይሰርሕ፧

መርበብ ብሉቱዝ ኣብ ትሑት ናይ ራድዮ ማዕበል ዝተዘርግሐ እዩ። ኣብ ከባቢ 2.45 ጂጋ-ህርዝ፤ ማለት ካብ 2.402 ክሳብ 2.480 ጂጋ-ህርዝ ዘሎ ናይ ሬድዮ-ባንድ ይዝርጋሕ። እዚ ፍሪኴንሲ ንኢዱስትሪያዊ፡ ስነ-ፍልጠታዊን ሕክምናዊ ስርሓት ብሕጻ ንኽካየደሉ ዝተወሰነ እዩ፤ ብ "ISM" ባንድ ከኣ ይፍለጥ። ብሉቱዝን ካልኦት ኣብዚ ባንድ ዝሰርሑ ነገራትን ከይተሓዋወሱ ወይ ከይጋጨው መሳንድሳት ተጠንቂቖም ክሰርሕዎም ይግደዱ።

መሳንድሳት ብሉቱዝ ኑቲ ክፍጠር ዝኽእል ምግጫው ንምውጋድ፡ ምስቲ ሓበሬታና (ዳታ) ሓደ ሚሊ ዋት ናይ ምትሕልላፍ ሓይሊ ከም ዝህሉዎ ክገብሩዎ ክኢሎም። ኣዝዩን ዝጸበቓ ሞባይል ክሳብ 3 ዋት ዓቕሚ ኣሎወን። ትራንዝሚተር ዝሰዶ ሓበሬታ ብመልክዕ ቮልተጅ'ዩ ዝኸይድ። እዚ ቮልተጅ ኣብ ማዕበል ተጻዒኑ ይኸይድ። ኣብኡን ረሲቨራት ከኣ ናብ ዝነበሮ ይምለስ ወይ ይትርጎም። ናይ ብሉቱዝ ትራንዝሚተር ትሑት ሓይሊ ክሳብ 10 ሜትሮ ክሽፍን ይኽእል። ብቐረባ ክረኽቡዎ ምስ ዝኽእሉ ተለቪዥንን፡ ኮምፕዩተር፡ ተለፎንን ካልእን ናይ ምግጫው ትኽእሎኡ ኣዝዩ ውሑድ እዩ። ዘይከም ኢንፍራረድ ኮሙኒኬሽን ከኣ እቶም መሳርሒታት "ግድን ክረኣኣዩ ኣለዎም" ኣይብልን'ዩ። ኣብ ነጸላ መንደቕካ ምስ ዘሎ ጎረቤትካ - ቡቲ ዝተሓተ ሓይሊ - ብብሉቱዝ ክትለኣኣኽ ትኽእል ኢኻ።

ብሉቱዝ ንሸሞንተ መሳርሒታት ኣብ ሓደ ግዜ ከራኽብ ይኽእል'ዩ። ኣብ ውሽጢ 10 ሜትሮ ዝጨራሓ ዓንኬል ዝርከቡ ሸሞንተ ዝተፈላለዩ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት፡ ብዙሕ ምግጫውን ምትሕውዋስን ከህሉ ንጸበዮ ንኸውን። ብሉቱዝ ኸዚ ምግጫዋት ንምጉዳል ዝርግሐ ዘሎዎ "ፍሪኴንሲ ስፔክትሩም" ምጥቀም፤ ካብ ሓደ ንላዕሊ መሳርሒ ኣብ ሓደ ግዜን ተመሳሳሊ ፍሪኴንሲን ከም ዘይጥቀሙ ይገብር። በዚ ኣገባብ 79 ፍሪኴንሲታት ብዘይ ስሩዕ እናመረጸን ካብቲ ሓደ ናብቲ ሓደ እናሰገረን ይጥቀም። እዚ ማለት እቲ ትራንዝሚተር ኣብ ካልኢት 1600 ግዜ ፍሪኴንሲ ይቕይር ማለት'ዩ። ኩለን ናይ ብሉቱዝ ትራንስሚተራት ኸዚ ዝርግሐ ዘሎዎ ፍሪኴንሲ-ስፔክትሩም ይጥቀማሉ ካብ ኩና፡ ክልተ ትራንስሚተራት ኣብ ሓደ ግዜ፡ ሓደ ፍርኴንሲ ክጥቀማ ኪጋጥም ኣዝዩ ውሑድ ተኽእሎ'ዩ ዘሎወን። እንተ ኣጋጢሙ ኸኣ ንእሸቶ ዕሽር ናይ ካልኢት ግዜ'ዩ ዝወስድ፤ ንኽእረም ካብ ቋሕሰም ዝንእስ ግዜ ይወስድ።

ብሉቱዝ ዘሎወን መሳርሒታትት ኣብ ሓደ ክሊ 10 ሜትሮ ምስ ዝራኸባ፡ ኣብ ሞንጎአን ኤለክትሮኒያዊ ዝርርብ ይካየድ። እቲ ዝካየድ ዝርርብ ሓበሬታ ክለዋወጣ ደየን ወይ እታ ሓንቲ ኑቲ ካልእ ክትቈጻጸር ድያ ዘፍልጥ እዩ። እዚ ዝርርብ ክካየድ፡ ተጠቃማይ ዝጥውቕ ሞልጎም ኩነ ዝእዝዞ ትእዛዝ የለን። እዚ ዝርርብ ሓንሳእ ምስ 'ተኻየደ ስርዓት ብሉቱዝ ሓደ መርበብ (PAN) ይፈጥር።

ዝጠዘሐ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒታት ብሉቱዝ ዘሎዎ እናኾነ ይመጽእ ኣሎ። ተለፎናት፡ ላፕቶፕ፡ ፕሪንተር፡ ከቦርድ፡ ዲቪዲ፡ ቴፕ መኪና፡ ወ.ዘ.ተ. ብብሉቱዝ ንዕዮና ከቃልላ ክኢለን ኣለዋ። 60 ሚእታዊት ዕዳጋ ብሉቱዝ ምስ ተለፎናት ዝተሓሕዘ እዩ፡ መኪና እናመራሕና፡ ኣብ ማእከል ዕዳጋ እንተ'ለና ወይ ኣብ ንጡፍ ስራሕ እንከለና ሞባይልና ካብ ጁባና ከየውጻእና ክንጥቀመላ ንኽእል ኢና። ብሉቱዝ "ሄድሰት" - ኣብ እዝንና ዝግዘር ስልኪ ኣልቦ ኢርፎን - ኸዚ ኣገልግሎት ክህበና ይኽእል።

ውሕስነት

ኣብ ዝኾነ ስልኪ ኣልቦ መርበብ ውሕስነት ኣገዳሲ'ዩ፡ ብናይ ራድዮ ማዕበል ዝለኣኽ ተነቃፊ ሓበሬታ፡ ተጠሊፉ ክስረቕ ይከኣል'ዩ፡ ስልኪ ኣልቦ ቴክኖሎጂ፡ እዞም ሓበሬታ ከይትንከፉ ዝከላኸሉ መገዲ ክህሉዎ ኣለዎ። ብሉቱዝ ኦቶማቲክ ርክብ ስለ ዝፈጥር ንግዜን ዓቕሚን ሓሲብካ ዓቢ ብልጫ ኣሎዎ። እንተኾነ ብዘይ ፍቓድካ ዝደልዩዎ ሓበሬታ ክሰዱልካ ንዝደልዩ ኸኣ ተወሳኺ ብልጫ'ዩ። ካብ ርሑቕ ክስልዩዎን ክሰርቁዎን ይኽእሉ'ዮም። ሞባይልካ ኣብ ጁባኻ እንከላ ሕሳብካ ክሰርቁ ወይ ካብ ሕሳብካ ብዘጉድል ክድውሉ ይኽእሉ እዮም። ብሉቱዝ ኸዚ ዘወግደሉ ዝተፈላለየ ኣገባባት ኣሎዎ። ተጠቀምቲ ብዘይ ሕቶ ሓበሬታኦም ዘሕልፉ ኣብ ዝርዝር ዝፍቀዶም የቐምጥ። ካብ'ዚኦም ወጻኢ ንዝምጽእ ሓበሬታ ግን ኣይቕበሎን። እቲ ዝጉበሮ ምትሕልላፍ ኩሉ ብፍላጥ እቲ ተጠቃማይ ይኸውን። ብተወሳኺ ተጠቃሚ ኣብ መሳርሒኡ ዝርከብ ብሉቱዝ ከም ክውልዖን ከጥፍኦን ይኽእል እዩ። ካብ ሞባይል ናብ ሞባይል ደርፊ ወይ ስእሊ ብብሉቱዝ ክንሰድድ እንከለና፡ ኣቐዲምና ንብሉቱዝ ናይ ክልተአን ሞባይል ንውልዖ ኢና፤ ከይተወለዐ ሓበሬታና ክሕልፍ ስለ ዘይንኽእል። እቲ መልእኽትና ቅድሚ ምስዳዱ ኑቲ ንፈጥሮ ርክብ ኮድ ክንህቦ ንሕተት ኢና። ብኽልቲአን ሓደ ዓይነት ኮድ ምስ ተዋህበ እቲ ምትሕልላፍ ይጅምር። ኣብ ዘርያና ኣብቲ ድልያ ናይ ብሉቱዝ ዝመጽኣና ብዙሓት ሞባይላት ክህልዋ ይኽእላ። እቲ መልእኽትና ግን ናብታ ኮድ ዝሃብናያ ጥራይ ይሓልፍ። ኩሉ ክስደድ ዝተኣዘዘ ዳታ ምሕላፉ ምስ ተረጋገጸ፡ ከም ዝሓለፈ ዘረጋግጽ መልእኽቲ ይመጽኣና። እቲ መስርሕ እንተ ዘይተዓዊቱ ኸኣ ከም ዘይተዓወተ ዝገልጽ መልእኽቲ ይመጽእ።

ቫይረስ ክፈጥሩ ዘውዕሉ ሰብ ንኦቶማቲክ ርክብ ብሉቱዝ ንጸይቂ ክትቀምሉ ርሒብ ዕድል ኣሎዎም። ዝበዝሓ ሞባይል ውሕስነት ዘሎዎ ፍቓድን ኣፍልጦን ዝሓትት ብሉቱዝ ስለ ዝጥቀማ ክዕወቱ ኣይክእሉን። ብሉቱዝ ካብ ዘይተፈልጠ ኤለክትሮኒያዊ መሳርሒ መልእኽቲ ክመጽእ እንከሎ፡ ፍቓድን ኣፍልጦን ተጠቃማይ ይሓትት እዩ። ንኣብነት ቫይረስ ዝሓዘ ፋይል ናብ ሞባይልካ ክሰዱልካ እንከለው፡ ንስኻ ክትከፍቶን ክትጥቀመሉን ትሕተት ኢኻ። ካብ ዘይትፈልጦ መሳርሒ ዝመጽእ መልእኽቲ ሃንደራእ ኢልካ ዘይምቕባል ካብ ብዙሕ ፀገም ከድሕነካ ይኽእል።

ንውሕስነት ብሉቱዝ ክጸዓረሉ ዝገደደ

ሰለስተ ኣገባብ ስርቂ፥

- "ብሉጃኪንግ"፡ ሰረቕቲ ኣብ ክሊ 10 ሜትሮ ናብ ዝርከቡ ሓደ ናይ ቢዝነስ ካርድ ይልእኩ። ኣዚ ዝኸውን ኣጋጣሚ ስለ ዝመርጹ፥ እቶም መልእኽቲ ዝመጽኦም ሰባት ኣብ መዘዝቦም የስፍሩዎም። ካብ'ዞም ዝተመዝገቡ ሰባት ዝመጽእ መልእኽቲ ብቐጥታ ተቐቢላ ስለ እትኽፍቶ፡ እዞም ሰረቕቲ ንዘይተገዳስነት እቲ ሰብ ክጥቀምሉ ይኽእሉ።

- "ብሉባጊንግ"፡ ንሞባይል ካልእ ሰብ ብምግዳድ ኩይኑ ክጥቀመላ ይኽእል። ንስኻ ከይፈለጥካ ብመገዲ ሞባይልካ ክድውሉ፥ መልእኽቲ ክሰዱ፥ ገንዘብ ክሰዱን ካልእን ይኽእሉ። እዚ ክኸውን እንከሎ ዋና ሞባይል ሞባይልካ ኣብ ጁባኻ እንከላ ከይተፈለጠካ ይኸውን።

- "ካር ዊስፐር"፡ እዚ ንእሽቶ ሶፍትዌር ኩይኑ ንሰረቕቲ ኣብ መኪና ዝረኩብ ቴፕ ብሉቱዝ ዘሎዎ ምስ ዝኸውን ናይ ድምጺ ፋይል ክሰዱን ክቕበሉን ዘኽእል እዩ።

ካብ 10 ክሳብ 100 ሜትሮ ዝርከባ ብሉቱዝ ዝጥቀማ መሳርሒታት ብሓንቲ ሞባይል ክትረኽበን ይከኣል እዩ። እዘን መሳርሒታት ናይ ብሉቱዝ ክልተ ምርጫ ኣለወን። ካልእ መሳርሒ ክረኽበን ዝኽእልን ዘይክእልን (discoverable or non-discoverable) ዝብሃል ምርጫ ወይ "ኦፕሽን" ኣሎወን። ኣብ ዝኸነ እዋን ከም ዘይርከብ እንተ ተገይረን ካብ ዝግበር ስርቅን ዕንወትን ክድሕና ይኽእላ።

ብሉቱዝ ካብ ካልኦት ሰልኪ ኣልቦ ቴክኖሎጂታት ዝፈልዮ ዲዛይኑ እዩ። ብሉቱዝ ንሓጺር ከባቢ፥ ውሑድ ሓይሊን ውሑድ ወጻኢ ዘድልዮን ኩይኑ ዝተሰርሐ እዩ። ብሉቱዝ ካብ'ቶም ዓበይቲን ግኑናትን ሰልኪ ኣልቦ ቴክኖሎጂ - ከም "ዋይ-ፋይ"ን "ሆም. ኣር.ኤፍ"ን - ኣብ ዝኸኣሱን ንናብራና ቀረባ ዝኾኑ መሳርሒታትን ወሪዱ ዘገልግል ምኻኑ'ዩ።

ብሉቱዝ ስሙን ኣርማኡን ናይ ሓደ ብሕታዊ ማሕበር'ዩ። ብ1998 ዝተመስረተ ኩይኑ ኣብ ተለኮሙኒኬሽን፡ ኮምፕዩተር፡ መርበብ፡ ኦቶሜሽንን ኦቶሞቲቭ ኢንዱስትሪን ዝመርሕ እዩ። ብሉቱዝ ስም ናይ ኣብ 10ይ ክፍለ-ዘበን ንጉስ ዴንማርክ ዝነበረ - ዳኒሽ ብሉቱዝ - እዩ። እዚ ንጉስ ንዴንማርክን ገለ ክፋል ኖርወይን ኣብ ሓደ ግዝኣት ክሕውሶን ከሎ፡ እምነት ክርስትና ናብ ዴንማርክ ኣተኣታትዩ። ንሕብረት እስካንዲኖቪያን ሃገራት ልዑል ኣበርክቶ ዝነበሮ ምኻኑ ድማ ይንገር። እዚ ብስሙ ዝጽዋዕ ዘሎ ማሕበር ከኣ ስሙ ብሉቱዝ ዝገበረሉ ክልተ ምኽንያታት ኣሎዎ፤ ብሉቱዝ ንብዙሓት መሳርሒታትን ቴክኖሎጂን ስለ ዘሕብርን ኣብ ስካንዲኖቪያን ሃገራት ስለ ዝማዕበለን።

ዝርግሐ ፍሪኳንሲ ሬድዮ ብኸመይ ይሰርሕ?

መደበራት ሬድዮ ፈነወአን ክጅምራ እንከለዋ፡ "እዚ ሬድዮ እገለ እዩ፡ ብኸንድ'ዚ ሜጋህርትዝ ወይ ሜትር-ባንድ ማእከላይ ማዕበል፡ ሓጺር ማዕበል፡ ኤፍ-ኣም ወዘተ. ይፍኖ..." ይብላ። እዚ "AM radio"፡ "FM radio"፡ "VHF"፡ and "UHF" television፡ "short wave radio" … ወዘተ ... ዝበሃል እንታይ እዩ? እንታይ ኩይኑ'ኸ ይፈላለ?

ሬድዮ-ዌቭ ብመገዲ ኣንቴና ዝዝርጋሕ ኤለክትሮ-ማግኔታዊ ማዕበል እዩ። ማዕበላት-ሬድዮ ዝተፈላለየ ፍሪኳንሲ ኣለዎ። ነታ ተቐባሊት ፍሪኳንሲ ዝኾነት ሬድዮ፡ በቲ መድለዪ ፍሪኳንሲ ዝኾነ ከቢብ ነገር እናኣዞርና ነቲ ዝድለ ዘሎ ፍሪኳንሲ ንረኽቦ። እቶም ዝንገሩና ፍሪኳንሲታት ወይ ሜትር ባንድታት (ዌቭ-ሌንግዝ) ኣድራሻ ናይ'ተን መደበራት ሬድዮ እዩ። ንሬድዮና በቲ ዝፍነዋሉ ኣድራሻአን ብምቅናይ ከኣ መደባተን ንከታተል።

ንሓንቲ መደብ ሬድዮ እናተኸታተልና እንከለና፡ "እዚ ትከታተሉዎ ዘለኹም ፕሮግራም ብ 91.5 ኤፍ-ኣም ዝፍኖ ዘሎ እዩ፡" እንተ ሰሚዕና፡ "ብ91.5 ሜጋ-ህርትዝ ኤፍ-ኣም ሬድዮ ሲግናል ዝፍኖ መደበር ሬድዮ እዩ፡" ይብሉና ኣለዉ ማለት'ዩ። ሜጋ-ህርትዝ ማለት ከኣ "ኣብ ሓደ ደቒቕ ሚልዮናት ሳይክላት" ይፍጸሙ ማለት'ዩ፡ ስለዚ፡ 91.5 ሜጋ-ህርትዝ ማለት፡ እቲ ኣብ መደበር ሬድዮ ዘሎ መፈነዊ ወይ ትራንስሚተር ኣብ ሓደ ደቒቕ 91,500,000 ግዜ ዑደት ወይ ሳይክል ይገብር ማለት እዩ፡ ነታ ኤፍ-ኣም (frequency modulated) ሬድዮና ብምጥውዋይ ከኣ ነቲ ፍሉይ ፍሪኳንሲ ናይታ መደበር ክንረኽቦ ንኽእል፡ ኵሎም ኤፍ-ኣም መደበራት ሬድዮ ብጉጅለ ፍሪኳንሲ ካብ 88 ሜጋ-ህርትዝ ክሳብ 108 ሜጋ-ህርትዝ ይዝርጋሕ፡ እዚ ጉጅለ ፍሪኳንሲ'ዚ፡ እንትርፎ ኣብ ፈነወ ኤፍ-ኣም ሬድዮ እንተ ዘይኩይኑ ኣብ ካልእ ሬድዮ ኣይሰርሕን፡

ብተመሳሳሊ መገዲ ኣይ-ኣም (AM

radio - amplitude modulated) ካብ 535 ኪሎ-ሀርትዝ ክሳብ 1,700 ኪሎ-ሀርትዝ ኣብ ዘሎ ዝርግሐ ይፍና፡ "እዚ ሬድዮ'ዚ ብኣይ-ኣም 680 ይፍና፡" እንተ ተባሂሉ፡ እቲ መደበር ሬድዮ ኣይ-ኣም ሬድዮ ሲግናል ዝፍኑ ኩይኑ 680 ፍሪኳንሲ ኣለዎ ማለት እዩ፡

ዝርዝር ሬድዮ ፍሪኳንሲ

• ኣይ-ኣም ሬድዮ (AM radio) ካብ 535 ኪሎ-ሀርትዝ ክሳብ 1.7 ሜጋ-ሀርትዝ

• ሓጺር ማዕበል ሬድዮ (Short wave radio) ካብ 5.9 ሜጋ-ሀርትዝ ክሳብ 26.1 ሜጋ-ሀርትዝ ይፍና

• ሲትዘንስ ባንድ (Citizens band (CB) radio) ካብ 26.96 ሜጋ-ሀርትዝ ክሳብ 27.41 ሜጋ-ሀርትዝ

• መደበራት ተለቪዥን ካብ 54 ክሳብ 88 ሜጋ-ሀርትዝ ካብ 2 ክሳብ 6 መስመራት ወይ ቻነላት

ኣብ መደበራት ሬድዮ ጥራይ ከይተሓጸረ፡ ዝኹሉ ስልኪ-ኣልቦ ቴክኖሎጂ'ውን ናይ ዝእ-ርእሱ ጉጅለ ፍሪኳንሲ ኣለዎ፡ ንኣብነት፥

1. ስርዓት-ኣላርም (alarm systems) ከባቢ 40 ሜጋ-ሀርትዝ

2. ብሬድዮ ዝቆጻጸራ ነፍርቲ ከባቢ 72 ሜጋ-ሀርትዝ

3. ብሬድዮ ዝቑጻጸራ መካይን ክሳብ 75 ሜጋ-ሀርትዝ

4. ኣም-ኣር-ኣይ መደበር ስፔስ 145 ሜጋ-ሀርትዝ ከምኡ'ውን 437 ሜጋ-ሀርትዝ

5. ሞባይል ተለፎን ካብ 824 ክሳብ 849 ሜጋ-ሀርትዝ

6. መቆጻጸሪ ጻዕቂ መጓዓዝያ ነፈርቲ - ራዳር፡ ካብ 960 ክሳብ 1,215 ሜጋ-ሀርትዝ ወዘተ.

ኣይ-ኣም ሬድዮ ካብ ጉጅለ 550 ኪሎ-ሀርትዝ ክሳብ 1,700 ኪሎ-ሀርትዝ፣ ኤፍ-ኣም ሬድዮ ግን ካብ 88 ክሳብ 108 ሜጋ-ሀርትዝ ዝፍነወሉ ምኽንያት እንታይ እዩ? መልሲ ናይዚ ሕቶ ምስ ታሪኹ ዝተሓሓዘ እዩ?

ኣይ-ኣም ሬድዮ ካብ ኤፍ-ኣም መሪሑ ዝመጸ እዩ፡ ቀዳማይ ፈነወ ሬድዮ ኣብ 1906 ክጅምር እንከሎ፡ መደበር ኣይ-ኣም ሬድዮ ከኣ ብ1920 ጀሚሩ፡ ኣብ 1920ታት ሬድዮን ኤለትሮኒክስን ድሩት ተኽእሎታት እዩ ነይሩዎ፤ ሓጺር ማዕበል ናይ ኣይ-ኣም ሬድዮ ከኣ ብተዛማዲ ሕጽረታት ነይሩዎ፡

ዝኹሉ ናይ ሬድዮ ሲግናል ክፍና ከሎ ብኤለክትሪካዊ ሓይሊ (ቮልቴጅ) መልክዕ'ዩ ዝሰደድ፡ ነቲ ብሬድዮና እንሰምዖ ድምጺ፡ ኣንቴና ሬድዮና - ነቲ ዝተመርጸ ፍሪኳንሲ - ብቮልቴጅ ዝተቐበሎ ሲግናል ኣብ ዉሽጢ ሬድዮና ብድምጺ ተቐይሩ ኢና እንሰምዖ፡ "ኣንቴናና ብበርቂ ከይህረም ወይ በርቂ ከይስሕበልና" እናበሉ ክስከፉ ሰሚዕኩም ትኾኑ፥ ስክፍታኦም ካብ ስነ-ፍልጠት ዝረሓቐ ኣይኮነን!፡ ኣንቴናና ዝቕበሎ ቮልቴጅ ኣዝዩ ውሑድ እዩ፡ ናይ በርቂ ቮልቴጅ ከኣ ብዓሰርተታት ኣሽሓት ዝዕቀን እዩ፡ ገለ ክፋል ናይ በርቂ ቮልቴጅ ኣንቴናና ምስ ዝስሕብ ንሬድዮና ከቃጽላ ይኽእል፡ ብኣይ.ኣም. ዝፍና ሬድዮ ሲግናል ምስ ናይ ድምጺ ቮልቴጅ ናይቲ ዝቕበል ማክሮፎን ተዛሚዱ'ዩ ዝፍና፡ ኣብዚ ግዜ ፍሪኳንሲ ናይቲ መፈነዊ ወይ ትራንስሚተር ከይተቐየረ'ዩ ዝጸንሕ፡ በርቂን ካልኦት ሬድዮ ዘመንጭዉ ባህርያዊ ነገራትን ብተመሳሳሊ ፍሪኳንሲ ሬድዮ ሲግናል ምስ ዘመንጭው፡ ቮልቴጅ ናይቲ ሬድዮ ሲግናሎም ኣብቲ ዝጸንሐ ወይ ዝተፈነወ ይድመር፡ ንረበሻን ዘይንጹርነት ናይቲ ፈነወ ሬድዮ ከኣ የዕብዩ፡ ብኣይ.ኣም. ዝፍና ናይ ሬድዮ ፈነወ ንኣዝዩ ርሑቕ፡ ዓሚቕን በሪኽን ቦታታት ክኸይድን ክሽፍንን ይኽእል'ዩ፡ ኣብ ሓደ ቀዋሚ መስመር ዘይኩነ ሓባጥ-ጎባጥ እናበጽሐ'ዩ ዝኸይድ፡ ምስቲ ዝሸፍኖ ርሕቀት፡ ዝኣትዎ ቦታ ተደሚሩ ንቴክኖሎጂ ሳተላይት ዓቕሚ ዘይብሉን ንነዊሕ ክበጽሖ ዘይክእል ቦታ ተመራጺ ይገብሮ፡ ኣብ ቀዋሚ ፍሪኳንሲ ስለ ዝኸይድ፡

ምስቲ ዝጓዓዞ ነዊሕ ርሕቀት ኣብ መገዲ ዝተፈላለየ ናይ ረበሻ ምትእትታዉ የጋጥሞ'ዩ፡ ስለ ዝኾነ ከኣ እተን ካብ ርሑቕ ከባቢ ዝፍንዋ መደበር ሬድዮ ተጻጊምና ንሰምዐን፡ ብተወሳኺ ሓይሊ ናይቲ መፈነዊ ወይ ትራንስሚተር ንንጹርነት ናይቲ ፈነወ ክጸልዎ ይኽእል እዩ፡

ፈነወ ኣፍ.ኣም. ሬድዮ ዝበዝሐ ግዜ ንሙዚቃ ብኣዝዩ ንጹር መልክዕ ክንሰምዖ ዘኽእል እዩ፡ ካብቲ ብኣይ.ኣም. ዝፍና ኣዝዩ ዝነጸረ እዩ፡ ከምቲ ናይ ኣይ.ኣም. ንምትእትታዉ ረበሻ ዕድል ዝሀብ ኣይኮነን፡ ካብ በርቂን ዝተፈላለዩ ባህርያዊ ነገራት ዝምንጩ ሬድዮ ሲግናል ናይ ምጽዋር ዓቕሚ ድማ ኣለዎ፡ እቲ ዝሸፍኖ ርሕቀት ሓጺር ኩይኑ ኣብ ኣዝዩ ዓቢ ፍሪኳንሲ ናይ ሬድዮ ስፔክትሩም ይፍና፡ ዘይከም ኣይ.ኣም. ንዓሞቕቲን በሪኽትን እናወረደን እናደየበን ዝኸይድ ማዕበል ኣይኮነን፡ ኣብ ሰዋ ዝበለ መስመር ዝጓዓዝ ሬድዮ ማዕበል እዩ፡ ሞባይል ተለፎን ቅድሚ እዚ ሕጂ ዝጥቀማሉ ዘለዋ ፋይበርን ማይክሮውቭን ምምጽኡ ምስቲ ብቐረባ ዝፍንውን ዝቕበልን ኣንቴና ብኣፍ.ኣም. ይጥቀማ ነይረን፡ ነቲ ዝሸፍኖ ሓጺር ርሕቀትን ናይ ድምጺ ንጽሩነትን ኣብዚ ኣገልግሎት ይዉኦል ነይሩ፥

ካብ ኣይ.ኣም.ን ኣፍ.ኣምን ብቐሊሉ እንረድኦ እንተሎ፡ ሓጺር ዌቭ-ለንግዝ (ሜተር-ባንድ) ዘለዎም ማዕበል፡ ዝበዝሐ ፍሪኳንሲ ኣለዎም፡ እቶም ንርሑቕ ቦታ ክሽፍኑ ዝኽእሉ ዝነውሐ ሜተር-ባንድ ዘለውም ከኣ ውሑድ ፍሪኳሲ ኣለዎም፡

ሬድዮ ሲግናል ንግዛውቲ ሰንጢቑ፡ ንኸርባታት ተኺሊሉ፡ ንጸቕቲ ኩነታት ኣየር ሰዒሩ ኣብ ኩሉ ክሰማዕ ሓያል መፈነዊ ትራንስሚተር የድልዩ፡ 100,000 ዋት ሓይሊ ዘለዎ መፈነዊ፡ ክሳብ 160 ኪሎ ሜትሮ ብዘይ ጸገም ክሰማዕ ይኽእል፡

www.howstaffworks.com

ትፈልጡ ዶ፧

ክልሰ-ሓሳብ ጸጋምን የማንን ሓንጎል

ኵሎም እንስሳታት - መጥበውቲ፡ ኣዕዋፍ፡ ለመምቲ፡ ዓሳታት፡ ምድረ-ማያውያን... - ሓንጎል ኣሎዎም፡ ናይ ሰብ ሓንጎል ግን ዝተፈልየት እያ፡ ሽሕ'ኳ ካብ ናይ ኵሎም ዝዓበየት ሓንጎል ኣይትኹን፡ ንሰብ ንኽንዛረብ፡ ክንሓስብን ግድላት ክንፈትሕን ዘኽእል ሓይሊ ትህብ፡ ኣዝያ ተድንቕ ህዋስ'ያ፡ ሓንጎልና ንመጠን ረስኒ፡ ጸቕጢ ደም፡ ህርመት ልቢን ምስትፋስን ትቈጻጸር፤ ዘይተኣደነ ሓበሬታ ካብ ኵሉ ኣካልና ትቕበልን ትምስርሕን፤ ንኣካላዊ ምንቅስቓስ፡ ምኻድ፡ ምዝራብ፡ ደው ወይ ኮፍ ምብላ፡ ወዘተ ... ተካውን፤ ክንሓስብ፡ ክንሓልም፡ ምኽንያታት ክንረክብ፡ ስምዒታትን ተመስጦን ከነስተማቕርን ተኽእል፡

ሰባት ንሓንጎሎም ብዝጥቀሙሉ ዓቕን ካብን ናብን ክፈላለዩ ጸኒሖምን ኣለዉን፡ ኣብ ገለ ኣጋጣሚታት ንሓንጎልና ናብ ክልተ - ጸጋማይን ካልኣይ ንፍቀ-ክቢ - ብምኽፋል ክግለጸ ሰሚዕና ንኸውን ኢና፡ በዞም ክልተ ክፋላት ከኣ ሰብ ካብን ናብን ከም ዝፍለ ዝገልጽ ዘረባ ይስማዕ እዩ፡ ሓደ ካብ'ዞም ክልተ ክፋላት ሓንጎል ክዕብልል እንከሎ፡ እቲ ሰብ ካብ ኣተሓሳስባኡ፡ ባህሩ፡ ዝነጥፈሉ ዓውዲን ካልእን ብኡ ከም ዝጽሎ ይንገር፡ ንኣብነት ሓደ ስነ-ጥበበኛ የማናይ ክፋል ሓንጎሉ ዝያዳ ንቑሕ ስለ ዝኾነ'ዩ ስነ-ጥበበኛ ዝኸውን፡ እዚ ክልሰ-ሓሳብ ጸጋማይን የማናይን ሓንጎል ዝብል ስም ተዋሂብዎ ይርከብ፡

ነዚ ዕብለላ ሓደ ክፋል ሓንጎል ዝገልጽ ክልሰ-ሓሳብ ምርኵስ ብምግባር፡ ነፍሲ-ወከፍ ክፋል ንዝተፈላለየ ዓይነት ሓሳባት ከም ትቈጻጸር ይገብር፡ ኣብ ዓውዲ ስነ-ልቦና ብ"ላተራላይዘሽን ኦፍ ብረይን" ይፍለጥ'ዩ፡ ስለዚ ሓደ

ክፋል ናይ ሓንጎል ንዝተወሰነ ዕዮ ወይ ንጥፈት ይቈጻጸር ድዩ? እሞ ሰብ ጸጋማይ ሓንጎል ወይ የማናይ ሓንጎል እናተባህለ ክፍለ ይከኣል ድዩ?

ክልሰ-ሓሳብ ጸጋምን የማንን ሓንጎል ብተሸላሚ ኖበል 1981 ዝኾነ ሮጀር ስፐሪ ዝተጀመረ ክልሰ-ሓሳብ እዩ፡ ስፐሪ ንጽልዋ ኢፒለፕሲ እናጽንዐ እንከሎ፡ ነየማናይን ጸጋማይ ንፍቀ-ክቢ ሓንጎል ከም ድልድል ዘራኽብ ኮርፓስ ኮሎሱም ምስ ዝቝረጽ እዚ ሕማም መቕቃዕቲ ክጐድል ከም ዝኽእል ገለጸ፡ እንተኾነ ነዚ ኣገባብ ፍወሳ ዝተኻየደሎም ሰብ ሓድሽ ለውጢ ክምኩሩ ጀሚሮም፡ ንኣብነት፡ ብዙሓት ነዚ ንኽልተ ክፋላት ሓንጎል ዘራኽብ ድልድል ድሕሪ ምብታኹ፡ ብየማናይ ክፋል ዝእለ ዝነበረ ግዛዓት ኣስማቱ ክጠቕሱ ከም ዘይክእሉ ኰይኖም፤ ብጸጋማይ ሓንጎል ዝተፈልጠ ዝነበረ ግን ክሰምዩዎ ከኣሉ፡ ካብ'ዚ ብምብጋስ ድማ ስፐሪ "ቋንቋ ብጸጋማይ ሓንጎል እዩ ዝቈጻጸር፡" ክብል ኣተሓሳሰበ፡ ድሕሩ ኣብ ዝተገብረ መጽናዕቲ ክልተኦም ክፋላት ብሓደ ክዓዩ ከም ዝኽእሉ ተረጋጊጹ፡ ንኣብነት ከም ቍጽሪ ዝኣመሰሉ ዝሓየሉ ዓይነት ትምህርቲታት ክልተኦም ክፋል ሓንጎል ብሓደ ብምኻን ከም ዝዓዩዎም ተፈሊጡ፡ ሎሚ፡ ኒዩሮ-ሳይንቲስት፡ ክልተኦም ክፋላት ሓንጎል ንግፍሕ ዝበለ ዝተፈላለየ ዕማማት ብመገዲ መራኸቢ ድልድል ኮርፓስ ኮሎሱም ብምርድዳእ ከም ዝፈትሑዎ ከረጋግጹ ክኢሎም ኣለው፡"እዘን ክልተ ክፋላ ሓንጎል ዋላ ደኣ በበይነን ይፈላለያ፡ ብሓደ'የ ዝሰርሓ፡" ክብል ካርል ዚመር ኣብ መጽሔት ዲካቨሪ ጽሒፉ ኣሎ፡

ዋላ ደኣ ክልሰ-ሓሳብ ዕብለላ ጸጋም ወይ የማን ክፍል ሓንጎል ጽቡቕ ገይሩ ሓቅነቱ እንተ ተቐልዐ፡ ገና ህብቡነቱ ኣየብቀዐን፡ በዚ ክልሰ-ሓሳብ፥ ምልላይ ገጽ፡ ስምዒታት ምግላጽን ምንባብን፡ ሙዚቃ፡ ሕብሪ፡ ምስሊ፡ ፍሉይ ሓይሊን ፈጠራን ብየማናይ ክፋል ሓንጎል፤ ቋንቋ፡ ርትዒ፡ ብልሒ ሓሳብ፡ ቍጽሪታትን ውድዓውነትን ከኣ ብጸጋማይ ክፋል ሓንጎል ከም ዝዕመም ይግለጽ ነበረ፡

መለሰ

ንስኻን ግዜን

ኩሉ ስርሓትና ብጥዚ'ዩ ዝልካዕ። ግዜ ኸኣ ኣብ ዕቤት ናይ ሓደ ሰብ ወሳኒ ረቛሒ'ዩ። በዚ ርድኢት ከኣ ንግዜ ብጥበብ ክትመሓድሮ ንግደድ። እምበኣር ዝሓም ኣብ ታሕቲ ዝርከቡ ሕቶታት ብምምላስ ግቡእ ምሕደራ ግዜ ኣለናዶ የብልናን ክንተኣበሃል። ንፍሲ ወከፍ ሕቶ እወ፣ ሳሕቲ፣ ኣይፋል እናበልና ንመልስ፦

1) ንፍሲ ወከፍ ዕዮኻ ሓንሳብ ዲኻ ትዓጽ፤

2) ንመደባትካ ኣብ ግዚኡ ትጀምሮን ትውድኦን'ዶ፤

3) ሰባት ብዘበለጸ ኣበዩናይ ግዜ ክረኽቡኻ ከም ዝኽእሉ ይፈልጡ'ዶ፤

4) ንናይ ርሑቕ ዕላማኻ ዘቃላጥፍ ነገራት መዓልታዊ ትፍጽም'ዶ፤

5) ገለ ነገር ኣብ ዕዮኻ ምስ ዝኸልፈካ ተመሊስካ ፍጥነት ከይቀየርካ ትሰርሖም'ዶ፤

6) ነዊሕ ሰዓታት ዝጠልቡ ስርሓት ብውጹኢታዊ ትዓጥም'ዶ፤

7) ጸገማት ካብ ምስ መጹ ምፍትሖም ንላዕሊ ቅድሚ ምምጽኦም ንምክልኻል ዲኻ ትሰርሕ፤

8) መታን ተረፍ ግዜ ክህልወካ ንነገራት ቅድሚ ኣብ ኣፋን ዕርበቱን'ዶ ትሰርሖም፤

9) ኣብ ልክዕ ግዜኻ ስራሕካ፣ ቆጸራኻ ትፍጽም'ዶ፤

10) ብጥበብ'ዶ ሓላፍነትካ ተልዕል፤

11) ትገብሮም ነገራት መዓልታዊ ብዝርዝ'ዶ ትጽሕፍ፤

12) ኩሎም ዝዘርዘርካዮም ብጥበብ ትዛዘሞም'ዶ፤

13) መዓልታዊ ሞያኻን ውልቃዊ ዕላማታትካን ንምዕባይ ትሰርሕ'ዶ፤

14) መደባትካ ጽፉፋትን ውዱባትን ደዮም፤

15) ዝሰርሕካዮምን ክትሰርሖም ዝወጠንካዮምን ብዝቐለለ መገዲ ክትረኽቦም ወይ ክትፈልጦም ትኽእል'ዶ፤

ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ንፍሲ-ወከፍ ሕቶ ብዝመለስናዮ መሰረት ነጥቢ ንሃብ። "እወ" ኢልና ንዝመለስናዮ ኣርባዕተ ነጥቢ፣ "ንሳሕቲ" ክልተ ነጥቢ፣ "ንኣይፋል" ዝበልናዮ ድማ ዜሮ ነጥቢ ንሃብ።

በዚ ኣገባብ ዝረኸብናዮ ቁጽሪ ንደምር። ነጥብና ካብ 49 ክሳብ 60 እንተመጺልና፣ ንስኻ ግዜ ብጥበብ እተማሓድር ሰብ ኢኻ። ዝበዝሐ መዓልታትን ኩነታትን ድማ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽርካ'ዩ።

ካብ 37 ክሳብ 48 ዝረኸብና ድማ ብጽቡቕ ግዜኻ ተማሓድር ኢኻ። ገሉ-ገለ ግን ካብ ቁጽጽርካ ወጻኢ ይኸዱ እዮም። ስለዚ ብኣደኻ ብምዕያይ ግዜና ዝዕቅቡ ስትራተጂታት ምሕንጻጽ ከድልየና'ዩ።

ካብ 25 ክሳብ 36 ዝረኸብና ድማ ግዳይ ምሕደራ ግዜና ኢና። ብመጠኑ'ኳ ትቆጻጸሮ እንተኾንካ ሙብዛሕትኡ ግዜ ግን ግዜ'ዩ ዝቆጻጸረካ።

ካብ 13 ክሳብ 24 ንስኻ ዘይተወደበ ኣካይዳ ኢኻ ትኽተል። ኩሉ ካብ ቁጽጽርካ ንኸጥፍኣካ ኣብ ኣዝዩ ቀረባ ቦታ ኢኻ ዘለኻ። ስለዚ ምሕደራ ግዜ የድልየካ።

ካብ 0 ክሳብ 12 ንስኻ ምሉእ ብምሉእ ዜሮ ብቕዓት ኣብ ምሕደራ ግዜ'ዩ ዘለካ። ኩሉ ስርሓትካ ፋሕፋሕ ኢሉ፣ ኩሉ መደባትካ ተዓጊቱ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ናይ ጸቕጢ ኣሎካ።

ቅሳነት ኣፈወርቂ

"ዓሰርተ" ምስ ኣልኮላዊ መስተ ክሕወሱ ዘይብሎም

ንጠቕሚን ጉድኣትን ኣልኮላዊ መስተ ኣልዒሉ ዝገሀር ክትዓት መወዳእታ የብሉን። ሓንቲ ቢኬሪ ነቢት ንመዓልቲ ንልቢ ጽቡቕ ድዩ ሕማቕ? ወይ ንሓደገኛነት መንሸሮ የዕቢዶ ኣየዕቢን? ቢራ ምስታይ ንጸቕጢ ደም የልዕሎዶ ኣየልዕሎን? ብመጠን ኣልኮል ምስታይ ጥዕናዊ ጠቕሚ ኣሎዎዶ የብሉን? ነታ "መጠን" እትብሃልን ብብዝሒ ምስታይን ትፈላሊ መስመር ብኸመይ ትፈልጣ? ወዘተ. ዝብሉ ኣካታዕቲ ሕቶታት ይለዓሉ እዮም።

"ኣልኮላዊ መስተ ስተዩ፣" ዝብል መኻሪ የለን። ግና ኑቶም ብመጠን ንስቲ ሰባት መሰረታዊ ከነስትውዕሎ ዘለና ነጥቢታት "science.howstuffworks.com" ኣብ ገጻቶም ኣስፊሮም ኣለዉ። እዞም ዝስዕቡ 10 ነጥቢታት ምስ ኣልኮላዊ መስተ ሓዊስካ ክትወስዶም ዘይብልካ እዮም፤

10. መድሃኒት

9. ምድዋልን 'መሰጅ' ወይ ደብዳበ ምጽሓፍን

8. ቃንጥሻ (ማሽሩም)

7. ጸዓት ዝህብ መስተ

6. ማሪዋና

5. ሽመታ ወይ ዕድጊ

4. ኣኼባን ናይ ስራሕ ጉዳያትን

3. ጥንሲ

2. ተቶኳሲ

1. ማኪና ምምራሕ

ኣብርሃም (ወዲ ዕቋር)

ኩዳን ፓፓራዚ

ኣብ ዝኣተኻዮ እናኣተዉ ሰለማዊ ምንቅስቃስካ ዝዘርጉ ሰባት እንታይ ምገብርካዮም፣

ኣብ ምዕቡላት ሃገራት ንህቡባት ሰባት ደድሕሪኦም ብምኻድ ዕለታዊ ምንቅስቃሶም ብምስናድ መዛረቢ ማዕከናት ዜና ዝገብርዎም ፓፓራዚ ይብሃሉ። እዞም ሰላም ህቡባት ሰባት ብምዝራግ ድራር ዕለቶም ዝምእርሩ ሕማም ርእሲ ናይ ሰብ ዝና'ዮም። ህቡባት ሰባት ብፓፓራዚ ሰላም ስለ ዝስእኑ ዕለታዊ ምንቅስቃሶም ድሩትዩ። ገለ ሰብ ዝና ነዞም ፓፓራዚ ብኢዶም ክካሓስዎም ይርአዩ እዮም። እዚ ግን መፍቶ ጋዜጠኛታት ብምኳኑ መባልዕቲ ማዕከናት ዜና'ዩ። ሎሚ ግና ሓደ ኣብ ምፍራይ ክዳውንቲ ዝነጥፍ ናይ ዲዛይን ትካል መስተርሆት ሰብ ዝና ክኸውን ዝኽእል ምህዞ ቀሪበ ይብል ኣሎ።

እቲ ምህዞ፣ ሓደ ሰብ ነቲ ብሓያል ጥበብ ዝተሰንዐ ክዳን ይኽደኖ'ሞ፣ ሰነድ ከትርፍ ዝብሃገ ሰብ ከም ፓፓራዚ ማለት'ዩ ካሜራታቱ ኣቅኒዑ ስእሉ ይወስድ። ብድሕር'ዚ እቲ ስእሊ ይሕጸብ ብሰንክ'ቲ ክዳን ድማ ወላሓንቲ ምስሊ ዘይርአ ይኸውን (ስውር ገጽ)። ነዚ ምህዞ ለቢሶም ድማ ሰብ ዝና ከም ቃሕትኦም ይንቀሳቐሱ።

ሰላም ኣብርሃም

ገለ ደቓይቕ ኣብ ፍልስፍና

"'ህይወት ሓጻር'ያ' ዝብል ኣበሃህላ ናይ'ዚ ዘመንና ነቶም ግዜ ብዝግባእ ከፋፊሎም ዘይሰርሑ ክዕሸዉ ጥራይ ዘለዎም ሰባት ዝጉስጉስ ምኳኑ ምርዳእ የድሊ."

"ደቂሰባት ኣብ ዝገቦኦም እዋን እቲ ዝምልከቶም ዕዮ እንተዝሰርሑ ዓወቶም ርጉጽ ምኾነ"

"ከንቱ ዕርክነት ዙረት ከም ቅድመ-ኩነት ንመርዓ ምውሳድ ቅንዕና የብሉን"

"ከም ባይታ ንሌላን ምልውዋጥ ባህርን ክትግልገለሉ ከለኻ ጽቡቕ ነገር'ዩ"

"ጣዕሚ ኣብ'ታ ቀዳመይቲ ቅምሶ ሂወት ከምዘላ ዘይምርሳዕ። ብጸሓይ ጸሚእካ ኣብ ትመጽኣሉ ካብ እትሰትየን ክልተ ጠራሙዝ ኮካ እታ ቀዳመይቲ'ያ ንሂወትካ ብደስታ እተሰራስራ። ቡን ዝተወለፈ ሰብ'ውን እኳ ሓሙሽተ ግዜ እንተደጋገመ ከም ኣወል ኣይምቅረሉን"

ብሩክ ዳኒኤል (ቢጎ)

ምንጪ Warren Buffet biography

ካብ ብሉጻት ጥቕስታት ዋረን ባፈት

ኣብ እቶት፦

"ኣብ ንጽል እቶት ኣይትእመን። ካልኣይ ምንጪ ንምፍጣር ካብ ገንዘብካ ወፍሪ ኣካይድ።"

ኣብ ምህላኽ፦

"ዘየድልዩኻ ነገራት እንተ ዓዲግካ፥ ድሕሪ ሓጺር እዋን እቶም ዘድልዩኻ ነገራት ክትሸጦም ክትግደድ ኢኻ።"

ኣብ ምውህላል፦

"ካብ ዘዋህለልካዮ ገንዘብ ዝተረፈ እንተዘይኮይኑ ካብ ዘህለኽካዮ ዝተረፈ ገንዘብ ኣይተዋህልል።"

ኣብ ትወስዶ ውሳኔ፦

"ንዕምቖት ፈለግ ክትፈልጥ ብኽልተ ኣእጋርካ ኣይትፈትኖ።"

ኣብ ወፍሪ፦

"ንኹለን እንቛቑሖ ኣብ ሓደ ዘንቢል ኣይተእትወን።"

ኣብ ትጽቢት፦

"ቅንዕና ኣዝዩ ዝኸበረ ህያብ'ዩ። ካብ ሕሱራት ሰባት ክትረኽቦ ኣይትጸበ።"

<u>ክብህግ ሃሪፌ</u>

በጨኞቕታ ሕሉፈይ፥
እናተመላለሰኒ
ጸሊኦዮ ፍቕራ፥ 'ቲ ዘርዓደኒ
ግዳ……ልበይ እናረዓደ
…………ብዝኸደ
ምፍቃሩ ገዲፉ'ስ
ምብሃጉ'ውን ኣትሪፉ።
እንተኾነ………………
ግዜ እናኸደ
……ብዝኸደ
ንልበይ……ገኒሐ
……….ጨንዲሐ
ካልእ እንተተረፈ
ክብህግ ሃሪፌ!!!!

ሩፋኤል በረኸት

10 ኣዛነይቲ ሕቶታት

ንደራሲ ተክአ ተስፋይ

1. ሕጂ መንእሰይ እንተ ትኸውን ከመይ ዝኣመሰለት ጓል ምፈቶኻ?

- ብኣመራርጻይ በዚ ናይ'ዚ እዋን መሰረት ክመርጽ ምተገደድኩ፡፡ እታ ኣነ ዝመርጻ ናይ መጻኢ ብጨይተይ ቅድም ዝኣገረ ብዜግኡት፡ ብባህሊ፡ ብባህሪ ምስቲ ናተይ እትሰማማዕ ኽትከውን ምፈተኹ፡፡ ናይ ሃገር ፍቕሪ ኹይኑ እዚ ምስ ዘይርከብ ድማ፡ ካብ ዜጋታት ጉረባብቲ ሃገር፡ ብባህልን ብኣተሓሳስባን ምሳይ እትሳነ ምመረጽኩ፡፡ ኣብ ልዕል'ዚ፡ ብትምህርቲ፡ ስሩ-ጥቡዕን ስሩምግባርን ዝተኸስከሱትን ዓለምለኸ ኣረኣእያ ዘሎዋን እንተትኾውን ባህ ምበለኒ፡፡

2. ካልኣይ ግዜ ኽትፍጠር ዕድል እንተ ዘወሃበካ ኣበየይቲ ሃገርን ዕድመን ክትከውን ምደለኻ?

- ሓበሻ ኮይነ ምፍጣረይ ኣዝየ እየ ዝሕበን፡፡ ከመይሲ፡ ሓበሻ ብታሪኽ ኮነ ብባህሊ ዚሕፍር ሃገር የብሉን፡፡ ብናተይ ኣረኣእያ፡ እቲ 'ሓበሻ' ዝበሎ ዘለኹ ህዝቢ፡ ካብ ሶማል ጀሚሩ ንኤርትራ፡ ንጅቡቲ፡ ንኢትዮጵያ፡ ንሱዳን ከም'ኡ'ውን ክሳዕ ጫድን ደብባዊ ኽፋል ግብጽን ዘጠቓልል ናይ ጥንቲ ስልጡን ዝነበረ ህዝቢ እዩ፡፡ ሎሚ ሕማቕ ኣጋጣሚ ኾይኑ፡ ብዘተፈላለየ ምኽንያት ተኻዂን ተበታቲኑን ስለ ዘርከብ ጥራይ ኢዩ ኻብቲ ዝነበሮ ዝኸ ጉዳሉ ዘርኣ ዘሎ፡፡ ስለዚ፡ ዝኾነ እንተኾነ፡ ካብዚ ዓበዩ ህዝብ'ዚ ምፍጣረይ ወርትግ ዝኹርዓሉን ብዩኒኡ ኻልእ ዓሌት ንምኳን ዝፀምጸሉ ምኽንያት'ውን የልቦን፡፡ እንተ ናይ ዕድመ ግን፡ ናብቲ ተመንየ ዳግማይ ዘይረኽቦ፡ ካብ ሕጻንነት ጀሚሩ ኽሳዕ እቲ ንዓቕሚ ኣዳም ዝበጽሕኩሉ ናይ ውዑይ ደም ዕድመይ ክምለስ ምተመነኹ፡፡

3. ምስ ብጻይቲ- ቤትካ ኽትፍጽሞ ደስ ዚብለካ ነገር እንታይ'ዩ?

- ኣብቲ ንሳ ኽትገብሮ እትደሊ ነገር ከሰንየ ንሳ'ውን ከም'ኡ ኣብቲ ናተይ ድሌት ኽትሰማማዕ ምፈቶኹ፡፡ ብሓፈሻ እቲ እንደልዮ ብሓባር ከይተፈላለናን እናተሓጋገዝናን ክንገብሮ ዘጠዓዕም ግዝያይ ድማ ምስኣ ኽሕልፎን ደስ ምበለኒ፡፡

4. ትግርኛ ኸም ቋንቋ እንተ ዘይህሉ እንታይ ዓይነት ልሳን ምተዛረብካ?

- ግድነት ከይህሉ ኣሎዎ፡፡ እዚ ቋንቋ'ዩ ንኣይ ሰብ ገይሩኒ ዘሎ፡፡ ካልእ ክወስድ እንተዝፍትን'ውን መንነተይ ምጠፍኣ፡፡ ብናተይ ኣረኣእያ ትግርኛ ጥራይ ዘይኮነስ ኩሉ ደጋፊ ናይዚ ቋንቋና'ውን (ኩሉ ናይ ሃገርናን ከባቢናን ቋንቋታት) ከጠፍእ ዝድግፎ ነገር ኣይኮነን፡፡ ንሱ'ዩ ሓበሻ ዜብለና፡፡

5. ሕጂ ኽትመውት ኢኻ እንተ ትብሃል፡ እንታይ ምገበርካ?

- እዚ መቸም ሕማቕ ትምኒት'ዩ፡፡ ካብ ሰሪ መዓቱ ይሰውረና፡፡ ከም'ኡ እንተ ዝበሃል ግን፡ ብፍላይ ኣብዚ ዘለኽዎ ዕድመ ኮይነ ሓቂ ክቕበሎ ግድነት'ዩ፡፡ ስለዚ፡ ኩሉ ዝወጠንኩዎ ዕላማ ኣብ መዛዘሚኡ ኸም ዘበጻሕኩዎን ብድሕረይ ጽገም ከም ዘይህሉን ኣረጋጊጸ ብሰላም ክፉኖ ምፈተኹ፡፡

6. ንፈጣሪ ክትረኽቦ ዕድል እንተ ዘወሃበካ እንታይ ኪገብረልካ ምለመንካዮ?

- ኣነ ፈጣሪ ዘዩዳሉ፡ ዘይቀጥዑ ሻራ ዘይወስድን ፍትሓውን ምዃኑ እየ ዝኣምን፡፡ ስለዚ፡ ንኣይ ፍሉይ ነገር ኪገብረለይ እንተደኣ ሓቲተ፡ ኣብ መንነ ፍጡራቱ ኸም ሓደ ኣሻራዊ ኣምስሎ ዘለኹ ኮይኑ ስለ ዘርኣየኒ፡ ነዚ ነገር'ዚ ኣይድግፎን እየ፡፡ ሰብን ፍጡር ስለ ዝኾንኩ ግን፡ ኣብ እዋን ጭንቀተይ ንፈጣሪ ሓደ ነገር ኪገብረለይ ብዘለምዶ ክልምን እኽእል እየ፡፡ ልዕሊ ኹሉ ግን ኣብ መንነ ደቂ-ሰብ ሰላም ኪወርድ መማለደኹ፡፡

7. ኣብ ህይወትካ ዚታለልካሉ መዓልቲ መኣስ ኢያ ነይራ?

- ወዲ ሰብ ኮይኑ ዘይታለል የለን፡፡ ካብ ንእሽቶ ኹኸ ምስራሕ ጀሚሩ፡ ክሳብ ካብ ናይ ኣደኻ ከብሒ ታዕራፉ ምውሳድ ዳርጋ ዘጠዝሐ ሰብ ኣብ እዋን ቆልዕነቱ ዚፍጽሞ ኣኸስ ተግባር እዩ፡፡ ስለዐ መጠዐሲ ኩሉ ምትላል ምዃኑ እየ ዝኣምን፡፡ ምንጨ ታሕጓስ ካብ ሃብቲ ከም ዝይርካ ካብ ኣቦይ ስለ ዝተማህርኩ፡ ሕብረተሰብ ኣብ ዝዝኸረ ሓላፍነት ዚታለልኩዎ ነገር ኣይዝከረንን፡፡

8. ናይ ግዜ መደምሰሲ እንተ ዚህሉ ካብ ናይ ህይወትካ ገጻት ነናይ ምደምሰስካ?

- ቀደም በጺሒ ኸለኹ፡ ገለ ዝሓለፍኩዎ ህይወት የጣዕሰኒ'ሞ፡ ካልኣይ ዕድል እንተ ዚወሃበኒ ከምዝን ከምዝን ምገበርኩ እናበልኩ ኣስተማሕል ነይረ፡፡ ብዕድመ እናበሰልኩ ብዝኸደኹ ግን ኩሉ እቲ ዝሓለፍኩዎ ንናተይ ህይወት መቐረት ዘውሰኽ ደኣ'ምበር ዜጣዕስ ነገር ሓንቲ'ኳ ኸም ዘይብሉ ክርዳእ ክኢለ፡፡ ስለዚ ዝድምሰስ ነገር የብለይን፡፡

9. ካብ ፍሉጣት ሰባት ክትረኽቦ እትደሊ ሰብ መን'ዩ?

- ንማንዴላ፡፡ ከመይሲ፡ ቡዙም ጸዓዱ ደቡብ ኣፍሪቃውያን እዚ ዘይብሃል ኣደራዕ ዝወረዶ ኸለዉ፡ ሕነ ንምፍዳይ ዘይምህንጣዩ፡ ንጸላእቱ ብትዕግስትን ብጥበብን ኑቲ ናቱ ራእይ ከም ዚቕበልዎ ምግባሩ፡ ከም'ኡ ድማ ብኹሉ መልክዕ መጉዲ ስለዐ ዘይምኽታሉን ኣድንቖ፡፡ ኑቲ ኣፍሪቃ፡ ናይ ጸላም ክፍለዓለም ከም'ኡ'ውን ናይ ውግእን ወረ ውግእን ቦታ ዚብል ናይ ቀዳማይ ዓለም ኣረኣእያ ስለ ዘፍረሰ፡ ንኣና ንኣፍሪቃውያን ዓበዩ ሓበን እዩ፡፡ ስለዚ ድማ እዩ ብመላእ ሕብረተሰብ ዓለም፡ ክብርን ዝናን ኪትርፍ ዝኸኣለ፡፡

10. ሓንቲ ጥይት እንተ ትወሃበካ ነናይ ጸላኢኻ ምቐተልካዮ?

- ኣነ ጸላኢ ዝበሎ ሽሕ'ኳ ንህላወይ ዚጸብእ ምዃኑ ኣዳዕዳዐ ዝፈልጥ እንተ ኾንኩ ንእኡ ንምጥፋእ ግድነት ጥይት ዜድሊ ኣይመስለንን፡፡ ጥይት ስለ ዝተፈጥረ ድኣ'ምበር ሽሙ ኽርቋሕ'ውን ዝፈትዎ ነገር ኣይኮነን፡፡ ንጸላኢ ብጥይት ቀቲልካ ኽተጥፍኦ ምሕሳብ ኣደናጋሪ ተግባር'ዩ፡፡ ከመይ'ሲ፡ ንሱ'ውን ብጥይት ስለዘምልሽልካ፡ ንሱብ ካብ ብጥይት ብቓላት ኽትቀትሎ ይሓይሽ፡፡ ዝያድኡ ግን፡ ኣነ ብጥበብ፡ ብሕያውነትን ብትዕግስትን ብሕግን ኣላሽ ከበሎ እመርጽ፡፡

ሰላም ኣብርሃም

ዘልኩ ደኣ!

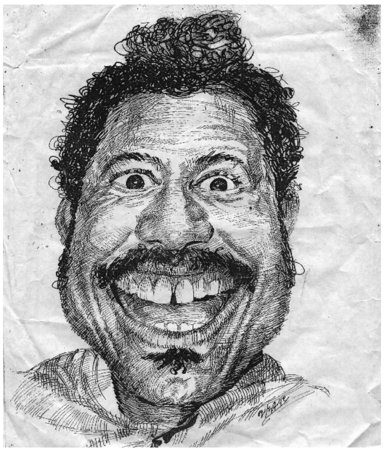

ምስጢር ሓሙሽተ “ም”ታት

ገለ ሰባት ንሰልዲ ኣብ ሂወቶም ንላዕሊ ይፈትውዎ። ንሳቶም ርሂጾም ዘጥሀለልዎ ዘይኮነሱ ንሱ ዘጥሀለሎም እዩ ዝምስሎ። እቲ ገንዘቦም ኣብ ክንዲ ሰራሕተኛኦም ዝኸውን ንሳቶም ሰራሕተኛኡ ይኾኑ። ኣፍ ኣፍ ይብልዎ። ይከናኸንዎ። ይቑጽርዎ። ኣብ ንሱ ኣብቲ ዘደቀሶ ተንሲኡ ዝወጽኡ ንሳቶም ብጥሜት ክሞቱ ይመርጹ።

ክልተ ኣሕዋት ብሸርክነት መዋእሎም ነጊዶም። ሃብቲሞም። ይኹን'ምበር ክልቲኦም ሓዳር ከይገበሩ ደቂ ሰላሳ ዓመት ኮይኖም። ኣብ ሓዳር ኣብ ናብራ ንላዕሊ ፍቕሪ ገንዘብ በርቲዕዎም። “እወ ምምርዓው ቀሊል እዩ ግና ምናልባት እንተተፋታሕና፡ እዚ ኹሉ ጽዒርና ዘምጻእናዮ ሃብቲ ምቕሉና ክብላና እኳ'የን” እናተበሃሃሉ ግዜ ሓሊፉ።

ሓደ ግዜ ካብ'ዞም ክልተ ኣሕዋት እቲ ሓደ ዓቢ ሓደጋ ማኪና ኣጋጢምዎ። ኣብ ሆስፒታል ሃለዋቱ ኣጥፊኡ ቀንዩ። እቲ ንእሽቶ ሓው ኣብ ትርኣሱ ኮይኑ፡ ይኣልዮን ይሕልዎን ነበረ።

ድሕሪ ገለ መዓልታት ተበራቢሩ። ሃለዋቱ ፈሊጡ። እቲ ፍጻመን እቲ ኩነታትን ምርዳእ ኣብዩዎ። ኑቲ ኣብ ጥቓ'ቲ ዓራቱ ደው ኢሉ ዝሕልዎ ዝነበረ ሓው ሓቲትዎ፥

እቲ ዓቢ፥ “ጉብራይ ሓወይ ዲኻ ‘ታ! . . . እንታይ እየ ኮይነ” በሎ፡ ብድኹምን ሕንቕንቕን ብዘለዎ ድምጺ

እቲ ንእሽቶ፥ “እወ ኣነ እየ ተኻላይ ሓወይ . . . ሓደጋ ማኪና ኣጋጢሙካ ክልተ እግርኻ ተቖሪጹካ”

እቲ ዓቢ፥ “ክልተ እግረይ ተቖሪጹ፧ (ዳርጋ ክበኪ እናደለየ) ተቖሪጹ በቃ! እሞኸ፧”

እቲ ንእሽቶ፥ “ኣምላኽ ቡቲ የጥፍኣካ ቡቲ የልምዓካ እንድዩ እተን ወዲኻየን ዝነበርካ ሓደስቲ ኮዮ ጫማ ናይ ዓዲ ጥልያን ዝዕድገን ረኺበልካ ኣለኹ።”

እቲ ዓቢ፥ “ረኺብኮለይ፡ ተመስገን ተመስገን”

እቲ ንእሽቶ፥ “ኣረ ብጽቡቕ ዋጋ'ዩ።”

እቲ ዓቢ፥ “እቲ ካልእ ንብረተይከ፧”

እቲ ንእሽቶ፥ ካትምካ . . . ሰዓትካ . . . ኣብ ጁባኻ ዝነበረ ገንዘብን ኩሉ እቶም ሓኪይም ኣረኪቦምኒ እዮም።”

እቲ ዓቢ፥ “እታ ቁብዐይከ፧”

እቲ ንእሽቶ፥ “ንሳስ ኣይሃቡንን።”

እቲ ዓቢ፥ “ሰረቕቲ! ኣይሃቡኻን እምበኣር፡ እሞ ንፖሊስ ኣመልኪትካዶ፧ እንታይ ዘቡ ኢና ኣርኪብና። ሓኪምሲ ቁብዕ ይሰርቕ፧”

ዘልና ደኣ . . . ዘልናሲ ድሕሪ'ዛ ፍጻሜ እዚኣ፡ እቲ ዓቢ ገንዘቡ ምምቃል ጥራይ ዘይኮነ ምሟት ከም ዘሎ'ውን ተረዲእዎ። ካልእ ሓሳብ ከኣ ከጨንቖ ጀመረ። እንተሞይተሲ እዚ ኹሉ ገንዘበይ ንመን ክኸውን'ዩ፧” ዝብል ሓሳብ ረቢሽዎ። ክልተ እግረይ ተቋሪጹ ሕጂ ድማ ክልተ ኢደይ ከይተቖረጻኒ ምምርዓው ይሕሸኒ ኢሉ ተመርዕዩ። እቲ ንእሽተይ'ውን ተመርዕዩ፡ ጽቡቕ ሓዳር ገይሮም። እቲ ሓደ ሓሙሽተ ወሊዱ። እቲ ሓደ ኸኣ ሰለስተ ወሊዱ። እንታይ እሞ፡ ደቆም ሐዞም ክዘውሩ ከለዉ፡ ደቂ ወዶም ዘዘውሩ ዘለዉ እናመሰሎም ይሽገሩ ነይሮም።

ዘልና ደኣ፡ ዕላና ዕላል ፍትሕ እዩ። ገለ ሰባት ከይተመርዓዉ ብዛዕባ ፍትሕ ይሓስቡ። ጽቡቕ'ዩ። ፍትሕ ከይመጸ መገዲ ፍትሕ ጽረግ ዝብል ምስላ ኣሎ። እዚ ሓሳብ'ዚ ዓብዪ ጠቕሚ ኣለዎ፡ ምስተመርዓኻ ብቐሊሉ ክትፋታሕ ጸገም የብልካን። ሓንቲ መዓልቲ መርዓትካ ንኣኪያለኻ “እስክላ ክርኢየ፧” ኢላ እናዓቀነታ ከላ እንተሰበረትልካ ትፋታሕ።

እዋእ! እቲ ቀደም ተጸሪጉ ዝጸንሐ መገዲ ደኣ መን ክኸደሉ፧ ደዘር ድያ ክትከይደሉ፧ ... ፍትሕ እምበር ይኸደሉ።

ኣብ ደቂተባዕትዮ ጥራይ ኣይኮነን፡ ኣብ ደቀንስትዮ እውን ጽሩግ መገዲ ሐዘን ዝምርዓዋ ኣለዋ። ምስ'ተመርዓዋ ኣብ ሻብዓይ ወርሐን ኣቶ መርዓዊ ኣብ ከባቢ ወተጉን ከባቢ ኣፍልቡን ዘዕ ይወጽኦ። ሻቡ “ኣነ ዘዕ ክለግበኒ ኣይደልን እየ፡ ካልእካ ድለ (ማለት ንዓኻ ትመስል ተመርያ) ኢለን ይፋትሓኦ። ንሱ ኸኣ ቢታ ቀዳመይቲ መርዓት ተሰናቢዱ፡ ንዓይ መሲላ ትኸይድ፡ ዘዕ ዘለዋ ድለዩለይ ኢሉ ነዞማዱ ይነግር። ኣይገርመኩምን። ኣነ ንባዕለይ ሓደ ዘመደይ ፎሮፎር ስለዝበሮ መርዓቱ ፈቲሓቶ። ካልኣይ ክምርያ ድለየለይ ምስ በሎኒ ብኽንደይ መከራ ፎሮፎር ዘለዋ ረኺበሉ፡ ጽቡቕ ሓዳር ገይሩ ኣሎ። እንተኾነ ግና ኣብ ክልተ ፎሮፎር “ፎር ኦ ፎር) (404)” ዘለዎም ሰብኣይን ሰበይትን ዝውለዱ ቁልዑ ድማ ፎር ኦ ፎር ጥራይ ዘይኮነ ኣይት ኦ ኣይት (808) ዘለዎም ክኾኑ ይኽእሉ እዮም።

ዘልኩ ደኣ ዘልኩሲ፡ ኣብ መርዓ ብዙሕ ጭርሖታት ኣሎ። ሓደ ካብኡ ከም ማይን ጸባን ይጸንበርኩም ዝብል'ዩ። ኣብ ሓዳር ምስ በጺሕካ ግና ከም ማይን ጸባን ጥራይ ኴንካ ክትነብር ኣይከኣልን እዩ። ዝኢኣ ትምልከት ፈረንጂ ኣብ ዘስፈርዎ ጥቕስታት ሓንቲ ክንጠቅስ፥

ኣብ ሓዳር መጀመርታ ንሳ ትዛረብ ንስኻ ትሰምዕ (ሓሙሽተ ዓመት)፡ ዳሕራይ ንሳ ትዛረብ ንስኻ ትሰምዖ (ሓሙሽተ ዓመት)፡ ካብኡ ክልቴኻ ትዛረቡ፡ ትቋየቑ፡ ጎረቤት ይሰምዑ።

ዘልኩ ደኣ ብኻልእ ሓበሻዊ ኣገላልጻ ኣብ

ሓዳር ኣርባዕተ ወርሒ ማይን ጸባን ትኸውን ሓንቲ መዓልቲ ኸኣ ላምባን ክርቢትን ትኸውን። መለሰካ ናብ ማይን ጸባን ትምለስ። ድሕሪ ገለ ኣዋርሕ ድማ ቡንን ጸባን ትኸውን። ሻቡ፡ "ወይ ኣነ ግርማይ ሓዳረይሲ ማኪያቶ ኮይኑ ማለት ድዩ" ኢልካ ትገሪ። እንተኾነ ግና መለሰካ ማይን ጸባን ምስ ኮንካ ሕገሰ ትብል።

ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት (ድሕሪ ሓምሳ ዓመት) እቲ ማይን ጸባን ግዚኡ ሓልዩ ርግኦ ይኸውን። እዚ ሳይንሳዊ መስርሕ ሓዳር እዩ።

ሓዳር ክቕጽል ምስጢሩ፡ ማዕርነታዊ ክኸውን ከሎ'ዩ። ምስጢሩ ምጽውዋር'ዩ። ምስጢሩ ግሉጽነት ክህሉ ከሎ'ዩ። ምስጢሩ ምኽባር እዩ። ምስጢሩ ምትሕልላይ እንተዛልዩ እዩ። እዚ ምስጢር እዚ ብሩህ ክኸውን ምእንቲ ብዝርዝር ክገልጾ እየ። ሓዳርም ጽንዕ ክኸውን ዝደልዩ ጀመርትን ገዳይምን ሰብ ሓዳር ነቲ ምስጢራት ብቐሊሉ ክጥቀምሉ ምእንቲ ዝርዝራቱ ኣብዚ እንሆ፦

ሓሙሽተ "ም"ታት ሓዳር፦

1. **ምምዕርራይ** (ማዕርነት)፦

ሓማትካ ኣብ ገዛኻ መጺኣን ሰሙን እንተተቐሚጠን ንሰኻ ኸኣ ናብ ኣዴኻ ኬድካ ንዲ ምሳና ሰሙን ተቐመጢ ትብላ። ኣዴኻ እንተዘይሃልያ ሓትኖኻ ወይ ኣሞኻ ተምጽእ። ኣብዚ ድማ ኣብ ሓዳርካ ምዕሩይ ዝርግሐ ናይ ኣዝማዳን ኣዝማደኻን ስለዝህሉ፡ ከም ጽቡቕ ኣብነት ማዕርነታዊ ሓዳር ክንጠቕሶ ንኽእል።

2. **ምኽባር**፦

ንኣብነት ሓንቲ በዓልቲ ሓዳር ሰብኣያ ግዚፍ እንተኾይኑ፡ "ኣንታ ግርማይ ሓወይ ክንደይ ኪሎ ኢኻ ትመዝን" ኢላ ትሓቶ። ንሱ ድማ "ሰማንያ ኪሎ በጺሐ ኣለኹ" ይብላ። ንሳ ቅሩብ ሕሰብ ኣቢላ ትዛረብ፦ "ሰማንያ ኪሎ!! ሰማንያ ኪሎ ብዙሕ'ዩ። ንኸሎ ስጋ ክልተ ሰለስተ ሚእቲ ናቕፋ እዩ ዘሎ። ሕጂ ንሰኻ 24 ሽሕ ናቕፋ ኣብ ኑብስኻ ኣሎ ማለት'ዩ። ዋይ ተመስገን። በዓል ቤተይ ክሳብ ክንድ'ዚ ረዚን ምኳንካ የሐብነኒ እዩ። ኣነ ንኣምላኽ የመስግኖ እየ። ንርእየን እንዲና ዘሎና፡ መሓዙትና፡ ሰብኡተን 40 ኪሎ ዘይመልኡ፡ ሓንቲ ሓሙሰ ዝተረፈቶም ዝመስሉ፡ ኣኮሰ ኣኮሰ እናበሉ ክኸዱ። ግርማይ ሓወይ ናይ ብሓቂ ረዚን ሰብ ኢኻ" ብምባል ተኸቡብሮ። ንሱ ድማ ብዓልቲቤቱ ኣዝያ ቀጣንን ጸላምን እንተኾይና፡ (ኖርማል ጽልሚ ኣይኮነን፡ ከውታ ለይቲ ዝመስል ጽልሚ'ዩ) ከምዚ ዝስዕብ ይብላ፦ "ኣንቲ ሰዚ ሓፍተይ፡ ስልኪን ተንዲናን ከቢሩ ሰማይ ተሰቒሉ እዩ ዘሎ፡ ሞቕሎ እሞ ኸኣ ፍጹም ተሳኢኑ እዩ ዘሎ፡ ኣነ ንኣምላኽ ተመስገን እየ ዝብሎ። ኣብ ሓንቲ ሰበይቲ፡ ሞቕሎን ተንዲናን ስልክን ጠቕሊሉ ሂቡኒ። ንርእዮም እንዶዶ የለናን ኣዕሩኽትና ዝፍቲ ኣንስቶም፡ ኣብ ኣውተብሰ ክድይባ ብድሕራት ኮይናም ተሰኪሞም የድይብወን። ክወርዳ ከለዋ ብኽንደይ ሸግር ደጋፊም የውርድወን። ኣብ መገዲ ኸኣ ቀረባ ቀረባ ስለዝረግጻ ካብ ምህራም ጭራ ንሹቕ ክበጽሓ 4 ሰዓት ይወስደሎም። እቶም ቀያሕቲ ኣንስቲ ዘለውኦም ኣዕሩኽትና ኸኣ ሸግር እዮም ረኺቦም። ቀያሕ ሰበይቲ ጸሓይ ኣይትኽእልን እያ። ጸሓይ ህርም እንተቢላታ ከምዛ ካብ ሱራ ዝሞንቁሶኪያ ተኽሊ ቅምስል እያ ትብል። ተመስገን ሰበይተይ እንቋዕ ቀያሕ ኣይኮነት" ብምባል ተኸቡብራ።

3. **ምግልላጽ** (ትራንስፓረንሲ)፦

ንኣብነት ሃብታም ሰበይቲ እንተትረኽብ ንእኣ ጠንጢንካ ምስ'ታ ሃብታም ከም ትኑብር ብግሉጽ ትነግራ። ንሳ ድማ ሳኽራም እንተኾንካ (ከም ኣብነት) ምሸት ምሸት ንሳን ደቃን ካብ ትርበሽ፡ ንስኻ እንተትሞተላ፡ ምስ ደቃ ቅሰን ሂወት ክተሕልፍ ከም ትኽእል ብግልጺ ትነግረካ። እዚ ማለት ኣብ መስርሕ ናይ ሓዳር ግሉጽነት ንቑጠባዊ፡ ፖለቲካውን ታሪኻውን ገሲጋስ ናይ ሓዳር ወሳኒ ግኢታ ምኳኑ ይርኢ።

4. **ምምኽኻር**፦

ምሸት ምሸት ነኣሽቱ ዓውደዛዙተን ኣኼባን ኣብ ሓዳር ኣድለይቲ እዮም። ክትመኻኸር ኣለኩም። ንሳ ምሸት ምስ ኣዕሩኽትኻ ኣብ እንዳ ባር ክተማሲ ከሎኻ፡ ጆክ እናነገርካ ጥራይ ብጥርሑ ብሽመይ በራ ክትሰቲ ከም ትኽእል ተማኽረካ። ንስኻ'ውን ተማኽራ። ንኣብነት ታኽሲ ተሰቒላ ክትከይድ ከላ ኣብ'ታ ትወርደላ ቦታ ምስ በጽሐት፡ ስምብድ ኢላ፦ "እውይ ኣነ ጉድ ረኺቡ ቦርሳይ እንደየ ኣውዲቐያ። ናይ ሰልደስ እደለ ምኾኑ ሞባይል ሓዳስ ኣብ ወሸጣ ኣላታ። ልብና ምሳና ዘየሉ፡ በጃኻብ ናብታ ሞባይል ፊትኳሊይ ከሽግረካ" ምስ በሉቶም፡ ወይ ካብቶም ተሳፈርቲ ወይ ታክሲስታ ተሌፎን ይድውሉ። እቲ ቁጽሪ ተሌፎን ናተይ እያ ትህቦም። እቶም ተደናገጽቲ ድማ ይድውሉ፡ ኣነ ኸኣ ተሌፎን ተቐቢለ፦ "እወ ኣብዚ ደኳን ቦርስአ ረሲዓቶ ከይዳ'ላ" እብሎም። ሽዑ እቲ በዓል ታክሲ፡ ክፈልኒ ክብላ ኣይክእልን እዩ፡ ቦርሳኣ ምስኣ የለን። ብኸምዚ 15 ናቕፋ ከይከፈለት ታክሲ ትስቀል ኣላ ማለት'ዩ። እዚ ከምዚ ዓይነት ምምኽኻር ኣብ'ቲ ቁጠባዊ ኣካይዳ ናይ'ቲ ሓዳር ዘይነዓቕ ኣበርክቶ ኣለዎ። ኣብ'ቲ ተጠራቓሚ ሕሳብኩ'ውን ቁጠባኻ ወይ እቲ GDP ናይ ሓዳር ሽውዓተ ሚእታዊት ዕቤት የምጽእ።

5. **ምትሕልላይ**፦

ሓከም ጨው ዘይብሉ ብላዕ እንተኢሉካ፡ ሓከም ስጋ ኣይትብላዕ እንተኢሉካ፡ ኣብ ውራይ ደዩ ኣብ መገሻ ከም ቃሕ ዝበልካ ክትበልዕ ትደሊ። ሰበይትኻ ግና እግሪ እግርኻ እናኸደት ኣብ ዝኾነ ኣጋጣሚ "ግርማይ ስጋ ኣይብልዕን'ዩ፡ ጨው ኣይብልዕን'ዩ" እናበለት ምፍጣርካ ክሳዕ ትጸልእ ትጉብረካ። ኣብ ዝኸደትዮ እናዝመደኻን እናዝመዳን ጨው ከም ዘይትበልዕ፡ ስጋ ከም ዘይትበልዕ ሰሚዖም ይጸንሑ። ይገርመካ 'ቲ ሓልዮታ። እዚ ድማ ወሓሰን ዘተኣማምንን ክንክን ጥዕና ኮይኑ ካብ ሕማም ናጻ ዝኾነ ሓዳር ክትመርሕ እወንታዊ ድፍኢት ይህልዎ። ንሰኻ ድማ ኣብ ግዜ ኣውደ-ኣመት ስጋ ዝሕረደሉ ግዜ ንሳ ጸብሒ ክትሰርሕ ዳምዳም ክትብል ከላ ኣብ ሞንጎኡ እቲ ርጉም ድማ ናይ ጎረቤት መጺኡ ስጋ ከየላዕል በትርኻ ሒዝካ ሓለዋ ተካይድ። እዚ ድማ ነቲ ሓዳር ዘለካ ሓልዮትን ጸጥታዊ ተገዳስነትን ስለዘርኢ ምትሕልላይ ኣብቲ ሓዳር ዘለዎ እወንታዊ ውጽኢት ትርእየሉ።

ስለዚ ሓዳርኩም ንመዋእል ክቕጽል ሓሙሽተ "ም"ታት ኣይትረስዑ።

ግርማይ ሳንድያጎ